

V. İ. LENİN

SEÇME
YAZILAR
IV

SEÇME YAZILAR
IV

V. İ. LENİN

Seçme Yazılar IV

V. İ. Lenin

ISBN 978-605-4087-11-2

İlkeriş Yayınları / Kuramsal Kitaplar

Birinci baskı, Aralık 2010, Ankara

228 Sayfa

SEÇME YAZILAR
IV

V. İ. LENİN

ISBN 978-605-4087-11-2

Seçme Yazılar IV
V. İ. Lenin

"On the Manifesto of the Armenian Social-Democrats" (Ermeni Sosyal-Demokratlarının Bildirgesi Üzerine) ve *"The National Question in Our Programme"* (Programımızda Ulusal Sorun), V. İ. Lenin, *Collected Works*, Vol. 6, Moscow 1964; *"Resolution on The National Question"* (Ulusal Sorun Üzerine Karar), *"Cultural-National' Autonomy"* ("Ulusal-Kültürel" Özerklik) ve *"The National Programme of the R.S.D.L.P."* (RSDİP'nin Ulusal Programı), V. İ. Lenin, *Collected Works*, Vol. 19, Moscow 1964; *"Critical Remarks on the National Question"* (Ulusal Sorun Üzerine Eleştirel Notlar) ve *"The Right of Nations to Self-Determination"* (Ulusların Kendi Kaderlerini Belirleme Hakkı), V. İ. Lenin, *Collected Works*, Vol. 20, Moscow 1964; *"On the National Pride of the Great Russians"* (Büyük-Rusların Ulusal Onuru Üzerine), V. İ. Lenin, *Collected Works*, Vol. 11, Moscow 1964; *"Preliminary Draft Theses on National and Colonial Questions for the Second Congress of the Communist International"* (Ulusal Sorun ve Sömürgeler Sorunu Üzerine Tezlerin Ön Taslağı), V. İ. Lenin, *Collected Works*, Vol. 31, Moscow 1965; *"Theses for a Lecture on the National Question"* (Ulusal Sorun Üzerine Bir Konferans İçin Notlar), V. İ. Lenin, *Collected Works*, Vol. 41, Moscow 1977'den Türkçeye çevrilmiş ve yayına hazırlanmıştır.

Kuramsal Kitaplar-4
Birinci baskı
Aralık 2010, Ankara

Baskı: BRC Web Basım Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara

İlkeriş Yayınları

www.ilkeris.com
iletisim@ilkeris.com

İÇİNDEKİLER

9	ERMENİ SOSYAL-DEMOKRATLARININ BİLDİRGESİ ÜZERİNE, <i>Şubat 1903</i>
14	PROGRAMIMIZDA ULUSAL SORUN, <i>Temmuz 1903</i>
27	ULUSAL SORUN ÜZERİNE TEZLER, <i>Temmuz 1913</i>
39	ULUSAL SORUN ÜZERİNE KARAR, <i>Eylül 1913</i>
43	“ULUSAL-KÜLTÜREL” ÖZERKLİK, <i>Kasım 1913</i>
49	RSDİP’NİN ULUSAL PROGRAMI, <i>Aralık 1913</i>
58	ULUSAL SORUN ÜZERİNE ELEŞTİREL NOTLAR, <i>Kasım-Aralık 1913</i>
59	I. Dil Sorununda Liberaller ve Demokratlar
63	II. “Ulusal Kültür”
68	III. Milliyetçi “Asimilasyon” Öcüsü
76	IV. “Ulusal-Kültürel Özerklik”
84	V. Ulusların Eşitliği ve Ulusal Azınlığın Hakları
90	VI. Merkezileşme ve Özerklik
99	ULUSAL SORUN ÜZERİNE BİR KONFERANS İÇİN NOTLAR, <i>10-20 Ocak 1914</i>
113	ULUSLARIN KENDİ KADERLERİNİ BELİRLEME HAKKI, <i>Şubat-Mayıs 1914</i>
114	I. Ulusların Kendi Kaderlerini Belirlemesi Ne Demektir?
120	II. Sorunun Tarihsel Somut Konuşu
124	III. Rusya’daki Ulusal Sorunun Somut Özellikleri ve Rusya’nın Burjuva-Demokratik Dönüşümü
131	IV. Ulusal Sorunda “Pratiklik”

138	V. Ulusal Sorunda Liberal Burjuvazi ve Sosyalist Oportünistler
151	VI. Norveç'in İsveç'ten Aynılması
159	VII. Enternasyonal'in Londra Kongresi Kararı (1896)
164	VIII. Ütopyacı Karl Marks ve Pratik Rosa Luxemburg
174	IX. 1903 Programı ve Tasfiyecileri
186	X. Sonuç
192	BÜYÜK-RUSLARIN ULUSAL ONURU ÜZERİNE, <i>Aralık 1914</i>
198	ULUSAL SORUN VE SÖMÜRGELER SORUNU ÜZERİNE TEZLERİN ÖN TASLAĞI, <i>Haziran 1920</i>
209	<i>Açıklayıcı Notlar</i>

VLADİMİR İLİÇ ULYANOV LENİN

Sovyetler Birliği'nin ve Komintern'in (III. Enternasyonal) kurucusu ve yol göstericisi, Bolşevik Partisi'nin ve Ekim Devrimi'nin önderi Vladimir İliç Ulyanov, 22 Nisan 1870'de Simbrisk'de doğdu. Öğretmen olan İlya Nikolaviç ile bir doktor kızı olan Maria Aleksandrovna'nın altı çocuğundan üçüncüsüydü. Ağabeyi Narodnaya Volya'ya katılmıştı ve çar III. Alexandr'a yönelik başarısız suikast eylemi nedeniyle 1891'de idam edildi. 1887'de Simbrisk lisesini bitiren Lenin, 1891 yılında St. Petersburg Üniversitesi'nin hukuk bölümünden mezun oldu ve 1892'de Samara'da staj yapmaya başladı. 1894'de St. Petersburg'a geri dönerek propaganda çalışmalarına başladı. İlk yazılarını bu çalışmaları sırasında yazdı. Nisan 1895'de Plehanov, Zasuliç ve Akselrod'la görüşmek, "*Osvobozhdenie Truda*" (Emeğin Kurtuluşu) adlı marksist grupla bağlantı kurmak için ilk kez yurtdışına çıktı. St. Petersburg'a döndüğünde illegal "*İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği*"ni örgütledi. Aralık 1895'te örgüte yönelik operasyonda tutuklandı ve bir yıl cezaevinde yattıktan sonra Şubat 1897'de üç yıllık sürgün cezası için Sibirya'da Yenisey'e gönderildi. 1898'de, sürgünde St. Petersburg'daki illegal çalışmada yer alan N. K. Krupskaya ile evlendi. Bu üç yıllık sürgün sırasında ilk büyük yapıtı *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi*'ni tamamladı. Sürgünden sonra, 1900'de İsviçre'ye giden Lenin, "Emeğin Kurtuluşu" grubuna katıldı ve Aralık 1900'de yayınlanmaya başlayan *İskra*'nın (Kıvılcım) kurucuları arasında ve yayın kurulunda yer aldı. "Lenin" takma adını ilk kez *İskra*'da yayınlanan bir yazısında kullandı.

RSDİP'in (Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi) Temmuz-Ağustos 1903'deki II. Kongresi'nde ortaya çıkan Bolşevik (Çoğunluk) ile Menşevik (Azınlık) ayrışmasında Bolşeviklerin başında yer aldı. 1905 Devrimi'nin yenilgisinden sonra Aralık 1907'de, Nisan 1917'ye kadar kalacağı ikinci sürgün dönemi başladı.

Şubat 1917 Devrimi üzerine 4 Nisan 1917'de Rusya'ya geri döndü. 7 Kasım (24 Ekim) 1917'de Lenin'in önderliğinde Bolşevikler iktidarı ele geçirerek Büyük Ekim Devrimi'ni gerçekleştirdiler. 8 Kasım 1917'de Rusya İşçi ve Asker Sovyetleri Kongresi tarafından Halk Komiserleri Konseyi (Bakanlar Kurulu) başkanlığına seçildi. 30 Ağustos 1918'de sosyalist-devrimci parti üyesi biri tarafından düzenlenen suikastta yaralandı. 1922'de sağlığı iyice bozulan Lenin, 21 Ocak 1924'te Moskova yakınlarındaki Gorki kentinde yaşamını yitirdi.

Lenin'in başlıca yapıtları şunlardır:

Çto takoye "Druzya Naroda" i kak oni voyuyut protiv Sotsial-Demokratov?, 1894 ("Halkın Dostları" Kimlerdir ve Sosyal-Demokratlara Karşı Nasıl Savaşırılar?); *Ekonomiçesko-ye soderzhaniye narodniçestva i Kritika evo v Knige g. Struve*, 1895 (Halkçı Parti'nin Ekonomik İçeriği ve Bay Struve'nin Eleştirisi. Marksizmin Burjuva Yazınındaki Yansılar); *Karakteristike ekonomiçeskovo romantizma*, 1897 (Ekonomik Romantizmin Niteliği); *Razvitiye Kapitalizma v Rosii*, 1899 (Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi); *Çto Delat*, 1902 (Ne Yapmalı?); *Şap uperyod dva şaga nazad*, 1904 (Bir Adım İleri, İki Adım Geri); *Dve taktiki sotsial-demokratii v demokratiçeskoj revolyutsii*, 1905 (Demokratik Devrimde Sosyal-Demokrasinin İki Taktiği); *Agrarnaya programma sotsial-demokratii v pervoi russkoj revolyutsii 1905-1907*, 1907 (1905-1907 Birinci Rus Devrimi'nde Sosyal-Demokratların Tarım Programı); *Za 12 let.*, 1908 (12 Yıl Koleksiyonu); *Materializm i empiriokrititsizm*, 1909 (Materyalizm ve Ampiriyokritisizm); *Krak II. Internatsionala*, 1915 (II. Enternasyonalin İflası); *Sotsializm i voina*, 1915 (Sosyalizm ve Savaş); *Imperializm, kak noveishii etap kapitalizma*, 1917 (Emperyalizm, Kapitalizmin Son Aşaması); *Pisma o taktike*, 1917 (Taktikler Üzerine Mektuplar); *Uroki revolyutsii*, 1917 (Devrim Dersleri); *Gosudarstvo i revolyutsiya*, 1917 (Devlet ve Devrim); *Uderzhat li bolsheviki gosudarstvennuyu vlast?* 1917 (Bolşevikler İktidarı Koruyacaklar mı?); *Proletarskaya revolyutsiya i renegat Kautskii*, 1918 (Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky); *Vybory v Uchreditelnoye Sobraniye i diktatura proletariata*, 1919 (Proletarya Diktatörlüğü ve Kurucu Meclis Seçimleri); *Detskaya bolezn "levismy" v kommunisme*, 1920 ("Sol Komünizm", Bir Çocukluk Hastalığı); *Krizis v partii*, 1921 (Partimizdeki Kriz); *O prodnaloge*, 1921 (Ayni Vergi Üzerine); *O Kooperatsii*, 1923 (Kooperatif Üzerine); *Luchshe menshe, da luchshe*, 1923 (Az Olsun, Öz Olsun).

Lenin'in tüm yapıtları 45 ciltte toplanmıştır.

ERMENİ SOSYAL-DEMOKRATLARININ BİLDİRGESİ ÜZERİNE

Kafkaslarda yeni bir sosyal-demokrat örgüt ortaya çıktı: *Ermeni Sosyal-Demokratlar Birliği*. Bu birlik, bildiğimiz gibi, altı ay önce pratik faaliyetlerine başladı ve Ermenistan’da yayınlanan kendi yayınları bulunuyor. *Proletariat* adlı bu yayının bir nüshası bize ulaştı ve alt başlığında “Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi” yazılıdır. Yayın, Ermeni Sosyal-Demokratlar Birliği’nin varlığını ortaya çıkartan toplumsal ve siyasal koşullara ilişkin bir dizi makaleyi, yorumu, haberi içermektedir ve kendi faaliyet programlarının genel hatlarını ortaya koymaktadır.

“Ermeni Sosyal-Demokratlarının Bildirgesi” başlıklı makalede şöyle denilmektedir: “Rusya’nın uçsuz bucaksız tüm alanlarına örgütlenme ağını yaymış olan Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi’nin

bir şubesi olan Ermeni Sosyal-Demokratlar Birliği, faaliyetlerinde RSDİP’le tam bir uyum içindedir ve genel olarak Rus proletaryasının ve özel olarak Ermeni proletaryasının çıkarları için birlikte savaşıacaktır.” Ayrıca, Kafkaslarda kapitalizmin hızlı gelişimine ve bu sürecin güçlü ve çeşitli canavarca sonuçlarına gönderme yapıldıktan sonra, yazarlar, Kafkaslardaki işçi sınıfı hareketinin bugünkü durumundan söz ederler. Büyük kapitalist kuruluşları ve pek çok sanayi proletaryasıyla, Bakü, Tiflis ve Batum gibi Kafkasların sanayi merkezlerinde bu hareket derin köklere sahipti. Ama Kafkasyalı işçilerin aşırı düşük kültür düzeyi nedeniyle onların işverenlere karşı mücadelesi, şimdiye kadar, doğal olarak az ya da çok içgüdüsel olmuştur, kendiliğinden nitelikteydi. İşçilerin dayanışma güçlerini birleştirebilecek ve onların arasında sınıf bilincini oluşturacak ve geliştirecek biçimde onların taleplerini ortaya koyan bir güç gerekiyordu. Bu güç, sosyalizmdi.

Daha sonra, bilimsel sosyalizmin temel tezlerini özet olarak ortaya koyan Birlik, günümüzdeki uluslararası eğilimlere ve özel olarak da Ruslara, sosyal-demokrasie ilişkin tutumlarını açıklıyor. “Sosyalist amaca ulaşmak” diyor Bildirge, “kanımızca, ne işçi sınıfının ekonomik alandaki çabasıyla, ne de kısmi siyasal ve toplumsal reformlarla sağlanabilir; bu, sadece mevcut sistemi bütünüyle parçalayarak, proletaryanın siyasal diktatörlüğünün zorunlu başlangıç olduğu bir toplumsal devrimle sağlanabilir.” Arkasından Rusya’daki mevcut siyasal sistemin her toplumsal harekete, özellikle işçi sınıfı hareketine düşman olduğuna işaret eden Birlik, Ermeni proletaryasını siyasal olarak eğitmenin ve tüm Rus proletaryasının çar otokrasisini devirme mücadelesinin içine çek-

menin kendileri için acil görev olduğunu açıklar. Birlik, işverenlere karşı işçilerin kısmi ekonomik mücadelesinin gerekliliğini tümüyle reddetmese de, bunun kendi içindeki önemini gözönüne almaz. Birlik, bu mücadeleyi, işçilerin maddi koşullarını iyileştirdiği ve onlar arasında siyasal bilincin ve sınıf dayanışmasının gelişmesine yardımcı olduğu ölçüde kabul eder.

Bizi özel olarak ilgilendiren, Birliğin ulusal sorun konusundaki tutumudur. Bildirge şöyle diyor:

“Rus devletinin değişik kültürel gelişim düzeyine sahip pek çok ayrı milliyetten oluştuğu ve sadece yerel özyönetimlerin yaygın gelişiminin bu farklı unsurların çıkarlarını güvenceye alabileceği gözönüne alındığında, geleceğin özgür Rusyasında *federal* [italikler bize ait - Lenin] bir cumhuriyetin kurulmasını gerekli görüyoruz. Kafkaslar gibi nüfusun çok çeşitli ulusal bileşimlere sahip olduğu Kafkasya’ya gelince, biz, tüm yerel sosyalist unsurların ve değişik milliyetlerin tüm işçilerinin birliği için mücadele edeceğiz; otokrasiye karşı daha başarılı bir mücadele yürütmek için birleşik ve güçlü bir sosyal-demokrat örgüt yaratmak uğruna mücadele edeceğiz. Geleceğin Rusyasında, tüm ulusların özgürce kendi kaderini belirleme hakkını tanıyacağız, çünkü biz, ulusal özgürlüğü, genel olarak sivil özgürlüklerin tek ifadesi olarak kabul ediyoruz. Bu önermeden hareketle, yukarda ifade ettiğimiz Kafkasların farklı ulusal bileşimini ve değişik milliyetler arasında coğrafi sınırların bulunmamasını gözönüne alarak, Kafkas halklarının siyasal özerklik talebinin programımıza konulmasının olanaklı olduğunu düşünmüyoruz; bizim talebimiz, sadece kültürel yaşama ilişkin konularda özerkliktir, yani dil, okul, eğitim vb. özgürlükleridir.”

Ermeni Sosyal-Demokratlar Birliği'nin Bildirgesi'ni ve özellikle ulusal soruna doğru bir sunum verme girişimlerini tüm içtenliğimizle sıcak karşılıyoruz. Bu girişimin sonuna kadar yürütülmesini çok istiyoruz. Ulusal sorunda Rusya'daki tüm sosyal-demokratlara yol gösterici olan iki temel ilke, Birlik tarafından çok doğru biçimde *zetlenmiştir*. Bunlardan birincisi, ulusal özerklik yerine siyasal ve sivil özgürlükler ve tam eşitlik talebi; ikincisi, devletin parçası olan her milliyet için kendi kaderini belirleme hakkı talebi. Ama bu ilkelerin hiçbiri, Ermeni Sosyal-Demokratlar Birliği tarafından henüz yeterince tutarlı biçimde ortaya konulmamıştır. İşin gerçeği, *Ermeni sosyal-demokratlarının bakış açısından* bir federal cumhuriyet talebinden söz etmek olanaklı mıdır? Federasyon, zerk ulusal siyasal birimleri *varsayar*, öte yandan Birlik ulusal özerklik talebini reddediyor. Tam olarak tutarlı olması için, Birlik, kendi programından *federal* cumhuriyet talebini silmeli, kendisini genel olarak demokratik bir cumhuriyet talebiyle sınırlamalıdır. Federalizmi ve ulusal özerkliği *telkin etmek* proletaryanın işi değildir; kaçınılmaz olarak, bir özerk *sınıf* devletin kurulması talebi sonucuna ulaşan böylesi talepler ileri sürmek proletaryanın işi olamaz. Proletaryanın işi, her milliyetin olabilen en geniş işi *kitlelerini en sıkı biçimde*, demokratik bir cumhuriyet ve sosyalizm için *olanaklı en geniş alanda* mücadele etmek için onları bir araya toplamaktır. Ve uzun süredir buğn varolan ve korkunç şiddet eylemleri dizisiyle korunan ve genişletilen devlet alanında çalışıyoruz, daha sonra, sömürü ve baskının tüm biçimlerine karşı mücadele etmek için, en çok ezilen ve en fazla savaşma yeteneğine sahip olan *işi sınıfının* güçlerini ayırmamalıyız, ama birleştirmeliyiz.

Her milliyetin kendi kaderini belirleme hakkının tanınması talebi, yalın biçimde, bizim, proletarya partisinin, her zaman ve koşulsuz olarak, *şiddete başvurarak ya da adaletsiz biçimde* ulusun kendi kaderini belirlemesini *etkileme girişimine karşı olmak* demektir. Her zaman bu olumsuz görevimizi (şiddete karşı mücadele etmek ve karşı çıkmak) yerine getirirken, kendi adımıza, halkların ya da ulusların kendi kaderini belirlemesinden daha çok her milliyetin içindeki *proletaryanın* kendi kaderini belirlemesiyle ilgilimiz. Bu nedenle, Rus sosyal-demokrasisinin genel, temel ve bağlayıcı programı, sadece (cinsiyete, dile, ırka, milliyete, inanca vb. bakılmaksızın) tüm yurttaşların eşit haklarını ve onların özgürce ve demokratik biçimde kendi kaderlerini belirleme haklarını talep etmeyi içermek zorundadır. *Ulusal özerklik talebini desteklemek*, hiçbir biçimde proletarya programının sürekli ve bağlayıcı parçası değildir. Bu destek, sadece yalıtık ve istisnai durumlarda zorunlu olabilir. Ermeni sosyal-demokrasisi, Ermeni Sosyal-Demokratlar Birliği açısından, böyle istisnai koşulların yokluğu zaten kabul edilmektedir.

Daha sonra federalizm ve milliyet sorununa geri dönmeyi umuyoruz.* Şu an için, Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin yeni üyesi Ermeni Sosyal-Demokratlar Birliği'ne bir kez daha hoş geldiniz diyerek yazımızı bitiriyoruz.

İskra, N° 33,
1 Şubat 1903.

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt 6, s. 326-329,
Moskova, 1964.

* Bkz. V. İ. Lenin, "Programımızda Ulusal Sorun", *Toplu Yapıtlar*, Cilt 6, s. 454-463. (Bu kitapta s. 14-26.) -Ed.

PROGRAMIMIZDA ULUSAL SORUN

Parti programımız taslağında diğer şeylerin yanı sıra, “devleti oluşturan tüm uluslar için kendi kaderini belirleme hakkının tanınması”nı güvenceye alan demokratik bir anayasaya sahip bir cumhuriyet talebini ortaya koyduk. Pek çok kişi, programımızdaki bu talebi yeterince açık bulmadı ve derginin 33. sayısında, Ermeni sosyal-demokratların bildirgesi üzerine konuşurken bu noktanın anlamını şu şekilde açıkladık: Sosyal-demokratlar, her zaman, ulusun kendi kaderini belirlemesini, şiddete başvurarak ya da adaletsiz biçimde her türlü etkileme girişimiyle savaşıacaklardır. Ama kendi kaderini belirleme özgürlüğü için mücadeleyi koşulsuz tanımamız, hiçbir biçimde, her ulusal kaderi belirleme talebini desteklemeye söz

verdiğimiz anlamına gelmez. Proletaryanın parti-si olarak sosyal-demokrat parti, halkların ya da ulusların kendi kaderlerini belirlemesi yerine her milliyet içindeki proletaryanın kendi kaderini belirlemesini sağlamayı olumlu ve temel görev olarak kabul eder. Biz, tüm milliyetlerin proletaryasının *çok sıkı birliği* için, her zaman ve koşulsuz olarak çalışmak zorundayız ve yeni bir sınıf devletin ya da gevşek bir federal birliğin yerini alacak devletin vb. kurulmasına yardım eden taleplere, devletin tam siyasal birliği için, sadece sınırlı ve istisnai durumlarda yardım edebiliriz ve etkin biçimde destekleyebiliriz.*

Ulusal sorun konusunda parti programımızın bu açıklaması, Polonya Sosyalist Partisi'nin (PSP)¹ çok sert protestosuna yol açtı. “Ulusal Soruna İlişkin Rus Sosyal-Demokratlarının Tutumu” başlıklı yazıda (*Przedswit*** , Mart 1903), PSP, bu “şaşırtıcı” açıklamaya ve bizim bu “gizemli” kendi kaderini belirleme anlayışımızın “belirsizliği”ne kızgınlığını ifade ediyor; bizi, doktrinizmle ve “öğrendiğimize göre, dil, milliyet, kültür ve bunun gibi şeyler burjuva icadı olduğu için, işçilerin kapitalizmin tümüyle ortadan kaldırılması dışında hiçbir şeyle ilgilenmeyen” vb. “anarşist” görüşe sahip olmakla suçluyor. Bu savı ayrıntılı olarak incelemeye değer buluyoruz, çünkü ulusal sorun konusunda sosyalistler arasında öylesine genel ve öylesine yaygın yanlış kanıların hemen hemen hepsini ortaya koyuyor.

Bizim açıklamamızda öylesine “şaşırtıcı” ne var? Bu açıklama, “sözcük” anlamından bir ayrı-

* Bkz. V. İ. Lenin, “Ermeni Sosyal-Demokratlarının Bildirgesi Üzerine”, *Toplu Yapıtlar*, Cilt 6, s. 326-329. -Ed. (Bu kitapta, s. 9-13.)

** Şafak. -ç.

lış olarak düşünülüyor? Ulusların kendi kaderlerini belirleme *hakkını* tanımak, gerçekten her ulusun kendi kaderini belirleme talebini *desteklemek* anlamına mı gelir? Yine de, gerçek şu ki, tüm yurttaşların özgür dernekler kurma *hakkını* tanımamız, her yeni dernek oluşumunu *destekleme* sözü verdiğimiz anlamına hiç gelmez; bu hakkı tanımamız, uygunsuz ve akılsız bir girişim olarak gördüğümüz belli bir derneğin oluşumuna karşı çıkmamızı ve ona karşı kampanya yürütmemizi önlemez. Biz, Cizvitlerin² özgürce ajitasyon yürütme haklarını bile tanırız, ama Cizvitler ile proletarya arasında bir ittifak kurulmasına karşı (elbette polis yöntemleriyle değil) savaşıyoruz. Sonuç olarak, *Przedswitz*, “Eğer bu özgürce kendi kaderini belirleme hakkı talebi, sözcük anlamında alınırsa [şimdiye kadar bizim yaptığımız da bu], o zaman bizim için doyurucu olacaktır.” dediği zaman, açıkça görülüyor ki, programın sözcük anlamından ayrılan kesinlikle PSP’dir. PSP’nin vardığı sonuç, biçim açımızdan kesinlikle mantık dışıdır.

Buna rağmen, kendi açıklamamızın biçimsel olarak doğrulanmasıyla kendimizi sınırlamak istemiyoruz. Doğrudan konunun köküne ineceğiz: Sosyal-demokrasi, her zaman ve hiçbir koşul koymaksızın ulusal bağımsızlık talebini desteklemeyi görev olarak kabul etmeli midir, yoksa belirli koşullar altında mı desteklemelidir; eğer bu ikincisi söz konusuysa, hangi koşullar altında desteklemelidir? Bu soruya PSP, her zaman, hiçbir ön koşul koymaksızın diye yanıtlamıştır; bu nedenle, PSP’nin, federal bir sistem talep eden ve “ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkını tümüyle ve ön koşulsuz tanımaktan” (*Revolutsionnaya Rossiya*,³ N° 18, “Ulusal Köleleştirme ve Devrimci Sosyalizm” başlıklı yazı) söz eden Rus sosyalist-

devrimcilerine karşı gösterdiği yakınlık bizim için hiç şaşırtıcı değildir. Bu, ne yazık ki, sözde sosyalist-devrimcilerin sözde partisinin gerçek niteliğini, yüzüncü kez ve hatta bininci kez ortaya koyan burjuva-demokratik sözlerden daha başka bir şey değildir. Bu sözlerin sunduğu yeme takılan ve bu yaygaranın cazibesine teslim olan PSP, teorik düzeyde ve siyasal faaliyette proletaryanın sınıf mücadelesiyle bağlarının ne kadar zayıf olduğunu tanıtıyor. Oysa ulusların kendi kaderlerini belirleme talebini *ikinci plana koymamız* bu mücadelenin çıkarıdır. Ulusal soruna bizim yaklaşımımızla burjuva-demokratik yaklaşım arasındaki tüm ayrımı bu belirler. Burjuva-demokrat (ve onun kuyruğuna takılmış olan günümüzün sosyalist oportünist), demokrasinin sınıf mücadelesini tasfiye ettiğini hayal eder; ve tüm siyasal taleplerini, “koşulsuz”, “tüm halkın” çıkarları açısından ya da sonsuz ve mutlak ahlaki ilkeler açısından soyut biçimde ortaya koymasının nedeni budur. Sosyal-demokrasi, ister soyut idealist felsefe içinde ifade edilsin, ister mutlak ulusal bağımsızlık talebi içinde ifade edilsin, her zaman ve her yerde, bu burjuva gözbağcılığını amansız biçimde bulup çıkararak teşhir edecektir.

Eğer bir marksistin, ulusal bağımsızlık talebini sadece koşullu olarak, yani yukarda belirtilen koşullara bağlı olarak tanıyabileceğini hala kanıtlaması gerekiyorsa, Polonyalı proleterlerin Polonya’nın bağımsızlığı talebini marksist bakış açısından savunmuş olan bir yazardan aktarma yapalım. Karl Kautsky, 1896’da “*Finis Poloniae?*” (“Polonya’nın Sonu mu?”) başlıklı yazısında şöyle yazmıştır: “Proletarya bir kez Polonya sorununu çözmeye giriştiğinde, Polonya’nın bağımsızlığından yana bir tutum almaktan ve dolayısıyla bu

yönde atılan her adımı, uluslararası militan proletaryanın sınıf çıkarlarına tam olarak uygun olduğu sürece hoşnutlukla karşılamaktan başka bir şey yapamaz.”

“Bu koşullama” diyor Kautsky, “her durumda gereklidir. *Ulusal bağımsızlık, militan proletaryanın sınıf çıkarlarıyla kopmaz biçimde bağlı olan, her durumda, koşulsuz olarak çaba gösterilmesi gereken bir şey değildir.* [İtalikler bize ait -Lenin.] Marks ve Engels, İtalya’nın birleştirilmesi ve kurtuluşunu çok kararlı biçimde desteklemişlerdir, ama bu, 1859’da Napoléon’la ittifak kuran İtalya’ya karşı çıkmalarını önlememiştir.” (*Neue Zeit*,⁴ XIV, 2, s. 520.)

Gördüğünüz gibi, Kautsky, ulusların *koşulsuz* bağımsızlık talebini kesin olarak reddediyor ve sorunun, sadece genel olarak tarihsel bir temele değil, aynı zamanda özel olarak sınıf temeline oturtulmasını kesin olarak istiyor. Ve eğer Marks ve Engels’in Polonya sorununu nasıl ele aldıklarını irdelersek, göreceğizdir ki, başından itibaren bu soruna yaklaşımları kesinlikle budur. *Die Neue Rheinische Zeitung*,⁵ Polonya sorununa oldukça geniş yer ayırmış ve sadece Polonya’nın bağımsızlığına değil, aynı zamanda Almanya’nın, Polonya’nın özgürlüğü için Rusya ile savaşa girmesini de güçlü biçimde talep etmiştir. Bununla birlikte, Marks, Frankfurt parlamentosunda Polonya’nın özgürlüğünü destekleyen konuşma yapan ve Polonya sorununu tarihsel olarak tahlil etmeye girişmeksizin, “utanç verici haksızlık” gibi burjuva-demokratik sözlerle çözmeye çalışan Ruge’a da saldırmıştır. Marks, tarihin devrimci anlarında “polemikler”den, hiçbir şeyden korkmadıkları kadar korkan devrimin hamkafaları ve bilgiçleri gibi

değildi. Marks, “insan” yurttaş Ruge’u acımasızca aşağılamıştır; ve ona, Güney Fransa’nın Kuzey Fransa tarafından ezilmesi örneğini vererek, her çeşit ulusal baskının, her zaman, demokrasinin ve proletaryanın bakış açısından haklı görülecek bir bağımsızlık arzusu uyandırmayacağını göstermiştir. Marks, “Polonya’yı Rusya’nın, Avusturya ve Prusya’nın devrimci parçası haline getiren” bazı özel toplumsal koşullara gönderme yapar:

“Temelleri hala belli ölçüde feodal olsa da Polonya soyluları bile, eşsiz bir özvericilikle demokratik tarım devrimine sıkı sıkıya yapıştılar. Almanya, en basmakalıp anayasal ve kendini beğenmiş felsefi ideoloji içinde el yordamıyla kendi yolunu aradığı bir zamanda, Polonya, çoktan Doğu-Avrupa demokrasisinin bir kürsüsüydü... Biz [Almanlar]... Polonya’nın ezilmesine yardım ettiğimiz sürece, Polonya’nın bir bölümünü Almanya’ya zincirle bağlı tutmayı sürdürdüğümüz sürece, Rusya’ya ve Rus siyasetine zincirle bağlı kalacağız, kendi evimizde ataerkil feodal mutlakiyeti tümüyle ezmeyi başaramayacağız. Demokratik bir Polonya’nın yaratılması, demokratik bir Almanya’nın yaratılmasının birincil öngerekliliğidir.”⁶

Bu açıklamaları böylesine ayrıntılı olarak aktarmamızın nedeni, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren neredeyse geçerliliğini sürekli koruyan belli bir yönde biçimlenen Polonya sorununa ilişkin uluslararası sosyal-demokrasinin tutumunun tarihsel arka planını açıkça göstermektir. O tarihsel arka planda meydana gelen değişimleri bilmezlikten gelmek ve marksizmin verdiği eski çözümleri savunmayı sürdürmek, öğretinin ruhuna değil, sözüne bağlı kalmak demektir, yeni siyasal durumları tahlil etmek için marksist araştır-

ma yöntemini kullanmaksızın eski sonuçları ez- bere yinlemek demektir. O günler ile bugün – son burjuva devrimci hareketleri çağı ve umut- suz gericilik çağı, proleter devriminin arifesinde tüm güçlerin aşırı gerilim içinde olduğu çağ– çok açık biçimde farklıdır. *O günlerde*, bir bütün ola- rak Polonya, sadece köylülük değil, soyluluğun büyük bir kesimi de devrimciydi. Ulusal kurtu- luş mücadelesi geleneği öylesine güçlü ve öyle- sine derinlere kök salmıştı ki, ülke içinde yenilgi- ye uğramasından sonra, Polonya’nın en iyi çocuk- ları, destekleyecek devrimci bir sınıf bulabildikle- ri her yere gittiler; Dąbrowski ve Wróblewski’nin anıları,⁷ 19. yüzyılın en büyük proleter hareketiy- le, Paris işçilerinin son –umalım ki son başarısız– ayaklanmasıyla ayrılmaz biçimde birleşti. *O gün- lerde*, Polonya yeniden kurulmaksızın, Avrupa’da demokrasinin tam zaferi gerçekten olanaksızdı. *O günlerde*, Polonya, çarlığa karşı uygarlığın ger- çekten kalesiydi ve demokrasinin öncüsüydü. *Bugün*, Alman ve Rus proletaryası, eski devrimci Polonya’nın büyük geleneğini kahramanca kendi ellerine alan Polonya proletaryasıyla yan yana öz- gürlük için savaşıırken, Polonya egemen sınıfları, Almanya ve Avusturya orta sınıfları ve Rusya’daki sanayi ve mali büyük işadamları, Polonya’yı ezen ülkelerin egemen sınıflarını destekliyorlar. *Bu- gün*, komşu ülkelerdeki marksizmin ileri temsil- cileri, Avrupa’nın siyasal evrimini dikkatle göz- lemlerken ve Polonyalıların kahramanca müca- delelerine tam olarak sempati gösterirken, yine de, “bugün St. Petersburg’un, Varşova’dan çok daha önemli bir devrimci merkez olduğunu ve Rus devrimci hareketinin, Polonya hareketinden çok daha büyük uluslararası öneme sahip bulun- duğunu” içtenlikle kabul ediyorlar. Kautsky’nin

1896'nın başlarında, Polonyalı sosyal-demokratların programına Polonya'nın yeniden kurulması talebinin alınmasını savunurken yazdığı budur. Ve 1848'den bu yana Polonya sorununun evrimini inceleyen Mehring, 1902'de şu sonuca varmıştır: "Polonya proletaryası, egemen sınıfların hiç duymak istemedikleri bir Polonya sınıf devletinin yeniden kurulmasını kendi bayrağının üzerine yazmayı arzulasaydı, tarihsel bir güldürü sahnelemiş olurdu; bu, mülk sahibi sınıflar için (örneğin, 1791'deki Polonya soyluları için olduğu gibi) iyi olabilir, ama işçi sınıfı için asla olamaz." Diğer yandan, eğer bu gerici ütopya, hala ulusal ajitasyondan belli ölçülerde etkilenen aydınların ve küçük-burjuvazinin bazı kesimlerinin proleter ajitasyon üzerinde zafer kazanmasına yol açarsa, işte o zaman, bu ütopya, şüphesiz, işçi sınıfının uzun dönemli çıkarlarını, anın ucuz ve önemsiz başarılarına kurban eden değersiz oportünizmin doğal sonucu gibi savunulamaz.

"İşçi sınıfının çıkarları, Polonya'yı paylaşmış olan üç devletteki Polonyalı işçilerin, koşulsuz olarak kendi sınıf yoldaşlarıyla yan yana savaşmalarını kesinkes emreder. Bir burjuva devriminin özgür bir Polonya yaratabilmesinin zamanı geçmiştir: bugün Polonya'nın yeniden doğuşu, sadece çağdaş proletaryanın kendi zincirlerini kıracağı bir toplumsal devrimle olanaklıdır."⁸

Mehring'in vardığı sonuçlara tümüyle katılıyoruz. Kendi savlarımızda Mehring kadar ileri gitmesek de, bu sonuçtan kuşku duyulamayacağını belirtmek istiyoruz. Şüphesiz, Polonya sorununun bugünkü durumu, elli yıl önceki durumdan köklü biçimde ayırdır. Ancak bugünkü duruma, kalıcı olarak bakılamaz. Sınıf çelişkileri, şüphe-

siz, şimdi ulusal sorunları geri plana itmiştir, ama bazı özgül ulusal sorunların geçici olarak siyasal sahnenin ön planına çıkamayacağı, doktrinizme sapma tehlikesine düşmeksizin kesin olarak iddia edilemez. Hiç şüphesiz, kapitalizmin yıkılmasından önce Polonya'nın yeniden kurulması büyük ölçüde olanaksızdır, ama bunun mutlak olarak olanaksız olduğu ya da Polonya burjuvazisinin bağımsızlık safında yer alabileceği koşulların ortaya çıkmayacağı vb. iddia edilemez. Ve Rus sosyal-demokrasisinin kendi ellerini bağlamaya hiç de niyeti yoktur. Rus sosyal-demokrasisi, ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkının tanınmasını programına alırken, *tüm* olasılıkları ve hatta *tüm akla uygun* bileşimleri hesaba katmıştır. Bu program, sosyalizmden önce gerçekleşme olasılığı son derece küçük olsa da, özgür ve bağımsız bir Polonya cumhuriyeti sloganının Polonyalı proleterler tarafından benimsenmesini hiçbir biçimde engellemez. Program, sadece, proleter sınıf bilincini bozmayacak, sınıf mücadelesini küçümsemeyecek, burjuva-demokratik sözlerle işçi sınıfını ayartmayacak ya da proletaryanın bugünkü siyasal mücadelesinin birliğinin parçalanmasına yol açmayacak gerçek bir sosyalist partiyi talep eder. Bu koşullama, konunun özüdür, çünkü biz, sadece bu koşullamayla kendi kaderini belirlemeyi tanıyoruz. PSP'nin, kendi kaderini belirleme hakkını, özgür ve bağımsız bir cumhuriyet için mücadele etme hakkını reddettikleri için Alman ya da Rus sosyal-demokratlarından ayrılma numarası yapması işe yaramaz. Ayrılık bu değildir, ama PSP'nin sınıf bakış açısının yitirilmesinde, bu bakış açısını şovenizmle karartmasında ve bugünkü siyasal mücadelenin birliğini bozmasındadır, ki PSP'ye gerçek bir sosyal-demokrat işçi partisi gö-

zyle bakmamızı engelleyen de budur. Örneğin, PSP, genellikle sorunu Şöyle koyar: "... Biz, arlığı, sadece ondan Polonya'yı zorla koparıp alarak zayıflatabiliriz; arlığı devirmek Rus yoldaşlarımızın görevidir." Ya da Şöyle: "... Çarlık devrildikten sonra Rusya'dan ayrılarak kendi kaderimize karar verebiliriz." Görüldüğü gibi, Polon-ya'nın yeniden kuruluşuna ilişkin program talebinin bakış açısından bile, canavarca bir mantık, nasıl canavarca sonuçlara götürüyor. *nk* Polonya'nın yeniden kurulması demokratik evrimin olası (ama burjuvazi egemen olduğu sürece hiçbir biçimde mutlak kesin olmayan) sonuçlarından birisidir, *bu nedenle*, Polonya proletaryası, arlığı devirmek için Rus proletaryasıyla birlikte mücadele etmemelidir, "sadece" Polonya'yı arlıktan zorla ayırarak onu zayıflatmalıdır. *nk* Rus arlığı, Almanya, Avusturya vb. burjuvazisi ve hükümetleriyle çok yakın ittifak içindedir, *bu nedenle*, Polonya proletaryası, *bir ve aynı* boyunduruğa karşı şimdi birlikte savaştığı Rusya, Almanya, Avusturya vb. proletaryasıyla kendi ittifakını zayıflatmalıdır. Bu, proletaryanın en yaşamsal çıkarlarını, burjuva-demokratik ulusal bağımsızlık kavrayışına kurban etmekten başka bir şey değildir. Ekonomik gelişme, politik bir bütünün ayrı parçalarını daha fazla ve sıkıca bir araya getirmeyi sürdürdükçe, ve tüm ülkelerin burjuvazisi ortak düşmanına karşı, yani proletaryaya karşı, daha çok ve daha yakın birlik oluşturdukça ve ortak müttefiklerini, yani arı destekledike, bizim arlığı devirme amacımızdan *ayrı olarak* PSP'nin arlığın dağılması arzusu boş bir söz olarak kalmaktadır ve kalacaktır. Ama bu otokrasinin boyunduruğu altında buğn kıvranan *proletaryanın güçlerinin bölünmesi* acı bir gerçektir, PSP'nin hatasının doğrudan so-

nucudur, onun burjuva-demokrat formüllere tapınmasının doğrudan ortaya çıkardığı bir durumdur. PSP, proletaryanın bu bölünmesine gözlerini kapatmak için, şovenizmin önünde eğilmekte ve Rus sosyal-demokratlarının görüşlerini şöyle sunmaktadır: “Bizler [Polonyalılar] toplumsal devrimi beklemeliymişiz ve o zamana kadar ulusal baskıya sabırla katlanmalıymişız.” Bu, bütünüyle yalandır. Rus sosyal-demokratları, asla böyle bir şeyi tavsiye etmemişlerdir; tersine, onlar, Rusya’daki ulusal baskının tüm belirtilerine karşı savaşıyorlar ve tüm Rus proletaryasına savaşmaları için çağrı yapıyorlar; *onların* programı, sadece tüm dillerin, milliyetlerin vb. tam eşitlik statüsünü değil, aynı zamanda her ulusun kendi kaderini belirleme hakkını tanımayı da içeriyor. Bu hakkı tanırken, biz, ulusal bağımsızlık talebine verdiğimiz desteği, proletaryanın mücadelesinin çıkarlarına *tabi kılıyoruz* ve sadece bir şoven, bizim tutumumuzu, Rusların Rus olmayanlara güvensizliğinin bir ifadesi olarak yorumlayabilir. Çünkü bu tutum, gerçeklikte, sınıf bilincine sahip proletaryanın burjuvaziye olan güvensizliğinin zorunlu sonucudur. PSP, ulusal sorunu, “biz” (Polonyalılar) ve “onlar” (Almanlar, Ruslar vb.) karşıtlığıyla *tüketmek* görüşündedir. Buna karşılık, sosyal-demokratlar, “biz”, yani proletarya ve “onlar”, yani burjuvazi karşıtlığına birinci sırada yer verirler. “Biz”, proleterler, burjuvazinin, devrimci proletaryayla karşı karşıya geldiği zaman, özgürlüğün, anayurdun, dilin ve ulusun çıkarlarına nasıl *ihamet ettiği*ni defalarca gördük. Fransız ulusu en büyük aşagılanma ve baskı altında olduğu, Ulusal Savunma Hükümeti’nin Ulusal Kaçaklar Hükümeti’ne dönüştüğü bir anda, ezilen bir ulusun burjuvazisinin, iktidarı üstlenmeye cüret eden proleter yurt-

taşlarını ezmek için ezen ulusun askeri birliklerini kendi yardımına çağırdığı bir anda, Fransız burjuvazisinin Prusyalılara teslim oluşuna tanıklık ettik. Ve bu nedenle, şoven ve oportünist sıkıştırmalara aldırmaksızın, Polonyalı işçilere her zaman şöyle diyeceğiz: Sadece Rus proletaryasıyla en tam ve en içten bir ittifak, otokrasiye karşı bugünkü siyasal mücadelenin gerekliliklerini karşılayabilir; ve sadece böyle bir ittifak, siyasal ve ekonomik tam kurtuluşu güvenceye alabilir.

Polonya sorunu üzerine söylediklerimiz, diğer tüm ulusal sorunlara tam olarak uygulanabilir. Otokrasinin lanetli tarihi, otokrasi tarafından ezilen değişik milliyetlerin işçi sınıfları arasında korkunç bir *yabancılaştırma*yı bize miras olarak bırakmıştır. Bu yabancılaştırma, çok büyük bir kötülüktür, otokrasiye karşı mücadelede çok büyük bir engeldir. Ve ayrı partiler ya da partiler “federasyonu” gibi “ilkeler” oluşturarak bu kötülüğü meşrulaştırmamalıyız, bu rezil durumu yüceltmemeliyiz. Elbette en az direnç gösterilen çizgiyi izlemek ve kişinin, Bund’un bugün yapmak istediği gibi, “benim işim değil” kuralını izleyerek kendi köşesinde rahatına bakması en basiti ve en kolayıdır. Birlik gereğini ne kadar çok kavrar-sak, tam birlik olmaksızın otokrasiye karşı uyumlu bir saldırıya girişmenin olanaksız olduğuna ne kadar çok inanırsak, siyasal sistemimizin koşulları altında mücadelenin merkezleşmiş bir örgüte gereksinimi olduğu o kadar açık olacaktır – “basit”, ama aldatici ve temelde derinliğine yanlış çözümlerle tatmin olmaya o kadar az eğilim göstereceğiz. Yabancılaşmanın zararları kavranılmadıkça ve proleter parti kampındaki bu yabancılaşmayı her ne pahasına olursa olsun kesin biçimde sona erdirmeye arzusu taşımadıkça, “federas-

yon” türü bir incir yaprağına hiç de gerek yoktur; ilgili “ taraflar” dan birisinin çözmeyi gerçekten arzulamadığı bir sorunu çözmeye çalışmanın hiçbir yararı yoktur. Bu durumda, otokrasiye ve gide rek daha da birlik haline gelen uluslararası burjuvaziye karşı otokrasi tarafından ezilen tüm milliyetlerin proleterleri tarafından yürütölen mücadelenin başarısı için merkezîyetçiliğın temel olduğunu, bırakalım deneyimin ve gerçek hareketin dersleri kanıtlasın.

İskra, N° 44,
15 Temmuz, 1903

V. İ. Lenin, Toplu Yapıtlar,
Cilt 6, s. 454-463,
Moskova, 1964

ULUSAL SORUN ÜZERİNE TEZLER

1. Programımızın (ulusların kendi kaderlerini belirlemelerine ilişkin) maddesi, *siyasal olarak* kendi kaderini belirleme, yani ayrılma ve ayrı bir devlet kurma hakkı dışında herhangi biçimde yorumlanamaz.

2. Sosyal-demokrat programın bu maddesi, Rusya sosyal-demokratları için şu bakımdan *mutlak olarak* esastır:

a) Genel olarak demokrasinin temel ilkeleri için;

b) Rusya'nın sınırları içinde ve *daha da önemlisi, sınır bölgelerinde*, ekonomik, toplumsal ve diğer koşullar açısından keskin biçimde ayrı olan bir dizi ulus bulunduğu için; ayrıca, bu uluslar (Büyük-Rusların

dışındaki tüm Rus ulusları gibi) çarlık monarşisi tarafından inanılmaz ölçüde ezildikleri için;

c) Son olarak, Doğu Avrupa'da (Avusturya ve Balkanlar) ve Asya'da –yani Rusya'yla sınırı olan ülkelerde–, dünyanın her yerinde bağımsız ulusal devletler ya da çok yakın ve birbiriyle ilişkisi olan ulusal bileşimli devletler yaratmaya yönelik devletin burjuva-demokratik reformu, ya tamamlanmamıştır ya da henüz başlamıştır.

d) Bugün Rusya, –Batıda– temel siyasal özgürlüklerin bulunduğu ve anayasal bir rejimin 1867'de pekiştirildiği Avusturya'dan başlayıp –Doğu'da– Çin cumhuriyetine kadar, kendisine sınırdaş olan ülkelerin *her birinden* daha geri ve daha gerici bir devlet sistemine sahip bir ülkedir. Bu nedenle, Rusya sosyal-demokratları tüm propagandalarında, tüm milliyetlerin ayrı devlet kurma hakkını ya da parçası olmak istedikleri devleti özgürce seçme hakkında ısrar etmelidirler.

3. Sosyal-demokrat partinin tüm milliyetlerin kendi kaderlerini belirleme hakkını tanıması, sosyal-demokratların şunları yapmalarını gerektirir:

a) Egemen ulusun (ya da nüfusun çoğunluğunu oluşturan ulusun), siyasal olarak ayrılmayı isteyen bir ulusa karşı herhangi bir biçimde zor kullanmasına koşulsuz olarak karşı çıkmak;

b) Böyle bir ayrılma sorununun, söz konusu olan topraklar üzerindeki nüfusun evrensel, doğrudan ve eşit oy hakkı temelinde gizli oylamayla çözümlenmesini talep etmek;

c) Hem Kara-Yüzler, hem liberal-burjuva partilerine (İlericiler, Kadetler vb.) karşı, genel olarak ulusal baskıyı savundukları ya da onayladıkları zaman ya da özel olarak ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkını inkar ettikleri her zaman amansız bir mücadele yürütmek.

4. Sosyal-demokrat partinin tüm milliyetlerin kendi kaderlerini belirleme hakkını tanıması, kesinlikle, sosyal-demokratların, her ayrı durumda her ulusun devletten ayrılmasının uygunluğunu bağımsız olarak değerlendirmeyi reddettikleri demek değildir. Tersine, sosyal-demokratlar, kapitalist gelişim koşullarını ve tüm milliyetlerin birleşik burjuvazisinin değişik ulusların proletaryasını ezmesini gözönüne almanın yanı sıra, genel demokrasi görevlerini, herşeyden önce ve en önemlisi sosyalizm için mücadele eden proleter sınıfın çıkarlarını da gözönüne alarak bağımsız değerlendirmelerini yaparlar.

Bu bakış açısından aşağıdaki koşullara özel dikkat gösterilmelidir: Rusya’da, bir dizi önemli tarihsel ve toplumsal koşullar nedeniyle daha çok uygarlaşmış ve daha çok birbaşına olan, ayrılma hakkını en kolay ve en “doğal” biçimde fiili hale getirebilecek durumda iki ulus vardır. Bunlar Finlandiya ve Polonya halklarıdır. 1905 Devrim deneyimi göstermiştir ki, bu iki ulus içinde bile egemen sınıflar, toprak sahipleri ve burjuvazi, Finlandiya’nın ve Polonya’nın devrimci proletaryasından *korktukları için* devrimci özgürlük mücadelesini reddetmektedirler ve Rus egemen sınıfları ile çar monarşisiyle bir *rapprochement* (uzlaşma) yolu aramaktadırlar.

Sosyal-demokrasi, bu nedenle, proletaryanın ve tüm milliyetlerin emekçi halkını, bir yan-

dan diğer ulusların burjuvazisi ve çarlık monarşisiyle ekonomik ve siyasal bir ittifaka girerken, öte yandan “bizim yerli topraklarımız” konusunda tatlı ya da ateşli konuşmalarıyla proletaryayı *bölme*ye ve onların dikkatini kendi burjuvalarının entrikalarından *saptırmaya* çalışan “kendi” burjuvazisinin milliyetçi sloganıyla doğrudan aldatılmasına karşı çok güçlü uyarıda bulunmalıdır.

Proletarya, istisnasız tüm işçi sınıfı örgütleri içinde tüm ulusların işçilerinin tam ve sıkı ittifakı olmaksızın sosyalizm için mücadele edemez ve kendi günlük ekonomik çıkarlarını savunamaz.

Proletarya, çarlık monarşisini devirmek ve onun yerine demokratik bir cumhuriyet getirmek amacıyla devrimci mücadeleden daha başka biçimde özgürlüğünü elde edemez. Çarlık monarşisi, milliyetler için özgürlük ve eşit haklar tanınmasını *önler*; ve ayrıca hem Avrupa’da, hem Asya’da barbarlığın, vahşetin ve gericiliğin kalesidir. Bu monarşi, sadece tüm ulusların emekçi kitleleri arasından çıkan devrimci mücadelenin tutarlı demokratik öğelerine önderlik eden Rusya’nın tüm uluslarının birleşik proletaryası tarafından devrilebilir.

Bundan, “kendi” burjuvazisiyle siyasal birliğini tüm ulusların proletaryasıyla tam bir birliğin üzerinde tutan işçilerin, kendi çıkarlarına, sosyalizmin çıkarlarına ve demokrasinin çıkarlarına karşı hareket ettikleri sonucu çıkar.

5. Tutarlı bir demokratik devlet sistemini savunan sosyal-demokratlar, koşulsuz olarak tüm milliyetler için eşitlik talep ederler ve bir ya da birkaç milliyete her türlü ayrıcalık verilmesine karşı kesin olarak mücadele ederler.

Sosyal-Demokratlar, özellikle, bir “devlet” dili olmasını reddederler. Bu, özellikle Rusya’da ge-

reksizdir, çünkü Rusya nüfusunun onda yediden daha çoğu, belli bir özgür bir okul ve özgür bir devlet koşuluyla, ekonomik ilişkilerin gerekleri sonucu, herhangi bir dile “devlet” ayrıcalığı verilmeksizin karşılıklı anlaşabilen, birbiriyle bağlantılı Slav milliyetlerindendir.

Sosyal-demokratlar, feodal toprak sahipleri ve otokratik-feodal devletin sivil görevlileri tarafından oluşturulmuş olan Rusya’nın eski idari bölünmesinin ortadan kaldırılmasını ve onun yerine, bugünkü ekonomik yaşamın gereklerine dayanan ve olabildiği ölçüde, nüfusun ulusal bileşimine uygun bir idari yapının konulmasını talep ederler.

Devletin içinde, toplumsal özellikler ya da nüfusun ulusal bileşimi tarafından birbirinden ayrılmış olan tüm yerler, evrensel, eşit ve gizli oy temelinde örgütlenmiş kurumlarıyla birlikte kendi özyönetimlerine ve özerkliğe sahip olmalıdır.

6. Sosyal-demokratlar, devletin hangi parçasında olursa olsun tüm ulusal azınlıkların haklarını koruyan, devletin her tarafında yürürlükte olan bir yasanın çıkarılmasını talep ederler. Bu yasa, ulusal çoğunluğun kendisi için ayrıcalıklar sağlama ya da bir ulusal azınlığın haklarını sınırlandırma girişimi anlamına gelebilen her türlü önlemin geçersiz olduğunu ilan etmeli ve böylesi önlemlerin uygulanmasını suç sayarak yasaklamalıdır.

7. Sosyal-demokratların “ulusal-kültürel (ya da basitçe “ulusal”) özerklik” sloganına ya da onu gerçekleştirme planlarına karşı tutumları olumsuzdur. Çünkü bu slogan, (1) şüphesiz, proletaryanın sınıf mücadelesinin enternasyonalizmiyle çelişir, (2) proletaryanın ve emekçi halk kitlelerinin burjuva milliyetçiliğinin etki alanına girmelerini çok kolaylaştırır ve (3) bir bütün olarak devletin

tutarlı demokratik dönüşümü – milliyetler arasındaki barışı sadece bu dönüşüm güvenceye alabilir– görevinden dikkatleri uzaklaştırma gücüne sahiptir.

Ulusal-kültürel özerklik sorunu sosyal-demokratlar içinde özel keskinliğe sahip bir sorun olduğu için, bu konuda bazı açıklamalar yapmak istiyoruz.

a) Sosyal-demokrasinin bakış açısından, ne doğrudan, ne dolaylı olarak *ulusal* kültür sloganının ortaya atılmasına izin verilemez. Slogan doğru değildir, çünkü kapitalizm altında tüm ekonomik, siyasal ve manevi yaşam giderek daha çok enternasyonal hale geliyor. Sosyalizm, bu yaşamı tüm olarak enternasyonalleştirecektir. Bugün, tüm ülkelerin proletaryası tarafından sistemli olarak yaratılmaya başlanılmış olan enternasyonal kültür, (hangi ulusal grup olursa olsun) bir bütün olarak “ulusal kültür”ü özümsemez, ama *her bir* ulusal kültürden, *özellikle* tutarlı demokratik ve sosyalist öğeleri alır.

b) Ulusal-kültür sloganına –her ne kadar korkak bir örnekse de– yaklaşık bir örnek, Avusturya sosyal-demokratlarının Brünn Programı’nın 3. maddesidir. Bu madde şöyle der: “Bir ve aynı ulusun öz yönetim (*self governing*) bölgeleri, mutlak özerklik temelinde kendi ulusal işlerini yönetecek birleşik bir ulusal birlik oluştururlar”.

Bu, uzlaşmacı bir slogandır, çünkü toprak-dışı (kişisel) ulusal özerkliğin izini taşımaktadır. Ama bu slogan da hatalı ve zararlıdır, çünkü Lodz, Riga, St. Petersburg ve Saratov’daki Almanları bir ulus içinde bir-

leştirmek Rusya sosyal-demokratlarının işi değildir. Bizim işimiz, tam demokrasi için, tüm ulusal ayrıcalıkların ortadan kaldırılması için mücadele etmektir ve sosyalizmin enternasyonal kültürünü yükseltme ve geliştirme çerçevesinde Rusya’daki Alman işçilerini diğer ulusların işçileriyle birleştirmektedir.

Daha da hatalı olan, ve (bu sloganın sürekli destekçileri tarafından hazırlanmış bir plana uygun olarak) ulusal parlamen-toların ve ulusal devlet bakanlıklarının kurulmasıyla oluşan toprak-dışı (kişisel) ulusal özerklik sloganıdır (Otto Bauer ve Karl Renner). Böylesi kurumlar, kapitalist ülke-lerin ekonomik koşullarıyla çelişir; dn-yanın demokratik devletlerinin hiçbirisinde denenmemiştir; ve tutarlı demokratik kurumlar kurmaktan umutsuzluğa kapı-lan ve bir dizi (“kültürel”) sorunda her ulu-sun proletaryası ve burjuvazisini diğerlerin-den yapay olarak tecrit ederek burjuvazi-nin ulusal kavgalarından kurtulmak isteyen kişilerin oportünist dşdr.

Koşullar, ara sıra sosyal-demokratları, bir süre için bu tür uzlaşmacı kararlara bo-yun eğmeye zorlar, ama diğer ülkelerden böylesi uzlaşmacı kararları değil, tutarlı sosyal-demokrat kararları almalıyız. Avus-turya’da tümüyle başarısızlığa uğramış ve ek sosyal-demokratlarının ayrılıkılığına ve bölünmesine yol açan talihsiz uzlaşma-cı kararı bugün bizim benimsememiz özel-likle akıllıca olmaz.

c) “Ulusal-kültürel özerklik” sloganı-nın Rusya’daki tarihi göstermiştir ki, *tüm*

Yahudi burjuva partileri tarafından ve *sadece* Yahudi burjuva partileri tarafından benimsenmiştir ve ulusal-Yahudi parlamentosunu (*sejm*) ve ulusal-Yahudi devlet bakanlığını tutarsız biçimde reddeden Bund tarafından hiçbir eleştiriden geçirilmeksizin izlenmiştir. Yeri gelmişken, uzlaşmacı ulusal-kültürel özerklik sloganını kabul eden ya da savunan Avrupalı sosyal-demokratlar bile, bu sloganın Yahudiler için tamamen gerçekleştirilemez olduğunu kabul ederler (Otto Bauer ve Karl Kautsky). “Galiçya ve Rusya’daki Yahudiler, bir ulustan daha çok bir kasttılar ve Yahudileri bir ulus olarak oluşturma girişimleri, bir kastı koruma girişimidir.” (Karl Kautsky).

d) Uygur ülkelerde, kapitalizm altında ulusal barışa, sadece tüm devlet sistemi ve yönetiminde *azami* demokrasinin uygulandığı koşullarda oldukça tam (görelî) olarak yaklaşıldığını gözlemliyoruz (İsviçre). Tutarlı demokrasi sloganları (cumhuriyet, bir milis gücü, sivil memurların halk tarafından seçilmesi vb.), proletarya ile emekçi halkı ve genel olarak da her ulusun içindeki tüm ilerici unsurları, en küçük ulusal ayrıcalığı bile dışlayan koşullar için mücadele içinde *birleştirir*. “Ulusal-kültürel özerklik” sloganı ise, tüm (ulusal ayrıcalıklar dahil) ayrıcalıkların temelini korumasıyla tam uyum içinde, eğitim konusunda (ya da genel olarak “kültürel” konularda) ulusların ayrılmasını öğütler.

Tutarlı demokrasinin sloganları, proletarya ile tüm ulusların ileri demokratlarını (eğitim konuları dahil, tüm konularda

ulusların demokratik unsurlarının ayrılmasını değil, birliğini talep eden unsurları) tek bir bütün içinde *birleştirir*; ulusal-kültürel özerklik sloganı ise, ayrı ulusların proleteryasını böler ve onları ayrı ulusların gerici ve burjuva unsurlarıyla birleştirir.

Tutarlı demokrasinin sloganları, tüm ulusların gericilerine ve karşı-devrimci burjuvazisine amansızca düşmandır; ulusal-kültürel özerklik sloganı ise, bazı ulusların gericileri ve karşı-devrimci burjuvazisi için tam olarak kabul edilebilir bir slogandır.

8. Rusya'daki tüm ekonomik ve siyasal koşullar, bu nedenle, sosyal-demokrasinin, tüm milliyetin işçilerinin, istisnasız *tüm* proleter örgütleri (siyasal örgütler, sendikalar, kooperatifler, eğitim örgütleri vb. vb.) içinde koşulsuz olarak *birleştirmesini* talep eder. Parti, yapısal olarak federatif olmamalıdır ve ulusal sosyal-demokrat gruplar biçiminde değil, belli bir bölgedeki tüm ulusların proleterlerinin birliği biçiminde olmalıdır; propaganda ve ajitasyonu yerel proletaryanın *tüm* dillerinde yürütmelidir; her türlü ulusal ayrıcalığa karşı tüm ulusların işçilerinin ortak mücadelesini yükseltmelidir; ve yerel ve bölgesel parti örgütlerinin özerkliğini tanımalıdır.

9. RSDİP'nin on yılı aşkın bir sürede kazandığı deneyim, yukardaki tezlerin doğruluğunu onaylamaktadır. Parti, 1898'de tüm Rusya'nın partisi olarak, yani Rusya'daki tüm milliyetlerin proletaryasının bir partisi olarak kuruldu. 1903'de, parti kongresinde, Bund'un Yahudi proletaryasının *tek* temsilcisi olarak kabul edilmesi isteğinin reddedilmesinden sonra ayrıldığında, parti "Rus" olarak kaldı. 1906 ve 1907 olayları, böyle bir istem için hiçbir temelin bulunmadığını inandırıcı bir biçimde gös-

terdi. Yahudi proletaryasının büyük bir bölümü, pek çok yerel örgütte ortak sosyal-demokrat çalışmaya katılmayı sürdürdü ve Bund da yeniden partiye girdi. Stockholm Kongresi (1906) bölgesel özerkliği destekleyen Polonyalı ve Litvanyalı sosyal-demokratları partiye getirdi. Kongre, üstelik, federasyon ilkesini kabul *etmemiş* ve her yöredeki tüm milliyetlerin sosyal-demokratlarının birliğini talep etmiştir. Bu ilke, yıllardır Kafkaslarda uygulanmaktaydı, bugün Varşova’da (Polonyalı işçiler ve Rus askerleri), Vilna’da (Polonyalı, Letonyalı, Litvanyalı ve Yahudi işçiler) ve Riga’da uygulanmaktadır ve bu üç yerde ayrılıkçı Bund’a *rağmen* uygulanmıştır. Aralık 1908’de, RSDİP konferansı, federasyondan *başka bir ilke olarak*, tüm milliyetlerin işçilerinin *birliği* talebini onaylayan özel bir kararı kabul etmiştir. Bund ayrılıkçılarının, partinin kararını yerine getirmemeyi amaçlayan bölücü çalışmaları, “en kötü tipte federasyon”un tümüyle çökmesine yol açmış ve Bund ile Çek ayrılıkçılarının *rapprochement*’ını gündeme getirmiştir (*Nasha Zarya*’da Kosovski’ye ve Çek ayrılıkçılarının yayın organı *Der czechoslavische Sozialdemokrat*’ın N° 3, 1913’deki Kosovski’ye bakınız) ve tam tersi. Son olarak, tasfiyecilerin Ağustos (1912) Konferansı’nda, Bund ayrılıkçıları ve tasfiyeciler ile Kafkasyalı tasfiyecilerin bazıları, “ulusal-kültürel özerkliği”, *özüne ilişkin hiçbir savunma öne sürmeksizin*, parti programına *üstü örtülü* biçimde sokmaya kalkışmışlardır.

Polonya’da, Letonya bölgesinde ve Kafkaslarda devrimci sosyal-demokrat işçiler, hâlâ bölgesel özerklikten ve *tüm* ulusların sosyal-demokrat işçilerinin *birliğinden* yanadırlar. Bund tasfiyeci ayrılıkçılığı ve Varşova’daki sosyal-demokrat olmayanlarla Bund’un ittifakı, hem teorik açıdan,

hem parti yapısı bakımından ulusal sorunun *tümünü* tüm sosyal-demokratların *gündemine* sokmuştur.

Uzlaşmacı kararlar, partinin isteğine rağmen ortaya atan kişiler tarafından bozulmuştur; tüm milliyetlerin sosyal-demokrat işçilerinin birliği talebi, her zamankinden çok daha yüksek sesle ortaya konulmalıdır.

10. Çar monarşisinin kaba militan ve Kara-Yüzler tipi milliyetçiliği ve de burjuva milliyetçiliğinin-Büyük-Rus (Bay Struve, *Russkaya Molva*, İlericiler vb.), Ukraynalı, Polonyalı (*Narodowa "Demokracya"*nın anti-semitizmi), Gürcü, Ermeni vb. milliyetçiliği- yeniden canlanması, tüm bunlar, Rusya'nın her yerindeki sosyal-demokrat örgütler için, ulusal soruna daha öncesinden çok daha büyük dikkat göstermelerini ve bu konuda, tutarlı enternasyonalizm ve tüm ulusların proleterlerinin birliği anlayışı içinde tutarlı marksist kararlar hazırlamalarını özellikle acil hale getiriyor.

α) Ulusal-kültür sloganı doğru değildir ve sadece ulusal sorunun sınırlı burjuva anlayışını ifade eder. Enternasyonal kültür.

β) Ulusal bölünmelerin sürdürülmesi ve incelenmiş milliyetçiliğin desteklenmesi – birleştirme, *rapprochement* (uzlaşma), ulusların birbirine karşını ve farklı, enternasyonal bir kültürün ilkelelerinin ifade edilmesi.

λ) Küçük-burjuvazinin çaresizliği (ulusal çekişmelere karşı umutsuz mücadele) ve radikal-demokratik reformlara ve sosyalist harekete karşı duyulan korku – sadece radikal-demokratik reformlar kapitalist devletlerde ulusal barışı sağla-

yabilir ve sadece sosyalizm ulusal ekifmeleri
sona erdirebilir.

γ) Eğitim konusunda ulusal kurullar.

ε) Yahudiler.

1913 Haziranında
yazıldı.

İlk kez 1925'te
Lenin Miscellany III'te
yayınlandı.

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt 19, s. 243-251,
Moskova 1968.

ULUSAL SORUN ÜZERİNE KARAR⁹

Kara-Yüzlerin aşınılıkları, liberal burjuvazi ve ezilen ulusların üst sınıfları arasında milliyetçi eğilimlerin büyümesi, günümüzde ulusal sorunu öne plana çıkarmaktadır.

Sosyal-demokrat hareketin gidişatı (Kafkas sosyal-demokratlarının, Bund'un ve parti programını feshetmek isteyen tasfiyecilerin girişimleri), bu soruna daha fazla dikkat gösterilmesini gerektirmektedir.

Konferans, RSDİP programında ulusal sorunun durumunu ele almış ve ulusal sorun konusunda doğru sosyal-demokrat ajitasyonu örgütlemek için aşağıdaki önerileri geliştirmiştir:

1. Sömürüye, kâra ve çatışmalara dayanan kapitalist bir toplumda olanaklı olduğu kadıyla

ulusal barışa, sadece, tüm ulusların ve dillerin tam eşitliğini güvenceye alan, zorunlu resmi dili tanımayan, tüm yerel dillerde eğitim veren okulların açılmasını sağlayan ve herhangi bir ulusa herhangi bir ayrıcalık tanınmasını ve bir ulusal azınlığın haklarının her türlü ihlalini yasaklayan temel bir maddeyi içeren anayasaya sahip tutarlı ve tam bir cumhuriyetçi demokratik yönetim sistemi altında ulaşılabilir. Bunun için, geniş bölgesel özerklik ve tam demokratik yerel özyönetim sağlanmalıdır, ve özyönetimler ile özerk bölgelerin sınırları, kendi ekonomik ve toplumsal koşulları, nüfusun ulusal bileşimi vb. temelinde yerel nüfusun kendisi tarafından belirlenmelidir.

2. Tek bir devletin eğitim işlerinin milliyetlere göre bölünmesi, genel olarak demokratik bakış açısından ve özel olarak da proletaryanın sınıf mücadelesinin çıkarları açısından kesinlikle zararlıdır. Rusya'daki tüm Yahudi burjuva partilerinin ve değişik ulusların küçük-burjuvaları ile oportünist unsurların benimsediği “ulusal-kültürel” özerklik ya da “ulusal gelişim özgürlüğünü güvenceye alacak kurumların yaratılması” planında kastedilen tam olarak bu bölünmedir.

3. İşçi sınıfının çıkarı, belli bir devlet içindeki tüm milliyetlerden işçilerin birleşik proleter örgütleri –siyasal partiler, sendikalar, kooperatifler, eğitim birlikleri vb.– içinde kaynaşmasını gerektirir. Sadece, ayrı milliyetlerin işçilerinin tek bir örgüt içinde bu birleşimi, proletaryanın uluslararası sermayeye ve gericiliğe karşı başarılı bir mücadele yürütmesini ve tüm ulusların toprak sahiplerinin, din adamlarının ve genellikle “ulusal kültür” sloganıyla anti-proleter özlemlerini gizleyen burjuva milliyetçiliğinin propaganda ve özlemleriyle savaşmasını olanaklı kılacaktır. Dünya işçi sı-

nı hareketi, enternasyonal bir proleter kültürü yaratmakta ve her geçen gün daha fazla geliştirmektedir.

4. Çar monarşisi tarafından ezilen ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkına, yani ayrılma ve bağımsız devlet kurma hakkına ilişkin olarak, sosyal-demokrat parti, bu hakkın tartışmasız savunucusu olmalıdır. Genel olarak, uluslararası demokrasinin temel ilkeleri ve özel olarak, Avrupa ve Asya'daki komşu devletlerle karşılaştırıldığında en gerici ve en barbar devlet olan çar monarşisi aracılığıyla Rusya'da yaşayan çoğunluğun eşi görülmemiş ulusal baskısı bunu zorunlu kılar. Ayrıca, Büyük-Rusların kendi özgürlük mücadelesi bunu gerektirir, çünkü sadece çar monarşisinin ve tüm gerici partilerin değil, aynı zamanda bugün, özellikle karşı-devrimci dönemde monarşist olan Büyük-Rus burjuva liberallerin de sistemli olarak teşvik ettikleri ulusal hareketlerin kanlı biçimde bastırılması geleneğini sürdüren Kara-Yüzler milliyetçiliği, Büyük-Rus milliyetçiliği kökünden sökülüp atılmadıkça demokratik bir devlet yaratmaları olanaksızdır.

5. Ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkı (yani ayrılma sorununun kararlaştırılmasının tam olarak özgür ve demokratik bir yönteminin anayasal güvencesi), hiçbir koşul altında, belli bir ulusun ayrılmasının uygunluğuyla karıştırılmaz. Sosyal-demokrat parti, ayrılmanın uygunluğu sorununu, her özgül durumda, bir bütün olarak toplumsal gelişmenin ve proletaryanın sosyalizm için yürüttüğü sınıf mücadelesinin çıkarlarına yararlı olup olmadığına bakarak karar vermek zorundadır.

Sosyal-demokratlar, ayrıca, ezilen ulusların toprak sahiplerinin, din adamlarının ve burjuva-

zinin, tüm ulusların çalışan halk kitlelerinin zararına, egemen ulusun toprak sahipleri ve burjuvazisinin çıkarına olan işçileri bölme ve aldatma çabalarının üstünü ulusal sloganlarla örttüklerini akıllarından hiç çıkarmamalıdır.

Bu konferans, ulusal sorun programının parti kongresinin gündemine alınmasına karar vermiştir ve Merkez Komite'yi, parti basınını ve yerel örgütleri ulusal sorunu ayrıntılı olarak tartışmaya çağırır.

Eylül 1913

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt 19, s. 427-428,
Moskova, 1964

“ULUSAL-KÜLTÜREL” ÖZERKLİK

“Ulusal-kültürel” özerklik (ya da “ulusal gelişme özgürlüğünü güvenceye alacak kurumların kurulması”) denilen programın ya da planın özü, *her milliyet için okulların ayrılmasıdır.*

Açık ve gizli bütün milliyetçiler (Bundçular dahil) bu gerçeği ne kadar çok çarpıtmaya girişirlerse, biz bu gerçeğin üzerinde o kadar direnmeliyiz.

Her ulus, kendi bireylerinin oturduğu yere bakılmaksızın (toprağa bakılmaksızın, “toprak-dışı” özerklik terimi buradan gelir), ulusal-kültürel işleri yöneten, resmi olarak tanınmış birleşik bir birliktir. Bu işlerin en önemlisi eğitimidir. Her yurttaşın özgürce, oturduğu yere bakılmaksızın, kendisini kaydettirmesine izin verilerek ulusun bileşi-

minin belirlenmesi, okulların milliyetlere göre ayrılmasında mutlak bir kesinliğin ve mutlak bir tutarlığın güvenceye alınmasını sağlar.

Sorulması gereken soru: böyle bir bölünmeye, genel olarak demokrasi açısından ve özel olarak proleterlerin sınıf mücadelesinin yararları açısından izin verilebilir mi?

Böyle bir soruyu, hiç duraksamaksızın, kesinlikle izin verilemez diye yanıtlamak için, “ulusal-kültürel özerklik”in özünün açıkça kavranması gerekir.

Uzun bir süre bir tek devlet içinde yaşayan ayrı uluslar, milyonlarca, milyarlarca ekonomik, yasal ve toplumsal bağlarla birbirlerine bağlıdır. Eğitim, bu bağlardan ayrı tutulabilir mi? Bund’un klasik ve kesinlikle saçma formülüne göre, devletin “yasal yetki alanının dışına” çıkartılabilir mi? Eğer tek bir devlet içinde yaşayan değişik uluslar ekonomik bağlarla bağlıysalar, o zaman onları sürekli olarak “kültürel” ve özellikle eğitim konusunda bölmeye kalkışmak saçma ve gerici olacaktır. Tersine, eğitim konusunda ulusların *birleşmesi* için çaba gösterilmelidir, öyle ki, okul, onları gerçek yaşamda yapılanlara hazırlamalıdır. Günümüzde görüyoruz ki, ayrı ulusların sahip oldukları haklar ve gelişim düzeyleri eşitsizdir. Bu koşullar altında, okulları milliyetlere göre ayırmak, *fiilen* ve kaçınılmaz olarak en geri ulusların koşullarını daha da *kötüleştirebilir*. ABD’nin eski köleci Güney’inde hala siyah çocuklar ayrı okullara giderler; buna karşılık Kuzeyde beyaz ve siyah çocuklar aynı okula giderler. Yakın zamanda Rusya’da “Yahudi okullarının ulusallaştırılması”, yani Yahudi çocukların diğer milliyetlerin çocuklarından ayrı okullara gitmeleri planı önerilmiştir. Bu planın kökeninin, en gerici Purişkeviç kesim-

lerde olduğunu söylemek bile gereksizdir.

Kişi hem demokrat ve hem de okulların milliyetlere göre ayrılması ilkesinin savunucusu olamaz. Dikkat edilsin: şu an, konuyu genel demokratik (yani burjuva-demokratik) bakış açısından tartışıyoruz.

Proleterlerin sınıf mücadelesinin bakış açısından, okulların milliyetlere göre ayrılmasına daha kesin olarak karşı çıkmalıyız. Belli bir devletin içindeki tüm ulusların kapitalistlerinin, hangi ulustan olduklarına bakmaksızın doğrudan işçilere *karşı* anonim şirketlerde, kartellerde, tröstlerde, imalatçılar birliklerinde vb. çok sıkı ve çok yakından birleştiklerini bilmeyen var mı? *Herhangi* bir kapitalist girişimdeki –büyük işyerlerinden, madenlerden, fabrikalardan, kapitalist ticari kuruluşlardan tarım çiftliklerine kadar– işçilerin, *her zaman* ve istisnasız olarak gördüğümüz gibi, ayrık, sakın ve uyuklayan köylerdeki gibi, daha değişik milliyetlerden oluştuğunu kim bilmez ki?

Gelişmiş kapitalizmi en iyi tanıyan ve sınıf mücadelesinin psikolojisini daha derinden kavrayan kent işçileri –bunu yaşayarak öğrenirler ya da belki de ana sütüyle birlikte emerler–, böylesine işçiler, okulların milliyetlere göre ayrılmasının, sadece zararlı bir tasarım olduğunu değil, aynı zamanda *kapitalistlerin* düpedüz sahtekarca dolandırıcılığı olduğunu içgüdüsel olarak ve kaçınılmaz biçimde anlarlar. İşçiler, böylesi bir düşüncenin savunulmasıyla parçalanabilir, bölünebilir ve zayıflayabilir; ve normal insanların okullarının milliyetlere göre ayrılmasıyla bu durum daha da artabilir. Çocukları zengin özel okullara giden ve özel olarak tutulmuş öğretmenlere sahip olan kapitalistler, *hiçbir biçimde* “ulusal-kültürel özerklik”le bölünme ya da zayıflama tehdidi altında *değiller-*

dir.

Aslında, “ulusal-kültürel özerklik”, yani eğitimin milliyetlere göre kesin biçimde tam ve sürekli olarak bölünmesi, kapitalistler tarafından değil (çünkü onlar *şimdilik* işçileri bölmek için daha kaba yöntemlere başvuruyorlar), Avusturya’nın oportünist, hamkafa aydınları tarafından keşfedilmiştir. Karışık nüfuslu demokratik Batı-Avrupa ülkelerinin hiç birisinde bu dahice hamkafa ve milliyetçi düşüncenin *izi bile yoktur*. Umutsuzluk içindeki küçük-burjuvazinin bu düşüncesi, sadece Doğu-Avrupa’da, *tüm* kamusal ve siyasal yaşamın dil konusundaki rezil, küçük kavgalarla (daha da kötüsü, sövgü ve dalaşmalarla) engellendiği geri, feodal, dinci, bürokratik Avusturya’da ortaya çıkabilirdi. Kediyle köpek anlaşılamadığına göre, en azından, tüm ulusları, eğitim adına “ulusal birimler” içinde kesin biçimde tam ve sürekli olarak birbirinden ayıralım! Bu aptalca “ulusal-kültürel özerklik” düşüncesini yaratan psikoloji böyledir. Enternasyonalizminin bilincinde olan ve yüce tutan proletarya, anı milliyetçiliğin bu saçmalığını asla kabul etmeyecektir.

Bu “ulusal-kültürel özerklik” düşüncesinin, Rusya’da, önce *sadece tüm* Yahudi burjuva partileri tarafından, daha sonra değişik milliyetlerin *küçük-burjuva* sol-narodnik partilerinin konferansı (1907’de) tarafından ve son olarak da *marksizme yakın* grupların küçük-burjuva oportünist unsurları, yani Bundçular ve tasfiyeciler tarafından (tasfiyeciler, böylesine açıkça ve kesin bir şey yapmakta da ürkektirler) kabul edilmesi rastlantı değildir. Devlet Duması’nda *sadece* milliyetçilik mikrobi bulaşmış yarı-tasfiyeci Çhenkeli ve küçük-burjuva Kerenski’nin “ulusal-kültürel özerklik”i savunan konuşmalar yapması da rastlantı değildir.

Genel olarak, bu sorunda tasfiyecilerin ve Bundçuların Avusturya'ya yaptıkları göndermeleri okumak oldukça eğlendiricidir. Her şeyden önce, çok-uluslu ülkelerin en geri olanı *model* olarak alınmaktadır? Bu, asıl olarak Fransa, İsviçre ve Amerika gibi ileri ülkeleri değil de, Prusya ve Avusturya gibi geri ülkeleri bir anayasa modeli olarak alan kötü Rus liberallerinin, Kadetlerin tarzıdır.

İkinci olarak, Avusturya modeli alındıktan sonra, Rus milliyetçi hamkafaları, yani Bundçular, tasfiyeciler, sol-narodnikler vb., bu modeli *daha da kötü biçimde* değiştirmişlerdir. Bu ülkede, propaganda ve ajitasyonlarında bu “ulusal-kültürel özerklik” planını temel ve birincil olarak kullananlar Bundçulardır (ve Bundçuların her zaman farkında olmaksızın izledikleri *tüm* Yahudi burjuva partileri); yine de, Avusturya'da, bu “ulusal-kültürel özerklik” düşüncesinin kökeni olan bu ülkede, bu düşüncenin babası Otto Bauer, “ulusal-kültürel özerklik”in Yahudilere *uygulanamayacağını* tanıtlamak için kitabında özel bir bölüm ayırmıştır!

Bu, toprak-dışı ulusal özerklik planından (kendi toprağına sahip olmayan) *tek* toprak-dışı ulusu dışta tutan Otto Bauer'in ne kadar tutarsız olduğunu ve kendi düşüncesine ne kadar az inandığını, uzun söylevlerden daha net olarak tanıtıyor.

Bu da, Bundçuların, Avrupa'dan modası geçmiş planları nasıl ödünç aldıklarını, Avrupa'nın yanlışlarını çoğalttıklarını ve onları saçmalık noktasına kadar “geliştirdiklerini” gösteriyor.

Gerçek şu ki—bu da üçüncü nokta—, Avusturya sosyal-demokratları Brünn Kongresinde¹⁰ (1899) önerilen “ulusal-kültürel özerklik” programını *reddetmişlerdir*. Onlar, sadece ülkenin ulusal ola-

rak sınırlanmış *bölgelerinin* birliğine ilişkin uzlaşmacı bir öneriyi benimsemişlerdir. Bu uzlaşma, ne toprak-dışılığa ilişkin, ne de eğitimin milliyetlere göre ayrılmasını ilişkin bir şey *getirmez*. Bu uzlaşmaya uygun olarak, (kapitalist olarak) en ileri, çok nüfuslu merkezlerde, kasabalarda, fabrikalarda ve maden bölgelerinde, geniş kırsal mülkanelerde vb., her bir milliyet için kurulmuş ayrı okullar *yoktur*.

Rus işçi sınıfı, bu gerici, zararlı, küçük-burjuva milliyetçi “ulusal-kültürel özerklik” düşüncesiyle savaşımaktadır ve savaşmayı da sürdürecektir.

Za Pravda, N° 46,
28 Kasım 1913

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt: 19, s. 503-507
Moskova, 1977

RSDİP’NİN ULUSAL PROGRAMI

15 (28) Aralık 1913

Merkez Komite Konferansı, “Kararlar” içinde yayınlanan ulusal sorun üzerine bir karar¹¹ kabul etti ve ulusal program sorununu Kongre’nin gündemine aldı.

Kararda, günümüzde ulusal sorunun neden ve nasıl ön plana çıktığı –karşı-devrimin tüm siyasetinde, burjuvazinin sınıf bilincinde ve Rusya proleter sosyal-demokrat partisinde– ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Durum çok açık olduğu için bunun üzerinde durmaya hiç gerek yoktur. Bu durum ve sosyal-demokrasinin ulusal programının temelleri, son dönemde marksist teorik yazında ele alınmıştır (ilk başta Stalin’in makalesini¹² belirtmek gerekir). Bu yazımızda, kendimizi, sadece parti açısından sorunun konuluşuyla ve Stolipin-

Maklakov baskısı altında ezilen legal basında ele alınamayacak noktalara açıklık getirmekle sınırlamayı uygun görüyoruz.

Rusya’da sosyal-demokrasi, eski ülkelerin, yani Avrupa’nın deneyimine ve bu deneyimin teorik ifadesi olan marksizme dayanarak biçimlenmektedir. Ülkemizin ve ülkemizdeki sosyal-demokrasinin kurulduğu tarihsel dönemin özgül özellikleri şunlardır: Birincisi, ülkemizde, Avrupa’dan farklı olarak, sosyal-demokrasi, burjuva devriminden *önce* biçimlenmeye başlamıştır ve bu devrim *sırasında* biçimlenmeyi sürdürmektedir; ikincisi, ülkemizde, genel olarak burjuva ve küçük-burjuva demokrasisinden proleterleri ayırmak için kaçınılmaz olan mücadele –temel olarak her ülkenin deneyimindeki mücadeleyle aynı olan bir mücadele–, ülkemizde ve Batı’da marksizmin tam bir teorik zafer kazandığı koşullarda yürütülmesidir. Bu nedenle, bu mücadele, marksizm için bir mücadele olmaktan daha çok, “hemen hemen marksist” bir söylemle kendisini gizleyen küçük-burjuva teorilere karşı bir mücadele biçimini almıştır.

Ekonomizm¹³ (1895-1901) ve “legal marksizm”le¹⁴ (1895-1901, 1902) başlayarak hep böyle olmuştur. Bu akımlarla menşevizmin¹⁵ (1903-07) ve tasfiyeciliğin¹⁶ (1908-13) sıkı, üstü örtük bağlantısını ve ilişkisini sadece tarihsel gerçeklerden korkanlar unutabilir.

1901-1903 arasında RSDİP programını hazırlayan eski *İskra*, Rusya işçi sınıfı hareketinin teorisi ve pratiği içinde marksizmin ilk ve ana temelini atarken, diğer sorunlarda olduğu gibi, ulusal sorun konusunda da küçük-burjuva oportünizmine karşı mücadele yürüttü. Bu oportünizm, her şeyden önce, Bund’un milliyetçi eğiliminde ve sa-

lınımlarında ifadesini bulmuştu. Eski *İskra*, Bund milliyetçiliğine karşı direngen bir mücadele yürüttü. Bu mücadeleyi unutmak, belleğini yitirmiş zavallı durumuna düşmekle ve Rusya'daki tüm sosyal-demokrat işçi hareketinin tarihsel ve ideolojik köklerinden kendini koparmakla eşdeğerdir.

Diğer taraftan, Ağustos 1903'de toplanan II. Kongre'de RSDİP programı kabul edildiğinde, hemen hemen tüm kongrenin katıldığı *Program Komisyonu*'nda yapıldığı için Kongre Tutanakları'nda yer almayan, bazı Polonyalı sosyal-demokratların “ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkı” konusunda şüpheler yaratma girişimlerine, yani tam anlamıyla ayrı bir açıdan oportünizm ve milliyetçiliğe sapma girişimlerine karşı bir mücadele yürütüldü.

Ve bugün, aradan on yıl geçtikten sonra, mücadelenin, aynı iki temel *çizgi* üzerinden sürmekte oluşu, bu mücadele ile Rusya'daki ulusal sorunun tüm nesnel koşulları arasında derin bir bağlantı olduğunu gösterir.

Avusturya'da Brünn Kongresi'nde (1899) (Kristan, Ellenbogen ve diğerleri tarafından savunulan ve Güney Slavların tasarısında ifade edilen) “ulusal-kültürel özerklik” programı *reddedildi*. *Toprağa bağlı (territorial)* ulusal özerklik kabul edildi ve tüm ulusal bölgelerin zorunlu birliği için yürütülen sosyal-demokrat propaganda açısından, sadece “ulusal-kültürel özerklik” düşüncesiyle yapılmış bir *uzlaşmaydı*. Bu talihsiz düşüncenin baş teorisyenleri, bunun Yahudilere *uygulanamayacağını* özellikle belirttiler.

Rusya'da –her zaman olduğu gibi– küçük bir oportünist hatayı genişleterek işlerini yürüten ve oportünist siyaseti bir sistem haline getirmeye çalışan kişiler çıkmıştır. Almanya'daki Bernstein, na-

sıl ki Rusya’da sağcı anayasacı-demokratların¹⁷ – Struve, Bulgakov, Tugen ve yandaşları– oluşmasını getirdiyse, aynı biçimde Otto Bauer’in (Kautsky’nin aşırı ihtiyatlı sözüyle) “enternasyonalizmi unutuşu” da, Rusya’da *tüm* Yahudi burjuva partilerin ve çok sayıda küçük-burjuva akımın (Bund ve 1907’de sosyalist-devrimci ulusal partiler *konferansı*) “ulusal-kültürel özerkliği” *tümüyle* kabul etmesine *yol açtı*. Geri Rusya, diyebiliriz ki, Batı-Avrupa oportünizminin mikroplarının bizim barbar topraklarımızda bütünsel bir *salgın* yaratmasının bir örneği olarak hizmet görür.

Rusya’da bazıları Bernstein’a Avrupa’da “hoş-görü” gösterildiğini söylemeyi severler, ama “kut-sal” Rusya ananın dışında, dünyanın hiçbir yerinde Bernsteinciliğin¹⁸ Struveciliği ya da Yahudi burjuvazisinin saf milliyetçiliğinin sosyal-demokratlar tarafından haklı gösterilmesine yol açan “Bauer-ciliği” doğurmadığını eklemeyi unuturlar.

“Ulusal-kültürel özerklik”, kesinlikle, en saf ve bu yüzden en zararlı milliyetçilik demektir, ulusal kültür sloganıyla ve son derece zararlı ve hatta anti-demokratik olan okulun milliyetlere göre ayrıştırılması propagandasıyla işçilerin yozlaştırılmasıdır. Kısacası, bu program, şüphesiz, proleterya enternasyonalizmiyle çelişir ve sadece milliyetçi küçük-burjuva düşüncelere uygundur.

Ama *bir durumda*, marksistlerin görevi, eğer demokrasiye ve proleteryaaya ihanet etmek istemiyorlarsa, ulusal sorunda özgül bir talebi, yani ulusların kendi kaderlerini belirleme *hakkını* (RSDİP Programı, 9. madde*), yani siyasal olarak

* RSDİP Programı’ndaki (1903) bu madde tek bir cümleden oluşur: “*Madde 9: Devlet sınırları içindeki tüm uluslar için kendi kaderini belirleme hakkı*”. -Ed.

ayrılma hakkını savunmaktır.

Bu nedenle, programın bu maddesine karşı ileri sürülen inanılmaz cehaleti ve oportünist itirazları özet olarak tanımlamakla yetineceğiz. Bununla bağlantılı olarak belirtelim ki, program varolduğu *on yıl boyunca* RSDİP'nin *tek bir birimi* bile, tek bir ulusal örgütü bile, tek bir yerel komitesi bile ve tek bir kongre ya da konferans delegesi bile, 9. maddenin değiştirilmesi ya da iptal edilmesi sorununu ortaya atmaya girişmemiştir.

Bunu akıldan hiç çıkarmamak gerekir. Bu noktaya karşı yükseltelen itirazların bir parça olsun ciddiyeti ya da parti ruhu olup olmadığını göstereceğiz.

Tasfiyecilerin gazetesindeki Bay Semkovski'yi ele alın. O, bir partiyi tasfiye etmiş bir kişinin havasıyla şöyle diyor: “Belli nedenlerle, Rosa Luxemburg’un programdan 9. maddenin çıkartılması önerisini uygun bulmuyorum.” (*Novaya Raboçaya Gazeta*,¹⁹ N°. 71)

Demek ki, nedenler bir sır! Ama o zaman, programımızın tarihine ilişkin böylesine cahillik karşısında gizlilikten nasıl kaçınılabılır? Aynı Bay Semkovski, eşi görülmedik bir rahatlıkla (partinin ve programın ne önemi var!) nasıl Finlandiya’yı bir istisna yapar?

“Eğer Polonya proletaryası tek bir devlet çerçevesi içinde Rusya’nın tüm işçileriyle birlikte birleşik bir mücadele yürütmek isterken, bunun tersine, Polonya toplumunun gerici sınıfları Rusya’dan ayrılmak isterse ve bir referandumda ayrılma lehindeki oylar çoğunluğu sağlarsa... ne yapacağız? Biz, sosyal-demokratlar, merkezi parlamentoda Polonyalı yoldaşlarla birlikte ayrılmaya *karşı* mı oy vereceğiz, yoksa ‘kendi kaderini belirleme hakkı’nı ihlal et-

memek için ayrılma *lehine* mi oy vereceğiz?”

Gerçekten, böylesine saf ve böylesine onmaz kafa kırıksıklığının soruları ortaya çıktığında ne yapacağız?

Kendi kaderini belirleme hakkı, değerli Bay Tasfiyeci, kesinlikle, bu sorunun merkezi parlamento tarafından *değil*, *ayrılan azınlığın* parlamentosu, meclisi ya da referandumuyla çözümleneceği anlamına gelir. Norveç İsveç’ten ayrıldığında (1905), buna *tek başına* Norveç tarafı (İsveç’in yarı büyüklüğünde bir ülke) karar vermiştir.

Bay Semkovski’nin onmaz biçimde herşeyi karmakarışık ettiğini çocuklar bile görebilir.

“Kendi kaderini belirleme hakkı”, genel olarak sadece demokrasiyi değil, *bir tip* demokratik sistemi, özellikle ayrılma sorununun *demokratik olmayan* bir çözümünün *olanaksız olduğu* tipte bir demokratik sistemi gerektirir. Demokrasi, genel olarak söylersek, saldırgan ve zorba milliyetçilikle bağdaşabilir. Proletarya, herhangi bir ulusun devlet sınırları içinde zorla tutulmasını *dışlayan* bir demokrasiyi talep eder. Bu nedenle, “kendi kaderini belirleme hakkını ihlal etmemek için”, çok kurnaz Bay Semkovski’nin varsaydığı gibi, görevimiz, “ayrılma lehine oy vermek” *değil*, soruna ayrılan bölgenin *kendisinin* karar vermesi hakkı için oy vermektir.

Görüleceği gibi, Bay Semkovski’nin zihinsel yeteneklerine sahip birisinin bile, “boşanma *hakkı*”nın boşanma için *oy vermeyi* gerektirmediğini anlaması zor değildir! Ama mantığın ABC’sini unutmak, 9. maddenin eleştiricilerinin kaderi olsa gerek.

Norveç’in İsveç’ten ayrıldığı zaman, İsveç proletaryasının *görevi*, eğer milliyetçi küçük-bur-

juvazinin arkasından gitmek istemiyorsa, İsveçli papazların ve toprak mülkiyetine sahip olanların arzuladıkları gibi Norveç'in zorla ilhakına karşı oy vermek ve ajitasyon yapmaktı. Bu açıktır ve anlaşılması zor da değildir. İsveçli milliyetçi demokratlar, kendi kaderini belirleme *hakkı* ilkesinin *egemen, ezen ulusların* proletaryasından talep ettiği ajitasyondan kaçınabilirlerdi.

“Eğer gericiler çoğunluktaysalar ne yapmalıyız?” diye soruyor Bay Semkovski. Üçüncü sınıf öğrencisinin düzeyinde bir soru. Eğer demokratik oylama çoğunluğu gericilere verirse, *Rus* anayasasını ne yapmalı? Bay Semkovski, yavan, boş, ele alınan konuya ilişkin hiçbir pratik değeri olmayan sorular soruyor – öyle sorular ki, yedi aptalın sorduğu, ama yetmiş akıllının yanıtlayamadığı türden sorular.

Demokratik bir oylamada gericiler çoğunluğu sağlarsa, genellikle şu iki şeyden biri olur: ya gericilerin kararı uygulanır ve onun zararlı sonuçları kitleleri az ya da çok hızla gericilere karşı demokrasi saflarına iter; ya da demokrasi ile gericiler arasındaki çatışma, bir demokrasi altında bile olanaklı olan (ve şüphesiz Semkovskiler bile bunu duymuşlardır) bir iç savaşla ya da başka bir savaşla sonuca bağlanır.

Bay Semkovski, kendi kaderini belirleme hakkının tanınması, “en has burjuva milliyetçiliğinin çıkarına hizmet etmek” olduğuna ilişkin bize güvence veriyor. Bu çocuksu bir saçmalıktır, çünkü *hakkın* tanınması, hiçbir şekilde, ne ayrılmaya karşı, ne de burjuva milliyetçiliğini teşhire yönelik propaganda ve ajitasyonu dışlamaz. Ama ayrılma *hakkının* reddedilmesi, tartışılmaz biçimde, *en has Büyük-Rus gericiliğine* “hizmet etmek”tir.

Rosa Luxemburg'un, uzun süre önce, Alman

ve Rus sosyal-demokratları (1903) tarafından alaya alınmasına neden olan gülünç hatasının özü budur; kişinin, ezilen ulusun burjuva milliyetçiliğinin çıkarına hizmet etme korkusuyla, *ezen* ulusun sadece burjuva milliyetçiliğinin değil, aynı zamanda gerici milliyetçiliğinin çıkarına hizmet etmesi.

Eğer Bay Semkovski, parti tarihi ve parti programına ilişkin konularda bu kadar cahil olmasaydı, *on bir yıl önce*, *Zarya*'da²⁰ RSDİP program tasarsını (ki 1903'de program haline geldi) savunurken kendi kaderini belirleme hakkının tanınmasının *özgül bir noktasına* değinen Plehanov'u çürütmenin kendi görevi olduğunu anlardı. Plehanov *Zarya*'da şöyle yazıyordu:

“Burjuva demokratları için, teoride bile zorunlu olmayan bu talep, biz sosyal-demokratlar için zorunludur. Eğer Büyük-Rus milliyetçiliğinin yurttaşlarımızın ulusal önyargılarına karşı çıkmaktan korktuğumuz için bu talebi ileri sürmeyi unutursak ya da ileri sürmekte duraksarsak, dünya sosyal-demokrasisinin savaş narası olan ‘bütün ülkelerin işçileri birleşiniz!’ çağrısı dudaklarımızda utanç verici bir yalan olacaktır.”

Uzun süre önce, *Zarya* zamanlarında, Plehanov, konferans kararında ayrıntılı olarak geliştirilmiş olan temel savı, Semkovskilerin on bir yıl dikkatlerini çekmeyen bir savı ileri sürdü. Rusya'da Büyük-Ruslar %43'dür, ama Büyük-Rus milliyetçiliği nüfusun %57'si üzerinde egemendir ve tüm ulusları ezer. Ulusal-Liberaller (Struve ve yandaşları, İlericiler²¹ vb.) şimdiden bizim ulusal-gericilerimizle güçlerini birleştirmişlerdir ve ulusal-demokrasinin “ilk kırlangıçları” da görünmüştür (Bay Peşehonov'un Ağustos 1906'da mujiğin mil-

liyetçi önyargılarına karşı tutumumuzun ihtiyatlı olmasına ilişkin çağrısını anımsayınız).

Rusya’da sadece tasfiyeciler burjuva-demokratik devrimin tamamlandığını düşünürler, ama tüm dünyada, her zaman *böyle* bir devrime ulusal hareketler eşlik etmiştir ve hala da eşlik etmektedir. Rusya özelinde, sınır bölgelerinde, komşu devletlerde çok daha büyük özgürlüğe sahip pek çok ezilen ulus vardır. Çarlık, komşu devletlerden çok daha gericidir, özgür ekonomik gelişimin önünde *çok büyük* engel oluşturur ve Büyük-Rus milliyetçiliğini tüm gücüyle besler. Bir marksist, elbette, *bütün diğer koşullar eşit olmak koşuluyla*, büyük devletleri, her zaman küçük devletlere tercih eder. Ama çarlık monarşisi koşulları ile herhangi bir Avrupa ülkesinin ya da Asya’nın küçük bir kısmındaki ülkelerin koşullarının eşit olabileceğini sanmak da gülünç ve gericilik olacaktır.

Bu nedenle, günümüz Rusya’sında ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkını yadsımak, şüphesiz oportünizmdir ve hâlâ çok güçlü olan gerici Büyük-Rus milliyetçiliğine karşı savaşı reddetmektir.

Sotsial-Demokrat, N° 32,
15 (28) Aralık 1913

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt 19, s. 539-545,
Moskova, 1977

ULUSAL SORUN ÜZERİNE ELEŞTİREL NOTLAR²²

Bugün ulusal sorunun Rus kamusal yaşamın sorunları arasında başat bir yere sahip olduğu açıktır. Gericiliğin saldırgan milliyetçiliği, karşı-devrimci burjuva liberalizminden milliyetçiliğe geçiş (özellikle Büyük Rus milliyetçiliğine, ama Polonyalı, Ukraynalı, Yahudi vb. milliyetçiliğine de) ve son olarak da ayrı “ulusal” (yani Büyük Rus olmayan) sosyal-demokratlar arasında parti programının ihlaline kadar uzanan milliyetçi salınımlardaki artış – bütün bunlar, ulusal soruna eskisinden çok daha fazla dikkat göstermemizi zorunlu kılmaktadır.

Bu yazının özel amacı, ulusal sorun konusunda marksistlerin ve sözde-marksistlerin parti programından salınımlarını genel olarak irdelemektir. *Severnaya Pravda*’nın²³ 29. sayısında (5

Eylül 1913, “*Dil Sorununda Liberaller ve Demokratlar*”) ulusal sorun konusunda liberallerin oportünizminden söz etme fırsatı buldum; bu yazıma, oportünist Yahudi gazetesi *Zeit*’da²⁴ yayınlanan Bay F. Liebman’ın makalesinde saldırıldı. Diğer taraftan, ulusal sorun konusundaki Rus marksist program, Ukraynalı oportünist Bay Lev Yurkeviç tarafından eleştirildi (*Dzvin*,²⁵ 1913, N° 7-8). Her iki yazar, öylesine çok soruna değinmişlerdir ki, onlara yanıt vermek için konunun çok değişik yönlerini ele almamız gerekiyor. Düşünceme göre, en uygun olanı, *Severnaya Pravda*’daki makaleyi burada aktarmakla işe başlamak olacaktır.

I. DİL SORUNUNDA LİBERALLER VE DEMOKRATLAR

Gazeteler, Kafkasya Valisi’nin Kara-Yüzler²⁶ ruhuna sahip olmayan, ama ürkek “liberalizm” özelliği taşıyan raporundan pek çok kez söz ettiler. Vali, pek çok şeyin yanı sıra, Rus olmayan ulusların yapay olarak Ruslaştırılmasına karşı çıkmaktadır. Kafkasya’daki Rus olmayan ulusların temsilcileri, çocuklarının Rusça öğrenmeleri için *kendileri* çaba göstermektedirler; Rusça öğrenmenin zorunlu olmadığı Ermeni kilise okulu bunun bir örneğidir.

Rusya’da çok yaygın dağıtımı olan liberal *Russkoye Slovo*²⁷ gazetesi (N° 193) bu gerçeğe işaret eder ve doğru biçimde, Rusya’da Rus diline karşı düşmanlığın Rusçanın “yapay” olarak (“zorla” demek gerekir) aşılmasından türediği sonucunu çıkarır.

“Rus dilinin kaderi konusunda kaygılanmak için hiçbir neden yoktur. Rus dili, Rusya çapında kendi kendine kabul görecektir.” diye yazıyor ga-

zete. Bu çok doğru, çünkü ekonomik değişimin gereksinimleri, bir devlet içinde yaşayan milliyetleri her zaman çoğunluğun dilini öğrenmeye zorlayacaktır. Rusya’da siyasal sistem daha fazla demokratik olunca, kapitalizm daha güçlü, daha hızlı ve daha yaygın olarak gelişecek, değişik milliyetleri genel ticari ilişkiler için en uygun dili öğrenmeye itecek olan ekonomik değişimin gereksinimleri daha acil hale gelecektir.

Ama liberal gazete, hemen kendi suratına tokat atmakta ve liberal tutarsızlığını sergilemektedir.

“Ruslaştırılmaya karşı olanlar bile” diye yazıyor gazete, “Rusya gibi geniş bir ülkede tek bir resmi dilin olması zorunluluğunu ve bu dilin de sadece Rusça olabileceğini kesinlikle yadsıyamaz.”

Mantığı tersine çevirelim! Küçük İsviçre, *tek bir* resmi dile değil, üç resmi dile (Almanca, Fransızca ve İtalyanca) sahip olmaktan dolayı hiçbir şey yitirmemiştir, tersine kazançlı çıkmıştır. İsviçre’de nüfusun %70’i Alman (Rusya’nın %43’ü Büyük Ruslardır), %22’si Fransız (Rusya’nın %17’si Ukraynalıdır) ve %7’si İtalyandır (Rusya’nın %6’sı Polonyalı ve %4,5’i Beyaz Rustur). Eğer İsviçre’deki İtalyanlar, ortak parlamentoda sıkça Fransızca konuşurlarsa, bunu herhangi bir zalim polis yasasıyla yapmamaktadırlar (İsviçre’de böyle yasalar yoktur), ama demokratik bir devletin uygar yurttaşları, kendi kendine çoğunluğun anladığı bir dili konuşmayı yeğledikleri için böyle yaparlar. Fransız dili, özgür uygar bir ulusun dili, iğrenç polis önlemleriyle dayatılmış bir dil olmadığı için İtalyanlarda kin duygusu oluşturmaz.

Çok çeşitli ve çok geri bir ülke olan “büyük” Rusya, herhangi bir dilin ayrıcalığını koruyarak

kendi gelişimini neden engellesin? Bunun tam tersini yapmak doğru değil midir liberal beyler? Rusya, eğer Avrupa'yı yakalamak istiyorsa, her türlü ayrıcalığı, olabildiğince hızlı, olabildiğince bütünsel ve olabildiğince enerjik biçimde sona erdirmesi gerekmez mi?

Eğer bütün ayrıcalıklar ortadan kaldırılırsa, eğer herhangi bir dilin zorla kabul ettirilmesi sona erdirilirse, bütün Slavlar, birbirlerini kolayca ve hızla anlayacaklar, ortak parlamentoda ayrı dillerden konuşmalar yapılması gibi “korkunç” düşünceden korkmayacaklardır. Ekonomik değişimin gereksinimleri, ülkenin hangi dilinin ticari ilişkilerin çıkarları çerçevesinde çoğunluğun *yararına* olduğunu kendiliğinden *kararlaştıracaktır*. Bu karar, değişik milliyetlerin nüfusu tarafından gönüllü olarak benimsendiği ölçüde kalıcı olacaktır ve bu benimseme, daha tutarlı demokrasiyle ve bunun bir sonucu olarak kapitalizmin daha hızlı gelişimiyle daha hızlı ve daha yaygın olacaktır.

Liberaller, tüm siyasal sorunlarda olduğu gibi, dil sorununda da, bir elini (açıkça) demokrasiye ve öteki elini (arkalarından) feodallere ve polise uzatan ikiyezlü hilekarlar gibi hareket etmektedirler. Liberaller, “biz ayrıcalıklara karşıyız” diye bağırıyor ve gizlice şu ya da bu ayrıcalık için feodallerle pazarlık ediyorlar.

Tüm liberal-burjuva milliyetçiliğinin, sadece Büyük-Rus milliyetçiliğinin (baskıcı özelliği ve Prişkeviçlere²⁸ yakınlığından dolayı bunların en kötüsüdür) değil, Polonyalı, Ukraynalı, Gürcü, Yahudi ve diğer tüm milliyetçiliklerin doğası böyledir. Avusturya’da ve Rusya’da tüm ulusların burjuvazisi “ulusal kültür” sloganı altında, *gerçekte* işçileri bölme, demokrasiyi zayıflatma ve halkın haklarının ve özgürlüğünün satışı üzerinden feo-

dallerle pazarlık yapma politikasını izliyorlar.

İşçi sınıfı demokrasisinin sloganı “ulusal kültür” değil, demokrasinin ve dünya çapındaki işçi sınıfı hareketinin uluslararası kültürüdür. Bırakın burjuvazi, değişik “olumlu” ulusal programlarla halkı aldatmaya çalışsın. Sınıf bilinçli işçi burjuvaziye şu yanıtı verecektir: Ulusal sorunun tek bir çözümü vardır (genel olarak, kapitalist dünyada, kâr, çatışma ve sömürü dünyasında çözümlenebildiği kadar) ve bu çözüm tutarlı demokrasidir.

Bunun kanıtı, Batı-Avrupa’da eski kültüre sahip bir ülke olan İsviçre ve Doğu-Avrupa’da genç bir kültüre sahip olan Finlandiya’dır.

İşçi sınıfı demokrasisinin ulusal programı şudur: kesinlikle hiçbir ulusun ve hiçbir dilin ayrıcalığının olmaması; ulusların siyasal kaderlerini tayin etmesi sorununun çözümü, yani tümüyle özgür, demokratik yöntemlerle devlet olarak ayrılmaları; devletin bütününde, herhangi bir ulusa ayrıcalık tanıyan ve ulusların eşitliğine ya da bir ulusal azınlığın haklarına karşı olan her türlü önlemi (kırsal, kentsel ya da topluluksal vb. vb.) yasadışı ve geçersiz ilan edecek olan ve devletin her yurttaşının böylesi bir önlemin anayasal olarak iptal edilmesini talep etme hakkını tanıyan ve de bu türden önlemleri yürürlüğe koymaya girişenleri cezalandıran bir yasanın kabul edilmesi.

Dil vb. sorunlarda değişik burjuva partilerinin milliyetçi kavgalarına karşı işçi sınıfı demokrasisi, her çeşit burjuva milliyetçiliğine karşıt olarak, *tüm* işçi sınıfı örgütlerinde –sendikalar, kooperatifler, tüketim örgütleri, eğitim birlikleri ve tüm diğerleri– *tüm* milliyetlerin işçilerinin tam kaynaşmasını talep eder. Sadece bu tip birlik ve kaynaşma, demokrasiyi yükseltebilir ve –daha şimdiden uluslararasılaşmış olan ve daha da uluslararasıla-

şacak olan– sermayeye karşı işçilerin çıkarlarını savunabilir ve tüm ayrıcalıklara ve tüm sömürüye yabancı olan yeni bir yaşam tarzına doğru insanlığın gelişmesine katkıda bulunabilir.

II. “ULUSAL KÜLTÜR”

Okuyucunun gördüğü gibi, *Severnaya Pravda*’daki makalede, ulusal sorunda bir elini feodallere ve polise uzatan liberal burjuvazinin tutarsızlığını ve oportünizmini gösterebilmek için özgün bir örnek, yani resmi dil sorunu ele alınmıştır. Liberal burjuvazinin resmi dil sorunu dışında, konuyla bağlantılı pek çok sorunda da haince, ikiyüzlü ve aptalca davrandığını herkes anlayacaktır.

Bundan nasıl bir sonuç çıkar? *Tüm* liberal-burjuva milliyetçiliği, işçiler arasında çok büyük yozlaşma tohumları eker ve özgürlük ve proleter sınıf mücadelesi davasına büyük zarar verir. Bu burjuva (ve burjuva-feodal) eğilim, “ulusal kültür” sloganının arkasına *gizlendiğinden* hepsinden daha çok tehlikelidir. Ulusal kültür kılığında – Büyük Rus, Polonyalı, Ukraynalı, Yahudi ve diğerleri– Kara-Yüzler ve din adamları ve de *tüm* ulusların burjuvazisi kendi kirli ve gerici işlerini yapıyorlar.

Eğer marksist açıdan, yani sınıf mücadelesi açısından bakacak olursak ve sloganları, anlamsız “genel ilkeler”le, belagatla ve sözlerle değil, sınıfların çıkarları ve politikalarıyla karşılaştırsak, bugünkü ulusal yaşamın gerçekleri böyledir.

Ulusal kültür sloganı, bir burjuva (ve çoğu kez Kara-Yüzler’in ve din adamlarının) aldatma-casıdır. Bizim sloganımız, demokrasinin ve dünya işçi sınıfı hareketinin enternasyonal kültürü sloga-

nıdır.

Bu noktada Bundçu²⁹ Bay Liebman şu ölümcül tiradıyla beni yıpratmak ve yok etmek için kavgaya giriyor:

“Ulusal sorunu birazcık bilen herkes, enternasyonal kültürün ulusal-olmayan kültür (bir ulusal biçimi olmayan kültür) olmadığını bilir; ulusal-olmayan kültür, Rus, Yahudi ya da Polonyalı olmayan kültür, sadece saf kültür saçmadır; enternasyonal düşünceler, sadece işçinin konuştuğu dile ve onun yaşadığı somut ulusal koşullara uyarlandığında işçi sınıfına çekici gelebilir; işçi, kendi ulusal kültürünün koşullarına ve gelişimine kayıtsız kalamaz, çünkü, o kültür aracılığıyla ve sadece o kültür aracılığıyla ‘demokrasinin ve dünya işçi sınıfı hareketinin enternasyonal kültürü’ne katılabilir. Bunlar çok iyi bilinir, ama V. İ. tüm bunlara kulaklarını kapatıyor...”

Benim ortaya koyduğum marksist tezleri çürütmek için ortaya atılan bu tipik Bundçu iddia üzerine lütfen düşününüz. Bu Bundçu, “ulusal sorunu bilen” bir kişinin aşırı özgüveni havasıyla, sıradan burjuva görüşleri “çok iyi bilinen” belitler olarak sunmaktadır.

Benim değerli Bundçum, gerçekten, enternasyonal kültür ulusal olmayan kültür değildir. Hiç kimse böyle bir şey söylemedi. Hiç kimse Polonyalı, Yahudi ya da Rus vb. “saf” bir kültür olduğunu iddia etmedi, ve sizin karmakarışık ettiğiniz boş sözcükler, sadece okurun dikkatini başka yöne çekme ve patırtılı sözlerle konuyu anlaşılmaz hale getirme girişimidir.

Demokratik ve sosyalist kültürün *unsurları*, gelişmemiş biçimde olsa bile, *her* ulusal kültürde kendini gösterir, çünkü *her* ulusta, kaçınılmaz ola-

rak demokrasi ve sosyalizm ideolojisini doğuran yaşam koşullarına sahip çalışan ve sömürülen kitleler vardır. Ama *her* ulus, aynı zamanda, sadece “unsurlar” olarak değil, *egemen* kültür biçiminde bir burjuva kültürüne (ve pek çok ulus gerici ve dinsel kültüre de) sahiptir. Bu nedenle, genel olarak “ulusal kültür”, toprak beylerinin, din adamlarının ve burjuvazinin kültürüdür. Bir marksist için bu temel ve özsel gerçek, Bundçu tarafından karmakarışık sözcüklerle “boğularak” arka plana itilmiştir, yani gerçekte okuyucu için sınıf uçurumunu sergilemek ve aydınlatmak *yerine*, onu karartmıştır. *Gerçekte*, Bundçu, sınıfsız bir ulusal kültür inancı yaymakta her türlü çıkarı olan bir burjuva gibi hareket etmiştir.

Biz, “demokrasinin ve dünya işçi sınıfı hareketinin enternasyonal kültürü” sloganını ileri sürerken, *her* ulusal kültürden *sadece* demokratik ve sosyalist unsurları alıyoruz; *sadece* ve *kesinlikle* *her* ulusun burjuva kültürüne ve burjuva milliyetçiliğine karşıt olanları alıyoruz. Hiçbir demokrat ve kesinlikle hiçbir marksist, tüm dillerin eşit statüye sahip olduğunu ya da “yerli” burjuvaziyle kendi yerli dilinde polemige girişmesi ve “yerli” köylülük ile küçük-burjuvazi arasında anti-dinsel ya da anti-burjuva düşünceleri savunması gerekliliğini yadsıyamaz. Söylemeye gerek yok ki, Bundçu, tartışma noktasını, yani gerçek konuyu karartmaya çalışmak için bu tartışılmaz gerçekleri kullanmaktadır.

Sorun, bir marksistin, doğrudan ya da dolaylı olarak ulusal kültür sloganını savunmasına izin verip verilmeyeceği ya da tüm dillerde, tüm yerel ve ulusal özelliklere kendisini “uyarlayarak” işçi *enternasyonalizminin* sloganını savunarak ona karşı çıkıp çıkmayacağıdır.

“Ulusal kültür” sloganının anlamı, “bir enternasyonal kültürün onun aracılığıyla gelişeceği” anlamında “yorumlayan” bazı küçük-burjuva aydınlarının vaatleri ya da iyiniyetleriyle belirlenmez. Soruna bu şekilde bakmak çocukça bir öznelcilik olacaktır. Ulusal kültür sloganının anlamı, belli bir ülkede ya da dünyanın tüm ülkelerinde tüm sınıfların nesnel konumu tarafından belirlenir. Burjuvazinin ulusal kültürü bir *gerçektir* (ve yineleyim, burjuvazi her yerde toprak sahipleri ve din adamlarıyla bağlantı içindedir). İşçilerin zihnini uyuşturan, aptallaştıran ve burjuvazinin onları boyundurukla yönetebilsin diye onları ayrıştıran saldırgan burjuva milliyetçiliği – zamanımızın temel gerçeği budur.

Proletaryaya hizmet etmek isteyen herkes, tüm ulusların işçilerini birleştirmeli ve *yerli* ve yabancı burjuva milliyetçiliğiyle kararlı biçimde savaşmalıdır. Ulusal kültür sloganını savunanların yeri, marksistlerin arasında değil, milliyetçi küçük-burjuvazinin arasındadır.

Somut bir örnek ele alalım. Bir Büyük-Rus marksisti, Büyük-Rus ulusal kültürü sloganını kabul edebilir mi? Hayır, edemez. Aksi halde marksistlerin saflarında değil, milliyetçilerin saflarında yer alabilir. Bizim görevimiz, Büyük-Rusların egemen Kara-Yüzler ve burjuva ulusal kültürüyle savaşmaktır ve demokratik ve işçi sınıfı hareketimizin tarihinde de varolan temelleri, sadece enternasyonalist ruhla ve diğer ülkelerin işçileriyle yakın bir ittifak içinde geliştirmektir. Görevimiz, bizim Büyük-Rus toprak ağalarımızla ve burjuvazimizle savaşmak, enternasyonalizm adına onların “kültürü”yle ve Purişkeviçlerin ve Struvelerin özgün özelliklerine kendisini “uyarlayan” “kültür”leriyle savaşmaktır, ulusal kültür sloganını savun-

mak ya da hoşgörmek değildir.

Aynı şey en çok ezilen ve zulme uğrayan ulus için, yani Yahudiler için de geçerlidir. Yahudi ulusal kültürü, hahamların ve burjuvazinin sloganıdır, düşmanlarımızın sloganıdır. Ama Yahudi kültüründe ve bir bütün olarak Yahudi tarihinde başka unsurlar da vardır. Yarınsından fazlasının Galiçya ve Rusya'da yaşayan dünyadaki on buçuk milyon Yahudi, *zorla* kast statüsünde tutuldukları geri ve yarı-barbar ülkelerde yaşamaktadır. Diğer yarınsı, uygar dünyada yaşamaktadır ve buralarda Yahudiler ayrı bir kast olarak yaşamazlar. Buralarda Yahudi kültürü, enternasyonalizmiyle, her dönemin ilerici hareketleriyle kendisini özdeşleştirmeyle (demokratik ve proleter hareketlerde Yahudilerin oranı, her yerde Yahudilerin nüfus içindeki oranından çok daha fazladır) büyük küresel ilerici özelliklerini çok açık biçimde dışavurur.

Her kim, doğrudan ya da dolaylı olarak, Yahudi "ulusal kültür" sloganını ortaya atarsa (ne kadar iyiniyetli olurlarsa olsun), o kişi proletaryanın düşmanıdır, Yahudi halkı arasındaki *çağa uygun düşmeyen* ve *kastlarla* bağlantılı herşeyin destekçisidir; hahamların ve burjuvazinin suç ortağıdır. Diğer taraftan, Rus, Litvanyalı, Ukraynalı ve diğer uluslararası marksist örgütler içinde yer alan işçilerle birbirine karışmış ve işçi sınıfı hareketinin enternasyonal kültürünün yaratılmasına katkıda bulunan Yahudi marksistler, bu Yahudiler, Bund'un ayrılıkçılığına rağmen, "ulusal kültür" sloganıyla savaşıyor Yahudi halkının en iyi geleneklerini yaşatmaktadırlar.

Burjuva milliyetçiliği ve proleter enternasyonalizmi, kapitalist dünyadaki iki büyük sınıf kampına uygun düşen ve ulusal sorunda iki politikayı (hatta iki dünya görüşünü) ifade eden uzlaşmaz

iki düşman slogandır. Ulusal kültür sloganını savunan ve “ulusal-kültürel özerklik” denilen bir bütünsel planı ve pratik programı oluşturan Bundçular, *gerçekte* işçiler arasında burjuva milliyetçiliğinin bir aracıcılarıdır.

III. MİLLİYETÇİ “ASİMİLASYON” ÖCÜSÜ

Asimilasyon sorunu, yani ulusal özelliklerin değiştirilmesi ve başka ulus tarafından soğrulması sorunu, Bundçuların ve onların izleyicisi düşürmelerinin milliyetçi salınımlarının sonuçlarını çok çarpıcı biçimde gözler önüne serer.

Bundçuların hazır savlarını, daha doğrusu hilelerini sadakatle aktaran ve yineleyen Bay Lieberman, belli bir ülkede birleşik işçi örgütlerindeki tüm milliyetlerin işçilerinin birliği ve kaynaşması talebini (*Severnaya Pravda*’daki makalenin son bölümüne bakınız) “*eski asimilasyon hikayesi*” olarak nitelendirmektedir.

Bay F. Lieberman, *Severnaya Pravda*’daki makalenin son bölümünü şöyle yorumluyor:

“Sonuç olarak, bir işçiye hangi ulustan olduğu sorulursa şöyle yanıt vermelidir: Ben bir sosyal-demokratım.”

Bundçumuz, bunu son derece esprili buluyor. Gerçekte ise, tutarlı bir demokratik ve *marksist* sloganla *eşdeğer tuttuğu* “asimilasyon” konusunda böylesi espriler ve yaygaralarla tümüyle kendini ele vermektedir.

Gelişen kapitalizm, ulusal sorunda iki tarihsel eğilim tanır. Birincisi, ulusal yaşamın ve ulusal hareketlerin uyanışı, tüm ulusal baskıya karşı mücadele ve ulusal devletlerin yaratılmasıdır. İkincisi, her biçimde uluslar arasındaki ilişkinin

gelişmesi ve büyümesi, ulusal engellerin yıkılması, sermayenin, genel olarak ekonomik yaşamın, siyasetin, bilimin vb. uluslararası birliğinin yaratılmasıdır.

Her iki eğilim, kapitalizmin evrensel bir yasasıdır. Kapitalizmin gelişiminin başlangıcında birinci eğilim egemendir; ikinci eğilim, sosyalist topluma dönüşmeye doğru ilerleyen olgunlaşmış kapitalizmin ayırıcı özelliğidir. Marksistlerin ulusal programı, her iki eğilimi hesaba katar ve birinci olarak, ulusların ve dillerin eşitliğini ve bu çerçevede tüm *ayrıcalıkların* reddedilmesini (ve daha ilerde ayrıntılı olarak ele alacağımız gibi, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını), ikinci olarak da, enternasyonalizmin ilkelerini ve burjuva milliyetçiliğiyle proletaryanın kirletilmesine karşı uzlaşmaz bir mücadeleleyi savunur.

Sorun, Bundçumuzun “asimilasyon” a karşı bağırıp çağırırken ne demek istediğinden kaynaklanmaktadır. Herhalde ulusların ezilmesini ya da özel bir ulusa ayrıcalık tanınmasını kastetmemektedir, çünkü “asimilasyon” sözcüğü buraya hiç uymamaktadır; çünkü bireysel ve resmi olarak birleşik bütün olan tüm marksistler, ulusların ezilmesini ve eşitsizliğini en şiddetli biçimde kesinlikle ve açıkça suçlarlar; ve son olarak da, Bundçunun saldırdığı bu genel marksist düşünce, *Severnaya Pravda*’daki makalede vurgulanarak ifade edilmiştir.

Hayır, bunu geçiştirmek olanaksız. Bay Lieberman “asimilasyon” suçlamasında, *ne* şiddeti, *ne* eşitsizliği ve *ne* de ayrıcalıkları kastetmiyor. Tüm şiddeti ve tüm eşitsizliği dışta bırakırsak, asimilasyon kavramından geriye gerçek herhangi bir şey kalır mı?

Evet, şüphesiz kalır. Kapitalizmin, ulusal en-

gelleri yıkan, ulusal farklılıkları silen ve ulusları asimile eden dünya-tarihsel eğilimi kalır; her geçen gün açıkça daha fazla güçlenen ve kapitalizmden sosyalizme dönüşümün en büyük itici gücü olan bu eğilim kalır.

Her kim, ulusların ve dillerin eşitliğini kabul etmiyor ve savunmuyorsa, ulusal baskıya ya da eşitsizliğe karşı savaşıyorsa, o kişi marksist değildir; bir demokrat bile olamaz. Bundan kuşku yok. Ama başka bir ulusun marksistini “asimilasyoncu” olarak kötöleyen sözde-marksistin de yalın bir *milliyetçi küçük-burjuva* olduğundan kuşku yoktur. Tüm bundçular ve (birazdan göreceğimiz gibi) L. Yurkeviç, Dontsov ve yandaşları gibi Ukraynalı milliyetçi-sosyalistler bu çirkin kategoride yer alıyorlar.

Bu milliyetçi küçük-burjuvalar tarafından ortaya konulan gerici görüşleri somut olarak göstermek için, üç tür olgudan söz edeceğiz.

Rus ortodoks marksistlerinin “asimilasyoncu” olduklarına ilişkin en çok bağırıp çağıranlar, genel olarak Rusya’daki Yahudi milliyetçileri ve özel olarak Bundçulardır. Oysa yukarda görüldüğü gibi, dünya çapındaki on buçuk milyon Yahudinin dışında, bunun *yaklaşık yarısı* kadar Yahudi, *uygar* dünyada “asimilasyon”u *çok güçlü* biçimde destekleyen koşullarda yaşamaktadırlar; oysa Rusya ve Galiçya’daki mutsuz, ezilen ve yurttaşlık haklarından yoksun Yahudiler, Purişkeviçlerin (Rus ve Polonyalı) ökçesi altında eziliyorlar; “asimilasyon”un *en az* olduğu, ayrımcılığın en çok olduğu ve hatta “zorunlu iskan bölgeleri”nde bile *numerus clausus*’la* ve Purişkeviç rejiminin

* *Numerus clausus* – Çarlık Rusyasında Yahudilerin orta ve yüksek öğrenim kurumlarına girişini, fabrika ve bürolarda işe alınmasını sınırlayan sayısal kısıtlama. -ç.

diğer büyüleyici özellikleriyle yaşamaktadırlar.

Uygar dünyadaki Yahudiler bir ulus değildir, Karl Kautsky ve Otto Bauer'ın söylediği gibi, onlar çoğunlukla asimile edilmişlerdir. Galıçya ve Rusya'daki Yahudiler bir ulus değildir; ne yazık ki, (kendilerinin hatasından *değil*, Purişkeviçlerin hatasından dolayı) hâlâ bir *kasttılar*. Yahudilerin tarihini kesinlikle iyi bilen ve yukarda ortaya konulan gerçekleri gözönünde tutan kişilerin yadsınmaz yargıları böyledir.

Bunlar neyi tanıtırlar? Sadece tarihin tekerleğini tersine çevirmek isteyen ve Rusya ile Galıçya'da egemen olan koşullardan Paris ve New-York'taki egemen koşullara doğru değil, tersi yönde hareket eden gerici Yahudi küçük-burjuvazisinin, sadece onların, "asimilasyon"a karşı yaygara koparabileceklerini tanıtırlar.

Dünya tarihinde seçkin yere sahip olan ve demokrasi ve sosyalizmin dünya çapındaki en ünlü önderlerini oluşturan en iyi Yahudiler, asimilasyona karşı asla yaygara yapmamışlardır. Bunu yapanlar, sadece asimilasyona karşı koparılan yaygaranın korkusuyla Yahudilerin "geçmişine" hayranlık duyanlardır.

İleri kapitalizmin bugünkü koşulları altında varsayılan ulusların asimilasyonunun genel süreci üzerine, örneğin, ABD'nin göç istatistikleri kabaca bir fikir verebilir. 1891-1900 arasındaki on yılda Avrupa'dan bu ülkeye 3.700.000 kişi ve 1901'den 1909'a kadarki dokuz yılda 7.200.000 kişi gitmiştir. ABD'deki 1900 yılı sayımında 10.000.000 yabancı kaydedilmiştir. Aynı sayıma göre, 78.000 Avusturyalı, 136.000 İngiliz, 20.000 Fransız, 480.000 Alman, 37.000 Macar, 425.000 İrlandalı, 182.000 İtalyan, 70.000 Polonyalı, Rusya'dan 166.000 kişi (çoğu Yahudi), 43.000 İsviçreli vb. nüfusun yaşadığı New-

York eyaleti ulusal farklılıkları öğütmektedir. New-York'da uluslararası ölçekte büyük ölçüde meydana gelen durum, *her* büyük kentte ve sanayi kasabasında da görülmektedir.

Milliyetçi önyargılardan etkilenmemiş olanların dışındakiler, büyük bir tarihsel ilerleme, özellikle Rusya gibi geri ülkelerde değişik kovuklarda yaşayan geri kafalı ulusal tutuculuğun yıkılması demek olan kapitalizmin ulusları asimile etme sürecini algılamayı başaramaz.

Rusya'yı ve Büyük-Rusların Ukraynalılara karşı tutumunu alınız. Doğal olarak, her demokrat (marksislerden söz etmiyoruz bile), Ukraynalıların akıl almaz aşağılanmalarına şiddetle karşıdır ve onların tam eşitliğini talep eder. Ama tek bir devletin sınırları içinde şu anda varolan Ukraynalı ve Büyük-Rus proleterleri arasındaki bağları ve ittifakı *zayıflatmak*, sosyalizme açık bir ihanet ve Ukraynalıların burjuva “ulusal amaçları” açısından *bile* aptalca bir politika olacaktır.

Kendisine “marksist” diyen (zavallı Marks!) Bay Lev Yurkeviç bu aptalca politikanın bir örneğidir. 1906'da Sokolovski (Basok) ve Lukaşeviç (Tuçapski), diye yazıyor Bay Yurkeviç, Ukrayna proletaryasının tümüyle Ruslaştığını ve ayrı bir örgütlenmeye gerek olmadığını ileri sürmüşlerdir. Bay Yurkeviç, *doğrudan konuyla bağlantılı* tek bir olgudan söz etmeksizin, –tamamen en alçak, en budalaca ve en gerici milliyetçi bir ruhla– bunun “ulusal edilgenlik”, “ulusal feragat” olduğunu, bu adamların “Ukraynalı marksistleri böldüğünü [!!]” vs. diyerek her ikisine de saldırıyor ve histeri çılgınlıkları atıyor. Bay Yurkeviç, bugün, “işçiler arasında Ukraynalı ulusal bilincin büyümesi”ne rağmen, işçilerin *azınlığının* “ulusal bilince” sahip olduğuna, çoğunluğun ise, “hala Rusların kültürel

etkisi altında” olduğuna bizi inandırmaya çalışıyor. Ve bu milliyetçi küçük-burjuva, bizim görevimiz, “kitleleri izlemek değil, onları yönetmek, ulusal amaçları (*natsionalna sprava*) onlara açıklamaktır” (*Dzvin*, s. 89) diye bağınıyor.

Bay Yürkeviç’in bu savı, tümüyle burjuva-milliyetçi savdır. Ama bu sav, bazılarının Ukrayna’nın tam eşitliğini ve özerkliğini, bazılarının da bağımsız bir Ukrayna devletini savunduğu burjuva milliyetçilerinin bakış açısından bile inandırıcı değildir. Ukraynalıların kurtuluş çabasına, Büyük-Rus ve Polonyalı toprak ağaları sınıfı ve bu iki ulusun burjuvazisi tarafından karşı çıkılmaktadır. Bu sınıflara karşı çıkabilme yeteneğine sahip toplumsal güç nedir? Yirminci yüzyılın ilk on yılı bu soruya gerçek bir yanıt sağladı: Bu güç, kendi arkasında demokratik köylülüğü harekete geçiren işçi sınıfından başkası değildir. Bay Yürkeviç, zaferleri ulusal baskıyı olanaksız kılacak olan gerçek demokratik güçleri bölmeye çalışarak ve bu yolla onları zayıflatarak, sadece genelde demokrasinin çıkarlarına değil, aynı zamanda kendi ülkesinin, Ukrayna’nın çıkarlarına da ihanet etmektedir. Büyük-Rus ve Ukraynalı proleterlerin birleşik eylemiyle özgür bir Ukrayna *olanaklıdır*; böyle bir birlik olmadan bu olanaksızdır.

Ama marksistler, burjuva-ulusal bakış açısıyla kendilerini sınırlamazlar. On yıllardan beri, Güney’de, yani Ukrayna’da, Büyük-Rusya’dan yüz binlerce köylüyü ve işçiyi kapitalist çiftliklere, madenlere ve kentlere çeken çok iyi bilinen hızlı bir ekonomik gelişim süreci sürmektedir. Büyük-Rus ve Ukraynalı proletaryanın “asimilasyonu” –bu sınırlar içinde– su götürmez bir olgudur. *Ve bu olgu tartışmasız* biçimde ileridir. Kapitalizm, kendi kovuğunda yaşayan Büyük-Rus ya da Ukraynalı

cahil, tutucu, uyuşuk mujiği, Büyük-Rus ve Ukraynalı özgün ulusal dar görüşlülükten ayıran yaşam koşullarına sahip hareketli bir proletaryayla değiştirmektedir. Günün birinde, Büyük-Rusya ve Ukrayna arasında devlet sınırlarının varolacağını varsaysak bile, Amerika’da ulusların öğütülmesinin ilerici doğası gibi, tarihsel olarak Büyük-Rus ve Ukraynalı işçilerin “asimilasyonu”nun ilerici doğasından kuşku duyulamaz. Ukrayna ve Büyük-Rusya özgür olursa, kapitalizmin gelişmesi *daha yoğun ve daha hızlı* olacaktır; işçileri, devletin tüm bölgelerinden ve tüm komşu devletlerden *tüm* ulusların çalışan kitlelerini kentlere, madenlere ve fabrikalara daha çok çekecektir.

Bay Yurkeviç, iki ulusun *proletaryasının* karşılıklı ilişkisini, kaynaşmasını ve asimilasyonunu, Ukraynalıların ulusal davasının (*sprava*) anlık başarısı için feda ederek, gerçek bir burjuva gibi ve kısa görüşlü, dar ve kalın kafalı bir burjuva gibi, yani bir küçük-burjuva gibi hareket etmektedir. Ulusal dava birincildir ve proleter dava ikincildir, diyor burjuva milliyetçileri ile Yurkeviçler, Dont-sovlar ve onların söylediklerini yineleyen öteki sahte marksistler. Biz, proleter dava birincildir diyoruz, çünkü bu, sadece emeğin ve insanlığın değil, aynı zamanda demokrasinin de uzun vadeli ve temel çıkarlarını korur ve demokrasi olmaksızın Ukrayna’nın ne özerkliği ne de bağımsızlığı hayal bile edilemez.

Bay Yurkeviç’in milliyetçi incilerini daha da zenginleştiren savının başka bir noktasına, Ukraynalı işçilerin azınlığının ulusal bilince sahip olduğu noktasına değinelim; “çoğunluk, hala Rusların kültürel etkisi altındadır” diyor.

Proletaryadan söz edilirken, bir bütün olarak Ukrayna kültürü ile bir bütün olarak Büyük-Rus

kültürü karşıt konumlandırılarak, burjuva milliyetçiliğinin yararına proletaryanın çıkarlarına çok büyük ihanet ediliyor.

Tüm milliyetçi-sosyalistlere, her çağdaş ulusta iki ulus vardır diyoruz. Her ulusal kültürde iki ulusal kültür vardır. Purişkeviçlerin, Guçkovların ve Struvelerin Büyük-Rus kültürü vardır, aynı zamanda Çernişevski ve Plehanov'un tipik örneği olduğu Büyük-Rus kültürü vardır. Almanya'da, Fransa'da, İngiltere'de, Yahudiler arasında vb. olduğu gibi Ukrayna'da da *benzer iki kültür* vardır. Eğer Ukraynalı işçilerin çoğunluğu Büyük-Rus kültürünün etkisi altındaysa, çok iyi biliyoruz ki, Büyük-Rus din adamları ve burjuvazinin kültürüne paralel olarak Büyük-Rus demokrasinin ve sosyal-demokrasisinin düşünceleri de etkili olmaktadır. Ukraynalı *marksist*, birinci "kültür"le savaşıırken, her zaman ikincisini odak noktasına alacaktır ve kendi işçilerine şöyle söyleyecektir: "Biz, sınıf bilincine sahip Büyük-Rus işçileriyle, onun yazınıyla ve onun düşünce alanıyla karşılıklı ilişki için her fırsatı yaratmalıyız, sonuna kadar kullanmalıyız ve geliştirmeliyiz; Ukraynalı ve Büyük-Rus işçi sınıfı hareketin *her ikisinin* temel çıkarlarını bunu gerektirir."

Eğer Ukraynalı bir marksist, Büyük-Rus zalimlerine duyduğu tümüyle *meşru ve doğal* nefretinin kendisini etkilemesine izin vererek, *bir ölçüde* bu nefretin bir parçasını, hatta sadece uzak durmak şeklinde olsa bile, Büyük-Rus işçilerinin proleter kültürüne ve proleter davasına aktarırsa, o zaman böyle bir marksist burjuva milliyetçiliğinin bataklığına batmış olacaktır. Benzer biçimde, Büyük-Rus marksisti, Ukraynalıların tam eşitlik talebini ya da onların bağımsız devlet oluşturma *hakkını* bir an için bile unutursa, sadece bur-

juvazinin değil, aynı zamanda Kara-Yüzler milliyetçiliğinin bataklığına batmış olacaktır.

Büyük-Rus ve Ukraynalı işçiler, proleter hareketin ortak ya da enternasyonal kültürüne doğru, yürütölen propagandanın dili sorununda ve yalın yerel ya da ulusal *ayrıntılarında* mutlak bir hoş-görü göstererek, birlikte çalışmalıldrlar ve tek bir devlet içinde yaşadıkları sürece, çok yakın örgütsel birlik ve uyum içinde hareket etmelidirler. Bu, marksizmin zorunlu istemidir. Bir ulusun işçilerini diğer ulusun işçilerinden ayrılmasını savunmak, marksist “asimilasyon”a saldırmak ya da proletaryayı ilgilendiren konularda, bir bütün olarak bir ulusal kültürü, sözde ayrılmaz bir bütün oluşturan bir başka ulusal kültürün karşısına koymaya girişmek vb., *burjuva* milliyetçiliğidir, buna karşı amansız bir mücadele yürütölmelidir.

IV. “ULUSAL-KÜLTÜREL ÖZERKLİK”

“Ulusal kültür” sloganı, burjuva propaganda-sından farklı olarak, sadece ulusal sorun konusundaki bütün propaganda ve ajitasyonumuzun ideolojik içeriğini belirlemekle kalmayıp, aynı zamanda, çok tartışılan ulusal-kültürel özerklik programı da bu slogana dayandığı için marksistler açısından çok büyük öneme sahiptir.

Bu programın ana ve temel kusuru, en ince, en mutlak ve en aşırı milliyetçiliği ortaya çıkarmayı amaçlamasıdır. Bu programın özü, her yurttaşın kendisini belli bir ulusa ait olduğunu kaydettirmesi ve her ulusun, ulusal parlamentosuyla (*diet*) ve ulusal devlet sekreterleriyle (bakanlar) kendi üyelerini vergilendirme hakkına sahip yasal bir varlık oluşturmalarıdır.

Böyle bir düşünceyi ulusal soruna uyarla-

mak, Proudhon'un düşüncesini kapitalizme uyarlamakla benzeştir. Kapitalizmi ve onun temelini –meta üretimini– ortadan kaldırmaksızın, bu temeli kötülüklerden, aşırılıklardan vb. *arındırmak*; değişimi ve değişim-değerini ortadan kaldırmaksızın, tersine, onu “kurumsal”, evrensel, mutlak, “*adil*” ve dalgalanmalardan, bunalımlardan ve kötülüklerden bağımsız hale getirmek – Proudhon'un düşüncesi böyle bir düşüncedir.

Proudhon, tek sözcükle, bir küçük-burjuvaydı ve onun teorisi, değişimi ve meta üretimini mutlak bir kategoriye dönüştürüyordu ve onları mükemmelliğin doruğu olarak yüceltiyordu; “ulusal-kültürel özerklik” teorisi ve programı da, burjuva milliyetçiliğini mutlak bir kategoriye dönüştüren, mükemmelliğin doruğu olarak yücelten ve onu şiddetten, adaletsizlikten vb. arındıran bir küçük-burjuva niteliktedir.

Marksizm, milliyetçilikle, hatta onun “en saf”, “en adil”, en ince ve en uygar biçimiyle bile uzlaşamaz. Marksizm, milliyetçiliğin tüm biçimlerinin yerine, enternasyonalizmi, inşa edilen her kilometre demiryoluyla, her uluslar arası tröstle ve her işçi örgütleriyle (düşünceleriyle ve amaçlarıyla olduğu kadar ekonomik eylemiyle de enternasyonal olan bir örgüt) gözümüzün önünde gelişen bir birlik içinde, en yüksek birlik içinde tüm ulusların kaynaşmasını ileri sürer.

Milliyet ilkesi, burjuva toplumunda tarihsel olarak kaçınılmazdır ve bu toplumu irdeleyen bir marksist, ulusal hareketlerin tarihsel olarak meşruluğunu tümüyle kabul eder. Ama bu kabul edişin milliyetçiliğin haklı gösterilmesi halini almasını önlemek için, böylesi hareketlerde ilerici olan yanlarla kesinkes sınırlandırılmalıdır ki, burjuva ideolojisinin proleter bilinci belirsizleştirmesine

yol açmasın.

Kitlelerin feodal uyuşukluktan uyanışı ve onların tüm ulusal baskıya karşı, halkın egemenliği için, ulusun egemenliği için mücadelesi ileridir. Bu nedenle, marksistin *zorunlu* görevi, ulusal sorunun tüm yönlerinde en kararlı ve tutarlı bir demokratizmi savunmaktır. Bu görev, büyük ölçüde olumsuz bir görevdir. Ama bu, proletaryanın milliyetçiliği destekleyebileceği sınırdır, çünkü bunun ötesinde, milliyetçiliği *güçlendirmeye* çabalayan *burjuvazinin* “olumlu” eylemi başlar.

Feodal boyunduruktan, tüm ulusal baskıdan ve herhangi bir ulusa ya da dile verilen tüm ayrıcalıklardan kurtulmak, demokratik bir güç olarak proletaryanın zorunlu görevidir ve kesinlikle ulusal sorundaki kavgalarla karartılan ve ertelenen proleter sınıf mücadelesinin çıkarıdır. Ama tarihsel olarak kesinkes sınırlandırılmış ve belirlenmiş olan bu sınırların *ötesine* geçerek burjuva milliyetçiliğine yardım etmek, proletaryaya ihanet etmek ve burjuvazinin safına geçmek demektir. Burada, sıkça gözden kaçırılan ve Bundçuların ve Ukraynalı milliyetçi-sosyalistlerin tümüyle gözden kaçırdıkları bir sınır çizgisi vardır.

Tüm ulusal baskılara karşı savaş mı? Evet, şüphesiz! Her türlü ulusal gelişim *için*, genelde “ulusal kültür” *için* savaşmak mı? Şüphesiz hayır! Kapitalist toplumun ekonomik gelişimi, bize, dünya çapında gelişmemiş ulusal hareketlere ilişkin, bir dizi küçük ulus arasında ya da bazı küçük ulusların zararına büyük ulusların oluşmasına ilişkin ve ulusların asimilasyonuna ilişkin örnekler sunmaktadır. Genel olarak milliyetin gelişmesi, burjuva milliyetçiliğinin ilkesidir; burjuva milliyetçiliğinin tekelciliği, bitip tükenmez ulusal kavgalar bu nedenledir. Oysa proletarya, her ulu-

sun ulusal gelişimini desteklemeyi taahhüt etmek şöyle dursun, tersine, böyle bir hayale karşı kitleleri uyarır, kapitalist ilişkilerin en tam özgürlüğünü savunur ve zora ya da ayrıcalıklara dayananlar dışında ulusların her çeşit asimilasyonunu olumlu karşılar.

Kesinlikle “adil biçimde” sınırlandırılmış bir alanda milliyetçiliği pekiştirmek, “kurumsallaştırmak” ve özel bir devlet kurumu aracılığıyla tüm ulusların birbirinden ayrılmasını sağlamak – böyle bir şey, ulusal-kültürel özerkliğin ideolojik temeli ve içeriğidir. Bu düşünce, tümüyle burjuvadır ve tümüyle yanlıştır. Proletarya, hiçbir biçimde milliyetçiliğin kutsanmasını destekleyemez; tersine, ulusal farklılıkların silinmesine ve ulusal engellerin ortadan kaldırılmasına yardımcı olan herşeyi destekler; milliyetler arasındaki bağların daha da sıklaşmasını sağlayan ya da ulusların kaynaşmasına yol açan herşeyi destekler. Başka türlü davranmak, gerici milliyetçi küçük-burjuvazinin safalarında yer almak demektir.

Avusturya sosyal-demokratları, Brünn Kongresi’nde (1899) ulusal-kültürel özerklik planını tartıştıklarında, bu planın teorik değerlendirilmesine hemen hemen hiç dikkat etmediler. Yine de, bu programa karşı şu iki sav ileri sürülmesi dikkat çekicidir: 1) Din adamlarını güçlendireceği; 2) “Sonuçta, şovenizmi kalıcılaştıracığı, her küçük topluluğa, her küçük gruba girmesini sağlayacağı”. (Brünn Kongresi’nin Almanca resmi tutanakları, s. 92. Bu tutanakların bir Rusça çevirisi, Yahudi milliyetçi parti YSİP³⁰ tarafından yayınlanmıştır.)

Kuşkusuz, “ulusal kültür”, terimin sıradan anlamıyla, yani okul vb. olarak bugün dünyanın tüm ülkelerinde din adamlarının ve burjuva şovenle-

rin etkisi altındadır. Bundçular, “ulusal-kültürel” özerklik savunularında, ulusların oluşumunun sınıf mücadelesinin içindeki tüm yabancı öğeleri *temizleyeceğini* söylerken, açıkça ve gülünç biçimde safsatada bulunmaktadır. Her kapitalist toplumda, ciddi sınıf mücadelesi, birincil olarak ekonomik ve siyasal alanda yürütülür. *Bundan* eğitim alanını ayırmak, birinci olarak, saçma bir ütopyadır, çünkü okul (genel olarak “ulusal kültür” gibi) ekonomi ve politikadan ayrılamaz; ikinci olarak, saçma ve eskimiş ulusal engelleri ve önyargıları her adımda ezmeyi *zorunlu kılan* kapitalist ülkenin ekonomik ve siyasal yaşamıdır; okul sistemini vb. bindan ayırmak, “saf” din adamları yandaşlığını ve “saf” burjuva şovenizmini sürekli kılmaktan, yoğunlaştırmaktan ve güçlendirmekten başka bir şey olmayacaktır.

Anonim şirketlerin yönetiminde ayrı ulusların kapitalistlerinin tam bir uyum içinde birlikte yer aldıklarını görüyoruz. Ayrı ulusların fabrika işçileri yanyana çalışırlar. Gerçekten ciddi ve derin siyasal konularda saflaşmalar, uluslara göre değil, sınıflara göre oluyor. Okul eğitimi ve benzeri alanları devlet denetiminden ulusların denetimine geçirme tasarısı, gerçekte, deyim yerindeyse, toplumsal yaşamın en yüksek ideolojik alanını, “saf” ulusal kültürün ya da din adamları yandaşlığının ve şovenizmin özgürce hareket edeceği ulusal ekim alanını, ulusları birleştiren ekonomiden *ayırma* girişimidir.

Pratikte, “toprak dışı” ya da “ulusal-kültürel” özerklik planı, tek bir anlama gelebilir: *eğitimin milliyetlere göre bölünmesi*, yani okul konusunda ulusal yönetimin kabulü. Ünlü Bund planının gerçek anlamı üzerine yeterince düşünülmesi, bu planın, proletaryanın sosyalizm için proleter

sınıf mücadelesi açısı bir yana, demokrasi açısından bile ne kadar gerici olduğunu anlamaya yetecektir.

Okul sisteminin “ulusallaştırılması” için tek bir örnek ve tek bir plan, bu noktada çok açıklayıcı olacaktır. ABD’de Kuzey ve Güney eyaletlerinin bölünmesi, yaşamın bütün alanlarında bugüne kadar sürmüştür; Kuzey’de köleliğe karşı çok büyük özgürlük ve mücadele geleneği vardır; Güneyde ise, ekonomik olarak baskı altında olan ve kültürel olarak geri bulunan (okuma-yazma bilmeyenlerin oranı zenciler arasında %44, beyazlar arasında %6’dır) zencilerin zulüm altında yaşadıkları köle sahipliği geleneği vardır. Kuzey eyaletlerinde zenci çocuklar beyaz çocuklarla aynı okula giderler. Güney’de ise, zenci çocuklar için, hangisini uygun görürseniz, “ulusal” ya da ırksal okullar ayrıdır. Düşünceme göre, bu, okulun fiilen “ulusallaştırılması”na ilişkin tek örnektir.

Doğu Avrupa’da, Beylis davası³¹ gibi şeylerin hâlâ olanaklı olduğu ve Yahudilerin, Purişkeviçler tarafından zencilerden çok daha kötü koşullarda yaşatıldıkları bir ülke vardır. Bu ülkede, son zamanlarda bakanlıkta *Yahudi okullarının millileştirilmesi* için bir plan görüşüldü. Ne mutlu ki, bu gerici hayal, tutarlı demokrasiye ulaşılması ya da ulusal kavgalara son verilmesi konusunda umutsuzluğa kapılmış ve okulların *dağıtımını üzerine* kavgalardan kendisini korumak için uluslara göre okul eğitimini *bölmeyi* keşfetmiş olan ... ama bir “ulusal kültür” ile diğerinin *sonsuz kadar* sürececek kavgasını “oluşturan” Avusturya küçük-burjuvazisinin hayalinden daha fazla gerçekleşme şansı yoktur.

Avusturya’da ulusal-kültürel özerklik düşüncesi, büyük ölçüde, Avusturya sosyal-demokrat-

larının çok ciddiye almadıkları edebiyatın hayal gücünün ürünü olarak kalmıştır. Bununla birlikte, Rusya’da, bu düşünce, tüm Yahudi burjuva partilerinin, değişik küçük-burjuva partilerinin, ayrı uluslardaki oportünist unsurların –örneğin, Bundçular, Kafkasya’daki tasfiyeciler ve sol-narodnik eğilimin Rus ulusal partileri konferansı– programlarında yer almıştır. (Parantez içinde belirtelim ki, bu konferans 1907’de toplandı ve alınan karar, Rus sosyalist-devrimcilerinin³² ve Polonyalı sosyal-yurtseverlerin (PSP) bir bölümünün oylamaya *katılmamasıyla* kabul edildi. Bu oylamaya katılmama, sosyalist-devrimciler ve PSP’nin ulusal program alanında en önemli ilke sorunu karşısında takındıkları tutumu gösteren tipik bir yöntemdir!)

Avusturya’da “ulusal-kültürel özerklik”in asıl teorisyeni, Yahudiler için böyle bir programın önerilemeyeceğini kanıtlamak için kitabında özel bir bölüm ayırmış olan Otto Bauer’dır. Buna karşılık, Rusya’da bu programı benimseyenler, Yahudilerin içinde yer aldıkları tüm burjuva partileridir – ve Bund onların sözcüsüdür.* Bu,

* Bundçuların, *tüm* Yahudi burjuva partilerinin “ulusal-kültürel özerklik”i kabul etmiş olmalarını şiddetle reddetmeleri anlaşılabilir bir şeydir. Bu olgu, Bund’un oynadığı fiili rolü açıkça ortaya koymaktadır da. Bundçu Bay Manin, *Luç’ta*,³³ bu reddi bir kez daha yinelemeye çalıştığında, N. Skop herşeyi ortaya koydu (bkz. *Proşveşçenye*,³⁴ N° 3). Ama Bay Lev Yurkevic, *Dzvin’de* (1913, N° 7-8, s. 92), N. Sk’nın *Proşveşçenye’de* (N° 3, s. 78) şu sözlerini aktarır: “Bundçular, tüm diğer Yahudi burjuva parti ve gruplarıyla birlikte uzun zamandan beri ulusal-kültürel özerkliği savunmaktadırlar”. Bu ifadeden “Bundçular” sözcüğü *çıkarılır* ve “ulusal-kültürel özerklik” sözcüğünün *yerine* “ulusal haklar” sözcüğü konulursa, insan sadece hayretle ellerini kaldırabilir! Bay Yurkeviç, sadece bir milliyetçi, sadece sosyal-demokratların ve programlarının tarihi konusunda şaşırtıcı biçimde cahil biri değil, aynı zamanda Bund’un yararına *aktarmalarda tam bir*

neyi göstermektedir? Tarihin, başka devletin siyasal pratiğiyle Bauer'in icadının saçmalığını açığa vurduğunu gösterir; tıpkı Rus Bernsteinlilerin (Struve, Tugan-Baranovski, Berdayev ve yandaşları) marksizmden liberalizme hızlı evrilmesinin Alman Bernsteinliliğinin gerçek ideolojik içeriğini açığa vurması gibi.

Ne Avusturyalı sosyal-demokratlar, ne de Rus sosyal-demokratlar, “ulusal-kültürel” özerkliği kendi programlarına almamışlardır. Ama en geri ülkelerdeki Yahudi burjuva partileri ve sözde sosyalist küçük-burjuva gruplar, burjuva milliyetçiliğinin düşüncelerini en incelmış biçimde işçi sınıfı arasında yaymak için bu özerkliği *benimsemişlerdir*. Bu olgu, kendiliğinden herşeyi anlatıyor.

Ulusal sorun üzerine Avusturya programına değinmek şanssızlığına uğradığımıza göre, Bundçular tarafından sıkça saptırılan bir gerçeği ortaya koymamız gerekiyor. Brunn Kongresi'nde *saf* bir “ulusal-kültürel özerklik” programı *sunuldu*. Bu, Güney Slav sosyal-demokratlarının programıydı ve ikinci maddesi şöyleydi: “Avusturya'da yaşayan her ulus, üyelerinin bulunduğu bölgeye bakılmaksızın, kendi tüm ulusal (dil ve kültür alanında) işlerini tam bağımsız olarak yöneten özerk bir grup oluştururlar.” Bu program, sadece Kristan tarafından değil, büyük nüfuzu olan Ellenbogen tarafından da desteklendi. Ama geri çekildi; lehinde tek bir oy bile kullanılmadı. *Bölgeselci* bir program, yani “ulusun üyelerinin bulunduğu bölgeye

tahrifatçıdır da. Bund ve Yurkeviçlerin işleri gerçekten çok parlak olmasa gerek!

bakılmaksızın” *hiçbir* ulusal grup yaratmayan bir program benimsendi.

Kabul edilen programın 3. maddesini okuyalım: “bir ve aynı ulusun özyönetim (*self governing*) bölgeleri, mutlak özerklik temelinde kendi ulusal işlerini yönetecek birleşik bir ulusal birlik oluştururlar” (bkz. *Prosveşçenye*, 1913, N° 4, s. 28)³⁵. Açıkçası, bu uzlaşma programı da yanlıştır. Bir örnek bunu açıklayacaktır. Saratov eyaletindeki Alman koloni topluluğu, artı, Riga ya da Lodz varoşlarındaki Alman işçi sınıfı, artı, Petersburg yakınlarındaki Alman malikaneleri vb. Rusya’daki Almanların “birleşik bir ulusal birliği”ni oluşturacaklar. Belli ki, sosyal-demokratlar, her ne kadar belli bir devlet içinde her milliyetin her topluluğunun birliği dahil her çeşit birliğin *özgürlüğünü* asla reddetmezlerse de, böyle bir şeyi *talep edemezler* ya da böyle bir birliği *destekleyemezler*.

V. ULUSLARIN EŞİTLİĞİ VE ULUSAL AZINLIĞIN HAKLARI

Rusya’da oportünistler ulusal sorunu tartışırken, Avusturya örneğine gönderme yaparlar. Oportünistlerin saldırdıkları (Bay Semkovski, *Novaya Raboçaya Gazeta*’da ve Bay Liebman *Zeit*’da) *Severnaya Pravda*’daki makalemde (N° 10, *Prosveşçenye*, s. 96-98), ulusal sorunun, kapitalizm koşullarında olanaklı olduğu kadarıyla, sadece tek çözümü olduğunu, yani tutarlı demokrasiyle olduğunu ileri sürdüm. Bunun kanıtı olarak da, diğer şeylerin yanında, İsviçre’yi örnek verdim.

Bu örnek, yukarda sözünü ettiğim iki oportünistin hoşuna gitmemiş, onu çürütmeye ya da önemini küçültmeye çalışıyorlar. Bize, Kautsky’nin İsviçre’nin bir istisna olduğunu söylediği söyleni-

yor; İsviçre, merkeziyetsizliğin (desantralizasyon) özel bir türüne, özel bir tarihe, özel coğrafi koşullara, ayrı dilleri konuşan nüfusun özgün dağılımına vb. vb. sahipmiş.

Tüm bunlar, konudan *kaçma* girişiminden başka bir şey değildir. Kuşkusuz İsviçre tek-uluslu devlet olmayan tek istisna değildir. Avusturya ve Rusya da istisnalardır (ya da Kautsky'nin eklediği gibi geri olan). Kuşkusuz, İsviçre'nin özel oluşu, eşsiz tarihsel ve toplumsal koşulları, kendisine diğer komşu Avrupa ülkelerinden çok *daha büyük* bir demokrasi sağlamıştır.

Ama bir *model* benimsemekten söz ediyorsak, tüm bunların burada yeri yoktur. Bugünkü koşullarda tüm dünyada, *tutarlı* demokratik ilkelere üzerinde oluşturulmuş kendine özgü kurumları olan ülkeler de istisnadır. Bu, programımızda tüm kurumlarda tutarlı demokrasiyi savunmaktan bizi alıkoyar mı?

İsviçre'nin özgün özellikleri, onun tarihinde, coğrafi ve diğer koşullarında yatar. Rusya'nın özgün özellikleri, burjuva devrimleri çağında, eşi görülmemiş proletaryasının gücünde ve Rusya'nın, bir dizi olumsuzluk ve terslik tehdidi altında, nesnel olarak istisnai bir hızda ve kararlılıkta ilerlemesini gerektiren şaşırtıcı genel geriliğinde yatar.

Biz, proletaryanın bakış açısından bir ulusal program geliştiriyoruz; bu yapılırken, model olarak daha iyi örnekler yerine daha kötü örnekler öğütlenebilir mi?

Ne olursa olsun, kapitalizm altında ulusal barişin *yalnızca* tutarlı demokrasinin egemen olduğu ülkelerde gerçekleştirildiği (gerçekleşebildiği kadar) karşı çıkılmaz ve tartışılmaz bir olgu değil midir?

Buna karşı çıkılamayacağı için, ısrarla İsviçre

yerine Avusturya'ya gönderme yapan oportünistler, her zaman Avrupa'nın en iyi kurumları yerine en kötü kurumlarını kopya eden tipik kadetler³⁶ gibi davranıyorlar.

İsviçre'de üç resmi dil vardır, ama referandumda sunulan yasa tasarıları beş dilde basılır, yani üç resmi dile ek olarak iki Romanş lehçesinde. 1900 nüfus sayımına göre, bu iki lehçeyi konuşanlar, 3.315.443 İsviçreli içinde 38.651 kişidir, yani %1'den biraz fazla. Ordudaki subay ve astsubaylara “askerlerle onların anadillerinde konuşmakta tam özgürlük verilmiştir”. Graubünden ve Valais kantonlarında (bunların her birinin nüfusu yüz binin biraz üzerindedir) iki lehçe de tam eşitlikten yararlanır.*

Soru şudur: ileri bir ülkenin yaşayan *dene-yimini* savunmalı ve desteklemeli miyiz, yoksa Avusturyalılardan, dünyanın hiçbir yerinde henüz denenmemiş (Avusturyalıların kendilerinin bile benimsemedikleri) “toprak-dışı özerklik” gibi *icatları* mı ödünç alacağız?

Bu icadı savunmak, okul eğitiminin milliyetlere göre bölünmesini savunmaktır, yani düpedüz zararlı bir düşüncedir. Ama İsviçre deneyimi, çok büyük (göreceli) ölçüde ulusal barışın, devletin her tarafında tutarlı (yine göreceli) bir demokrasiye sahipseniz *pratikte güvenceye alınabildiğini ve alındığını* kanıtlar.

Bu konuyu incelemiş olanlar şöyle diyorlar:

“İsviçre'de, terimin Doğu Avrupa'daki anlamında *ulusal sorun yoktur*. Pek çok deyim (ulusal sorun) buralarda bilinmez...”

“İsviçre, milliyetler arasındaki mücadele-

* Bkz: René Henry, *La Suisse et la question des langues*, Bern 1907.

yi çok uzun bir süre önce, 1797-1803 arasında geride bırakmıştır.”*

Bu demektir ki, feodalizmden kapitalizme geçişin güncel sorunlarını en demokratik çözümünü bulmuş olan büyük Fransız Devrimi çağı, ulusal sorunu da *geçerken* “çözmeyi” başarmıştır.

Şimdi Semkovskiler, Liebmanlar ve diğer oportünistler, bu “İsviçre’ye özgü” çözümün, sadece 200.000 nüfusun içinde *iki lehçe* konuşan ve kendi bölgelerinde dilin *tam eşitliğini* isteyen 40.000 nüfusun olduğu Rusya’nın bir ilçesinde, hatta bir ilçenin bir bölümünde bile *uygulanamayacağı* iddiasını sürdürmeyi denesinler bakalım!

Ulusların ve dillerin tam eşitliğini savunmak, sadece her ulus içindeki tutarlı demokratik unsurları (yani sadece proleterleri) diğerlerinden üstün tutar ve onları, milliyetlere göre değil, bütün devlet sistemini derin ve ciddi biçimde düzeltme arzularıyla *birleştirir*. Tersine, “ulusal-kültürel özerklik” savunusu, bireylerin ve grupların inançlı istemlerine rağmen, *ulusları böler* ve (tüm Yahudi partileri tarafından bu “ulusal-kültürel özerklik”in benimsenmesi) gerçekte, her ulusun işçilerini *kendi* burjuvazisine daha çok yakınlaştırır.

Ulusal bir azınlığın haklarının güvenceye alınması, tam eşitlik ilkesiyle ayrılmaz biçimde bağlantılıdır. *Severnaya Pravda*’daki makalemden yer alan bu ilke, hemen hemen aynı terimlerle, marksistlerin konferansının aldığı resmi ve daha tam kararda ifade edilmiştir. Bu karar, “herhangi bir ulusa tanınan tüm ayrıcalıkların ve bir ulusal azınlığın haklarının her türlü ihlalinin geçersiz olacağını ve önleneyeğini ilan eden bir temel mad-

* Bkz: Ed. Blocher, *Die Nationalitäten in der Schweiz*, Berlin 1910.

denin anayasaya konulmasını” talep eder.

Bay Liebman bu formülle alay etmeye çalışıyor ve soruyor: “Ulusal azınlığın haklarının ne olduğunu kim biliyor?” Bu haklar, azınlığın ulusal okullarda “kendi programlarına” sahip olma hakkı dahil midir? Ulusal azınlık, kendi yargıçlarına, memurlarına ve kendi dillerinde eğitim yapan okullara sahip olma hakkına sahip olmak için ne kadar büyüklükte olmalıdır? Bay Liebman, bu sorulardan “olumlu” bir ulusal programın özünü anlamak istiyor.

Gerçekte bu sorular, Bundçumuzun, sözümona küçük ayrıntılar ve özellikler üzerine yapılan bir tartışma örtüsü altında gizlemeye çalıştığı gerici düşüncelerini açıkça gösteriyor.

Kendi ulusal okullarında “kendi programı”!.. Sevgili milliyetçi-sosyalist, marksistler, örneğin mutlak olarak bir laik okulu gerektiren *genel* bir okul programına sahiptir. Marksistlere göre, demokratik bir devlette hiçbir yerde ya da hiçbir zaman bu genel programdan *ayrılmasına* izin verilemez (bu programa dil vb. “yerel” konuların dahil edilmesi sorunu yöre halkının kararlaştıracağı bir şeydir). Ama “eğitim işlerinin devletin elinden alınıp” ulusların denetimine verilmesi ilkesinden çıkan sonuç, biz işçilerin, demokratik devletimizde halkın parasının din okullarına harcanması için “uluslar”a izin vermemiz gerektiğidir! Bay Liebman, farkında olmaksızın, “ulusal-kültürel özerklik”in gerici doğasını açıkça göstermektedir!

“Bir ulusal azınlık ne kadar büyüklükte olmalıdır?” Bundçuların o kadar övdükleri Avusturya programı bile bunu belirlememiştir. Bu program şunu söyler (bizim programımızdan daha kısa ve daha az açık olarak): “Ulusal azınlıkların hakla-

nı, imparatorluk parlamentosu tarafından kabul edilen özel bir yasayla güvenceye alınır” (Brünn Programı, 4. Madde).

Niçin, hiç kimse Avusturya sosyal-demokratlarına şu soruyu sormuyor: Bu yasa, tam olarak hangi hakları ve hangi azınlığın haklarını güvenceye almaktadır?

Çünkü her akıllı başında kişi bilir ki, bir programda ayrıntıları belirlemek uygun değildir ve olanaksızdır. Bir program, sadece temel ilkeleri saptar. Ele aldığımız konuda temel ilke, Avusturyalılarca dolaylı biçimde ve Rus marksistlerinin en son konferansının kararında doğrudan ifade edilmiştir. Bu ilke, ulusal ayrıcalıkların ve ulusal eşitsizliğin olmamasıdır.

Şimdi Bundçunun bu noktayı aydınlatmak için ele aldığı somut örneğe bakalım. 18 Ocak 1911 tarihli okul sayımına göre, Petersburg’da Kamu “Eğitim” Bakanlığının ilkokullarında 48.076 öğrenci bulunmaktadır. Bunların 396’sı, yani %1’den daha azı Yahudidir. Bu okullarda 2 Gürcü, 3 Ermeni vb. çocuk vardır.³⁷ İlişkilerin ve koşulların bu çeşitliliğini kapsayacak bir “olumlu” ulusal program hazırlamak olanaklı mıdır? (Ve şüphesiz, Petersburg, Rusya’da en karışık nüfusa sahip kenti değildir.) Bundçular gibi ulusal “incelikler”in uzmanı olanlar bile, kesinlikle böyle bir program hazırlayamazlar.

Ve yine de, eğer ülkenin anayasası, bir ulusal azınlığın haklarını ihlal eden her ölçütü, geçersiz kılan ve önleyen bir temel maddeyi içerseydi, her yurttaş, örneğin, devlet bütçesiyle Yahudi dili, Yahudi tarihi vb. derslerin özel öğretmenlerinin görevlendirilmesini ya da Yahudi, Ermeni ve Romanyalı çocukların, hatta tek bir Gürcü çocuğunun eğitimi için devletin mülkiyetinde bir ye-

rin sağlanmasını engelleyen kararnamelerin iptal edilmesini talep edebilirdi. Her durumda, eşitlik temelinde, ulusal azınlıkların tüm akla uygun ve adil arzularını karşılamak olanaksız değildir ve hiç kimse eşitliğin savunulmasının zararlı olduğunu söyleyemez. Diğer taraftan, okulların milliyetlere göre bölünmesini savunmak, örneğin St. Petersburg'daki Yahudi çocukları için özel okulu savunmak kesinlikle zararlıdır ve 1, 2 ya da 3 çocuk için *her* ulusal azınlığın ulusal okullarının kurulması tümüyle olanaksızdır.

Ayrıca, ülke çapında herhangi bir yasanın, bir ulusal azınlığın özel okullara ya da ek dersler için özel öğretmenlere hak kazanabilmesi için hangi büyüklükte olacağını belirlemesi olanaksızdır.

Diğer taraftan, eşitliği ülkü çapında kuran bir yasa, bölgesel *diet*lerin ve kasaba, Zemstvo,³⁸ köy topluluklarının vb. yetkililerinin özel düzenlemeleri ve kararnameleriyle ayrıntılarına kadar saptanabilir ve geliştirilebilir.

VI. MERKEZİLEŞME VE ÖZERKLİK

Bay Liebman yanıtında şöyle yazıyor:

“Bizim Litvanya’yı, Baltık ilini, Polonya’yı, Volhinya’yı, Güney Rusya’yı vb. alınız, her yerde karışık bir nüfus bulacaksınız; büyük bir ulusal azınlığa sahip olmayan tek bir kent bile yoktur. Bununla birlikte, merkeziyetsizlikten* ne kadar uzak kalırsak kalalım, ayrı milliyetler, her zaman ayrı yerlerde (başat olarak kent topluluklarında) birlikte yaşadıklarını göreceğizdir; ve demokratizm, ulusal bir azınlığı ulusal çoğunluğa teslim etmektir. Ama, bildiğimiz gibi, V. İ., federal devlet yapısına ve İsviçre

* Desantralizasyondan. -ç.

Federasyonu'nda varolan sınırsız merkeziyet-sizliğe karşıdır. Sorun, kendi açısından İsviçre örneğini neden gösterdiğidir.”

İsviçre örneğini aktarmamın amacını yukarıda açıkladım. Bir ulusal azınlığın haklarını koruma sorununun, eşitlik ilkesinden ayrılmaksızın, *sadece* tutarlı bir demokratik devlette yürürlüğe konulacak ülke çapında geçerli bir yasayla çözümlenebileceğini de açıkladım. Ama yukarıda aktardığım pasajda Bay Liebman, marksist ulusal programa karşı sıkça ileri sürülen ve bu nedenle sorgulanması gereken en genel (ve en yanlış) savları (ya da şüpheli düşünceleri) hala yinelemektedir.

Marksistler, elbette, kapitalizmin gelişmesinin olabildiğince en geniş ve en merkezi devleti gerektirmesi gibi basit bir nedenle federasyona ve merkeziyetsizliğe karşıdırlar. *Diğer koşullar eşit olmak üzere*, sınıf bilinçli proletarya, her zaman daha büyük devletten yana olacaktır. Her zaman, ortaçağa özgü yörecilikle savaşıyor ve her zaman, proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesinin geniş bir temel üzerinde gelişebileceği büyük bölgelerin olanaklı olan en sıkı ekonomik birliğini hoşnutsuzlukla karşılayacaktır.

Kapitalizmin üretici güçleri yaygın ve hızlı geliştirmesi, siyasal olarak yoğun ve birleşik geniş toprakları *gerektirir*, çünkü sadece burada burjuva sınıfı –onunla birlikte, onun zorunlu karşıtı proleter sınıf–, eski, ortaçağa özgü, kastlara ilişkin, yerel, küçük-ulusal, dinsel vb. engelleri yıkabilir ve birleşebilir.

Ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkını, yani ayrılma ve bağımsız ulusal devlet kurma hakkını başka bir yazıda ele alacağız.³⁹ Ama, ayrı uluslar tek bir devlet oluşturdıkları sürece, marksistler, hiçbir koşul altında, asla ne federal ilke-

yi, ne de merkeziyetsizliği savunmayacaklardır. Büyük merkezi devlet, ortaçağa özgü parçalanmışlıktan tüm dünyanın gelecekteki sosyalist birliğine doğru atılmış tarihsel olarak çok büyük ileri bir adımdır ve (kapitalizmle *ayrılmaz* bağlarla bağlı) böyle bir devletin *yolu* dışında sosyalizme giden başka bir yol yoktur.

Bununla birlikte, merkeziyetçiliği savunurken, *demokratik* merkeziyetçiliği savunduğumuzu unutmak bağışlanamaz. Bu noktada, genel olarak tüm küçük-burjuvalar ve özel olarak milliyetçi küçük-burjuvalar (merhum Dragomanov⁴⁰ dahil), konuyu öylesine karışık hale getirmişlerdir ki, onu aydınlatmak için tekrar tekrar zaman yitirmemiz gerekecektir.

Demokratik merkeziyetçilik, özellikle ekonomik ve toplumsal koşullara, farklı ulusal nüfus bileşimine vb. sahip olan bölgeler için *özerklik* ile yerel özyönetimi dışlamak şöyle dursun, *her ikisini de* gerektirir. Rusya’da merkeziyetçilik, zorbalık ve bürokrasiyle sürekli olarak birbirine karıştırılır. Bu karıştırma, doğal olarak, Rusya’nın tarihinden kaynaklanır, ama yine de, buna teslim olmak bir marksist için kesinlikle bağışlanamaz.

Somut bir örnek bunu çok iyi açıklayabilir.

Rosa Luxemburg, “*Ulusal Sorun ve Özerklik*”^{*} başlıklı uzun yazısında, diğer tuhaf yanlışlıkların yanı sıra, özerklik istemini yalnız Polonya’yla *sınırlandırmaya* çalışarak ayrıksı tuhaf bir yanlışlığa düşmektedir.

Ama önce özerkliği nasıl belirlediğine bakalım.

Rosa Luxemburg, kapitalist toplumun tüm büyük ve önemli ekonomik ve siyasal sorunları-

^{*} *Przegląd Socjaldemokratyczny*,⁴¹ Krakov 1908 ve 1909.

nın, tekil bölgelerin özerk *diet*lerinin değil, yalnızca tüm ülkenin merkezi parlamentosunun işi olması gerektiğini kabul eder –elbette bir marksist olduğu için kabul etmek zorundadır–. Bu sorunlara, gümrük politikası, ticaret ve sanayiyle ilgili yasalar, taşımacılık ve iletişim araçları (demiryolları, posta, telefon, telgraf vb.), ordu, vergi sistemi, medeni kanun*, ceza yasası, eğitimin genel ilkeleri (örneğin, yalnızca laik okul, evrensel eğitim, asgari program, okulun demokratik yönetimi vb. üzerine yasalar), emeği koruma yasaları ve siyasal özgürlükler (birlik kurma hakkı) vb. vb. dahildir.

Özerk *diet*ler, –ülkenin genel yasaları temelinde– tümüyle yerel, bölgesel ya da ulusal önemdeki sorunlarla ilgili olacaklardır. Bu düşünceyi –aşırı dememek için– büyük ölçüde ayrıntılaştıran Rosa Luxemburg, örneğin, yerel demiryolları (N° 12, s. 149) ile yerel karayollarının (N° 14-15, s. 376) yapımından söz eder.

Açıktır ki, belli ölçüde ayrı ekonomik ve toplumsal özelliklere, özgül ulusal nüfus bileşimine sahip vb. her bölge için böylesine özerkliği kabul etmeyen çağdaş, gerçekten demokratik bir devlet düşünülemez. Kapitalist gelişim için özel olan merkeziyetçilik ilkesi, bu (yerel ve bölgesel) özerkliği bozmaz, tersine, bürokratik olarak değil, *demokratik olarak* onu kapsar. Kapitalizmin yaygın, özgür ve hızlı gelişimi, sermayenin yoğunlaşmasını, üretici güçlerin gelişimini, *ülke çapında* burjuvazinin birliğini ve proletaryanın birliğini *kolaylaştıran* böyle bir özerkliğin *yokluğuyla* ola-

* Rosa Luxemburg, düşüncesini ayrıntılaştırmak için, örneğin boşanma yasasından da –haklı olarak– söz ediyor (yukarıda adı geçen dergi, N° 12, s. 162).

naksız olabilir ya da en azından büyük ölçüde engellenebilir; çünkü *yalın* yerel (bölgesel, ulusal ve diğer) sorunlarda bürokratik müdahale, genel olarak ekonomik ve siyasal gelişimin en büyük engellerinden birisidir ve özel olarak da ciddi, önemli ve temel konularda *merkeziyetçiliğin* bir engelidir.

Bu nedenle, harika Rosa Luxemburg'umuzun çok ciddi havada ve "yalın marksist" söylemle özerklik talebinin *sadece* Polonya için ve *sadece* bir istisna olarak uygulanabileceğini nasıl tanıtlamaya çalıştığını okurken gülümsemek yardımcı olmayacaktır! Elbette, burda "dargörüslü" yurtseverliğin zerresi yoktur; buraya sadece "pratik" düşünceleri alıyoruz ... örneğin Litvanya olayındaki gibi.

Rosa Luxemburg, okurlarına (ve kendisine de) Litvanyalıların "asıl olarak" buralarda oturduğuna ilişkin güvence vererek dört ili (*gubernia*) – Vilna, Kovno, Grodno ve Suvalki– ele alıyor; ve bu illerin nüfuslarını birleştirerek, Litvanyalıların toplam nüfusa oranının %23 olduğunu buluyor ve buna Ymud'lar da eklenirse, oran %31'e – üçte birinden biraz azına– çıkıyor. Bundan çıkan doğal sonuç, Litvanyalıların özerklik düşüncesinin "keyfi ve yapay" olduğudur.

Bizim Rus resmi istatistiklerimizin bilinen genel kusurlarının farkında olan okuyucu, Rosa Luxemburg'un hatasını hızla görecektir. Neden Litvanyalıların nüfusun sadece 0,2'sini, *yüzde sıfır virgül ikisini* oluşturdukları Grodno ili alınmıştır? Neden Litvanyalıların nüfusun *çoğunluğunu* oluşturdukları Troki ilçesi değil de, tüm Vilna ili alınmıştır? Neden tüm Suvalki ili alınarak, Litvanyalıların sayısının nüfusun %52'sini oluşturduğu saptanırken, ilin Litvanyalı ilçeleri, yani Litvanyalıların

nüfusun %72'sini oluşturdıkları yedi ilçeden beşi ele alınmamıştır?

Bir yandan çağdaş kapitalizmin koşulları ve gereksinmelerinden konuşurken, diğer yandan Rusya'da "çağdaş" değil, "kapitalist" değil, ama ortaçağa özgü, feodal ve resmi-bürokratik idari bölümlerden söz etmek ve bunu en kaba biçimde yapmak (ilçeleri (*uyezd*) değil de illeri (*gubernia*) almak) gülünçtür. Açıkçası, bu idari bölünme ortadan kaldırmadan ve onun yerine hazine-nin, bürokrasinin, geleneğin, toprak ağlarının, papazların *değil*, gerçekten kapitalizmin gereksinimini karşılayan *gerçekten* "çağdaş" bir idari yapı konulmadan Rusya'da ciddi yerel reformlar yapılması söz konusu olamaz; kapitalizmin çağdaş gereksiniminden birisi, şüphesiz, nüfusun olanaklı olduğu kadar büyük bir ulusal türdeşliğe sahip olmasıdır, çünkü milliyet ve dil özdeşliği, iç pazarın tümüyle ele geçirilmesi ve karşılıklı ekonomik ilişkilerin tam özgürlük içinde yapılması için önemli bir etmendir.

İşin garibi, Rosa Luxemburg'un bu açık hatasını, Polonya'nın özgül özelliklerinin "istisna" olduğunu değil de, ulusal-bölgesel (toprak olarak) özerklik ilkesinin geçersiz olduğunu tanıtlamaya çalışan Bundçu Medem'in yinelemesidir (Bundçular, toprak-dışı ulusal özerklik yandaşıdırılar!). Bizim Bundçularımız ve tasfiyecilerimiz, dünya üzerindeki tüm hataları ve ayrı ülkelerin ve ayrı ulusların sosyal-demokratlarının tüm oportünist kararsızlıklarını toplarlar ve dünya sosyal-demokrasisinde bulunabilecek *en kötü* şeyi kendilerine mal ederler. Bundçu ve tasfiyeci yazının parçalarını bir araya getiren bir hurda kitap, sosyal-demokrasinin *kötü beğenisini* yansıtan *müzenin* bir modeli olabilir.

Medem, bölgesel özerkliğin, bir bölge ya da bir “toprak” için iyi, ama yarım milyondan iki milyona kadar nüfusa ve bir ile (*gubernia*) eşit toprağa sahip Letonyalılar, Estonyalılar ve diğer idari yöreler (*okruglar*) için iyi olmadığını bir öğretmen havasında bize anlatır. “*Bu, özerklik değil, yalın bir Zemstvo olacaktır ... Bu Zemstvo’nun üzerinde gerçek özerklik oluşturulması gereklidir*” ... ve yazar, eski illerin ve ilçelerin “ortadan kaldırılması”nı suçluyor.*

Gerçekte, ortaçağa özgü, feodal, resmi idari bölünmeyi korumak, çağdaş kapitalizmin koşullarının “ortadan kaldırılması” ve kötürüm edilmesi demektir. Sadece bu bölünmenin ruhuyla dolu bir kişi, bilgi uzman havasıyla, “Zemstvo” ile “özerklik”in karşıtlığı üzerine spekülasyon yapabilir, büyük bölgelere “özerklik”in ve küçük bölgelere Zemstvo’nun uygulanması için basmakalıp çağrıda bulunabilir. Çağdaş kapitalizm, bu tür bürokratik basmakalıpları hiç talep etmez. Ulusal yörelerin nüfusu yarım milyon değil, 50.000 olsa bile neden özerkliğe sahip olmasın? Neden bu tür alanlar, ekonomik ilişkiler için uygun ya da gerekliyse, bir tek özerk “bölge” içinde ayrı büyüklükteki komşu alanlarla çok değişik yollarla birleşmesinler? Bu tür şeyler, Bundçu Medem’in gizemi olarak kalmaktadır.

Belirtmeliyiz ki, sosyal-demokrat Brünn ulusal programı, tümüyle ulusal-bölgesel (toprağa bağlı) özerkliğe dayanır; Avusturya’nın “tarihsel taca bağlı topraklar yerine”, “ulusal olarak belirgin” yörelere bölünmesini önerir (Brünn programı, 2. madde). Biz bu kadar ileriye gitmezdik.

* V. Medem, “Rusya’da Ulusal Sorunun Durumu”, *Vestnik Yevropi*,⁴² 1912. N° 8 ve 9.

Türdeş ulusal bir nüfus, kuşkusuz, özgür, yaygın ve gerçekten çağdaş ticari ilişkiler için en güvenilir etmenlerden birisidir. Kuşkusuz, Avusturya'nın krallık toprakları için ve (Avusturya'nın krallık toprakları kadar kötü olmamakla birlikte, yine de çok kötü olan) Rus il (*gubernia*) ve ilçelerini (*uyezd*) savunacak ya da nüfusun ulusal bileşimiyle olabildiğince uyumlu olacak olan diğerleriyle bu eskimiş idari bölünmenin yer değiştirmesinin gerekliliğine karşı çıkacak tek bir marksist, hatta tutarlı tek bir demokrat bile yoktur. Son olarak, kuşkusuz, tüm ulusal baskıları yok etmek için, küçük de olsa tümüyle homojen nüfusa sahip özerk yörelerin yaratılması çok önemlidir; bu alanlar, ülkenin, hatta dünyanın her yanına dağılmış tek tek milliyetlerin üyelerini kendine çekebilecek ve her türlü ilişkiye girebilmelerini ve özgür birlikler oluşturabilmelerini sağlayacaktır. Tüm bunlar tartışılmazdır ve sadece dar kafalılıkla, bürokratik bakış açısıyla bunlara karşı çıkılabilir.

Ama nüfusun ulusal bileşimi, çok önemli ekonomik etmenlerden birisidir, *ama tek ve en önemli etmen değildir*. Kentler, örneğin, kapitalizm koşullarında *çok büyük* öneme sahip ekonomik bir rol oynarlar ve her yerde, Litvanya'da, Ukrayna'da, Büyük Rusya'da ve başka yerlerde, kentlerin belirgin özelliği karışık nüfusa sahip olmalarıdır. Kentleri, "ulusal" etmen uğruna, ekonomik olarak kendisine çektiği köylerden ve yörelerden kopartmak saçma ve olanaksızdır.

Sorunun Rus marksistlerinin son konferansında önerilen çözümü, Avusturyalılarınkinden çok daha doğrudur. Konferans, bu sorun konusunda aşağıdaki öneriyi kabul etmiştir:

"... geniş bölgesel özerklik [sadece Polon-

ya için değil, elbette Rusya'daki tüm bölgeler için]⁴³ ve tam demokratik yerel özyönetim sağlanmalıdır ve özyönetimler ile özerk bölgelerin sınırları, kendi ekonomik ve toplumsal koşulları, nüfusun ulusal bileşimi vb. temelinde yerel nüfusun kendisi tarafından [bugünkü il, ilçe vb. sınırlar tarafından değil] belirlenmelidir.”⁴⁴

Burada nüfusun ulusal bileşimi, bürokratik ve Asyatik barbarlığın değil, çağdaş kapitalizmin gereksinmesini karşılayan yeni sınırların belirlenmesi için bir temel hizmeti görecektir olan diğer koşullar (ilk başta ekonomik ve daha sonra toplumsal vb.) gibi *aynı düzeyde* yer alır. Yalnızca yerel nüfus, büyük bir özenle bu koşulları “değerlendirilir” ve ülkenin merkezi parlamentosu, bu temelde, özerk bölgelerin sınırlarını ve özerk diyetlerin yetkilerini belirleyecektir.

Biz hâlâ, ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkı sorununu incelemek zorundayız. Bu sorun konusunda tüm milliyetlerin oportünistleri –tasfiyeci Semkovski, Bundçu Liebman ve Ukraynalı milliyetçi-sosyalist Lev Yurkeviç– Rosa Luxemburg’un hatalarını “popülize” etme işini üstlendiler. Bu oportünistlerin öylesine karmakarışık ettikleri bu sorunu, daha sonraki makalemizde⁴⁵ ele alacağız.

V. Ilyin

Prosveşçenye,
N° 10, 11, 12.
Kasım-Aralık 1913

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt 20, s. 17-51,
Moskova, 1964

ULUSAL SORUN ÜZERİNE BİR KONFERANS İÇİN TEZLER

Ulusal Sorun
(Bellekteki Tezler)

- A) Günümüzde ulusal sorunun önemi.
 - B) Tarihte ulusal hareketlerin yeri
(sırasıyla, ulusal soruna tarihsel
yaklaşım).
 - C) Ulusal sorun üzerine iki teori.
 - D) Ulusların kendi kaderlerini
belirlemeleri.
 - E) Azınlık haklarının eşitliği ve güvencesi.
Özerklik.
 - F) Ulusal-kültürel özerklik.
 - G) Parti örgütlenmesinde ulusal ilke.
-

A. Giriş

*Bugünkü Tarihsel Anda
Ulusal Sorunun Önemi*

1. Hükümetin milliyetçiliği. Tüm karşı-devrim, milliyetçi renklere boyanmıştır.
2. Aynı – Burjuva liberalizmi (Struve ve yan-

daşları).

3. Rus olmayan uluslara (Rusya nüfusunun %57'si) eşi görülmemiş, inanılmaz baskı – ezilen ulusların milliyetçiliği (pan-Avrupa savaşı).
4. RSDİP programının ihlali (kendi kaderini belirlemenin çarpıtılması + ulusal-kültürel özerklik).
5. Yahudi ayrılcılığının ayrışması. Ulusal tecrit.
- B.** 6. Ulusal soruna, tarihsel ve ekonomik olarak bakılmalıdır. Ulusal sorun, *dünya çapında* bir olgudur.
7. Ulusal hareketler çağı – Ortaçağın sonu ve yeni dönemin başlangıcı, *burjuva-demokratik* devrimler çağı. Aynı zamanda, *her yerde* ulusal hareketler.
8. Ekonomik temeller? Kapitalizm, iç pazarın sağlamlaştırılmasını talep eder. Pazar, ticari ilişkilerin merkezidir. *Dil*, insanların ticari ilişkilerinin baş aracıdır.
9. Ulusal alanların sağlamlaştırılması (dil, ulusal uyanışın yeniden kuruluşu) ve *ulusal devletin* kuruluşu. Onun ekonomik zorunluluğu.
10. Ekonominin üzerindeki siyasal üstyapı. Demokrasi, ulusal egemenlik. *Bunun sonucu olarak “ulusal devlet”...*
11. Ulusal devlet, *dünyanın her yerinde kuraldır* = (K. Kautsky, I, 18, s. 23 ve 23-25, *Internationalität*)¹, “milliyetler devleti istisnadır”.
O. Bauer konusunda K. Kautsky: Bauer, ulusal devlet dürtüsünü küçümseyo r. (“Drang’ın gücü”)

Köşeli parantez içinde: Bazı kişiler, ulusal devletin, ulusal-kültürel özerklikten *d a h a b ü y ü k* milliyetçilik demek olduğuna inanırlar. Bu, naif ve gülünç bir kuruntudur. Ulusal devlet, dünya tarih kayıtlarında kuraldır. Ulusal-kültürel özerklik, zavallı aydınların hiçbir yerde gerçekleştirilmemiş bir icadıdır.

12. 19. yüzyılın ulusal (burjuva-demokratik) devrimler çağı. Batı-Avrupa’da sona ermiştir. *D o ğ u ’ d a v e A s y a’ d a h e n ü z b a ş l a m ı ş t ır...*
- C. Ulusal sorun konusunda marksizmin iki teorisi.
13. Ulusal devletlerde proleter partilerin ortaya çıkışı. Geri Doğu. Ulusal sorun “*teoriler*”. (Teorik temele çok az dikkat veriliyor. K. Kautsky + O. Bauer.)
14. O. Bauer. Ulus = *Kulturgemeinschaft**. “Ulusal kültür” sloganı ((kırmızı çizgi)). Asıl olan, ulusal özelliiktir. (Bir yığın çekinceler, ama bu önemli değil.) (K. Kautsky’nin değerlendirmesi: *Kultur-gemeinschaft* = O. Bauer’in temel hatası.
- 15 “Sosyalizm, milliyet ilkesine daha fazla vurgu yapacaktır.” (O. Bauer, I, 5 – *kitabının* 532. sayfası.)
16. Bauer’in temel hatası, arı milliyetçilik, sömürsüz ve kavgasız temiz bir milliyetçiliktir.

* Al. Kültürel Topluluk. -Ed.

NB

Proudhon, kapitalizmi temizler, idealize eder ve süslerdi; O. Bauer, milliyetçiliğe aynısını yapar.

17. Egemen sınıfların siyaseti, “tutucu-ulusal”dır, bizimkisi “evrimci-ulusal”dır (O. Bauer).

18. “Eski enternasyonalizm bizi tatmin etmiyor”. (O. Bauer)
(O. Bauer, I, 6.)

19. $\Sigma\Sigma$ Bauer’in

α) idealist ulus teorisi

β) ulusal kültür sloganı (=burjuva)

δ) sosyalizme kadar saflaştırılmış, arındırılmış, mutlak milliyetçilik

γ) enternasyonalizm tümüyle unutulmuş.

$\Sigma = U l u s a l o p o r t ü n i z m$ (Pannekoek).

20. K. Kautsky’nin ortaya koyduğu kafası karışık O. Bauer.

α) O. Bauer’in ulusal kültürden söz edişi *eigentümlich und hinfällig** (I, 17)
(s. 15, *Internationalität*)

β) “Nie ist eine rein nationale Kultur weniger möglich gewesen”** (agy, s. 15, *Internationalität*) –

Yerinden çıkarılma:

– Örnek:

	İngiliz	Fransız	Alman	
1800 :	20	-30	-30	($\Sigma = 80$)
1900:	125	-40	-70	($\Sigma = 235$)

((İngilizce, belki + Rusça bir dünya dili olabilir))

* *Al.* Tuhaf ve geçersiz. -Ed.

** *Al.* “Saf ulusal kültür daha önce hiç bu kadar az olması değildi.” -Ed

- NB (γ) “Bizim enternasyonalizminiz, milliyetçiliğin özel bir tipi değildir, burjuva milliyetçiliğinden saldırgan olmayışıyla, eşitlikçiliğiyle vb. ayrılan milliyetçiliğin özel bir tipi değil, ama ekonomik ve kültürel olarak birleşmiş toplumsal organizmadır”.
- NB O. Bauer’de bu görüş, “*Betonung der nationalen Kultur*”ün* arkasında kaybolmuştur. (agy, s. 17.)
- (σ) Ulus, *Kultur- Schicksal* değil, *Sprachgemeinschaft*’tır.**
- (ε) O. Bauer’deki şey, “*ulusal yana daha fazla vurgu yapmasıdır*”...
- NB (ζ) ΣΣ (K. Kautsky’de) – gewaltige Ueberschätzung des nationalen ... Momentes (35, *Internationalität*). Völlige Vernachlässigung internationalen.***

21. K. Kautsky’de Sprache und Territorium
**** var.

<i>o zaman</i>	tarihsel-ekonomik teori	NB
	ulusal devlet	
– ve	burjuva- demokratik	
	hareket içinde	
<i>şimdi</i>	günümüzde enternasyonalizm	

* Al. “Ulusal kültüre daha fazla ağırlık verme”. -Ed.

** Al. Kültürü ve kaderi belli olan bir topluluk değil, dili olan bir topluluktur. -Ed.

*** Al. Ulusal yönün çok büyük ölçüde abartması... Ulusal yönü tümüyle ihmal etmesi. -Ed.

**** Al. Dil ve toprak. -Ed.

- D.** Programın 9. maddesi=siyasal kaderi belirleme.
22. Bunun ilkesel ve 1848'den itibaren tüm uluslararası demokrasinin kullandığı haliyle anlamı=siyasal olarak ayrılma, ulusal devlet oluşturma.
23. Dünyanın her yerindeki ulusal hareketlerin *t a r i h i* açısından anlamı=ulusal devletin kuruluşu.
24. Bu maddeye ayrı bir yorum (gülünç!) vermek için komik girişimler!! Ulusal sorunda *d e m o k r a t i k i l k e*.
- (α) (α) Ulusal hareketlerin *t a r i h s e l - e k o n o m i k* koşulları ile *a y r ı l m a z b i ç i m d e* bağlıdır.
25. Demokratik ilkedен ayrılma, tüm tarihe ihanet ediyor ve onu unutuyor.
Burjuva devrimi tamamlanmamıştır.
- (β) (β) Rusya == altta, temelde ulusal devlet merkez

Rskov–
Don üzerindeki Rostov
Çevre bölgeler – Rus olmayan
Aşırı baskı

Genel olarak bir *u l u s a l* hareket ve ulusal devletin kuruluşu dürtüsü *o l m a k - s ı z ı n* burjuva-demokratik devrimin tamamlanmamışlığı.

26. Rusya'nın uluslararası konumu: ardından Avusturya.
- (γ) (γ) (Ulusal sorunla ilgili olarak bitmemiş bir burjuva devrimiyle birlikte) ve uyanmış Asya (cumhuriyetçi Çin)
27. Somut örnek. Norveç (Danimarka'nın yö-

netiminde altı yüzyıl). 19. yüzyılın başlarında [Napolyon savaşları dönemi] (İsveç, İngiltere ve Rusya arasında yapılan bir anlaşmayla) *İsveç'e verildi*. İsveçliler ile Norveçliler arasındaki *bir savaşla* alındı.

İsveç tarafından kendisine eklendi. *T a m* özerklik sürdü (parlamento, ordu, vergiler, gümrük harçları vb.). On yıllarca süren sürtüşme ve savaş.

1905. Avrupa'nın doğusundaki büyük devrimin başlangıcı – hemen yanında, komşu, Batı-Avrupalı, çok özgür bir devlette *bitmemiş bir burjuva-demokratik devrim*. Sonuç? **1905 Norveç devrimi**.

Norveç'de Ağustos Devrimi. Parlamentonun kararı (17 Ağustos 1905). İsveç'de papazlarının ve toprak sahiplerinin ajitasyonu.

Referandum.

5 milyon İsveçli
ve 2 milyon Norveçli.

Komşu devletle anlaşma. Barış ve tam olarak yerine getirilmesi.

İsveç işçilerinin görevi? Genel olarak sadece özgürlükten, sadece özerklikten yana olmak değil, aynı zamanda mutlaka ayrılma **hakkından** yana olmak.

28. 1905. Finlandiya ve Polonya. Ulusal burjuvazi ile Rus burjuvazisi arasındaki pazarlıklar. Sınıf partilerinin görevleri: milliyetçi pazarlıklara karşı, *R u s y a' d a k i d e v r i m c i p r o l e t a r y a i l e i t t i f a k k u r m a k* için mücadele.

29. Sonuç:

- (α) Tüm ulusal hareketlerin tarihi açısından 9. maddenin önemi.
 - (β) Temelde ulusal devlet altında Rusya'da ulusal baskı ve sınır bölgelerindeki ulusal baskı.
 - (γ) Rusya'da bitmemiş burjuva-demokratik devrim.
 - (δ) Rusya'nın uluslararası konumu.
 - (ε) Ayrılma sorununda bağımsız karar, ama propaganda yapılmalı.
30. PSD'nin özel durumu.

Kapitalizmin gelişimi, Polonya ile Rusya'yı birbirine sıkaca bağlar. Lodz fabrikaları Rusya pazarı için çalışır. Yeni bir sınıf devleti kurmak bizim işimiz değil. Hepsi bu mu?

(α) Rusya'da ve Doğu'da burjuva-demokratik devrim tamamlanmış mıdır demeyi başaramamak.

(β) Tüm sorun, Polonya ya da Polonya'nın ayrılması değil, *Rus mujiğidir*. 1863.

Kasım 1905.

Rus mujiğinin milliyetçiliğinin kanıtlarıyla çürütülmesi, uluslara baskı yapılmaması talebinden, özerklik talebinden çok daha ötedir, duraksamaksızın ayrılma hakkı.

Bunu reddetmek ya da zayıflatmak, saçma ve gericidir.

Ayrılma hakkını reddetmek, çarlığa yardım etmektir ve Rus mujiğinin milliyetçiliğine *teslim olmaktır*.

NB

(γ) Örnek: Marks'ın Polonya (Lopatin)

ve İrlanda'ya karşı tutumu...⁴⁶

İrlanda konusunda Marks.
*Başka ulusun özgürlüğünü
baskı altında tutan hiçbir
ulus özgür olamaz.*

NB

PSD'nin saçmalığı nereden geliyor?

Tersyüz olmuş milliyetçilik.

Papualılar tarafından korkutulmuşluk.

Krakov – bir örnek.

Yanlış çizgide.

PSD'nin saçma ve gerici düşüncesini geliştir-
mesinin tarihi.

1895: K. Kautsky.

(α) Materialismus *einseitig*.*

(β) Küçük-burjuva milliyetçiliğine teslim
olmaktan mı korkuyorsunuz? *Rus ge-
riciliğine yardım ediyorsunuz!*

1903. II. Kongre komisyonları vb. Wars-
ki.⁴⁷

E. Ulusların eşitliği ve azınlık hakları...

31. Hiçbir ulusa ya da dile ayrıcalık yok.

Bu, en basit demokrasi ve işçi sınıfının
dayanışması açısından gereklidir.

32. Devlet dili. Niçin gerekli değildir.

%43 Büyük-Ruslar

%17 Küçük-Ruslar

%6 Beyaz Ruslar

66

%6 Polonyalılar

%72 Slavlar.

* Al. Tek yanlı materyalizm. -Ed.

33. İsviçre örneği. Aynı kağıt.

(α) Üç dil (%70-22-7)

(β) Graubünden 100.000 oturan

<30.000 Latin %1

(γ) Azınlık hakları ve *temel yasa*.

(δ) Burjuva toplumunda ulusal sorun
için örnek çözümler.

(Belçika, *Finlandiya* vb.)

İcatlar
değil

34. Bölgesel özerklik ve yerel özyönetim
= demokratik sistemin genel ilkesi.

Sınırlar?

Ulusal + ekonomik + geleneksel vb.

35. Uygulanabilir mi? *Fortunatov Medem'e karşı*.

Ulusal merkezler, azami toprağa göre değil, asgari toprağa göre saptanmalı.

Medem'in "hoşa olmayan" görüşü: küçük ulusal adacıkların mutlak milliyetçiliği.

36. "Eğer ekonomik bağlar koparılmışsa"
(Medem)

37. Azınlık haklarının güvencesi. Devletin temel yasası (krş. Brunn, 4. madde).

38. Medem'in itirazları, I. 2. NB))

39. Böyle bir genel merkezi yasanın gerekliliği (krş. İsviçre).

40. Tek güvence, genel olarak demokratik ve *merkezleştirilmiş* demokratik sistemdir.

F. *Ulusal-Kültürel Özerklik*

Terimler:

{ ülke-dışı
kişisel
ulusal }

41. Plan nedir? 1) Kadastro
2) Sejm
3) Zorunlu vergilendirme.
42. Avusturya deneyimi (Brünn).

Ulusal-kültürel özerklik programı.
Başarısız. Dincilik. Olanaksız.

Program yarı yarıya kabul edildi.
Saçmalık ilk bakışta karşımıza çıkıyor.

43. Planın gerisindeki ilkeler.
(0) Mutlak, anı milliyetçilik. Tamamlanmıştır.
(α) *Ulusal kültür* sloganı. Gerici burjuva sloganı ile işçi sınıfı hareketi ve enternasyonalizm karşı karşıya.
{ Ulusal kültür ve enternasyonal kültür:
Tecrit etme – birlik
burjuvaziyle, – demokrasiyle ve diğer
din vb. ile ulusların sosyalistle-
birlik riyle birlik

NB:
Lvov'da ulusal müze = "ulusal kültür"!!

- (β) "Yetkinlikten ayrı tutulma". **Ütopya!**
Onun küçük-burjuva temeli. Zavallı aydınların icadı.

"Gasp yok, mağduriyet yok, mücadele yok"
(Medem). Krş. K. Kautsky.

- (γ) Eğitimde ulusal yönetim kurulları.
Zararlı. Amerika'da zenciler.
(δ) Nesnel mantık: merkezileştirilmiş demokrasiye "rağmen değil, ama onunla birlikte".
Avusturya ile İsviçre karşı karşıya.

- (ε) Ayrı ulusların aynı olmayan sınıf içeriği.
Bölünme değil, ayrılma.

{ Mujik uluslar }
{ ve kasabalar }

- (ζ) Yahudiler – asıl olarak tacir.

Bundçuların sofizmi: Biz, *s a f* sınıf mücadelesi için ayırıyoruz.

44. Yahudiler için ulusal özerklik?
O. Bauer ve K. Kautsky. "Kast".
Dünya kültürüne Yahudi katkısı ve
Yahudiler arasında *i k i* eğilim.
45. Rusya'da Yahudiler bir kast olarak tecrit edilmiştir.
Çıkış yolu? 1) Şu ya da bu yolla tecridi dondurmak
2) Onları diaspora ülkelerinin demokratik ve sosyalist hareketlerine yakınlaştırmak.⁴⁸

"Yahudileri ulusların saflarından atmak"...

46. Tüm dünyada 10,5 milyon. İki yarım.

Viyanaya kadar Aşer⁴⁹ – 150.000.

47. Rusya'daki *t ü m* Yahudi burjuva partileri ulusal-kültürel özerkliği kabul etmişler-

dir.

{ + küçük-burjuva demokrasisi 1907 }
{ + Bund? (*kesim*) }

Bauer'in (küçük-burjuva, oportünist) icadı
nasıl kazanç türü haline geldi?

G. Sosyalist partilerin örgütlenmesinde
ulusal ilke.

Avusturya. Sadece Wimber'den beri
(1907).

(Otto Bauer. I, 7. **1907.**)

Otto Bauer I, 7 karşıtları hakkında
idem I, 8.

Ayrılma ve *ç ö k ü ş*. Çek ayrılıkçı-
lar (1910 Kopenhag Kongresi) ve
onların **Bund** sempatileri.

R u s y a

“En kötü
tipte
federasyon”⁵⁰

1898-1903. Bund'un partiden çekilişi.
1903-06.

1907-11. Medem ayn yaprak

Bütünleşme (Kafkaslar, Riga, Vilna)
Aşağıdan birlik.

Dil:*

1) *Dillerin yayılmasıyla karşı-
laştır.*

* Buradan itibaren giriş, defterin arka kapağına kurşun ka-
lemle yazılıdır. Ayrıca şu adres yer alır:

“Parvis St.-Grilles. Maison du Peuple.

No. 15 10.00”. -Ed.

Liège: 2 Şubat 1914

Rabinoviç: Ulusal sorun=“icat”.

10-20 Ocak 1914'te
yazıldı

İlk kez 1937'de
Lenin Miscellany XXX'de
yayınlandı.

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt 41, s. 313.2-323.1
Moskova, 1977

ULUSLARIN KENDİ KADERLERİNİ BELİRLEME HAKKI

Rus marksistlerinin programının ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkıyla ilgili 9. maddesi, (*Prosvetşçenye*'de işaret ettiğimiz gibi)⁵¹ son zamanlarda oportünistlerin bir haçlı seferi düzenlemesine neden oldu. St. Petersburg tasfiyecilerinin gazetesinde Rus tasfiyeci Semkovski, Bundçu Liebman ve kendi yayın organlarında Ukraynalı milliyetçi-sosyalist Yurkeviç, bu maddeye şiddetle saldırdılar ve aşırı küçümseyici tarzda ele aldılar. Şüphesiz, marksist programımıza karşı her çeşitten oportünistlerin bu kampanyası, genel olarak günümüzün milliyetçi salınımlarıyla yakından bağlantılıdır. Bu nedenle, bu sorunu ayrıntılı olarak irdelememizin zamanı geldiğini düşünüyoruz. Geçerken belirtelim, yukarda adı geçen oportü-

nistlerin hiç birisi kendine ait tek bir kanıt bile ile-ri sürmedi; onlar, sadece Rosa Luxemburg'un 1908-1909'da yazdığı uzun Lehçe "*Ulusal Sorun ve Özerklik*" başlıklı yazısında söylediklerini yinelediler. Biz açıklamamızda, asıl olarak, bu yazının "özgün" tanıtılarıyla ilgileneceğiz.

I. ULUSLARIN KENDİ KADERLERİNİ BELİRLEMESİ NE DEMEKTİR?

Doğal olarak, kendi kaderini belirleme olarak bilinen şeyi bir marksist olarak irdelemeye giriştiğimizde, ilk ortaya çıkan soru budur. Bu terimden ne anlaşılmalıdır? Bunun yanıtını, hukukun "genel kavramları"ndan çıkartılan yasal tanımlamalarda mı aramalıyız? Yoksa ulusal hareketlerin ekonomik-tarihsel incelemesinde mi aramalıyız?

Semkovski'lerin, Liebman'ların ve Yukreviç'lerin ortaya çıkan bu sorunu hiç düşünmemiş olmalarına da, ulusların kendi kaderlerini belirlemeleri konusunun, sadece 1903 Rus programında değil, aynı zamanda 1896 Londra Enternasyonal Kongresi kararlarında da (yeri geldiğinde bu kongreyi ayrıntılı olarak ele alacağız) ele alındığının farkında olmayarak, bu marksist programın "belir-sizliği"yle alay ederek omuz silkmelerine de şaşırmmamak gerekir. Daha şaşırtıcı olan, sorunla ilgili maddenin sözümlerine ona soyut ve metafizik niteliğine şiddetle karşı çıkan Rosa Luxemburg'un kendisinin de soyutlama ve metafizik günahını işlemesidir. Rosa Luxemburg'un kendisi, kendi kaderini belirleme konusunun yasal tanımlamalarla mı, yoksa dünya çapındaki ulusal hareketlerin deneyimiyle mi ele alınacağını hiçbir yerde açık ve kesin olarak sormaksızın, sürekli genellemele- re kaymaktadır.

Bir marksistin ele almaktan kaçınamayacağı bu sorunun kesin formülasyonu, Rosa Luxemburg'un kanıtlarının onda dokuzunu hemen ortadan kaldıracaktır. Ulusal hareketlerin ortaya çıkışı Rusya'da ne iltir, ne de yalnızca Rusya'ya özgüdür. Dünya çapında kapitalizmin feodalizm üzerinde sonal zaferi dönemi, ulusal hareketlerle bağlantılı olmuştur. Burjuvazi, meta üretiminin tam zaferi için iç pazarı ele geçirmek ve tek bir dili konuşan nüfusun bulunduğu toprakları, bu dilin gelişmesini ve yazın alanında pekişmesini önleyen tüm engelleri ortadan kaldırarak, siyasal olarak birleştirmek zorundadır. Burada ulusal hareketlerin ekonomik temeli ortaya çıkar. Dil, insanların karşılıklı ilişkisinin en önemli aracıdır. Dilin birliği ve engelsiz gelişimi, çağdaş kapitalizme uygun ölçekte gerçekten özgür ve yaygın ticaret için, değişik sınıflardan nüfusun özgür ve geniş gruplaşması için, son olarak da, pazarlar arasında, büyük ya da küçük her bir ve her mülk sahipleri arasında ve alıcı ile satıcı arasında yakın bir ilişkinin kurulması için en önemli koşuldur.

Bu nedenle, her ulusal hareketin eğilimi, çağdaş kapitalizmin gereksinmelerini en iyi karşılayan *ulusal devletlerin* oluşumuna doğrudur. En derin ekonomik etkenler bu amaca doğru ilerler ve bu yüzden, Batı-Avrupa'nın tümü için, hayır, tüm uygar dünya için, ulusal devlet, kapitalist dönemde *tipik* ve normal olandır.

Bu nedenle, eğer ulusların kendi kaderlerini belirlemesinin anlamını, yasal tanımlamalarla hokkabazlık yaparak ya da soyut tanımlamalar "icat ederek" değil de, ulusal hareketlerin ekonomik-tarihsel koşullarını irdeleyerek kavramak istiyorsak, kaçınılmaz olarak, ulusların kendi kaderlerini belirlemesinin bu ulusların yabancı ulusal

gövdeden siyasal olarak ayrılması ve bağımsız bir ulusal devletin oluşturulması anlamına geldiği sonucuna ulaşırız.

Daha sonra, kendi kaderini belirleme hakkının, ayrı bir devlet olarak varolma hakkından başka bir anlamda yorumlanmasının niçin yanlış olduğunun diğer nedenlerini göreceğiz. Şimdi, Rosa Luxemburg'un, bir ulusal devlete yönelik dürtünün altında derin ekonomik etmenlerin yattığı kaçınılmaz sonucu "yok sayma" çabasının üzerinde duralım.

Rosa Luxemburg, Kautsky'nin "*Milliyet ve Enternasyonalizm*" adlı broşürünü çok iyi bilir (*Die Neue Zeit*, N° 1, 1907-1908; Rusça çevirisi: *Nauçnaya Mysl*,⁵² Riga, 1908). O, Kautsky'nin, broşürün 4. bölümünde, ulusal devlet sorununu özenle tahlil ettikten sonra, Otto Bauer'in "bir ulusal devlete yönelik dürtünün gücünü küçümsediği" (s. 23) sonucuna ulaştığını bilmektedir. Rosa Luxemburg'un kendisi Kautsky'den şu sözleri aktarmaktadır: "Ulusal devlet, bugünkü koşullara [yani ortaçağa özgü, kapitalizm-öncesi vb. koşullardan farklı olarak, kapitalist, uygar, ekonomik olarak ileri koşullara] *en uygun* biçimdir; bu devlet biçimi onun görevlerini en iyi biçimde başara-bilir". Buna, Kautsky'nin daha kesin vardığı sonucu eklemeliyiz: karışık ulusal bileşimli devletler (ulusal devletlerden ayırmak için çok-uluslu devletler denir), "her zaman, iç yapıları, bazı nedenlerle anormal ya da gelişmemiş" (geri) devletlerdir. Söylemeye gerek yok ki, Kautsky, anormal sözcüğünü, gelişen kapitalizmin gereksinmelerine en iyi uyan şeylere uymayan anlamında kullanmaktadır.

Şimdi sorun, Rosa Luxemburg'un, Kautsky'nin bu ekonomik-tarihsel sonuçlarını nasıl ele al-

dıgıdır. Bu sonuçlar doğru mudur, yoksa yanlış mıdır? Ekonomik-tarihsel teorisiyle Kautsky mi doğrudur, yoksa temel olarak psikolojik teorisiyle Bauer mi doğrudur? Bauer'in kuşkusuz "ulusal oportünizmi" ile, ulusal-kültürel özerkliği savunmasıyla, milliyetçilik sevdasıyla (Kautsky'nin dediği gibi, "fırsat düştükçe ulusal yöne yapılan vurgu"), "ulusal yönü aşırı abartması ve uluslar arası yönü tümüyle ihmal etmesi" (Kautsky) ile bir ulusal devlet yaratma dürtüsünün gücünü küçümsemesi arasında nasıl bir bağlantı vardır?

Rosa Luxemburg bu soruna değinmemiştir bile. Bu bağlantının farkına da varmamıştır. Bauer'in teorik görüşlerinin *bütününü* gözönüne de almamıştır. O, ulusal sorunun ekonomik-tarihsel teorisi ile psikolojik teorisi arasına bir çizgi bile çekmemiştir. Kautsky eleştirisinde şu ifadelerle yetinmiştir:

"Bu 'en iyi' ulusal devlet, teorik olarak kolayca geliştirilebilen ve savunulabilen, ama gerçekliğe uymayan bir soyutlamadır sadece." (*Przegląd Socjaldemokratyczny*, 1908, N°. 6, s. 499.)

Ve bu vurgulu beyanın desteğinde, küçük ulusların "kendi kaderlerini belirleme hakkı"nın büyük kapitalist güçlerin gelişimi ve emperyalizm tarafından bir hayal haline getirildiği ileri sürülür. Rosa Luxemburg hiddetle şöyle söylüyor: "Kendileri 'Avrupa dengesi'nin siyasal mücadelesinin ve diplomatik oyununun bir sonucu olan Karadağlıların, Bulgarların, Romanyalıların, Sırp- ların, Yunanlıların, hatta kısmen İsviçrelilerin tümüyle bağımsız olarak 'kendi kaderlerini belirledikleri'nden ciddi olarak söz edilebilir mi?!" (s. 500). Bu koşullara en uygun devlet, "Kautsky'nin

sandığı gibi ulusal devlet değil, asalak devlettir”. Ardından, İngiliz, Fransız ve diğer sömürge sahiplerinin yüzölçümleriyle ilgili aktarmalar yapar.

İnsan bu savları okuduktan sonra, yazarın, *şeylerin nasıldığını ve nedenini* yanlış anlama yeteneğine hayret etmemezlik edemiyor! Ciddi bir edayla, küçük devletlerin ekonomik olarak büyük devletlere bağımlı olduğunu öğretmeye kalkmak, diğer ulusları yağmacı baskı altına almak için burjuva devletleri arasındaki mücadelenin şiddetlenmesini ve emperyalizm ile sömürgelerin varlığını Kautsky’ye öğretmeye kalkmak – tüm bunlar, akıllı görünmek için yapılmış gülünç ve çocukça girişimlerdir, çünkü bunların hiç birisinin konuyla en küçük bir ilgisi yoktur. Sadece küçük devletler değil, örneğin Rusya bile, “zengin” burjuva ülkelerinin emperyalist mali-sermayesinin gücüne ekonomik olarak tümüyle bağımlıdır. Sadece minik Balkan devletleri değil, 19. yüzyılın Amerikası bile, Marks’ın *Kapital*’de işaret ettiği gibi,⁵³ ekonomik olarak Avrupa’nın bir sömürgesidir. Her marksist gibi Kautsky de, elbette, bunları çok iyi bilir, ama bunların, ulusal hareketler ve ulusal devlet sorunuyla her herhangi bir ilgisi yoktur.

Rosa Luxemburg, burjuva toplumunda ulusların kendi siyasal kaderlerini belirlemeleri ve devletlerinin bağımsızlığı sorununun yerine, onların ekonomik bağımsızlığı sorununu koymuştur. Bir burjuva devletinde, parlamentonun, yani halkın temsilcilerinin meclisinin üstünlüğünü bir program talebi olarak tartışırken, birisi kalkıp da bir burjuva ülkede her rejim altında büyük sermayenin egemen olduğuna ilişkin tümüyle doğru bir görüşü açıklaması ne kadar akıllıcaysa, Rosa Luxemburg’un bu sözleri de o kadar akıllıcadır.

Kuşkusuz, en yoğun nüfusun olduğu kıta

olan Asya'nın büyük kısmı, hem "büyük güçlerin" sömürgelerinden, hem de ulus olarak aşırı ölçüde bağımlı ve ezilen devletlerden oluşur. Ama herkesçe bilinen bu durum, Asya'da meta üretiminin en tam gelişimi için, kapitalizmin en özgür, en geniş ve en hızlı büyümesi için koşulların sadece Japonya'da, yani sadece bağımsız bir ulusal devlette yaratılmış olduğu tartışmasız gerçeğini hiç sarsabilir mi? Japonya bir burjuva devlettir ve bu nedenle, kendisi de, diğer ulusları baskı altına almaya ve sömürgeleri köleleştirmeye başlamıştır. Asya'nın, Avrupa gibi, kapitalizmin çöküşünden önce bağımsız ulusal devletler sistemine doğru gelişmeye zaman bulup bulamayacağını söyleyemeyiz; ama tartışmasız gerçek şudur ki, kapitalizm, Asya'yı uyandırarak, kıtanın her yerinde ulusal hareketleri de canlandırmıştır; bu hareketlerin eğilimi, Asya'da ulusal devlet yaratılmasına doğrudur; bu tür devletler kapitalizmin gelişmesi için en iyi koşulları sağlarlar. Asya örneği, Kautsky'nin *lehine* ve Rosa Luxemburg'un *aleyhine* konuşmaktadır.

Aynı şekilde, Balkan devletleri örneği de, Rosa Luxemburg'un kilerle çelişir, çünkü şimdi herkes görebilmektedir ki, Balkanlarda kapitalizmin gelişmesi için en iyi koşullar, kesinlikle bu yarımadada bağımsız ulusal devletler yaratıldığı ölçüde yaratılmıştır.

Bu nedenle, Rosa Luxemburg'a rağmen, tüm ileri ve uygar insanlığın örneği de, Balkanların ve Asya'nın örnekleri de, Kautsky'nin önermesinin mutlak doğruluğunu tanıtlar: Ulusal devlet, kapitalizmin kuralı ve "norm"udur; çok-uluslu devlet, geriliği temsil eder ya da bir istisnadır. Ulusal ilişkiler açısından, kapitalizmin gelişimi için en iyi koşulları, şüphesiz, ulusal devlet sağlar. Elbette, bu

demek değildir ki, burjuva ilişkilere dayanan böyle bir devlet, ulusların sömürülmesini ve ezilmesini ortadan kaldırabilir. Bu, sadece, marksistlerin, ulusal devletler yaratma dürtüsünü sağlayan güçlü *ekonomik* etmenleri görmezlikten gelemeyecekleri demektir. Marksist programdaki “ulusların kendi kaderlerini belirlemeleri” ilkesi, ekonomik-tarihsel açıdan, kendi siyasal kaderlerini belirleme, bağımsız devlet ve bir ulusal devletin oluşumundan başka bir anlama *gelemez* demektir.

Burjuva-demokratik bir “ulusal devlet” kurma talebinin, marksist bakış açısından, yani proleter sınıf açısından hangi koşullar altında destekleneceğini ilerde daha ayrıntılı olarak ele alacağız. Şimdilik, “kendi kaderini belirleme” *kavramının* tanımlanmasıyla ve sadece Rosa Luxemburg’un bu kavramın (“ulusal devlet”) ne anlama geldiğini *bildiğini*, oysa onun oportünist taraftarları, Liebmanların, Semkovskilerin, Yurkeviçlerin *bu-nu bile bilmediklerini* belirtmekle yetineceğiz.

II. SORUNUN TARİHSEL SOMUT KONUSU

Herhangi bir toplumsal sorunu araştıran marksist teorinin kesin gereği, sorunun *belirli* tarihsel sınırlar içinde irdelenmesi ve eğer özgül bir ülkeye ilişkinse (örneğin, verili bir ülke için ulusal program), o ülkeyi, aynı tarihsel dönemdeki diğer ülkelerden ayıran özgül özelliklerin hesaba katılmasıdır.

Marksizmin bu kesin gereği, tartıştığımız soruna uygulandığında ne ortaya çıkar?

Herşeyden önce, ulusal hareket açısından, her birinin diğerinden kökten ayrı olduğu kapitalizmin iki farklı dönemi arasında net bir ayrımın yapılmasının gerekli olduğu. Bir yanda, feodaliz-

min ve mutlakıyetçiliğin çöküş dönemi, ilk kez ulusal hareketlerin kitlesel hareketler haline geldikleri ve şu ya da bu biçimde nüfusun *tüm* sınıflarının basın aracılığıyla, temsili kurumlara katılımla vb. siyasete çekildikleri burjuva-demokratik toplum ve devletin oluşum dönemi. Diğer yandan, uzun süredir kurulmuş anayasal rejimiyle ve proleter- ya ile burjuvazi arasındaki çok gelişmiş uzlaşmaz çelişkisiyle tam olarak oluşmuş olan kapitalist devletler dönemi – kapitalizmin yıkılışının arifesi denilebilecek bir dönem.

Birinci dönemin tipik özellikleri, genel olarak siyasal özgürlükler için ve özel olarak ulusun hakları için verilen mücadeleyle bağlantılı olarak ulusal hareketlerin uyanışı ve nüfusun en kalabalık ve en uyuşuk kesimi olan köylülüğün bu hareketlerin içine çekilmesidir. İkinci dönemin tipik özellikleri ise, kitlesel burjuva-demokratik hareketlerin olmayışı ve gelişmiş kapitalizmin, ticari ilişkilerin içine tam olarak çekilmiş ulusları biraraya getirmesi, artan oranda onların birbirine karışmasına yol açması, uluslararası birleşik sermaye ile uluslararası işçi sınıfı hareketi arasındaki uzlaşmaz çelişkiyi ön plana çıkarması olgusudur.

Elbette, her iki dönem birbirinden duvarla ayrılmamıştır; onlar değişik geçiş biçimleriyle birbirine bağlıdırlar, ayrıca değişik ülkeler, ulusal gelişimlerinin hızı, nüfuslarının ulusal bileşimi ve dağılımı açısından birbirlerinden ayrırırlar. Hiç bir ülkenin marksistleri, bu genel tarihsel ve somut devlet koşullarını hesaba katmaksızın kendi ulusal programlarını hazırlayamazlar.

Burada, biz, Rosa Luxemburg'un savlarının en zayıf noktasıyla karşılaşmış oluyoruz. Olağanüstü bir gayretle, programımızın 9. maddesine karşı yöneltilmiş “çok kapsayıcı”, “basmakalıp”,

“metafizik ibareler” olduğu vb. biçiminde sonuna kadar sürüp giden çok sert sözcüklerle yazısını süslemektedir. Metafiziğı (marksist anlamda, yani anti-diyalektiğı) ve boş soyutlamaları böylesine hayranlık verici biçimde suçlayan bir yazardan, sorunun somut tarihsel tahlilinin nasıl yapılacağına ilişkin bize bir örnek vermesini beklemek doğaldır. Tartışılan sorun, belirli bir dönemde –20. yüzyılın başları– belirli bir ülkenin –Rusya– marksistlerinin ulusal programıdır. Ama Rosa Luxemburg, Rusya’nın *hangi tarihsel* dönemden geçmekte olduğunu ya da *özgöl* bir dönemde *özgöl* bir ülkenin ulusal sorununun ve ulusal hareketlerinin *somut* özelliklerinin *ne olduğunu* ele alıyor mu?

Hayır, almıyor! *Bu konuda kesinlikle hiçbir şey söylemiyor!* Onun yazısında, bugünkü tarihsel dönemde *Rusya’da* ulusal sorunun durumunun ya da bu özgöl açıdan Rusya’nın özgöl özelliklerinin tahlilinin gölgesini bile bulamazsınız!

Bize, Balkanlar’daki ulusal sorunun İrlanda’dakinden farklılıklar gösterdiğini; Marks’ın 1848’in somut koşullarında Polonya ve Çek ulusal hareketlerini şu ya da bu biçimde değerlendirdiğini (Marks’tan alınan bir sayfa); Engels’in İsviçre’nin orman kantonlarının Avusturya’ya karşı mücadelesini ve 1315’de meydana gelen Morgarten Savaşı’nı şu ya da bu biçimde değerlendirdiğini (Kautsky’nin yorumlarıyla Engels’ten aktarılan bir sayfa); Lassalle’ın 16. yüzyıl Almanya’sındaki köylü savaşını gerici olarak gördüğünü söylüyor.

Bu sözlerin ve alıntıların konuya ilişkin herhangi bir yenilik getirdiğı söylenemezse de, hiç değilse, Marks’ın, Engels’in ve Lassalle’ın tekil ülkelerdeki somut tarihsel sorunların tahliline nasıl yaklaştıklarını zaman zaman anımsatılmış ol-

ması okuyucu için ilginç olacaktır. Ve Marks ve Engels'ten öğretici alıntıların dikkatle okunması, Rosa Luxemburg'un kendisini nasıl gülünç duruma düşürdüğünü en çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. O, ayrı zamanlarda ayrı ülkelerdeki ulusal sorunun somut tarihsel bir tahlilinin gerektiğini belagatla ve öfkeyle vaaz ediyor, ama 20. yüzyılın başlarında *Rusya'nın* kapitalizmin gelişmesinde *hangi* tarihsel aşamadan geçmekte olduğunu ya da bu ülkedeki ulusal sorunun *özümlü özelliklerinin* neler olduğunu belirlemek için *en ufak girişimde bulunmuyor*. Rosa Luxemburg, cehenne me giden yolun ne kadar sık iyiniyet taşlarıyla döşendiğini ve iyi öğütlerin, ne kadar sık olarak pratikte böylesine öğütleri izleme isteksizliğinin ya da yeteneksizliğinin üstünü örttüğünü bilerek vurgularcasına, *başkalarının* sorunu nasıl marksist bir tarzda ele aldıklarının örneklerini veriyor.

Burada, onun öğretici kıyaslamalarından birisini alalım. Rosa Luxemburg, Polonya'nın bağımsızlığı istemine karşı çıkarken, Polonya'nın hızlı "sanayi gelişmesini" ve Polonya'nın mamul mallarının Rusya'da pazarlanmasını tanıtlarken 1898'de yazdığı bir broşüre gönderme yapar. Söylemeye gerek yok ki, bundan, kendi kaderini belirleme *hakkı* sorununa ilişkin hiçbir sonuç çıkarılamaz; sadece kırsal orta sınıfın eski Polonya'sının yok olmakta olduğunu vb. tanıtlar. Ama Rosa Luxemburg, her zaman, farkedilemez biçimde, Rusya ile Polonya'yı birleştiren etmenler arasında çağdaş kapitalist ilişkilerin saf ekonomik etmenlerinin şimdi egemen olduğu sonucuna ulaşır.

Bundan sonra bizim Rosa, özerklik sorununa geçer ve yazısının başlığı *genel olarak* "Ulusal Sorun ve Özerklik" olduğu halde, Polonya Krallığının özerkliğe *özel* bir hakkı olduğunu iddia et-

meye başlar (bkz. *Prosveščenyje*, 1913, N° 12).⁵⁴ Polonya'nın özerklik hakkını desteklemek için Rosa Luxemburg, Rusya'nın ekonomik, siyasal ve toplumsal ayırıcı özellikleri ve günlük yaşamıyla devlet sistemini –“Asyatik despotizm” kavramını üreten topyekün bir özellik olarak– açıkça yargılar (*Przeglad*, N° 12, s. 137).

Genel olarak bilindiği gibi, bu çeşit devlet sistemi, ekonomik sistemde tümüyle ataerkil ve kapitalizm-öncesi özelliklerin egemen olduğu zamanlarda ve meta üretimi ile sınıf ayrışmasının çok az gelişmiş olduğu yerlerde büyük bir istikrara sahiptir. Ama eğer devlet sistemi açıkça kapitalizm-öncesi nitelikte olan bir ülkede, kapitalizmin hızla geliştiği ulusal olarak sınırlanmış bir bölge varsa, o zaman kapitalizm daha da *hızlı* gelişir, bu bölge ile kapitalizm-öncesi devlet sistemi arasındaki çelişki daha da büyür ve –“çağdaş kapitalist” bağlarla değil, “Asyatik despotluk” bağlarıyla bağlı olduğu– bütünden ileri olan bölgenin ayrılması daha da olası hale gelir.

Bu yüzden, Rosa Luxemburg, Rusya'daki hükümetin toplumsal yapısı sorununu burjuva Polonyasıyla bağlantı içinde bile savlarına dahil etmez; Rusya'daki ulusal hareketlerin somut, tarihsel, özgül özelliklerine gelince, bu sorunu da ele almaz.

Şimdi bu nokta üzerinde durmamız gerekiyor.

III. RUSYA'DAKİ ULUSAL SORUNUN SOMUT ÖZELLİKLERİ VE RUSYA'NIN BURJUVA-DEMOKRATİK DÖNÜŞÜMÜ

“Yalın basmakalıp bir söz olan ‘ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkı’ ilkesinin es-

neklğine ve açıkçası, sadece Rusya’da yaşayan uluslara değil, aynı zamanda Almanya ve Avusturya’da, İsviçre ve İsveç’te, Amerika ve Avustralya’da yaşayan uluslara da eşit olarak uygulanabilir olmasına rağmen, bugünün sosyalist partilerinin hiç birisinin programında bu ilkeyi bulamayız...” (*Przegląd*, N° 6, s. 483).

Bu, Rosa Luxemburg’un marksist programın 9. maddesine yönelik saldırısının açılışıdır. Programın bu maddesini “çok basmakalıp” olarak kabul ettirmeye çalışırken, Rosa Luxemburg’un kendisi, gülünç bir cüretle, bu maddenin Rusya’ya, Almanya’ya vb. “açıkçası eşit olarak uygulanabilir” olduğu iddiasıyla düştüğü hatanın kurbanı olmaktadır.

Bizim yanıtımız çok açık olacak: Rosa Luxemburg, yazısını, öğrenci ödevlerinde kullanılabilen bir mantık içinde hatalar derlemesi haline getirmeye karar vermiştir. Çünkü Rosa Luxemburg’un verip veristirmesi, tümüyle saçmadır ve sorunun tarihsel somut konusuyla alay etmektir.

Eğer marksist program çocukça değil de, marksist tarzda yorumlanırsa, gönderme yapılan olgunun, burjuva-demokratik ulusal hareketler olduğunu kavramak zor olmayacaktır. Bu durumda, “çok kapsayıcı” ve “çok basmakalıp” vb. olan bu programın burjuva-demokratik ulusal hareketlerin *bütün* durumlarını kucakladığı “açık”tır. Rosa Luxemburg, eğer bunun üzerinde azıcık düşünmüş olsaydı, kendisi için fazlaca açık olmayan, programımızın *sadece* fiilen varolan böylesi ulusal hareketlere gönderme yaptığı sonucuna ulaşırđı.

Bu açık düşünceler üzerinde biraz kafa yor-saydı, söylediklerinin saçma olduğunu kolayca anlayabilirdi. *Bizi* tümyle “basmakalıp” olmakla

suçlarken, *bize karşı*, burjuva-demokratik ulusal hareketlerin *bulunmadığı* ülkelerin programlarında kendi kaderini belirleme hakkından söz edilmediğini kanıt olarak kullanmaktadır. Oldukça zeki bir kanıt!

Değişik ülkelerin marksist programlarının yanı sıra siyasal ve ekonomik gelişimlerinin karşılaştırılmasının marksist açıdan çok büyük önemi vardır, çünkü bütün çağdaş devletler ortak bir kapitalist niteliğe sahip oldukları ve dolayısıyla ortak bir gelişim yasasına tabi oldukları tartışma götürmez. Ama böyle bir kıyaslama akla uygun biçimde yapılmalıdır. Karşılaştırmanın ilk koşulu, ilgili ülkelerin tarihsel gelişim dönemlerinin tam olarak *karşılaştırılıp karşılaştırılamayacağı*nın bulmaktır. Örneğin, sadece karacahiller (*Russkaya Mysl'*deki prens Y. Trubetskoy gibiler), Rus marksistlerinin tarım programı ile Batı-Avrupa'nın tarım programlarını "karşılaştırabilir", çünkü bizim programımız *burjuva-demokratik* tarım reformuyla ilgili sorunlara yanıt verirken, Batı ülkelerinde böyle bir sorun yoktur.

Aynı şey ulusal sorun için de geçerlidir. Bu sorun, pek çok Batı ülkelerinde uzun süre önce karara bağlanmıştır. Batı-Avrupa'nın programlarında varolmayan sorunlara yanıt aramak gülünçtür. Bu konuda Rosa Luxemburg en önemli şeyi gözden kaçırır: burjuva-demokratik reformların uzun süre önce tamamlandığı ülkeler ile bunların tamamlanmadığı ülkeler arasındaki farkı.

Konunun en önemli noktası bu farkta yatar. Rosa Luxemburg'un bu farkı tam olarak dışta bırakması, onun gereğinden çok uzun yazısını, boş ve anlamsız basmakalıp sözler derlemesine dönüştürmektedir.

Batı'da, kıta Avrupa'sında burjuva-demokra-

tik devrimler çağı, oldukça kesin bir dönemi, yaklaşık olarak 1789-1871 arasındaki dönemi kapsar. Bu dönem, tam olarak ulusal hareketler dönemi ve ulusal devletlerin yaratılması dönemiydi. Bu dönem kapandığında, Batı-Avrupa, genel kural olarak ulusal olarak türdeş devletler biçiminde, yerleşik burjuva devletler sistemine dönüşmüştür. Bu yüzden, günümüzde Batı-Avrupa sosyalistlerinin programlarında kendi kaderini belirleme hakkını aramak, marksizmin alfabesini bile bilmeyen bir cahil olduğunu açığa vurmak demektir.

Doğu-Avrupa’da ve Asya’da burjuva-demokratik devrimler dönemi, 1905 yılına kadar başlamamıştır. Rusya’daki, İran’daki, Türkiye’deki ve Çin’deki devrimler, Balkan Savaşları – bizim “Doğu”da bizim dönemimizin dünya olayları zinciri böyledir. Ve sadece körler, bu olaylar zincirinde, ulusal olarak bağımsız ve ulusal olarak türdeş devletler yaratmak için uğraşan *bir dizi* burjuva-demokratik ulusal hareketlerin uyanışını göremeyebilir. Rusya ve komşu ülkeler bu dönemden geçmeleri nedeniyle, kesinlikle ve sadece bu nedenle, bizim programımızda ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkına ilişkin bir maddeye sahip olmak zorundayız.

Ama Rosa Luxemburg’tan yaptığımız aktarmaları biraz daha sürdürelim. Şöyle yazıyor:

“Özellikle, aşırı ölçüde değişik ulusal bileşimi olan ve ulusal sorunun birinci derecede önem taşıdığı bir devlette faaliyet yürüten bir partinin programı –Avusturya Sosyal-Demokrat Partisi– ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkı ilkesini içermemektedir.” (age)

Böylece, “özellikle” Avusturya örneğiyle okur inandırılmaya çalışılıyor. Somut tarihsel olguların

ışığında bu örneği irdeleyelim ve ne kadar sağlam olduğunu görelim.

Birinci olarak, burjuva-demokratik devrimin tamamlanması temel sorununu ortaya attık. Avusturya’da bu devrim, 1848’de başlamış ve 1867’de bitmiştir. O zamandan beri, yaklaşık yarım yüzyıldır, bu ülkede, az çok tam bir burjuva anayasası egemendir ve bu temelde legal işçi partisi yasal olarak faaliyet yürütür.

Bu nedenle, Avusturya’nın gelişiminin iç koşullarında (yani, genelde Avusturya’da ve özelde Avusturya’daki değişik ulusların arasında kapitalizmin gelişimi açısından), çok hızlı biçimde ulusal olarak bağımsız devletlerin oluşmasını sağlayabilecek sonuçlar üreten etmenler *yoktur*. Kendi karşılaştırmasında, bu açıdan Rusya’nın benzeş bir konumda olduğu varsayan Rosa Luxemburg, sadece temelden yanlış ve tarihe aykırı bir varsayımında bulunmakla kalmaz, aynı zamanda bilinçsiz olarak tasfiyeciliğe kayar.

İkinci olarak, Avusturya’daki milliyetler ile Rusya’daki milliyetler arasındaki ilişkilerin derin farklılığı, üzerinde durduğumuz sorun açısından özel olarak önemlidir. Avusturya, sadece uzun süre Almanların egemen olduğu bir devlet değil, aynı zamanda Avusturya Almanlarının, bütün Alman ulusu üzerinde egemen olma iddiasında bulundukları bir ülkedir. Bu “iddia”, (herkesin bildiği şeylere, basmakalıp sözlere, soyutlamalara görünüşte karşı olan) Rosa Luxemburg’un da anımsamak lütfunda bulunabileceği gibi, 1866 savaşında yenilgiye uğratılmıştır. Avusturya’da egemen olan Alman ulusu, kendisini, 1871’de son biçimini almış olan bağımsız Alman devletinin *sınırlarının dışında* buldu. Diğer taraftan, Macarların bağımsız bir ulusal devlet yaratma girişimi, 1849’da, Rus

serfler ordusunun darbeleri altında çöktü.

Kendine özgü şöyle bir durum ortaya çıktı: Macarların ve daha sonra Çeklerin, daha yırtıcı ve güçlü komşuları tarafından tümüyle ezilebilecek olan ulusal bağımsızlığı korumak amacıyla, Avusturya'dan ayrılmak için değil, tersine Avusturya'nın bütünlüğünü korumak için gösterdikleri çabalar! Bu kendine özgü durum yüzünden Avusturya ikili bir devlet biçimini aldı ve şimdi üçlü bir devlet biçimine dönüşmektedir (Almanlar, Macarlar, Slavlar).

Rusya'da buna benzer bir şey var mı? Ülkemizde, *daha kötü* ulusal baskı tehlikesi karşısında Büyük-Ruslarla birleşmek için çaba gösteren “uyruk halklar” var mı?

Ulusların kendi kaderlerini belirlemeleri sorununda Rusya ile Avusturya'yı kıyaslamanın anlamsız, basmakalıp ve cahilce olduğunu görmek için bu soruyu ortaya koymak gerekir.

Rusya'daki kendine özgü koşullar, Avusturya'da gördüğümüz koşulların tümüyle tersidir. Rusya, tek ulusal merkeze –Büyük-Rusya– sahip bir devlettir. Büyük-Ruslar, yaklaşık 70.000.000 nüfusla geniş, bölünmemiş bir toprak parçasında yaşarlar. Bu ulusal devletin özgün özellikleri: birinci olarak, (genelde, tüm nüfusun çoğunluğunu –%57– oluşturan) “uyruk halklar”ın sınır bölgelerinde yerleşmiş olmalarıdır; ikinci olarak, bu uyruk halklar üzerindeki baskı, (sadece Avrupa devletlerinden değil) komşu devletlerdekinden çok daha ağırdır; üçüncüsü, bir çok durumda, sınır bölgesinde oturan ezilen milliyetlerin, sınırın öteki tarafında daha büyük ulusal bağımsızlıktan yararlanan yurttaşları vardır (devletin batı ve güney sınırlarında yaşayan Finlileri, İsveçlileri, Polonyalıları, Ukraynalıları ve Romanyalıları anmak yeterlidir);

dördüncüsü, kapitalizmin gelişimi ve genel kültür düzeyi, merkezden daha çok Rus olmayan sınır bölgelerinde daha yüksektir. Son olarak da, komşu Asya devletlerinde, Rusya'nın sınırları içindeki akraba milliyetlerin bazılarına da yayılan burjuva devrimleri ve ulusal hareketler döneminin başladığını görüyoruz.

Bu nedenle, günümüzde ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkının tanınmasını ülkemizde kendine özgü acil bir sorun haline getiren, Rusya'daki ulusal sorunun özgün, somut tarihsel özellikleridir.

Yeri gelmişken belirtelim, Rosa Luxemburg'un Avusturya sosyal-demokratların programının ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkının tanınmasını içermediği iddiası, yalın olgusal açıdan bile yanlıştır. Tüm Ukraynalı (Rutenyalı) delegeler adına konuşan Ruthenyalı sosyal-demokrat Hankieviç'in (Tutanaklar, s. 85) ve tüm Polonyalı delegelerin adına konuşan Polonyalı sosyal-demokrat Regel'in beyanlarını (s. 108), bu iki ulusun Avusturyalı sosyal-demokratlarının amaçlarından birisinin, ulusal birliği ve kendi uluslarının bağımsızlığını ve özgürlüğünü güvenceye almak olduğuna ilişkin beyanlarını bulmak için ulusal programı kabul eden Brünn Kongresi tutanaklarını açıp okumak gerekir. Dolayısıyla, Avusturyalı sosyal-demokratlar kendi programlarına doğrudan ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkını koymamakla birlikte, partinin *seksiyonları* tarafından ulusal bağımsızlık talebinin ileri sürülmesine de izin vermiştir. Gerçekte, elbette, bu, ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkının tanınması demektir! Böylece, Rosa Luxemburg'un Avusturya'ya yaptığı göndermeler, *her* açıdan Rosa Luxemburg'a *karşı* konumdadırlar.

IV. ULUSAL SORUNDA “PRATİKLİK”

Bizim programımızın 9. maddesinin hiçbir “pratiklik” içermediğine ilişkin Rosa Luxemburg’un savı, oportünistler tarafından hemen sahiplenildi. Rosa Luxemburg, bu savından öylesine hoşnuttur ki, yazısının bazı yerlerinde bu “slogan”ı tek bir sayfada sekiz kez yinelemektedir. Şöyle yazıyor:

9. madde, “proletaryanın günlük siyasetine pratik olarak yön vermez, ulusal sorunların pratik çözümünü içermez”.

Yazının başka bir yerinde, 9. maddenin, ya anlamsız olduğu ya da bizi tüm ulusal özlemleri desteklemeye zorunlu kıldığı biçiminde formüle ettiği bu savı irdeleyelim.

Ulusal sorunda “pratiklik” talebi ne demektir?

Şu üç şeyden birisi demektir: ya tüm ulusal özlemlerin desteklenmesi; ya her ulusun ayrılma sorununa “evet” ya da “hayır” yanıtı verilmesi; yahut da ulusal taleplerin genel olarak hemen “pratiğe uygulanabilir” olduğu.

Şimdi “pratiklik” talebinin bu üç olası anlamını irdeleyelim.

Her ulusal hareketin başlangıcında doğal olarak önderliği üstlenen burjuvazi, tüm ulusal özlemlerin desteklenmesinin pratik olduğunu söyler. Ancak, ulusal sorunda (tüm öteki sorunlarda olduğu gibi) proletaryanın siyaseti, sadece belirli bir yönde burjuvaziye destekler, ama asla burjuvazinin siyasetiyle uyuşmaz. İşçi sınıfı, burjuvaziye, sadece (burjuvazinin tam olarak sağlayamayacağı ve sadece *tam* demokrasiyle ulaşılabile-

cek olan) ulusal barışın, eşit hakların güvenceye alınması ve sınıf mücadelesi için en iyi koşulların yaratılması doğrultusunda destekler. Dolayısıyla, proleterler, ulusal sorunda kendi *ilkelerini* ortaya koyarak burjuvazinin *pratikliğine karşı çıkarlar*; onlar, her zaman, burjuvaziye *sadece koşullu olarak* destek verirler. Her burjuvazi, ulusal sorunda, ya *kendi* ulusu için ayrıcalık talep eder ya da olağanüstü üstünlükler sağlamaya çalışır; buna “pratik olmak” denir. Proletarya, tüm ayrıcalıklara, tüm özel istisnalara karşıdır. Proletaryanın “pratik olması”nı talep etmek, onun burjuvazinin kuyruğuna takılmasını istemek, oportünizme düşmek demektir.

Her ulusun ayrılma sorununa “evet” ya da “hayır” diye yanıt verilmesi talebi, çok “pratik” bir şey gibi görünebilir. Gerçeklikte, saçmadır; teori-de metafiziktir, pratikte ise, proletaryayı burjuvazinin siyasetine tabi kılmaktır. Burjuvazi, her zaman, kendi ulusal taleplerini ön planda tutar ve bunu kesin biçimde yapar. Ama proletarya açısından bu talepler, sınıf mücadelesinin çıkarlarına tabidir. Teorik olarak, burjuva-demokratik devrimin belli bir ulusun diğer ulustan ayrılmasını sona erdirip erdirmeyeceği ya da diğer ulusla eşitliğini sağlayıp sağlayamayacağı önceden söylenemez; *her durumda*, proletarya için önemli olan, kendi sınıfının gelişimini güvenceye almaktır. Burjuvazi için ise, proletaryanın amaçlarından önüne “kendi” ulusunun amaçlarını sürerek bu gelişmeyi engellemek önemlidir. Proletaryanın, hiçbir ulusa güvenceler vermeksizin ve başka bir ulusun *sırtından* bir şeyler verme yükümlülüğüne girmeksizin, kendi kaderini belirleme *hakkının* tanınması talebinin, deyim yerindeyse, olumsuz yönüyle kendisini sınırlamasının nedeni budur.

Bu “pratik” olmayabilir, ama fiilen tüm olası çözümlerin en demokratik olanına ulaşmak için en iyi güvencedir. Proletarya, *sadece* böylesi güvencelere gereksinme duyar, oysa her ulusun burjuvazisi, diğer ulusların konumuna bakmaksızın (ya da diğer ulusların olabildiğince zararına), *kendi* çıkarları için güvenceler ister.

Burjuvazi, belli bir talebin “olabilirliği”yle çok yakından ilgilidir – proletaryanın zararına diğer ulusların burjuvazisiyle anlaşmalar arama siyaseti bundan kaynaklanır. Ama proletarya için önemli olan, burjuvaziye karşı kendi sınıf mücadelesini güçlendirmek ve tutarlı demokrasi ve sosyalizm ruhuyla kitleleri eğitmektir.

Oportünistler, bunun “pratik” olmadığını düşünebilirler, ama feodal toprak ağalarına ve *milliyetçi* burjuvaziye rağmen, en büyük ölçüde ulusal eşitlik ve barışın güvencesi, gerçek güvencesi sadece budur.

Ulusal sorunda proleterlerin tüm görevi, her ulusun *milliyetçi* burjuvazisinin bakış açısından “pratik değil”dir, çünkü her çeşit milliyetçiliğe karşı olan proleterler, “soyut” eşitlik talep ederler; proleterler, ilkesel bir konu olarak, ne kadar önemsiz görünürse görünsün hiç bir ayrıcalığın olmamasını talep ederler. Bunu kavrayamayan Rosa Luxemburg, pratikliği akılsızca överek, oportünistlere ve özellikle de Büyük-Rus milliyetçiliğine ödünler veren oportünistlere kapıyı ardına kadar açmıştır.

Neden Büyük-Rus milliyetçiliği? Çünkü Rusya’da Büyük-Ruslar, ezen bir ulustur ve ulusal sorunda oportünizm, elbette, ezen uluslar arasındakinden farklı biçimde ezilen uluslar arasında ifadesini bulacaktır.

Ezilen ulusların burjuvazisi, kendi taleplerinin

“pratik” olduğu mazeretiyle, proletaryayı, kendisinin tüm özlemlerini koşulsuz olarak desteklemeye çağırır. Ayrılma *hakkına* sahip olan tüm uluslara “evet” demektense, *belirli* bir ulusun ayrılmasına sadece bir “evet” demek en pratik yöntemdir.

Proletarya, böylesi pratikliğe karşıdır. Proletarya, eşitliği ve ulusal devlet kurma hakkı eşitliğini tanıırken, tüm ulusların proleterlerinin ittifakını herşeyin üstünde tutar ve en ön planda yer verir; her ulusal talebi, her ulusal ayrılma istemini, işçi sınıfının mücadelesi *açısından* değerlendirir. Pratiklik çağrısı, gerçekte, sadece burjuvazinin özlemlerini eleştirmeksizin kabul etme çağrısıdır.

Bize, ayrılma hakkını desteklemekle, ezilen ulusların burjuva milliyetçiliğini desteklediğimiz söyleniyor. Rosa Luxemburg’un söylediğı budur ve tasfiyeci gazetede, bu sorunda tasfiyeci düşüncelerin kendine özgü temsilcisi olan oportünist Semkovski tarafından yinelenmektedir.

Buna bizim yanıtımız şudur: Hayır, bu sorunun “pratik” çözümü burjuvazi için önemlidir. İşçiler için önemli olan, iki akımın *ilkelerini* ayırt etmektir. Eğer ezilen ulusun burjuvazisi, ezenlerle savaşırsa, ezmeye karşı en güvenilir ve en tutarlı düşmanlar olduğumuz için, her zaman, her durumda ve başkalarından daha güçlü biçimde onu *destekleriz*. Ama ezilen ulusun burjuvazisi, *kendi* burjuva milliyetçiliğinin savunucusu olursa, biz ona karşı çıkarız. Biz, ezen ulusun ayrıcalıklarına ve şiddetine karşı savaşıyoruz, ama ezilen ulusun ayrıcalıkları için gösterilen çabalara hiçbir biçimde göz yummayız.

Eğer siyasal ajitasyonumuzda, ayrılma *hakkı* sloganını ileri sürmez ve onu savunmazsak, sadece *ezen* ulusun burjuvazisinin değil, aynı zamanda feodal toprak ağalarının ve mutlakiyetçiliğin

oyununa gelmiş oluruz. Kautsky, uzun süre önce, Rosa Luxemburg’a karşı bu savı kullanmıştır ve bu sav çürütülemez. Rosa Luxemburg, Polonya milliyetçi burjuvazisine “yardımcı” olmamak kaygısıyla *Rusya’daki* marksist programda yer alan ayrılma *hakkını* reddederken, *gerçekte*, Büyük-Rus Kara-Yüzler’e yardımcı olmaktadır. O, gerçekte, Büyük-Rusların ayrıcalıklarına gösterilen oportünist hoşgörüyü (ayrıcalıklardan çok daha kötü) yardımcı olmaktadır.

Polonya’daki milliyetçiliğe karşı mücadeleye dalan Rosa Luxemburg, Büyük-Rus milliyetçiliğini unutmuştur, oysa *bu* milliyetçilik, günümüzde en korkunç olanıdır. Bu milliyetçilik, burjuva olmaktan daha çok feodal bir milliyetçiliktir ve demokrasinin ve proleter mücadelesinin birincil engeli-
dir. *Her* ezilen ulusun burjuva milliyetçiliği, baskıya *karşı* yönelmiş olan genel bir demokratik içeriğe sahiptir ve *koşulsuz olarak* desteklediğimiz bu içeriktir. Aynı zamanda, biz, bunu, özel istisna eğilimden kesinlikle ayrı tutarız; Polonyalı burjuvazinin Yahudileri ezme eğilimine karşı savaşı-
rız vb. vb..

Bu, burjuvazinin ve küçük-burjuvazinin bakış açısından “pratik değil”dir, ama ulusal sorunda, ilkelere dayanan ve gerçekten demokrasiyi, özgürlüğü ve proleter birliği ileriye götüren tek pratik siyasettir.

Tüm uluslara ayrılma hakkını tanımak; her somut ayrılma sorununu, tüm eşitsizlikleri, tüm ayrıcalıkları ve tüm özel istisnaları ortadan kaldırma bakış açısından değerlendirmek.

Ezen bir ulusun konumuna bakalım. Başka bir ulusu ezen bir ulus özgür olabilir mi? Olamaz. Büyük-Rus halkının* özgürlüğünün çıkarı, böyle-
si bir ezmeye karşı mücadeleyi gerektirir. Ezilen

ulusların hareketlerinin bastırılmasının uzun, yüz-yıllık tarihi ve “yukardaki” sınıfların yürüttüğü böyleli baskıları destekleyen sistematik propaganda, Büyük-Rus halkının özgürlük davasının önünde, önyargılar vb. biçiminde büyük engeller yaratmıştır.

Büyük-Rus Kara-Yüzleri, bilerek bu önyargıları besliyorlar ve cesaretlendiriyorlar. Büyük-Rus burjuvazisi, onlara hoşgörü gösteriyor ya da göz yumuyor. Büyük-Rus proletaryası, bu önyargılara sistematik olarak karşı çıkmaksızın, *kendi* amaçlarına ulaşamaz ya da kendi özgürlük yolunu açamaz.

Rusya’da, bağımsız bir ulusal devletin yaratılması, zamanımıza kadar, Büyük-Rus ulusunun ayrıcalığı olarak kalmıştır. Biz, Büyük-Rus proleterleri, hiçbir ayrıcalığı savunmayız, bu ayrıcalığı da savunmuyoruz. Biz, belirli bir devleti temel alarak savaşıyoruz; bu devlet içinde yaşayan tüm ulusların işçilerini birleştiriyoruz; hiçbir özgün ulusal gelişim yolu için güvence veremeyiz, çünkü biz, *tüm* olası yollardan kendi sınıf hedeflerimize doğru yürüyoruz.

Bununla birlikte, tüm milliyetçiliklerle savaşmazsak ve değişik ulusların eşitliğini savunmazsak, bu hedefe doğru ilerleyemeyiz. Örneğin, Ukrayna’nın bağımsız bir devlet olmasının kaçınılmaz olup olmadığı, önceden bilinemeyen binlerce etmence belirlenen bir konudur. Boş “*tahminler*”de bulunmaksızın, hiç kuşku götürmeyen şeyi, Ukrayna’nın böyle bir devlet oluşturma hak-

* Paris’ten L. VI.⁵⁵ imzasını kullanan kişi, bu sözcüğü marksist kabul etmiyor. Bu L. VI., eğlendirici biçimde “süper akıllı” biri. “Bu çok yarım akıllı” L. VI., anlaşılan, asgari programımızdan (sınıf mücadelesi için!) “nüfus”, “ulus” vb. sözcüklerin silinmesi üzerine bir inceleme yazmaya niyetli.

kını kesin biçimde savunuruz. Biz, bu hakka saygılıyız; Ukraynalılara göre Büyük-Rusların ayrıcalıklarını savunmuyoruz; kitleleri, bu hakkı tanıma ruhuyla, herhangi bir ulusun *devlet* kurma ayrıcalığını reddetme ruhuyla *eğitiriz*.

Burjuva devrimleri döneminde tüm ulusların yaptığı atılımlarda, bir ulusal devlet kurma hakkı için yapılan çatışmalar ve mücadeleler olası ve olanaklıdır. Biz proleterler, Büyük-Rusların ayrıcalıklarına *karşı olduğumuzu* ilk baştan ilan ediyoruz ve bizim tüm propaganda ve ajitasyonumuza bu yön verir.

“Pratiklik” arayışındaki Rosa Luxemburg, Büyük-Rus proletaryası ile diğer milliyetlerin proletaryalarının *birincil* pratik görevini, tüm devlet ve ulusal ayrıcalıklara karşı ve tüm ulusların eşit hakları için, kendi ulusal devlet kurma hakları için günlük ajitasyon ve propaganda yapma görevini gözden kaçırmaktadır. Bu, (bugün) ulusal sorunda birincil görevimizdir, çünkü demokrasinin çıkarlarını savunabilmenin ve eşitlik temelinde tüm ulusların tüm proleterlerinin ittifakı oluşturabilmenin tek yolu budur.

Bu propaganda, Büyük-Rus ezenlerinin bakış açısından da, ezilen ulusların burjuvazisinin bakış açısından da (her iki tarafta *kesin* bir “evet” ya da “hayır” talep ediyor ve sosyal-demokratları “muğlak” olmakla suçluyorlar) “pratik olmayabilir”. Gerçeklikte, bu propaganda ve sadece bu propaganda, kitlelerin gerçekten demokratik, gerçekten sosyalist eğitimini sağlar. Sadece bu propaganda, Rusya çok-uluslu bir devlet olarak kalacaksa, ulusal barışa ve bölünme sorunu ortaya çıkarsa, en barışçıl biçimde ayrı ulusal devletlere bölünmeye en büyük şansı sağlar.

Ulusal sorunda bu siyaseti –tek proleter siya-

seti- daha somut olarak açıklamak için, Büyük-Rus liberalizminin “ulusların kendi kaderlerini belirlemesi”ne karşı tutumunu ve Norveç’in İs-veç’ten ayrılması örneğini irdeleyeceğiz.

V. ULUSAL SORUNDA LİBERAL BURJUVAZİ VE SOSYALİST OPORTÜNİSTLER

Rosa Luxemburg’un Rusya’daki marksist programa karşı mücadelesindeki “kozlarından” birisinin şu sav olduğunu gördük: kendi kaderini belirleme hakkının tanınması, ezilen ulusların burjuva milliyetçiliğini desteklemekle eşdeğerdir. Diğer taraftan şöyle söylemektedir: eğer bu hak, diğer uluslara karşı her türlü şiddetle savaştan daha fazla bir şey anlamına gelmiyorsa, sosyal-demokratlar, genelde tüm ulusal baskıya ve eşitsizliğe karşı oldukları için, programda özel bir maddeye gereksinme yoktur.

Birinci sav, yaklaşık yirmi yıl önce Kautsky’nin tartışma götürmez biçimde tanıtladığı gibi, kişinin kendi milliyetçiliğinden ötürü başkasını suçlama halidir. Rosa Luxemburg, ezilen ulusun burjuvazisinin milliyetçiliğinin korkusuyla, *fiilen* Büyük-Rusların Kara-Yüzler milliyetçiliğinin oyununa gelmektedir! Onun ikinci savı, gerçekte, ulusal eşitliğin kabul edilmesinin ayrılma hakkının kabul edilmesini içerip içermediğine ilişkin sorundan utangaç biçimde kaçmaktır. Eğer içeriyorsa, o zaman Rosa Luxemburg, ilke olarak, programımızın 9. maddesinin doğruluğunu kabul etmektedir. Eğer içermiyorsa, o zaman, ulusal eşitliği kabul etmiyor demektir. Dolambaçların ve kaçamakların, burada konuya hiçbir yardımı olmayacaktır!

Ama bu ve benzer tüm savları sınamanın en iyi yolu, toplumun *değişik sınıflarının* bu soruna

karşı tutumunu incelemektir. Marksistler için bu sınama gereklidir. Biz, nesnel olandan başlamalıyız; bu noktada sınıflar arasındaki ilişkiyi irdelemeliyiz. Rosa Luxemburg, böyle yapmadığı sürece, kendi hasımlarını kibirli biçimde suçlamaya çalışarak, metafizik, soyut, basmakalıp ve aşırı ifadeler vb. günahları kendisi işlemektedir.

Rusya'daki marksistlerin, yani Rusya'daki tüm milliyetlerin marksistlerinin programını tartışıyoruz. Rusya'nın egemen sınıflarının tutumunu irdelememiz gerekmez mi?

“Bürokrasi”nin (bu hatalı terimden dolayı özür dileriz) ve bizim birleşik soylularımız tipindeki feodal toprak ağalarının tutumu çok iyi bilinmektedir. Onlar, milliyetlerin eşitliğini ve kendi kaderini belirleme hakkını kesinkes reddederler. Onları serflik günlerinin eski vecizesidir: otokrasi, ortodoksluk ve ulusal öz –bu son terim, sadece Büyük-Rus ulusuna uygundur–. Ukraynalılar bile “yabancı” bir halk olarak ilan edilmiştir ve dilleri yasaklanmıştır.

“Üç Haziran”⁵⁶ yasama ve yürütme sistemi altında hükümette yer almaya –gerçekte çok az bir yer, ama yine de bir yer– “çağrılan” Rus burjuvazisine kısaca bir göz atalım. Oktobristlerin⁵⁷ bu sorunda sağcılar izlediğini tanıtlamak için fazla söze gerek yoktur. Ne yazık ki, bazı marksistler, Büyük-Rus liberal burjuvazisinin, İlericilerin ve Kadetlerin tutumlarına çok fazla dikkat etmiyorlar. Oysa bu tutumu incelemeyen ve üzerinde dikkatli biçimde düşünmeyen bir kişi, ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkı sorunu tartışmasında soyutlamalar ve temelsiz beyanlar içinde kaçınılmaz olarak bocalayacaktır.

Anayasal-Demokrat Parti'nin organı *Reç*,⁵⁸ “tatsız” sorulara doğrudan yanıt vermekten dip-

lomatça kaçınma sanatında ustalaşmış olmasına karşın, geçen yıl *Pravda*'yla yaptığı tartışmada, bazı değerli kabullenmelerde bulunmaya zorlanmıştı. Sıkıntı, 1913 yazında Lvov'da toplanan Bütün Ukrayna Öğrenci Kongresi'yle⁵⁹ başlamıştı. *Reç*'in "Ukrayna uzmanı" ya da Ukrayna muhabiri Bay Mogolyanski, bir milliyetçi-sosyalist olan Dontsov'un savunduğu ve sözü geçen kongrede kabul edilen Ukrayna'nın ayrılması gerektiği düşüncesi üzerine ağır hakaretler ("çılgınlık", "maceracılık" vb.) içeren bir makale yayınladı.

Raboçaya Pravda, Bay Dontsov'la kendisini özdeşleştirmeden ve açıkça onun bir milliyetçi-sosyalist olduğunu ve pek çok Ukraynalı markсистin onunla aynı görüşte olmadığını ilan ederek, *Reç*'in tonunun ya da ilke olarak sorunu formüle ediş tarzının, bir Büyük-Rus demokrati için ya da demokrat geçinen herhangi biri için yakışsız olduğunu ve kınanması gerektiğini yazdı.* *Reç*, eğer istiyorsa Dontsovları çürütsün, ama ilke açısından, Büyük-Rus demokratlarının organı olduğunu iddia eden gazetenin ayrılma özgürlüğünü, ayrılma hakkını unutmaması kabul edilemez.

Birkaç ay sonra, *Reç*, N° 331'de, Bay Dontsov'un yanıtını –yeri gelmişken söyleyeyim, Dontsov, "*Reç*'in şoven saldırılarına, yalnızca Rus sosyal-demokrat basında uygun biçimde karşılık verildiğini" ifade etmiştir– Lvov'da yayınlanan Ukrayna gazetesi *Şliyakı*'den⁶⁰ öğrenen Bay Mogilyanski'nin bir "açıklaması" yayınlandı. Bu "açıklama"da, "Bay Dontsov'un reçetesinin eleştirisi"nin "ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkının yadsınmasıyla hiçbir ortak noktasının olmadığı

* Bkz. V. İ. Lenin, "Ukrayna Sorunu Üzerine Kadetler", *Toplu Yapıtlar*, Cilt 19, s. 268-269, Moskova 1964.

ğı” üç kez yinelenmiştir.

“Söylenmelidir ki” diye yazıyor Bay Mogilyanski, “‘ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkı’ bile eleştirilemez bir tabu [buna dikkat edin!] değildir: ulusların yaşamındaki sağlıklı koşullar, ulusal kaderi belirlemede sağlıklı eğilimlere yol açabilir ve gerçek şu ki, bunların ortaya çıkarılması ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkının reddedilmesi anlamına gelmez.”

Gördüğünüz gibi, bu liberalin bir “tabu”dan söz etmesi, Rosa Luxemburg’un sözleriyle tam bir uyum içindedir. Açıktır ki, Bay Mogilyanski, siyasal kaderi belirleme hakkını, yani ayrılma hakkını tanıyıp tanımama sorununa doğrudan bir yanıt vermekten kaçınmaya çalışıyor.

Proletarskaya Pravda, 11 Aralık 1913 tarihli 4. sayısında, Bay Mogilyanski ve Anayasacı-Demokrat Parti’ye bu soruyu dolaysız biçimde de sordu.

Bunun üzerine *Reç* (N° 340), bu soruya yanıt olarak imzasız, yani resmi, yayın kuruluna ait bir açıklama yayınladı. Bu yanıt, şu üç noktaya indirgenebilir:

1) Anayasacı-Demokrat Parti’nin programının 11. maddesi, açıkça, kesin ve net olarak, “ulusların özgür kültürel kaderlerini belirleme hakkı”ndan söz eder.

2) *Reç*’e göre, *Proletarskaya Pravda*, ayrılıkçılıkla, belli bir ulusun ayrılması ile kendi kaderini belirlemeyi “umutsuzca birbirine karıştırmaktadır”.

3) “Gerçekte, Kadetler, hiçbir zaman Rus devletinden ‘ulusların ayrılma’ hakkını destekleme sözü vermemiştir.” (Bkz. *Proletarskaya Pravda*, “Ulusal Liberalizm ve Ulusların Kendi Kaderlerini Belirleme Hakkı”, N° 12, 20 Aralık 1913.)

Önce *Reç*'in açıklamasındaki ikinci noktayı ele alalım. “Kendi kaderini belirleme” teriminin sözde “muğlaklığı” ya da “belirsizliği”ne ilişkin bağrışan Semkovskilerin, Liebmanların, Yurkeviçlerin ve diğer oportünistlerin, *gerçekte*, yani Rusya’daki nesnel sınıf ilişkileri ve sınıf mücadelesi açısından liberal-monarşist burjuvazinin sözlerinin *basitçe yinelediklerini* çarpıcı biçimde göstermektedir!

Proletarskaya Pravda, *Reç*'in aydın “anayasacı-demokrat” baylarının karşısına şu üç soruyu koydu: 1) Uluslararası demokrasinin tüm tarihi boyunca ve özellikle 19. yüzyılın ortasından bu yana, ulusların kendi kaderlerini belirlemelerinin tam olarak siyasal kaderi belirleme, bağımsız bir ulusal devlet oluşturma hakkı anlamında anlaşılmasını yadsıyorlar mı? 2) 1896’da Londra’da toplanan Sosyalist Enternasyonal Kongresinde benimsenen ünlü kararın da aynı anlama geldiğini yadsıyorlar mı? Ve 3) Plehanov’un daha 1902’de kendi kaderini belirleme üzerine yazdıklarının, kesinlikle siyasal kaderin belirlenmesi demek olduğunu yadsıyorlar mı? *Proletarskaya Pravda* bu üç soruyu ortaya koyduğunda, *Kadetler sustular!*

Yanıt olarak tek sözcük söylemediler, çünkü söyleyecek bir şeyleri yoktu. Onlar, *Proletarskaya Pravda*’nın kesinkes doğru olduğunu üstü örtük biçimde kabul etmek zorunda kaldılar.

Liberallerin, “kendi kaderini belirleme” teriminin muğlaklığı ve sosyal-demokratların ayrılıkçılık ile bunu “umutsuzca birbirine karıştırdıkları” yolundaki feryatları, konuyu *karmakarışık hale getirme* ve evrensel yerleşik demokratik bir ilkeyi kabul etmekten kaçınma girişiminden başka bir şey değildir. Eğer Semkovskiler, Liebmanlar ve Yurkeviçler böylesine cahil olmasalardı, işçilerle

bir *liberal* gibi konuştuklarından dolayı utanırlardı.

Ama devam edelim. *Proletarskaya Pravda*, *Reç*'i, anayasacı-demokratların programındaki “kültürel” kaderleri belirleme teriminin, gerçekte, *siyasal* kaderi belirlemenin *reddi* anlamına geldiğini kabul etmek zorunda bıraktı.

“Gerçekte, Kadetler, hiçbir zaman Rus devletinden ‘ulusların ayrılma’ hakkını savunma sözü vermemiştir” –*Proletarskaya Pravda*’nın *Reç*’ten aldığı bu sözcükleri, bizim Kadetlerimizin “sada-katinin” bir örneği olarak *Novoye Vremya*⁶¹ ve *Zemşina*’ya⁶² salık vermesi nedensiz değildir. “Yahudileri” anma ve Kadetlere karşı saldırı fırsatını, elbette, asla kaçırmayan *Novoye Vremya*, N° 13365’te yine de şöyle yazıyordu:

“Sosyal-demokratların siyasal bilgeliğinin bir beliti olan şey [yani, ulusların kendi kaderlerini belirleme, ayrılma hakkının tanınması], bugün, Kadetler arasında bile anlaşmazlığa neden olmaya başlamıştır.”

Kadetler, “hiçbir zaman Rus devletinden ‘ulusların ayrılma’ hakkını savunma sözü vermemiş” olduklarını açıklayarak, ilkede, *Novoye Vremya* ile tam olarak aynı tutumu almıştır. Bu, kesin olarak, Kadetlerin *ulusal-liberalizminin*, Purişkeviçlerle benzerliklerinin ve onlara politik, ideolojik ve pratik olarak bağımlılıklarının temellerinden birisidir. *Proletarskaya Pravda* şöyle yazdı: “Kadetler, tarih okumuşlardır ve Purişkeviçlerin eski ‘tutuklama ve önleme’ haklarının pratikte sıkça yol açtığı –ılımlı bir ifadeyle– pogrom gibi eylemlerini de çok iyi bilirler.” Kadetler, Purişkeviçlerin gücünün feodal kaynağını ve niteliğini çok iyi bilmelerine rağmen, yine de, kendi ko-

numlarını bu sınıfın yaratmış olduğu ilişkiler ve sınırlar *temeline* oturtmuşlardır. Bu sınıf tarafından yaratılmış ya da belirlenmiş ilişkilerde ve sınırlarda, Avrupalı olmayan ve Avrupa karşıtı (Japonlara ve Çinlilere haksız yere hakaret etmemek için Asyatik demiyoruz) pek çok şeyin olduğunu çok iyi bilen Kadetler, yine de, onları en son sınır olarak kabul etmişlerdir.

Böylece, Kadetler, kendilerini Purişkeviçlere göre ayarlamakta, onların karşısında korkuyla sinmekte, kendi konumlarını tehlikeye atmaktan korkmakta, halk hareketinden, demokrasiden kendilerini uzak tutmaktadırlar. Bu, *Proletarskaya Pravda*'nın yazdığı gibi, "Gerçekte Kadetler, ege-men ulusun en kötü milliyetçi önyargılarına karşı sistematik olarak savaşmak yerine, feodal zihniyetli toprak sahiplerinin çıkarlarına ve bu önyargılara kendilerini uydurdukları demektir".

Tarihi bilen ve demokrat olduklarını iddia eden kişiler olarak Kadetler, bugün Doğu-Avrupa ve Asya'da ayırıcı özellik olan ve uygar kapitalist ülkelerin modelini değiştirmeye çabalayan demokratik hareketin, feodal çağda, herşeye gücü yeten Purişkeviçlerin çağında belirlenmiş sınırları ve burjuvazi ile küçük-burjuvazinin geniş kesimlerinin yurttaşlık haklarından yoksun oluşlarını olduğu gibi bırakması gerektiğini söylemeye bile kalkışamıyorlar.

Gerçek şu ki, *Proletarskaya Pravda* ile *Reç* arasındaki tartışmada ortaya çıkan sorunun, sadece yazınsal bir sorun olmadığını, ama günün gerçek bir siyasal gündemiyle ilgili olduğunu, diğer şeylerin arasında, 23-25 Mart 1914'de toplanan Anayasacı-Demokrat Parti'nin son kongresi tarafından kanıtlanmıştır; *Reç*'te (N° 83, 26 Mart 1914) yayınlanan bu kongrenin resmi raporunda

şunları okuyoruz:

“Özellikle ulusal sorun üzerine canlı tartışmalar da yapıldı. N. V. Nekrasov ve A. M. Kolyubakin tarafından desteklenen Kiev delegeleri, ulusal sorunun, şimdiye kadarkinden çok daha kararlı biçimde yüzyüze gelinecek olan kilit bir konu olduğuna işaret ettiler. F. F. Kokoşkin, bununla birlikte [bu “bununla birlikte” ifadesi Şçerdin’in “ama”sı gibidir –“kulaklar, asla alını aşacak kadar büyümeyecektir, asla!”], hem programın, hem de geçmişteki siyasal deneyimin, ‘milliyetlerin siyasal kaderlerini belirleme’lerine ilişkin ‘esnek formülün’ çok dikkatli biçimde ele alınmasını gerektirdiğine işaret etti.”*

Kadet kongresinde bu en dikkate değer akıl yürütme tarzı, tüm marksistlerin ve tüm demokratların çok büyük dikkat göstermelerini hak ediyor. (Parantez içinde not edelim ki, açıkça çok iyi bilgi sahibi olan ve kuşkusuz Bay Kokoşkin’in düşüncelerini doğru biçimde sunan *Kievskaya Mysl*, elbette, hasımlarını uyarmak için, devletin “dağılması” tehlikesine özel vurgu yapmıştır.)

Reç’te yayınlanan resmi rapor, perdeyi olabildiğince az aralayacak ve gerçeği olabildiğince gizleyecek biçimde mükemmel bir diplomatik ustalıklarla yazılmıştır. Ama Kadet kongresinde temelde yer alan şey çok açıktır. Ukrayna’daki durumu bilen liberal-burjuva delegeler ve “sol” Kadetler, *tam olarak* ulusların kendi *siyasal* kaderlerini belirleme sorununu ortaya koydular. Aksi halde, Bay Kokoşkin’in bu “formülün” “dikkatli biçimde ele alınmasını” vurgulamasının bir nedeni olmazdı.

Kadet kongre delegelerinin elbette bildikleri Kadet programı, siyasal kaderin belirlenmesin-

* Köşeli ayraç içindeki ifadeler Lenin’e aittir. -Ed.

den *değil*, “kültürel” kaderin belirlenmesinden söz eder. Bu nedenle, Bay Kokoşkin, Ukraynalı delegelere *karşı* ve “sol” Kadetlere *karşı* programı savunuyordu; “siyasal” kaderi belirlemeye *karşıt olarak* “kültürel” kaderi belirleme hakkını savunuyordu. Çok açıktır ki, “siyasal” kaderi belirlemeye *karşı* çıkarken, “devletin dağılması” tehlikesine vurgu yaparken ve “siyasal kaderi belirleme” formülünü “*esnek*” bir formül (Rosa Luxemburg’a çok uygun!) olarak tanımlarken, Bay Kokoşkin, Anayasacı-Demokrat Parti’nin en “sol” ve en demokratik unsurlarına ve de Ukrayna burjuvazisine *karşı* Büyük-Rus ulusal-liberalizmi savunmuştur.

Reç’te yayınlanan rapordaki “bununla birlikte” gibi küçük bir haince sözcükten belli olduğu gibi, Bay Kokoşkin, Kadet kongresinde zafer kazanmıştır; Büyük-Rus ulusal-liberalizmi ise, Kadetler arasında zafer kazanmıştır. Bu zafer, Kadetler gibi, “milliyetlerin siyasal kaderlerini belirlemelerine ilişkin esnek formül”den korkmaya başlamış olan Rusya’daki marksistler arasında baştan çıkmış kişilerin gözünü açmasına yardım edecek mi?

“Bununla birlikte”, Bay Kokoşkin’in düşünce tarzının özünü irdелейelim. “Geçmişteki siyasal deneyim”e (yani, belli ki, Büyük-Rus burjuvazisinin kendi ulusal ayrıcalıkları için dehşete kapıldığı ve kendi korkusuyla Kadet partisini korkuttuğu 1905 deneyimine) gönderme yaparak ve de “devletin dağılması” tehlikesine vurgu yaparak, Bay Kokoşkin, siyasal kaderi belirlemenin, ayrılma ve bağımsız bir ulusal devlet kurma hakkından başka bir anlama gelemeyeceğini tam olarak anladığını göstermiştir. Soru şudur: Bay Kokoşkin’in korkuları, genel olarak demokrasi açısından, özel

olarak da proletaryanın sınıf mücadelesi açısından nasıl değerlendirilmelidir?

Bay Kokoşkin, ayrılma hakkının tanınmasının “devletin dağılması” tehlikesini artıracığına bizi inandırmak istemektedir. Bu, “tutukla ve önle” vecizesinin sahibi polis şefi Mimretsov’un⁶³ bakış açısıdır. Genel olarak demokrasinin bakış açısı bunun tam karşıtıdır: ayrılma hakkının tanınması, “devletin dağılması” tehlikesini *azaltır*.

Bay Kokoşkin, tam milliyetçiler gibi itiraz etmektedir. Kadetlerin son kongresinde, Ukraynalı “mazeppistler”e saldırdılar. Bay Savenko ve yandaşları, Ukraynalı hareketin, Ukrayna ile Rusya arasındaki bağları zayıflatma tehdidi taşıdığını haykırdılar, çünkü Avusturyalıların Ukrayna-severlikleri Avusturya ile Ukraynalıların bağlarını güçlendirmektedir! Bay Savenko, Rusya’nın, Avusturya’yı kullanmakla suçladıkları *aynı yöntemlerle*, yani Ukraynalılara kendi dilini kullanma, kendi hükümetini kurma ve özerk bir meclise sahip olma özgürlüğünü tanıyarak, Ukraynalılarla Rusya’nın bağlarını niçin “güçlendirmeye” çalışmadığı sorusunu yanıtızsız bırakmaktadır.

Savenko’ların ile Kokoşkin’lerin savları, tam olarak benzeştir ve yalın mantıksal bakış açısından aynı ölçüde gülünç ve saçmadır. Ukrayna milliyetinin daha çok özgürlüğe sahip olduğu özgül bir ülkeyle bağlarını daha da güçlendireceği açık değil midir? Bu, demokrasinin tüm öncüllerini tümüyle terk edilmeksizin tartışamayacak bir gerçektir. Milliyetler için, ayrılma özgürlüğünden, bağımsız bir ulusal devlet kurma özgürlüğünden daha büyük özgürlük olabilir mi?

Liberaller (ve onları yineleyecek kadar saf olanlar) tarafından böylesine karmakırışık yapılmış bu soruna açıklık getirmek için çok yalın bir

örnek vereceğiz. Boşanma sorununu ele alalım. Rosa Luxemburg, yazısında, merkezi demokratik devletin, kendisini oluşturan parçalara özerklik tanıırken, boşanmayla ilgili yasalar dahil, en önemli yasama dallarını merkezi parlamentonun yetkisinde tutmalıdır diye yazıyor. Demokratik devletin merkezi otoritesinin boşanmaya izin verme gücünü elinde tutması kolayca anlaşılabilir bir şeydir. Gericiler, boşanma özgürlüğüne karşıdır; onlar, bu konunun “dikkatli biçimde ele alınması” gerektiğini söylerler ve yüksek sesle bunun “ailenin dağılması” demek olduğunu ilan ederler. Demokratlar ise, gericilerin ikiyüzlü olduklarına ve onların gerçekte polisin ve bürokrasinin her şeyi yapabilme gücünü, cinslerden birisinin ayrıcalıklı durumunu ve kadının en kötü biçimde ezilmesini savunduklarına inanırlar. Onlar, gerçek gerçeklikte, boşanma özgürlüğünün aile bağlarının “dağılmasına” neden olmayacağını, tersine, uygar toplumda tek olanaklı ve sağlam temelde, bir demokratik temelde aileyi güçlendireceğine inanırlar.

Kendi kaderini belirleme özgürlüğünü, yani ayrılma özgürlüğünü destekleyenleri ayrılıkçılığı yüreklendirmekle suçlamak, boşanma özgürlüğünü savunan kişileri, aile bağlarını yıkmayı yüreklendirmekle suçlamak kadar aptalca ve ikiyüzlülüktür. Tıpkı burjuva toplumunda, burjuva evliliğin dayandığı ayrıcalıkların ve ahlaksızlıkların savunucularının boşanma özgürlüğüne karşı çıkmaları gibi, kapitalist devlette de, kendi kaderini belirleme hakkını, yani ulusların ayrılma hakkını yadsımak, egemen ulusun ayrıcalıklarını ve demokratik yöntemlere karşı yönetimin polis yöntemlerini savunmaktan başka bir şey değildir.

Şüphesiz, kapitalist toplumdaki varolan tüm

ilişkilerden doğan siyasal dalaverecilik, bazen parlamento üyeleri ve gazetecileri, şu ya da bu ulusun ayrılması konusunda anlamsız ve hatta saçma gevezelik yapmaya iter. Ama sadece gerici-ler, böylesi konuşmalardan korkuya kapılırlar (ya da korkmuş gibi gözüktürler). Demokratik ilkelere bağlı olanlar, yani devlet sorunlarının halk kitleleri tarafından kararlaştırılmasında ısrar edenler, siyasetçilerin üzerinde gevezelik yaptıklarıyla halkın karar verdiği şey arasında “muazzam fark”⁶⁴ olduğunu çok iyi bilirler. Kitleler, her günkü deneyimden, coğrafi ve ekonomik bağların değerini, büyük bir pazarın ve büyük bir devletin üstünlüklerini çok iyi bilirler. Bu yüzden, onlar, sadece ulusal baskı ve ulusal sürtüşme, yaşamı mutlak olarak dayanılmaz hale getirdiği ve her türlü karşılıklı ekonomik ilişkileri engellediği zaman, ayrılmaya çare olarak başvuracaklardır.

Böylece, Bay Kokoşkin’in savlarına hangi açıdan bakarsak bakalım, bunların saçmalığın zirvesi olduğu ve demokrasinin ilkeleriyle alay etmek olduğu tanıtlanır. Ve yine de, bu savlarda birazcık mantık, Büyük-Rus burjuvazisinin sınıf çıkarlarının mantığı vardır. Anayasacı-Demokrat Parti’nin pek çok üyesi gibi, Bay Kokoşkin de, burjuvazinin para kesesinin uşağıdır. Genelde burjuvazinin ayrıcalıklarının ve özelde onun *devletinin* ayrıcalıklarının savunucusudur; bu ayrıcalıkları Purişkeviç’le el ele, omuz omuza savunur. Aralarındaki tek fark, Purişkeviç’in feodal sopaya daha çok iman etmesi, Kokoşkin ve yandaşlarının ise, bu sopanın 1905’de çok kötü biçimde hasara uğradığının farkında olmaları ve küçük-burjuvaları ve köylüleri “devletin dağılması”yla korkutarak ve tarihsel geleneklerle “halkın özgürlüğü”nü harmanlama vb. sözlerle aldatarak, kitleleri aptallaş-

tırmak için burjuva yöntemlerine güvenmeleridir.

Liberallerin ulusların siyasal kaderlerini belirleme ilkesine düşmanlıkları, gerçek sınıf açısından sadece ve yalnız şu anlama gelebilir: ulusal-liberalizm, Büyük-Rus burjuvazisinin devlet ayrıcalığını savunmak. Ve bugün, Üç Haziran rejimi altında Rusya'da marksistler arasındaki oportünistler –tasfiyeci Semkovski, Bundçu Liebman, Ukraynalı küçük-burjuva Yurkeviç–, *gerçekte* ulusal-liberallerin izinden gidiyorlar ve ulusal-liberal düşüncelerle işçi sınıfını yozlaştırıyorlar.

İşçi sınıfının ve onun kapitalizme karşı mücadelesinin çıkarları, tüm ulusların işçilerinin tam dayanışmasını ve sıkı bir birliğini gerektirir; her milliyetin burjuvazisinin milliyetçi politikalarına direnmeyi gerektirir. Bu nedenle, sosyal-demokratlar, eğer ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkını, yani ezilen ulusların ayrılma hakkını kabul etmezlerse ya da ezilen ulusların burjuvazisinin tüm ulusal taleplerini desteklerlerse, proleter siyasetten sapmış ve işçileri burjuva siyasetine tabi kılmış olacaklardır. Ücretli işçinin, asıl olarak Rus olmayan burjuvazi tarafından değil de Büyük-Rus burjuvazisi tarafından ya da Yahudi burjuvazisi tarafından değil de Polonyalı burjuvazi tarafından vb. sömürülmesi arasında hiçbir fark yoktur. Kendi sınıf çıkarlarını kavramış olan ücretli işçi, Büyük-Rus kapitalistlerinin devlet ayrıcalıkları ile Polonyalı ya da Ukraynalı kapitalistlerinin devlet ayrıcalığını elde ettikleri zaman dünyasal bir cennet kuracaklarına ilişkin verdikleri sözler karşısında eşit biçimde kayıtsızdır. Kapitalizm, her biçimde, gerek karışık nüfusun bütünleşmiş devletlerinde, gerekse ayrı ulusal devletlerde gelişmektedir ve gelişmeyi sürdürecektir

Her iki durumda da, ücretli işçi, sömürünün

nesnesi olacaktır. Sömürüye karşı başarılı mücadele yürütmek, milliyetçilikten arınmış ve deyim yerindeyse, değişik ulusların burjuvazileri arasında sürüp giden üstünlük mücadelesinde mutlak tarafsız olan proletaryayı gerektirir. Eğer herhangi bir ulusun proletaryası, “kendi” ulusal burjuvazisinin ayrıcalıklarını en küçük biçimde desteklerse, bu, diğer ulusun proletaryası arasında kaçınılmaz olarak güvensizlik yaratacaktır; burjuvaziyi sevindirecek biçimde, işçilerin enternasyonal sınıf dayanışmasını zayıflatacak ve onları bölecektir. Kendi kaderini belirleme hakkının ya da ayrılma hakkının reddedilmesi, pratikte, kaçınılmaz olarak egemen ulusun ayrıcalıklarını desteklemek demektir.

Norveç’in İsveç’ten ayrılması gibi somut bir durumu ele alırsak, daha çarpıcı kanıtlar ortaya çıkarmış olacağız.

VI. NORVEÇ’İN İSVEÇ’TEN AYRILMASI

Rosa Luxemburg, bu örneği kesin kanıt olarak aktarıyor ve şöyle tartışıyor:

“Federal ilişkiler tarihinin en son olayı, Norveç’in İsveç’ten ayrılması –aynı zamanda sosyal-yurtsever Polonya basını tarafından, aceleyle, devlet olarak ayrılma eğiliminin gücünün ve ilerici niteliğinin memnuniyet verici bir belirtisi olarak alınmıştır–, federalizmin ve ona eşlik eden ayrılmanın hiçbir biçimde ilericiliğin ya da demokrasinin bir ifadesi olmadığını hemen çarpıcı biçimde kanıtladı. İsveç kralının tahttan indirilmesi ve Norveç’i terk etmeye zorlanması demek olan sözde Norveç ‘devrimi’nden sonra, Norveçliler, bir cumhuriyet kurulması önerisini ulusal bir referandumla resmen reddederek, soğukkanlılıkla bir baş-

ka kral seçmişlerdir. Tüm ulusal hareketlere ve tüm bağımsızlık görüntüsüne yüzeysel olarak hayranlık duyanların ‘devrim’ diye iddia ettikleri şey, yalın biçimde köylülüğün ve küçük-burjuva bölgeciliğin bir belirtisidir, İsveç aristokrasisinin kendilerine dayattığı bir kral yerine kendi paralarıyla ‘kendilerine ait’ bir krala sahip olma arzusudur ve dolayısıyla, kesinlikle devrimle ortak hiçbir yanı olmayan bir harekettir. Aynı zamanda, İsveç ile Norveç arasındaki birliğin dağılması, o zamana kadar varolan federasyonun, bu durumda da ne kadar yalın biçimde hanedanın çıkarlarının bir ifadesi olduğunu ve bu nedenle yalnızca monarşizmin ve gericiliğin bir biçimini ifade ettiğini hemen göstermiştir.” (*Przegad.*)

Rosa Luxemburg’un bu konuda tüm söyledikleri harfi harfine bu kadardır! İtiraf edilmelidir ki, onun konumunun umutsuzluğunu, bu örnekte yaptığından çok daha çarpıcı biçimde gözler önüne sermek, kendisi için bile çok zor bir iştir.

Sorun, sosyal-demokratların karışık bir ulusal devlette, kendi kaderini belirleme ya da ayrılma hakkını tanıyan bir programa gereksinimleri olup olmadığı sorunuydu ve şimdi de sorun budur.

Bu noktada, Rosa Luxemburg’un kanıt olarak aktardığı Norveç örneği bize ne anlatıyor?

Yazarımız kıvranıp duruyor, espriler yaparak ve sövüp sayarak *Naprzód*’u⁶⁵ sorguluyor, ama soruya yanıt vermiyor! Rosa Luxemburg, asıl konuya ilişkin *tek bir sözcük söylemekten kaçınmak* için, güneş altındaki her şeyden söz ediyor!

Şüphesiz, kendi paralarıyla kendilerine ait bir krala sahip olma arzusu ve bir cumhuriyet kurulması önerisini bir ulusal referandumla reddedilmesi, Norveçli küçük-burjuvazinin kötü ham-

kafalığını fazlasıyla göstermiştir. Hiç şüphesiz, *Naprzód* da bunun farkına varmayarak eşdeğer kötü ve eşdeğer hamkafa niteliğini göstermiştir.

Ama bütün bunların konuyla ilgisi nedir?

Tartıştığımız sorun, ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkı ve sosyalist proletaryanın bu hakka karşı benimseyeceği tutum sorunuydu! Niçin, o zaman Rosa Luxemburg, sözü dolandırıp durmak yerine bu sorunu yanıtlamıyor?

Bir fare için kediden daha güçlü hayvan olmadığı söylenir. Rosa Luxemburg için de, belli ki, “Fraki”den daha güçlü hayvan yoktur. “Fraki”, “Polonya Sosyalist Partisi”nin sözde devrimci hizbine halk arasında takılan addır ve Krovov gazetesini *Naprzód* bu “hizip”in görüşlerini paylaşır. Rosa Luxemburg’un bu “hizip”in milliyetçiliğine karşı savaşında gözü öylesine körelmiştir ki, *Naprzód*’dan başka hiç bir şey görmemektedir.

Eğer *Naprzód* “evet” derse, Rosa Luxemburg, ona “hayır” demeyi kutsal görevi sayıyor, ve böyle yaparak, *Naprzód*’dan bağımsız olduğunu göstermediğini, tersine, “Fraki”ye gülünç biçimde bağımlı olduğunu ve Krakov karınca yuvasından daha derin ve daha geniş bir bakış açısından sorunlara bakmadığını hiç düşünmüyor. Elbette *Naprzód*, berbat ve marksist bir yayın organı denilemeyecek kadar berbat bir gazetedir; ama bu, eğer Norveç örneğini seçmişsek, onu gereğince tahlil etmekten bizi alıkoymamalıdır.

Bu örneği, marksist açıdan tahlil etmek için, kötünün kötüsü “Fraki”nin günahlarıyla değil, ama birinci olarak, Norveç’in İsveç’ten ayrılmasının somut tarihsel özellikleriyle ve ikinci olarak da, bu ayrılmayla bağlantılı olarak, her iki ülkenin *proletaryasının* karşı karşıya oldukları görevlerle ilgilenmeliyiz.

Norveç ile İsveç arasındaki coğrafi, ekonomik ve dil bağları, Büyük-Ruslar ile diğer Slav ulusları arasındaki bağlardan daha yakın değildir. Ama Norveç ile İsveç arasındaki birlik, gönüllü bir birlik değildir ve Rosa Luxemburg, ne söyleyeceğini bilmediği için, “federasyon” sorunundan söz ederek gelişigüzel konuşmaktadır. Norveç, Napolyon savaşları sırasında, Norveçlilerin iradesine rağmen, krallar tarafından İsveç’e *teslim edilmiştir*; ve İsveçliler Norveç’i boyun eğdirtmek için askeri birlikler göndermek zorunda kalmışlardır.

Norveç’e çok geniş özerklik tanınmasına rağmen (Norveç’in kendi parlamentosu vb. vardı), birliğin kurulmasından sonraki on yıllar boyunca Norveç ile İsveç arasında sürekli sürtüşmeler oldu; ve Norveçliler İsveç aristokrasisinin boyunduruğundan kurtulmak için çok çabaladılar. Sonunda, Ağustos 1905’de bunu başardılar: Norveç parlamentosu, İsveç kralının artık Norveç kralı olmadığına karar verdi ve daha sonra Norveç halkı arasında yapılan referandumda, büyük bir çoğunluk (birkaç yüze karşı 200.000)⁶⁶ İsveç’ten tam olarak ayrılmak için oy kullandı. Kısa bir kararsızlık döneminden sonra, İsveçliler bu ayrılma olgusuna boyun eğdiler.

Bu örnek, bize, çağdaş ekonomik ve siyasal ilişkiler içinde, ulusların ayrılma durumlarının hangi temelde uygulanabilir olduğunu ve gerçekten gerçekleştirebildiğini ve de siyasal özgürlük ve demokrasi koşullarında ayrılmanın *biçimini* gösterir.

Hiçbir sosyal-demokrat –siyasal özgürlük ve demokrasi sorunlarının kendisini ilgilendirmedikçe (ki bu durumda, doğal olarak artık bir sosyal-demokrat değildir)–, Norveç örneğinin, ulusların ayrılmasına ilişkin ortaya çı-

kabilen çatışmaların “Rus biçiminde” değil de, *sadece* Norveç ile İsveç’in 1905’de yaptıkları *biçimde* çözümü temelinde sistemli propaganda ve hazırlık yapılmasının sınıf bilinçli işçilerin *zorunlu görevi* olduğunu *fiilen* tanıtladığını reddedemez. Programda, ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkının tanınması talebinin anlamı tam olarak budur. Ama Rosa Luxemburg, Norveçli küçük-burjuvaların ve Krakov *Naprzód*’unun darkafallılığına şiddetle saldırarak, kendi teorisine karşıt bir olgudan kurtulmaya çalışmıştır; çünkü, çok iyi bilmektedir ki, bu tarihsel olgu, ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkının bir “ütopya” olduğu ya da “altın tabakta yemek yemek” hakkı vb. gibi bir şey olduğu yolundaki sözlerini *bütünüyle çürütmektedir*. Böylesi sözler, sadece Doğu-Avrupa milliyetleri arasındaki bugünkü güçler dengesinin değişmezliğine olan kendini beğenmiş ve oportünist inancı ifade eder.

Devam edelim. Diğer sorunlarda olduğu gibi, ulusların kendi kaderlerini belirleme sorununda da, bizim herşeyden önce ve birincil olarak ilgilendiğimiz şey, belli bir ulusun proletaryasının kendi kaderini belirlemesidir. Rosa Luxemburg, bu soruna da değinmekten nazıkçe kaçınmıştır, çünkü kendisinin seçtiği Norveç örneği temelinde bunu tahlil etmesi kendi “teori”si için bir yıkım olacaktır.

Ayrılma üzerine çatışmada Norveç ve İsveç proletaryasının aldıkları ve gerçekten almak zorunda oldukları tutum nedir? Norveç’in ayrılmasından *sonra*, Norveç’in sınıf bilincine sahip işçileri, doğal olarak bir cumhuriyet için oy vereceklerdi,* ve eğer bazı sosyalistler başka türlü oy ver-

* Proletarya cumhuriyet isterken, Norveç ulusunun ço-

mişlerse, bu, sadece Avrupa sosyalist hareketi içinde zaman zaman ne kadar ahmaklığın, ne kadar küçük-burjuva hamkafalılığın olduğunu gösterir. Bu konuda iki görüş olamaz ve biz bu noktaya, sadece Rosa Luxemburg'un sözü *konu dışına çıkartarak* karartmaya çalıştığı için değindik. Norveç sosyalist programın, Norveçli sosyal-demokratları ayrılma sorununda belli görüşleri savunmaya zorunlu kılıp kılmadığını bilmiyoruz. Norveçli sosyalistlerin, Norveç'in özerkliğinin, sınıf mücadelesinin özgürce yürütülmesi için yeterli alanı ne ölçüde sağladığı, ya da İsveç aristokrasisiyle bitip tükenmez sürtüşmeler ve çatışmaların ekonomik yaşam özgürlüğünü ne ölçüde engellediği sorularını açıkta bıraktıklarını varsayıyoruz. Ama Norveç proletaryasının bu aristokrasie karşı çıkması ve Norveç köylü demokrasisini (tüm küçük-burjuva sınırlamalarıyla) desteklemesi gerekliliği tartışılmaz.

Ya İsveç proletaryası? İsveç toprak sahiplerinin, İsveç din adamlarının kışkırtmasıyla Norveç'e karşı savaşı savundukları herkesçe bilinir. Norveç İsveç'ten daha zayıf olduğu, bir İsveç işgalini yaşadığı ve İsveç aristokrasisi kendi ülkesinde büyük ağırlığa sahip olduğu ölçüde, bu savaş savunuculuğu ciddi bir tehlike ortaya çıkardı. İsveçli Kokoşkinlerin, "devletin dağılması" tehlikesine ilişkin korkunç tablolar çizerek ve "halkın özgürlüğü"nün İsveç aristokrasisinin gelenekleriyle uyumlu olduğu konusunda güvenceler vererek, "ulusların siyasal kaderlerini belirlemesi" gibi

ğünluğu monarşiyi desteklediği için, Norveç proletaryası, genel olarak söylersek, şu seçeneklerle karşı karşıyaydı: eğer koşulları olgunlaşmışsa, devrim yapmak ya da çoğunluğa boyun eğmek ve uzun bir propaganda ve ajitasyon çalışması yürütmek.

“esnek formüllerin dikkatli biçimde ele alınması” çağrılarıyla İsveç halkını yozlaştırmak için çok zaman ve enerji harcadıklarından emin olabiliriz. Kuşkusuz, eğer İsveçli sosyal-demokratlar, toprak sahiplerinin ve “Kokoşkin”in ideoloji ve siyasetiyle savaşımlardı ve eğer *sadece* genel olarak ulusların eşitliğini *değil*, ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkını, Norveç’in ayrılma özgürlüğünü de talep etmeselerdi, sosyalizm ve demokrasi davasına ihanet etmiş olurlardı.

İsveçli işçilerin Norveçlilerin ayrılma hakkını tanımalarından, İsveçli işçiler ile Norveçli işçiler arasındaki yakın ittifak, onların kardeşçe sınıf dayanışması büyük *kazanım sağlamıştır*. Bu, İsveç işçilerinin İsveç milliyetçiliğinden etkilenmedikleri ve Norveçli proletaryasıyla kardeşliği İsveç burjuvazisinin ve aristokrasisinin ayrıcalıklarından üstün tuttıkları konusunda Norveçli işçileri ikna etmiştir. Avrupa kralları ile İsveç aristokrasisinin Norveç’e zorla kabul ettirdiği bağların çözülmesi, Norveçli ve İsveçli işçiler arasındaki bağları güçlendirmiştir. İsveçli işçiler, burjuva siyasetinin –burjuva ilişkiler, Norveçlilerin yenisinden İsveçlilere zorla boyun eğdirilmesine yol açabilir– gösterdiği *tüm* değişimlere rağmen, İsveç ve Norveç burjuvazisine karşı mücadelede her iki ulusun işçilerinin tam eşitliğini ve sınıf dayanışmasını koruyabileceklerini ve savunabileceklerini göstermişlerdir.

Yeri gelmişken, bu, Rosa Luxemburg ile aramızdaki anlaşmazlıkları Polonya sosyal-demokrasisine karşı “kullanmak” için “Fraki”lerin zaman zaman yaptığı girişimlerin ne kadar temelsiz ve hatta ciddiyetten uzak olduğunu gösterir. “Fraki”, proleter ya da sosyalist bir parti değil, küçük-burjuva milliyetçi bir partidir, Polonya sosyal-dev-

rimcileri gibi bir şeydir. Rus sosyal-demokratları ile bu parti arasında bir birlik oluşturma hiç söz konusu olmamıştır ve olamaz da. Diğer taraftan, hiçbir Rus sosyal-demokrati, Polonyalı sosyal-demokratlarla kurulmuş olan yakın ilişkilerden ve birlikten hiçbir zaman “pişmanlık” duymamıştır. Polonyalı sosyal-demokratlar, milliyetçi özlemlerin ve tutkuların içselleştirildiği bir ülkede, Polonya’da, ilk gerçek marksist, proleter partinin yaratılmasında büyük tarihsel bir hizmette bulunmuşlardır. Buna rağmen, Polonyalı sosyal-demokratların yaptığı hizmet, Rosa Luxemburg’un Rus marksist programın 9. maddesi konusunda bir sürü saçma sözler söylediği için değil, bu üzücü duruma rağmen çok büyüktür.

“Kendi kaderini belirleme hakkı” sorunu, elbette, Polonyalı sosyal-demokratlar için, Ruslar kadar önemli değildir. Amaçları, milliyetçilikten gözleri körelmiş Polonya küçük-burjuvazisiyle savaşmak olan Polonyalı sosyal-demokratların bazı şeyleri abartmış olmaları anlayışla karşılanabilir. Hiçbir Rus marksisti, Polonyalı sosyal-demokratları Polonya’nın ayrılmasına karşı oldukları için suçlamayı asla düşünmemiştir. Bu sosyal-demokratlar, sadece, Rosa Luxemburg gibi, *Rus* marksistlerin programındaki kendi kaderini belirleme hakkının tanınması gerekliliğini reddetmeye çalışırlarsa hata yapmış olurlar.

Gerçeklikte, bu, Krakov standartlarıyla anlaşılabilir ilişkileri, Büyük-Ruslar dahil Rusya’da yaşayan tüm halklara ve uluslara uyarlamaya kalkışılması gibi bir şeydir. Bu, Rus sosyal-demokrati değil, uluslararası sosyal-demokrat değil, “yanlış yoldan Polonya milliyetçisi” olmak demektir.

Uluslararası sosyal-demokrasi, ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkının tanınmasından

yanadır. Şimdi bu konuyla tartışmayı sürdüreceğiz.

VII. ENTERNASYONAL'IN LONDRA KONGRESİ KARARI (1896)

Bu kararı okuyalım:

“Bu kongre, tüm ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkını [*Selbstbestimmungsrecht*] tam olarak desteklediğini beyan eder ve bugün, askeri, ulusal ya da diğer mutlakıyetçiliğin boyunduruğu altında acı çeken her ülkenin işçilerine sempatisini ifade eder. Bu kongre, bütün bu ülkelerin işçilerini, uluslararası kapitalizmi yenilgiye uğratmak ve uluslararası sosyal-demokrasinin amaçlarına ulaşmak için, birleşik olarak savaşmak için tüm dünyanın sınıf bilincine sahip [*Klassenbewusste* – kendi sınıf çıkarlarını anlamış olan] işçilerini saflarına katılmaya çağırır.”*

Belirttiğimiz gibi, bizim oportünistler –Semkovski, Liebman ve Yurkeviç– bu kararın sadece farkında değillerdir. Ama Rosa Luxemburg bunu bilmektedir ve programımızda bulunan aynı deyişimi, yani “kendi kaderini belirleme”yi içeren kararı tam metin olarak yazısına aktarmıştır.

Rosa Luxemburg, kendi “özgün” teorisinin yolu üzerinde duran bu engeli nasıl ortadan kaldırmaktadır?

* Bkz. Londra Kongresi'ne ilişkin resmi Alman raporu: *Verhandlungen und Beschlüsse des internationalen sozialistischen Arbeiter- und Gewerkschafts-Kongresses zu London, vom 27. Juli bis 1. August 1896*, (“Londra’da 27 Temmuz-1 Ağustos 1896’da yapılan Enternasyonal Sosyalist İşçi ve Sendikalar Kongresi Kararlarının Tutanakları”) Berlin, 1897, s. 18. Enternasyonal kongrelerin kararlarını içeren bir Rusça kitapçıkta, “kendi kaderlerini belirleme” yanlış olarak “özerklik” biçiminde çevrilmiştir.

Oldukça basit... Tüm vurguyu kararın ikinci bölümüne yaparak... Onun bildiri söylemi özelliğini belirterek... İnsan bu karara sadece yanlışlıkla gönderme yapabilir!

Yazarımızın çaresizliği ve kafa karışıklığı insanı sadece hayrete düşürüyor. Genellikle, programdaki tutarlı demokratik ve sosyalist noktaların sırf bildiri söylemi olduğunu söyleyenler ve bunların tartışmaya açmaktan korkakça kaçınanlar sadece oportünistlerdir. Görünüşe göre, Rosa Luxemburg'un, kendisini bu sefer Semkovskilerin, Liekmanların ve Yurkeviçlerin içler acısı şirketinin içinde bulması nedensiz değildir. Rosa Luxemburg, yukardaki kararın doğru ya da yanlışlığına ilişkin açıkça bir şey söylemeyi göze almaz. Kararın ikinci bölümünü okumaya başladığında birinci bölümünü unutan dikkatsiz ya da yanlış bilgi sahibi okuru hesaba katıyormuş gibi yön değiştiriyor ve karıştırıyor.

Rosa Luxemburg, eğer Rusya'nın sınıf bilinçli işçilerinin gözlerinin önünde, Enternasyonal'in böylesine temel öneme sahip bir konudaki kararını, eleştirel tahlilini yapmaya tenezzül bile etmeksizin, ezip geçebileceğini sanıyorsa büyük ölçüde hata yapmaktadır.

Rosa Luxemburg'un bakış açısı, Londra Kongresi öncesinde yapılan görüşmeler sırasında, asıl olarak, Alman marksistlerinin yayın organı *Die Neue Zeit*'in sütunlarında ifade edilmişti; *bu bakış açısı, özünde, Enternasyonal'de bozguna uğradı!* Rus okurun aklında özellikle tutması gereken konunun en önemli noktası budur.

Tartışma, Polonya'nın bağımsızlığı sorunu üzerine açıldı. Üç bakış açısı ileri sürüldü:

1. "Fraki"nin bakış açısı, ki onların adına Haecker konuştu. Onlar, Polonya'nın bağımsızlığı ta-

lebinin Enternasyonal'in *kendi* programına konulmasını istediler. Önerge destek görmedi ve bu bakış açısı Enternasyonal'de bozguna uğradı.

2. Rosa Luxemburg'un bakış açısı, yani Polonyalı sosyalistlerin, Polonya'nın bağımsızlığını talep etmemeleri gerektiği. Bu bakış açısı, ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkının ilanını tümüyle olanaksız kılıyordu. Bu da, Enternasyonal'de aynı biçimde bozguna uğradı.

3. Rosa Luxemburg'a karşı çıkan ve onun materyalizminin aşırı ölçüde "tek yanlı" olduğunu tanıttıran K. Kautsky tarafından ayrıntılı biçimde ortaya konan bakış açısı; Kautsky'ye göre, şu anda Enternasyonal, Polonya'nın bağımsızlığını kendi programına bir madde olarak koyamazdı; ama Polonyalı sosyalistlerin böyle bir talebi ileri sürmeye tam olarak yetkileri vardı. Sosyalistlerin bakış açısından, ulusal baskının var olduğu yerlerde ulusal kurtuluş görevlerini yok saymak hiç şüphesiz bir hatadır.

Enternasyonal'in kararı, bu bakış açısından en özsel ve en temel önermeleri yinelemektedir: bir taraftan, bütün ulusların kendi kaderlerini belirleme haklarının tam olarak ve kuşkuyla yer vermeyecek biçimde tanınması; diğer yandan, eşdeğer biçimde, sınıf mücadelesinde işçilerin *uluslararası* birliği için kesin çağrı.

Bu kararın kesinlikle doğru olduğunu ve her iki bölümü birbirinden ayrılmaz bir bütün olarak ele alınan kararın, 20. yüzyılın başlarında Doğu-Avrupa ve Asya ülkeleri için ulusal sorunda proleter sınıf siyasetinin tek doğru yönelimini sağladığını düşünüyoruz.

Şimdi yukarda sözünü ettiğimiz üç bakış açısını daha ayrıntılı olarak ele alalım.

Bilindiği gibi, Karl Marks ve Friderich Engels,

Polonya'nın bağımsızlığı talebine etkin biçimde destek vermeyi, tüm Batı-Avrupa demokrasilerinin ve özellikle sosyal-demokrasinin zorunlu görevi saymışlardır. 1840'larda ve 1860'larda, Avusturya ve Almanya'da burjuva devrimleri döneminde ve Rusya'da "Köylü reformu"⁶⁷ döneminde, bu bakış açısı tam olarak doğrudur ve yalın biçimde tutarlı demokratik ve proleter bakış açıydı. Rusya'da ve Slav ülkelerinin pek çoğunda halk kitleleri henüz uyusukluk içindeyken, bu ülkelerde bağımsız, kitlesel ve demokratik hareketler *yokken*, Polonya'da *soylu orta tabakanın* kuruluş hareketi,⁶⁸ sadece Rusya için, sadece Slav ülkeleri için değil, tüm Avrupa demokrasisi için çok büyük ve yüce bir öneme sahipti.*

Ama Marks'ın bu tutumu, 40'lı, 50'li ve 60'lı yıllar için ya da 19. yüzyılın üçüncü çeyreği için tam olarak doğru olmakla birlikte, 20. yüzyılda doğruluğu son ermiştir. Bağımsız demokratik hareketler ve hatta bağımsız bir proleter hareket, pek çok Slav ülkesinde, hatta en geri Slav ülkelerinden birisi olan Rusya'da bile ortaya çıkmıştır. Aristokrat Polonya yok olmuştur, yerini kapitalist Polonya'ya bırakmıştır. Böylesi koşullar altında Polonya'nın istisnai devrimci önemini yitirmesi doğaldır.

* 1863'de isyan eden Polonyalı soyluların tutumunu ve Polonya hareketinin önemini (Marks gibi) anlayan Çernişevski gibi tüm Rus devrimci demokratların tutumlarını, çok daha sonra ortaya çıkan, öylesine cahil, miskin ve gübre yığınına yapışmış köylü görüşünü ifade eden ve Polonyalı soylu orta tabakanın mücadelesinin Rus demokrasisi için önemini göremeyecek kadar onlara karşı haklı bir nefret duyan Ukraynalı küçük-burjuva Dragomanov'un tutumuyla karşılaştırmak çok ilginç bir tarih araştırması olur. (Bkz. Dragomanov, *Tarihsel Polonya ve Büyük-Rus Demokrasisi*.) Dragomanov, ulusal-liberal olduktan sonra Bay P. B. Struve'nin ateşli öpücüklerini hak etmiştir.

PSP'nin (Polonya Sosyalist Partisi, bugünkü "Fraki"ler) 1896'da Marks'ın *ayrı bir çağa* ait bakış açısını tüm zamanlar için "geçerli" kılma girişimi, marksizmin *ruhuna* karşı marksizmin *söylemlerini* kullanma girişimiydi. Polonyalı sosyal-demokratlar, bu nedenle, bir yandan ilk kez Polonya'da saf bir proleter partiyi yaratırken ve Polonyalı işçiler ile Rus işçilerinin sınıf mücadelelerinde çok sıkı ittifak içinde bulunmaları gerektiği çok önemli ilkesini ilan ederken, diğer yandan Polonyalı küçük-burjuvazinin aşırı milliyetçiliğine saldırmakta ve ulusal sorunun Polonyalı işçiler için ikincil dereceden öneme sahip olduğunu belirtmekte tam olarak haklıydılar.

Ama bu, 20. yüzyılın başında, Enternasyonal'in ulusların siyasal kaderlerini belirleme ilkesini ya da ayrılma hakkını Doğu-Avrupa ve Asya için gereksiz saymalı mı demektir? Bu, büyük bir saçmalık olurdu ve (teorik olarak) Türk, Rus ve Çin devletlerindeki burjuva-demokratik reformların tamamlanmış olduğunu kabul etmekle ve (pratikte) mutlakıyetçiliğin yanında oportünistçe yer almakla eşdeğer olurdu.

Hayır. Doğu-Avrupa ve Asya'da burjuva-demokratik devrimlerin başladığı bir zamanda, ulusal hareketlerin uyandığı ve yoğunlaştığı, bağımsız proleter partilerin kurulduğu bu dönemde, bu partilerin ulusal sorun konusundaki görevleri iki yönlü olmalıdır: birincisi, tüm ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkını tanımak, çünkü burjuva-demokratik reform henüz tamamlanmamıştır ve işçi sınıfı demokrasisi tutarlı, ciddi ve içtenlikli olarak (liberal, Kokoskin tarzında değil) ulusların eşit hakları için savaşır; ikincisi, belli bir devlet içinde, kendi tarihindeki tüm değişimler boyunca, burjuvazinin tekil devletlerin sınırlarında mey-

dana getirdiği değişikliklere bakmaksızın, tüm ulusların proleterlerinin sınıf mücadelesinde sıkı ve bölünmez bir ittifakı.

Enternasyonal'in 1896 kararlarında formüle edilen, proletaryanın bu ikili görevidir. Bu, Rus marksistlerinin 1913 yazında toplanan konferansı⁷⁰ tarafından kabul edilen kararının özünde, temelinde yatan ilkedir. Bazı kişiler, gerçekte, bu kararın, kendi kaderini belirleme ve ayrılma hakkını tanıyan, milliyetçiliğe azami "ödün" veriyor görünen (gerçeklikte, *tüm* ulusların kendi kaderini belirleme *hakkının* tanınması, azami *demokrasi* ve asgari milliyetçilik demektir) 4. maddesinin, herhangi bir ulusun burjuvazisinin milliyetçi sloganlarına karşı işçileri uyaran ve tüm ulusların işçilerinin enternasyonal birleşik proleter örgütleri içinde birlik ve kaynaşmasını talep eden 5. maddesiyle "çeliştiğini" iddia ediyorlar. Ama bu "çelişki", sadece, örneğin, İsveçli ve Norveçli proletaryanın birliği ve sınıf dayanışmasının neden İsveçli işçilerin Norveç'in ayrılma ve bağımsız bir devlet kurma özgürlüğünü onayladıkları zaman güçlendiğini kavrayamayan aşırı sığ düşünceler için söz konusudur.

VIII. ÜTOPYACI KARL MARKS VE PRATİK ROSA LUXEMBURG

Rosa Luxemburg, Polonya'nın bağımsızlığının bir "ütopya" olduğunu söylerken ve bunu *ad nauseam** yinelerken, alaycı bir biçimde haykırır: Neden İrlanda'nın bağımsızlığı talebini ileri sürmüyorsunuz?

"Pratik" Rosa Luxemburg, belli ki, Karl Marks'

* *La.* Bıktırana kadar. -ç.

ın İrlanda'nın bağımsızlığı sorununa ilişkin tutumunu bilmiyor. *Somut* bir ulusal bağımsızlık talebinin gerçek bir marksist tarafından nasıl tahlil edildiğini göstermek için, bu konunun üzerinde durmaya değer.

Sosyalist tanıdıklarının zekasını ve inançlarının gücünü sınamak, kendi ifadesiyle, onları “muayene etmek” Marks'ın adeti idi.⁷¹ Marks, Lopatin'le tanıştıktan sonra Engels'e yazdığı 5 Temmuz 1870 tarihli mektupta genç Rus sosyalisti için son derece övücü sözler ifade ettikten sonra şunu ekler:

“Polonya onun zayıf noktası. Bu konuda bir İngilizin –eski ekolden İngiliz çartistinin– İrlanda konusunda konuştuğu gibi konuşuyor.”⁷²

Marks, ezen bir ulusun bir sosyalistinin ezilen ulusa karşı tutumunu sorguluyor ve egemen ulusun sosyalistlerinin *ortak* kusurunu hemen ortaya çıkartıyor: ezilen uluslara karşı sosyalist yükümlülüklerini anlamayı başaramamak, “egemen ulus”un burjuvazisinden edinilmiş önyargıları yansıtmak.

Marks'ın İrlanda üzerine olumlu açıklamalarına geçmeden önce, işaret etmeliyiz ki, Marks ve Engels'in ulusal soruna ilişkin genel tutumlarını kesin olarak eleştireldir ve onun tarihsel olarak koşullu önemini kabul ederler. Bu yüzden Engels, 23 Mayıs 1851'de Marks'a, tarih araştırmasının kendisini Polonya'ya ilişkin kötümser sonuçlara götürdüğünü, Polonya'nın öneminin geçici –sadece Rusya'daki tarım devrimine kadar– olduğunu yazar.⁷³ Polonya'nın tarihteki rolü, “cüretkar budalalık”lardan birisidir. “Ve Polonya'nın, Rusya'yla kıyaslandığında bile ilericiliği başarılı biçimde temsil ettiği tek bir an ya da tarihsel öneme sa-

hip yaptığı herhangi bir şey gösterilemez.” Rusya, “tembel soylu orta tabakanın Polonyası”ndan daha çok uygarlığı, eğitimi, sanayiye ve burjuvaziye içermektedir. “Varşova ve Krakov, St. Petersburg, Moskova, Odessa vb. vb. ile kıyaslandığında nedir ki!” Engels, Polonya soylu orta tabakanın ayaklanmasının başarılı olacağına inanmıyordu.

Ama bir dehanın derin kavrayışını gösteren tüm bu düşünceler, Engels ve Marks’ın on iki yıl boyunca, Rusya henüz uykudayken ve Polonya kaynakken, Polonyalıların hareketine çok derin ve çok sıcak sempati göstermelerini engellememiştir.

Marks, 1864’de Enternasyonal açış konuşmasını hazırlarken, Engels’e Mazzini’nin milliyetçiliğiyle savaşmak gerektiğini yazar (4 Kasım 1864) ve devam eder: “Konuşmada, uluslararası siyasete ayrılan yerde, milliyetlerden değil ülkelerden söz ediyorum ve *minores gentium*’u* değil, Rusya’yı kınıyorum.” Marks’ın, “işçi sorunu”yla kıyaslandığında ulusal sorunun ikincil konumu konusunda hiç kuşkusuz yoktur. Ama onun teorisi, ulusal hareketleri gözardı etmekten, cennetin dünyadan uzak olduğu kadar uzaktır.

1866’ya gelince. Marks, Paris’teki “Proudhoncu klik” konusunda Engels’e yazdığı mektupta şöyle söyler:

Bu klik, “milliyetin bir saçmalık olduğunu söylüyor ve Bismarck ile Garibaldi’ye saldırıyor. Yaptıkları, şovenizme karşı polemik olarak yararlı ve açıklanabilir şeyler. Ama tüm Avrupa’nın, Fransa’daki bayların *la misère de l’ignorance*’ı** ortadan kaldıracakları zamana kadar kendi köşesinde sessizce oturması gerek-

* Fr. Küçük ulusları. -ç.

** Fr. Cahillik sefaletini. -ç.

tiğini ve oturacağını düşünen Proudhon'un imanlı izleyicileri olarak (buradaki iki iyi dostum Lafargue ve Longuet onların arasındadır) ... garip biçimde gülünç oluyorlar.” (7 Haziran 1866 tarihli mektup.)

20 Haziran 1866'da Marks şöyle yazar:

“Dün, Enternasyonal Konseyi'nde bugünkü savaş üzerine bir tartışma oldu... Öngörüleceği gibi, tartışma, genelde 'milliyet sorunu'na ve buna karşı tutumumuzun ne olacağına geldi dayandı... '*jeune France*'* (*işçi olmayanlar*) temsilcileri, tüm milliyetlerin ve hatta ulusların '*des préjugés surannés*'** olduğu iddiasıyla ortaya çıktılar. Proudhonlaşmış Stirnerizm⁷⁴ ... Bütün dünya, Fransızlar bir toplumsal devrim yapacak olgunluğa ulaşana kadar bekleyecek... Konuşmaya başladığımda, milliyetleri rafa kaldıran bizim dostumuz Lafargue ve diğerlerinin 'Fransızca', yani dinleyenlerin onda dokuzunun anlamadığı bir dilden konuştuklarını söylediğimde İngilizler çok güldüler. Ayrıca, onun milliyetleri yadsıma ile, tamamen bilinçsizce, milliyetlerin Fransız ulus örneğiyle doğrulmasını anladıklarını ima ettim.”

Marks'ın tüm bu eleştirel sözlerinden çıkan sonuç açıktır: işçi sınıfı, ulusal sorunu bir fetiş haline getirecek son sınıf olmalıdır, çünkü kapitalizmin gelişmesi, zorunlu olarak *tüm* ulusları bağımsız yaşam yönünde uyandırmaz. Ama kitlesel ulusal hareketler bir kez başladıktan sonra bir kenara itmek ve onların içindeki ilerici olanı desteklemeyi reddetmek, fiilen, “kendi ulusunu” örnek ulus (ya da, ekleyelim, bir devlet kurma ayrıcalığına sahip tek ulus) olarak kabul eden *milliyetçi* ön-

* Fr. Genç Fransızlar. -ç.

** Fr. Eski miş önyargılar. -ç.

yargıları hoşnut etmeye çalışmak olur.*

Ama İrlanda sorununa geri dönelim:

Bu sorunda Marks'ın tutumu, mektuplarındaki şu sözlerde çok açık olarak ifade ediliyor:

“İngiliz işçilerinin Fenianizmi⁷⁵ destekleyen bu gösteri yapmaları için elimden geleni yaptım... Önceden İrlanda'nın İngiltere'den ayrılmasının olanaksız olduğunu düşünürdüm. Her ne kadar ayrılmadan sonra federasyon gelebilecekse de, şimdi bunun kaçınılmaz olduğunu düşünüyorum.”

2 Kasım 1867'de Marks'ın Engels'e yazdığı budur.

Aynı yılki 30 Kasım tarihli mektubunda şunları ekliyor:

“... İngiliz işçilerine ne öğütleyeceğiz? Kanımca, ‘Birliğin İptal Edilmesi’ni (İrlanda ve İngiltere birliğinin iptali, yani İrlanda'nın İngiltere'den ayrılmasını) kendi *pronunziamento*'larının** bir maddesi yapmalıdırlar. Bu, İrlandalıların kurtuluşunun bir İngiliz partisinin programında yer alabilecek yasal ve olanaklı tek biçimdir. Deneyim, daha sonra, bu iki ülke arasındaki yalın kişisel birliğin devam edip edemeyeceğini gösterecektir...”

“... İrlandalıların gereksindikleri şunlardır:

- 1) Kendilerine ait hükümet ve İngiltere'den bağımsızlık;
- 2) Bir tarım devrimi...”

Marks, İrlanda sorununa büyük önem veri-

* Bkz. Marks'ın Engels'e yazdığı 3 Haziran 1867 tarihli mektup: “... *Times*'ın Paris haberlerinden, Parislilerin Rusya'ya karşı Polonyalıların lehine çıkışlarını sevinçle öğrendim... Bay Proudhon ve onun küçük doktriner kliği, Fransız halkı değildir.”

** *İt. Bildirgelerinin -ç.*

yordu ve Alman İşçi Birliği'nde bu konuda bir bu-
çuk saat süren bir konferans verdi (17 Aralık 1867
tarihli mektup).

Engels, 20 Kasım 1868 tarihli mektubunda,
“İngiliz işçileri arasındaki İrlandalı düşmanlığı”n-
dan söz ediyor ve yaklaşık bir yıl sonra (24 Ekim
1869) bu konuya geri dönerek şunları yazıyor:

“*Il n'y a qu'un pas** İrlanda ile Rusya'nın
arası... İrlanda tarihi, bir ulusun bir başka ulusu
boyunduruk altına almasının kendisi için na-
sıl bir felaket olduğunu gösterir. İngilizlerin bü-
tün iğrençliklerinin kökeninde İrlanda vardır.
Henüz Cromwell dönemini bitiremedim, ama
şu kadarı benim için kesin, İrlanda'da askeri
yönetim kurmak ve burada yeni bir aristokrasi
yaratmak gerekli olmasaydı, İngiltere'de bazı
şeyler başka türlü olurdu.”

Geçerken, Marks'ın Engels'e yazdığı 18 Ağus-
tos 1869 tarihli mektubuna da değinelim:

“Posen'deki Polonyalı işçiler, Berlin'deki
meslektaşlarının yardımıyla bir grevi zafere
ulaştırdılar. *Monsieur le Capital'e*** karşı bu
mücadele –grevin alt biçiminde olsa bile–, ulu-
sal önyargılardan kurtulmak için burjuva bay-
ların barış nutuklarından çok daha önemli bir
yoldur.”

Marks'ın İrlanda sorununa ilişkin Enternas-
yonal'de izlediği siyaset şundan da görülebilir.

Marks, 18 Kasım 1869'da Engels'e, Enternas-
yonal Konseyi'nde İngiliz hükümetinin İrlanda affı
konusundaki tavrı sorunu üzerine bir saat on beş
dakika konuştuğunu ve şu kararı önerdiğini ya-
zar:

“Bay Gladston'un hapsedilmiş İrlandalı

* *Fr.* Bir adımlık mesafe. -ç.

** *Fr.* Bay Sermaye. -ç.

yurtseverlerin serbest bırakılması için İrlandalıların talebine verdiği yanıtta bilerek İrlanda ulusuna hakaret ettiği;

Siyasal affı, kötü yönetimin kurbanlarını ve onların mensup oldukları halkı aşağılayıcı koşullara bağladığı;

Sorumlu konumunda olmasına rağmen, Amerika köle sahiplerinin isyanını alenen ve coşkuyla alkışlarken, şimdi İrlanda halkına pasif itaat öğretisini telkin etmeye kalkıştığını;

İrlandalıların affı sorununa ilişkin tüm yaptıkları, Bay Gladstonu'un Tory rakiplerini iktidardan devirdiği ateşli suçlamalarla yürüttüğü gerçek ve özsel *fetih siyasetidir*;

Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi, İrlanda halkının af hareketini ateşli, sağlam ve yürekli biçimde yürütmesine hayranlığını ifade eder;

Bu kararın, İşçi Birliği'nin Avrupa ve Amerika'daki tüm şubelerine ve kendisiyle bağlantılı tüm işçi örgütlerine bildirilmesine, karar vermiştir.”

10 Aralık 1869'da Marks, Enternasyonal Konseyi'nde okunacak olan İrlanda sorunu üzerine raporunu şöyle sunacağını yazıyor:

“İrlanda için ‘uluslararası’ ve ‘insanca’ tüm sözlerin dışında, –Enternasyonal Konseyi'nde kabul edileceğini sanıyorum– *İrlanda'yla bugünkü bağlardan kurtulmak İngiliz işçi sınıfının doğrudan ve mutlak çıkarıdır*. Ve İngiliz işçilerine anlatamayacağım bazı nedenlerden dolayı, bu, tümüyle benim inancımdır. İngiliz işçi sınıfının üstünlük kurmasıyla İrlanda rejiminin devrilmesinin olanaklı olabileceğine uzun süredir inanıyorum. *New-York Tribune*'de⁷⁶ [Marks'ın uzun süre katkıda bulunduğu Amerikan gazetesi] bu noktayı her zaman ifade ettim. Derinliğine inceleyince, şimdi, bunun

tersine inanıyorum. İrlanda kurtulana kadar İngiliz işçi sınıfı *asla hiçbir şeyi başaramayacaktır...* İngiltere’de İngiliz gericiliğinin kökleri, İrlanda’nın boyun eğdirilmesindedir.” (İtalikler Marks’a aittir.)

Şimdi Marks’ın İrlanda sorununa ilişkin siyaseti okuyucumuz için daha açık hale gelmiş olmalı.

“Ütopyacı” Marks, öylesine “pratik olmayan”-dır ki, yarım yüzyıl sonra bile gerçekleşmeyen İrlanda’nın ayrılmasından yana olmuştur.

Marks’ın bu siyasetinin nedeni neydi ve bu siyaset yanlış değil miydi?

Başlangıçta Marks, İrlanda’nın, ezilen ulusun ulusal hareketiyle değil, ezen ulusun işçi sınıfının hareketiyle kurtulabileceğini düşünmüştü. Marks, sadece işçi sınıfının zaferinin tüm milliyetlerin tam kurtuluşunu getireceğini bildiğinden, ulusal hareketi mutlak olarak ele almadı. Ezilen ulusun burjuva kurtuluş hareketi ile ezen ulusun proletaryasının kurtuluş hareketi arasındaki olası tüm ilişkileri önceden kestirmek olanaksızdır (bugün Rusya’da ulusal sorunu böylesine zor hale getiren bu sorundur).

Ama olaylar öyle gelişti ki, İngiliz işçi sınıfı oldukça uzun süre liberallerin etkisi altında kaldı, liberallerin yedek gücü oldu ve liberal işçi politikasını benimseyerek kendisini öndersiz bıraktı. İrlanda’da burjuva kurtuluş hareketi, çok daha fazla güçlendi ve devrimci biçimler aldı. Marks, bu konudaki görüşlerini gözden geçirdi ve düzeltti. “Bir ulusun bir başka ulusu boyunduruk altına almasının kendisi için nasıl bir felaket olduğunu gösterir.” İngiliz işçi sınıfı, İrlanda İngiliz boyunduruğundan kurtulana kadar asla özgür olamayacaktır. İngiltere’deki gericilik, İrlanda’nın köleleş-

tirilmesiyle güçlenmiştir ve ondan beslenmektedir (tıpkı Rusya’da gericiğin bir çok ulusun köleleştirilmesinden beslendiği gibi!).

Ve Marks, Enternasyonal’de “İrlanda ulusu”na, “İrlanda halkı”na sempati kararı önerdiğinde (pek zeki L. VI, zavallı Marks’ı sınıf mücadelesini unuttuğu için büyük olasılıkla kınardı!), “Her ne kadar ayrılmadan sonra federasyon gelebilecekse de” İrlanda’nın İngiltere’den *ayrılmasını* savundu.

Marks’ın ulaştığı sonuçların teorik temelleri neydi? İngiltere’de burjuva devrimi uzun süre önce tamamlanmıştı. Ama henüz İrlanda’da bu devrim tamamlanmamıştı; şimdi, yarım yüzyıl sonra, İngiliz liberallerinin reformlarıyla tamamlanmıştır. Eğer İngiltere’de kapitalizm, Marks’ın başlangıçta umduğu kadar hızlı devrilmiş olsaydı, İrlanda’da burjuva-demokratik ve genel ulusal hareketin yeri olamazdı. Ama bu hareket geliştiği için, Marks, İngiliz işçilerine bunu desteklemelerini, buna devrimci bir ivme vermelerini ve *kendi* özgürlüklerinin çıkarı açısından bakmalarını öğütledi.

1860’larda İrlanda ile İngiltere arasındaki ekonomik bağlar, doğal olarak, bugün Rusya’nın Polonya, Ukrayna vb. ile olan bağlarından bile daha sıkıydı. İrlanda’nın ayrılmasının “pratik olmayışı” ve “uygulanamazlığı” (sadece coğrafi koşullar ve İngiltere’nin çok büyük sömürge gücü sayesinde olsa bile) oldukça açıktı. İlke olarak federalizmin bir düşmanı olmakla birlikte, Marks, bu durumda federasyon olasılığını,* *sadece* İrlanda’nın

* Yeri gelmişken, sosyal-demokrat bakış açısından, “kaderlerini belirleme” hakkından *ne* federasyon, *ne de* özerklik (gerçi, soyutta konuşulduğunda, her ikisi de “kendi kaderi-

kurtuluşu, reformist yoldan değil, devrimci yoldan, İngiltere'nin işçi sınıfının desteğinde İrlanda halk kitlelerinin bir hareketiyle gerçekleşirse kabul eder. Şüphesiz, tarihsel sorunun sadece böyle bir çözümü, proletaryanın çıkarlarına ve hızlı toplumsal ilerlemeye en uygun çözüm olabilirdi.

Ama olaylar başka türlü gelişti. Hem İrlanda halkı, hem İngiliz proletaryası zayıf olduklarını tanıtladılar. Ancak şimdi, İngiliz liberalleri ile İrlanda burjuvazisi arasındaki alçakça pazarlıklarla İrlanda sorunu, tarım reformu (tazminatlı) ve özerklikle (henüz ortaya konulmayan) *çözümленmektedir* (Ulster örneği bunun ne kadar zor olduğunu gösterir). Peki sonra? Bundan, Marks ve Engels'in "ütopyacı" oldukları, "uygulanamaz" ulusal talepler ileri sürdükleri ya da İrlanda küçük-burjuva milliyetçilerinin (çünkü Fenian hareketinin küçük-burjuva niteliği kuşkusuzdur) kendilerini etkilemelerine izin verdikleri vb. sonucunu mu çıkaracağız?

Hayır. İrlanda sorununda da, Marks ve Engels, kitleleri demokrasi ve sosyalizm ruhuyla gerçekten eğiten tutarlı bir proleter siyaset izlediler. Sadece böyle bir siyaset, hem İrlanda'yı, hem de İngiltere'yi gerekli reformların yapılmasında yarım yüzyıllık bir gecikmeden koruyabilirdi ve bu reformların gericiilere yaranmak için liberaller tara-

ni belirleme" kategorisine girerse de) anlaşılamayacağını nedenini görmek zor değildir. Federasyon hakkı, tümüyle anlamsızdır, çünkü federasyon, iki taraflı bir sözleşme anlamına gelir. Söylemeye gerek yok ki, Marksistler, programlarına genel olarak federalizmi savunmayı alamazlar. Özerkliğe gelince, marksistler, özerklik "hakkı"nı değil, karışık bir ulusal bileşime sahip ve coğrafi ve diğer koşulları büyük çeşitlilik gösteren bir demokratik devletin genel evrensel bir ilkesi olarak özerkliğin *kendisini* savunurlar. Dolayısıyla, "ulusların özerklik hakkı"nı tanımak, "ulusların federasyon hakkını" tanımak kadar saçmadır.

findan önemli kısımları kesilip atılarak bozulmasını önleyebilirdi.

Marks ve Engels'in İrlanda sorununa ilişkin siyasetleri, ulusal hareketlere karşı ezen ulusun proletaryasının benimsemesi gereken tutumun görkemli bir örneği, *pratik* önemini hiç yitirmemiş bir örneği olarak hizmet eder. Bu siyaset, bir ulusun toprak beyleri ile burjuvazisinin zorbalığı ve ayrıcalığıyla oluşturulmuş olan devlet sınırlarının değiştirilmesi düşüncesini "ütopyacılık" olarak yaftalamakta acele eden her renkten ve her dilden tüm ülkelerin hamkafalarına "uşakça aceleliğe" karşı bir uyardır.

Eğer İrlanda ve İngiltere proletaryası, Marks'ın siyasetini kabul etmemiş olsalardı ve İrlanda'nın ayrılmasını kendi sloganları haline getirmemiş olsalardı, bu, en kötü oportünizm olurdu, demokratlar ve sosyalistler olarak kendi görevlerini reddetmek olurdu ve *İngiliz* gericiliğine ve *İngiliz* burjuvazisine verilmiş bir taviz olurdu.

IX. 1903 PROGRAMI VE TASFİYECİLERİ

Rus marksist programın kabul edildiği 1903 Kongresinin tutanakları çok ender bulunuyor ve bugün, işçi sınıfı hareketinin aktif üyelerinin büyük çoğunluğu, programın değişik maddelerinin altında yatan nedenleri bilmezler (buna ilişkin tüm yazın legalitenin lütuflarından yararlandığından bu bilgisizlik çok daha fazladır...). Bu nedenle, ele aldığımız soruna ilişkin olarak 1903 Kongresi'nde yapılan tartışmaları tahlil etmek gereklidir.

Herşeyden önce belirtelim ki, "ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkı" konusunda Rus sosyal-demokrat yazını, yetersiz olsa da, yine de

bu hakkın her zaman ayrılma hakkı anlamına geldiğini açıkça gösterir. Bundan kuşku duyan ve 9. maddenin “muğlak” vb. olduğunu beyan eden Semkovskiler, Liebmanlar ve Yurkeviçler, sadece ya aşırı cehaletleri ya da dikkatsizlikleri nedeniyle böyle davranmaktadırlar. Daha 1902’de Plehanov, *Zarya*’da, program tasarısındaki “kendi kaderini belirleme hakkı”nı savundu ve bu talebin, burjuva demokratları için zorunlu olmadığı halde, “sosyal-demokratlar için zorunlu” olduğunu yazdı. Plehanov şöyle söyler:

“Eğer Büyük-Rus milliyetinden yurttaşlarımızın ulusal önyargılarına karşı çıkmaktan korktuğumuz için bu talebi ileri sürmeyi unutsak ya da ileri sürmekte duraksarsak, ‘bütün ülkelerin işçileri birleşiniz’ çağrısı dudaklarımızda utanç verici bir yalan olacaktır...”⁷⁷

Bu, irdelediğimiz maddeyi destekleyen temel sava çok uygun bir tanımlamadır; öylesine uygun ki, programımızın “herşeye karşı” eleştiricilerinin bunu hiç anmamaları şaşırtıcı değildir. Bu maddenin terkedilmesi, hangi nedenle olursa olsun, *gerçekte*, *Büyük-Rus* milliyetçiliğine “utanç verici” bir ödündür. Ama ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkı sorunu *tüm* ulusların sorunu olduğuna göre, neden Büyük-Rus milliyetçiliği? Çünkü bu, Büyük-Ruslardan ayrılmak anlamına gelir. *Ulusların ayrılma* hakkının tanınması için çağrı, *proletaryanın birliğinin* yararınadır, proleter sınıf dayanışmasının yararınadır – Plehanov’un yukarda aktardığımız sözlerinde 12 yıl önce kabul ettiği budur. Oportünistlerimiz bunu biraz düşünselerdi, büyük olasılıkla kendi kaderini belirleme konusunda böylesine saçma konuşmazlardı.

Plehanov’un savunduğu program tasarısını kabul eden 1903 Kongresi’nde ana çalışma,

Program Komisyonu tarafından yapılmıştır. Ne yazık ki, onun çalışmalarının tutanakları saklanmadı; saklansaydı, özellikle bu madde için ilginç olurdu, çünkü komisyonda *sadece* Polonya sosyal-demokratların temsilcileri Warszawski ve Hanecki kendi görüşlerini savunmaya çalıştılar ve “kendi kaderini belirleme hakkının tanınması”na karşı çıktılar. Yukarda tahlil ettiğimiz Rosa Luxemburg’un Polonya dilinde yazdığı yazısında ileri sürdüğü savlar ile onların savlarını (Warszawski’nin konuşmasında ve Hanecki ile birlikte sundukları bildiri de ileri sürmüşlerdir; Kongre tutanakları, s. 134-136 ve 388-390) karşılaştırma zahmetine katlanan okur, her ikisinin özdeş olduğunu görecektir.

Bu savlar, Plehanov’un herkesten daha çok Polonyalı marksistlere karşı konuşma yaptığı II. Kongre’nin Program Komisyonu tarafından nasıl ele alındı? Onlarla acımasızca alay edildi! Rusya marksistlerine ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkını tanımaktan vazgeçmeleri önerisinin saçmalığı, öylesine açık ve net olarak gösterildi ki, Polonyalı marksistler, *kongrenin genel toplantısında kendi savlarını yinelemeye bile kalkışamadılar!* Büyük-Rus, Yahudi, Gürcü ve Ermeni marksistleri üst kurulda kendi davalarının kabul edilmesinin umutsuz olduğuna inandıklarından kongreyi terk ettiler.

Söylemeye gerek yok ki, bu tarihsel olay, *kendi* programıyla ciddi olarak ilgilenen herkes için çok büyük öneme sahip. Gerçek şu ki, Polonyalı marksistlerin savları, kongrenin Program Komisyonu’nda tümüyle yenilgiye uğraması ve Polonyalı marksistlerin kendi görüşlerini kongre genel toplantısında savunmaktan vazgeçmeleri çok anlamlıdır. Rosa Luxemburg’un 1908’deki yazısında bu konuda “alçakgönüllü” sessizliği şaşır-

tıcı değildir – kongreyi anımsamak çok tatsız olmalı! Rosa Luxemburg, 1903’de Warszawski ve Hanecki’nin programın 9. maddesinin “düzeltilmesi”ne ilişkin, ne Rosa Luxemburg’un, ne de diğer Polonyalı sosyal-demokratların yinelemeye yanaşmadıkları (ya da asla yanaşmayacakları) yersiz gülünç öneri konusunda da sessizliğini koruyor.

Ama her ne kadar 1903 yenilgisini gizleyen Rosa Luxemburg, bu gerçekler karşısında sessizliğini sürdürüyorsa da, kendi partilerinin tarihine ilgi duyanlar, gerçeği öğrenmek için bu işi üstlenecekler ve onların anlamı üzerine düşüneceklerdir.

Rosa Luxemburg’un arkadaşları 1903 Kongresi’ni terk ederken aşağıdaki öneriyi yaptılar:

“Biz, program tasarımasının 7. maddesinin [şimdi 9. madde] şöyle olmasını öneriyoruz: Madde 7: *Devlet içindeki tüm ulusların tam kültürel gelişim özgürlüğünü güvence altına alan kurumlar.*” (Tutanakların 390. sayfası).

Böylece Polonyalı marksistler, o zaman ulusal sorun üzerine ileri sürdükleri görüşleri öylesine muğlak ki, kendi kaderini belirlemenin yerine, pratik olarak, sadece farklı bir ad altında ünlü “ulusal-kültürel özerklik”i önerdiler.

Bu inanılmaz gibi geliyor, ama ne yazık ki gerçek. Kongreye, Kostrov’un istişare oyunu saymazsak, beş oyla beş Bundçu ve altı oyla üç Kafkasyalı hazır bulunduğu halde, kendi kaderini belirlemeye ilişkin maddenin reddedilmesi için *tek bir* oy bile kullanılmadı. Bu maddeye “ulusal-kültürel özerklik”in eklenmesi önerisi için (Glodblatt’ın “ulusların tam kültürel gelişim özgürlüğü hakkı” formülünün lehine) üç oy kullanıldı ve dört oy da

Lieber'in ("ulusların kültürel gelişim özgürlüğü hakkı") formülü için kullanıldı.

Rus liberal partisinin –Anayasacı-Demokrat Parti– sahneye çıktığı bugün, bu partinin programında, ulusların siyasal kaderlerini belirlemesi yerine "kendi kültürel kaderini belirlemesi"nin yer aldığını biliyoruz. Rosa Luxemburg'un Polonyalı arkadaşları, bu nedenle, PSP'nin milliyetçiliğine karşı "*savaş*"ı, marksist programın yerine *liberal* bir programın konulmasını önerecek kadar başarıyla yürütmüşlerdir! Ve bir solukta bizim programımızı oportünist olmakla suçlamışlardır; II. Kongre'nin Program Komisyonu tarafından gülecek karşılanan bu suçlama hiç şaşırtıcı değildir!

Gördüğümüz gibi, "ulusların kendi kaderlerini belirlemesi"ne *bir tanesinin bile* karşı çıkmadığı II. Kongre delegeleri "kendi kaderini belirleme"den neyi anlamışlardır?

Tutanaklardan yapılan aşağıdaki üç alıntı bunu yanıtlamaktadır:

"*Martinov*, 'kendi kaderini belirleme' teriminin geniş olarak yorumlanamayacağı görüşündedir; bu terim, bölgesel özyönetim değil, sadece bir ulusun kendine ayrı bir yönetim kurma hakkı demektir." (s. 171.)

Martinov, Rosa Luxemburg'un arkadaşlarının savlarının çürütüldüğü ve gülünç bulunduğu Program Komisyonu'nun bir üyesiydi. O sıralar Martinov, bir ekonomistti ve *İskra*'nın şiddetli bir muhalifiydi; eğer Program Komisyonu'nun çoğunluğu tarafından paylaşılmayan bir görüşü ifade etmiş olsaydı, kesinlikle reddedilirdi.

Bundçu Goldblatt, komisyon çalışmalarını tamamladıktan sonra, kongrede programın 8. maddesine (şimdi 9. madde) ilişkin görüşmede

ilk sözü aldı. Şöyle söyledi:

“Kendi kaderini belirleme hakkı’na itiraz edilemez. Bir ulus bağımsızlık için savaştığında, buna karşı çıkılmamalıdır. Eğer Polonya, Rusya ile yasal evlilik yapmayı reddederse, Plehanov’un ortaya koyduğu gibi, ona müdahale edilmemelidir. Bu sınırlar içinde bu görüşe katılıyorum.” (s. 175-176.)

Plehanov, kongrenin genel toplantısında bu konuya ilişkin hiç konuşmadı. Goldblatt, “kendi kaderini belirleme hakkı”nın ayrılma hakkı anlamına geldiğinin yalın biçimde ayrıntılı olarak açıklandığı Program Komisyonu’nda Plehanov’un söylediklerine gönderme yaptı. Goldblatt’tan sonra konuşan Lieber şunu belirtti:

“Elbette, eğer herhangi bir milliyet, Rusya’nın sınırları içinde yaşamak istemiyorsa, parti bu ulusun önüne hiçbir engel koymayacaktır.” (s. 176.)

Okuyucu, programı kabul eden partinin II. Kongresi’nde, kendi kaderini belirlemenin “sadece” ayrılma hakkı anlamına geldiğine ilişkin anlayış birliği olduğunu görecektir. Bundçular bile o sırada bu gerçeği kavramışlardı ve sadece bizim yaşadığımız içler acısı sürekli karşı-devrim ve her türlü “döneklik” zamanımızda, programımızın “muğlak” olduğunu beyan eden cahil cesaretime sahip kişiler bulabiliriz. Ama bu zavallı sözde sosyal-demokratlara zaman ayırmadan önce, Polonyalıların program karşısındaki tutumlarını bitirelim.

Onlar, II. Kongre’ye (1903) birliğin gerekli ve zorunlu olduğunu beyan ederek geldiler. Ama Program Komisyonu’ndaki “yüzgeri” edildikten sonra kongreyi terk ettiler ve *son sözleri*, kongre

tutanaklarında basılmış olan, yukarda sözü edilen, kendi kaderini belirlemenin *yerine* ulusal-kültürel özerkliğin konulması önerisini içeren bir yazılı açıklama oldu.

1906'da Polonyalı marksistler partiye katıldılar; *ne* katılırken, *ne de* daha sonra (1907 kongresinde, 1907 ve 1908 konferanslarında ya da 1910 plenumunda) Rus programının 9. maddesinin değiştirilmesi için bir tek öneri bile *sunmadılar!*

Bu bir gerçek.

Ve tüm sözlere ve yeminlere rağmen, bu gerçek, Rosa Luxemburg'un arkadaşlarının, sorunu, II. Kongre'nin Program Komisyonu'ndaki tartışmalarla ve kongrenin kararıyla çözüme bağlanmış bir sorun olarak gördüklerini, ve 1903'de kongreyi terk ettikten sonra, bir tek sefer bile *parti* kanallarından programın 9. maddesinin değiştirilmesi sorununu ortaya atmaya girişmeyerek, kendi hatalarını dolaylı olarak kabul ettiklerini ve 1906'da partiye katılarak bunu düzelttiklerini kesinlikle tanıtlar.

Rosa Luxemburg'un yazısı kendi imzasıyla 1908'de yayınlandı –elbette parti yazarlarının programı eleştirme hakkını yadsımak hiçbir zaman kimsenin aklına gelmemiştir– ve bu yazı yazıldıktan *sonra*, Polonyalı marksistlerin *tek bir* resmi organı bile 9. maddenin gözden geçirilmesi sorununu ortaya *atmamıştır*.

Bu nedenle, *Borba*⁷⁸ yazı kurulu adına Troçki, bu yayının ikinci sayısına (Mart 1914) şunları yazarken, Rosa Luxemburg'un belli hayranlarına büyük bir yardımda bulunmaktadır:

“Polonyalı marksistler, ‘ulusun kendi kaderini belirleme hakkı’nın tümüyle siyasal içerikten yoksun olduğunu ve programdan silinmesi gerektiğini düşünüyorlar.”

Yardımsaver Troçki, bir düşmandan daha tehlikelidir! Troçki, genel olarak “Polonyalı marksistler”i Rosa Luxemburg’un her yazısının destekçileri olarak sınıflandırabilmek için “özel sohbetler” (yani Troçki’nin her zaman varlığını sürdürmek için kullandığı basit dedikodular) dışında hiçbir kanıt *gösteremez*. Troçki, “Polonyalı marksistler”i, onur ve inançtan yoksun, kendi inançlarına ve kendi partilerinin programına bile saygısı olmayan kişiler gibi sunmaktadır. Nasıl da yardımsaver Troçki!

1903’de Polonyalı marksistlerin temsilcileri II. Kongre’yi kendi kaderini belirleme hakkı *yüzünden* terk ettiklerinde, Troçki, *o sırada* bu hakkın içerikten yoksun olduğunu ve programdan çıkarılması gerektiğini söyleyebilirdi.

Ama bundan sonra Polonyalı marksistler, bu programa sahip partiye *katıldılar* ve hiçbir zaman programı değiştirmek için bir girişimde bulunmadılar.*

Troçki, bu gerçekleri dergisinin okurlarından neden gizlemiştir? Sadece tasfiyeciliğe karşı olan Polonyalılar ve Ruslar arasında farklılıkları kışkırtmak ve Rus işçilerini program sorununda yanıltmak için spekülasyondan çıkarı olduğundan.

Troçki’nin bugüne kadar marksizmin herhangi bir sorununda sağlam bir görüşü olmamıştır. O, her zaman, belli bir görüş ayrılığının yarattı-

* Polonyalı marksistlerin, 1913’de toplanan Rus Marksistlerinin Yaz Konferansına *sadece* istişare oya sahip olarak katıldıkları ve kendi kaderini belirleme (ayrılma) hakkı konusunda, genel olarak bu hakka karşı olduklarını beyan ederek hiç oy vermedikleri bize bildiriliyor. Elbette, şimdiye kadar olduğu gibi, onların böyle yapmaya ve Polonya’da ayrılmaya karşı ajitasyona hakları vardır. Ama bu, hiç de Troçki’nin söylediği değildir; çünkü Polonyalı marksistler, 9. maddenin programdan “çıkarmasını” istemediler.

ğı çatlaklar arasında kendi yolunu bulur ve bir taraftan öteki tarafa geçer. Bugün Bundçuların ve tasfiyecilerin grubundadır. Ve bu bayların partiye karşı saygılı bir tutumları yoktur.

Bundçu Liebman'ı dinleyin:

“Bundan 15 yıl önce” diye yazıyor bu bay, “Rus sosyal-demokratları, programlarına her milliyetin ‘kendi kaderini belirleme’ hakkı konusunda bir madde ekledikleri zaman, herkes [!] kendi kendisine sordu: Bu modaya uygun [!] terimin gerçek anlamı nedir? Buna yanıt gelmedi [!]. Bu sözcük sis perdesi içinde bırakıldı [!]. Ve gerçekten, o sırada bu sisi dağıtmak zordu. Bu maddenin somutlaştırılabileceği an gelmemişti – o günlerde şöyle söyleniyordu: bırakalım sis içinde örtülü kalsın [!], bu maddeye nasıl bir içerik konulacağını zaman ve pratik gösterecektir.”

Parti programıyla alay eden bu “paçavralı oğlanın”⁷⁹ durumu çok hoş değil mi?

Peki neden alay ediyor?

Hiçbir zaman parti tarihine ilişkin bir şey öğrenmemiş ya da okumamış, ama partiye ve partinin simgelediği herşeye küçümsemeyle bakmayı “doğru” bir şey olarak gören tasfiyeci bir çevre içine düşmüş mutlak bir karacahil olduğu için.

Pomyalovski'nin seminer öğrencisi “lahana turşu fıçısına tükürdüğü”⁸⁰ için övünür. Bundçu baylar daha da ileri gidiyorlar. Kendi fıçılarına herkesin önünde tükürebilmesi için Liebmanların dizginlerini gevşetiyorlar. Liebmanlar, uluslararası kongrenin bir karar almış olması, kendi parti kongrelerinde kendi Bund'larının iki temsilcisinin (ve bunlar *İskra*'nın “sert” eleştirmenleri ve kararlı düşmanlarıdır) “kendi kaderini belirleme”nin anlamını pekala anlayabildiklerini göstermeleri

ve bunu uygun görmeleri gerçeği karşısında bile neden hiç kaygı taşımazlar? Ve “parti yazarları” (gülmeyin!) parti tarihine ve parti programına seminer öğrencisi tarzında davranırlarsa, partiyi tasfiye etmek daha kolay olmayacak mıdır?

Burada ikinci “paçavralı oğlan” *Dzvin*’in Bay Yurkeviç’idir. Bay Yurkeviç, Glodblatt tarafından yineleniği gibi, Plehanov’un sözlerini aktardığına ve kendi kaderini belirleme hakkının sadece ayrılma hakkı anlamına gelebileceğinin farkında olduğunu gösterdiğine göre, II. Kongre tutanaklarına sahip olması gerekiyor. Ama bu, Rus marksistlerinin Rusya’nın “devlet bütünlüğü”nden yana olduklarını iddia ederek, Ukraynalı küçük-burjuvazi arasında iftiralar yaymasını engellemektedir (N° 7-8, 1913, s. 83, vb.). Elbette Yurkeviçler, Ukraynalı demokratları Büyük-Rus demokratlarından soğutmak için böylesi iftiralardan daha iyi bir yöntem keşfedemezlerdi.*

Proletaryanın saflarını bölmeye çalışan – ve nesnel olarak *Dzvin*’in rolü budur– milliyetçi küçük-burjuva bir grubun, elbette, ulusal sorunu böylesine içinden çıkılmaz duruma getirmeye çalışması kendilerine çok uygundur. Söylemeye gerek yok ki, “partiye yakın kişiler” denildiğinde “son derece” rahatsız olan Yurkeviçler ve Liebermanlar, programda yer alan ayrılma hakkı sorununun *kendileri* tarafından nasıl çözümleneceğine ilişkin bir sözcük, tek bir sözcük söylemiyorlar.

Üçüncü ve asıl “paçavralı oğlan” Bay Semkovski, tasfiyeci bir gazetenin sütunlarında Büyük-

* Bkz. Özellikle Bay Levinski’nin (Ukraynaca yazılmış) “Galiçya’da Ukraynalı İşçi Sınıfı Hareketinin Gelişiminin Ana Hatları” kitabına Bay Yurkeviç’in yazdığı önsöz, Kiev, 1914.

Rus dinleyicilere seslenerek, programın 9. maddesine şiddetle çatıyor ve aynı zamanda bu maddenin iptal edilmesi “önerisini, belli nedenlerle uygun bulmadığını” ilan ediyor!

Bu, inanılır bir şey değil, ama gerçek.

Ağustos 1912’de tasfiyeciler konferansı ulusal sorunu resmen ele aldı. On sekiz ay boyunca, 9. madde sorununa ilişkin Bay Semkovski’nin yazdığı makaleden başka tek bir makale bile çıkmadı. Ve bu makalede de yazar, “*belli* nedenlerle” (bu bir gizli hastalık mı?) programın 9. maddesini değiştirme önerisini “uygun bulmadığı” için, programı *reddetmektedir*! Eminiz ki, dünyanın herhangi bir yerinde buna benzer oportünizm örneklerini, daha da kötüsü, partiyi reddetme ve onu tasfiye etme arzusunu bulmak çok zordur.

Semkovski’nin savının ne olduğunu göstermek için bunun gibi tek bir örnek yeterli olacaktır:

“Polonya proletaryası, tek bir devlet çerçevesi içinde tüm Rusya’nın proletaryasıyla birlikte yan yana savaşmak isterken, tersine, Polonya toplumunun gerici sınıfları, Polonya’nın Rusya’dan ayrılmasını isterlerse ve referandumla ayrılmadan yana olan oyların çoğunluğunu sağlarsa, biz ne yapacağız ki? Biz, Rus sosyal-demokratları, merkezi parlamento da oyumuzu Polonyalı yoldaşlarımızla birlikte ayrılmaya *karşı* mı kullanacağız, yoksa –‘kendi kaderlerini belirleme hakkı’na zarar vermek için– ayrılmadan *yana* mı kullanacağız?”
(*Novaya Raboçaya Gazeta*, N° 71.)

Bundan açıkça görülüyor ki, Bay Semkovski *tartışma konusunu* bile anlamamaktadır! Onun göremediği, ayrılma hakkının, sorunun çözüm yerinin merkezi parlamento *değil*, *ayrılan* bölge-

nin parlamentosu (*Diet*, referandum vb.) olduğunu baştan varsaymasıdır.

Eğer demokraside çoğunluk gericilerden yaysa “ne yapacağız?” sorusu karşısında çocuksu şaşkınlık, Purişkeviçlerin ve Kokoşkinlerin ayrılma düşüncesini suç saydıkları bir zamanda, gerçek ve canlı bir sorunu perdelemeye hizmet eder. Belki de, *tüm* Rusya’nın proleterleri, bugün Purişkeviçler ve Kokoşkinslerle hiç savaşmamalı, onları atlayarak Polonya’nın gerici sınıflarıyla savaşmalıdırlar!

1903’de programı hazırlayan, onun kabul edilmesi için konuşmalar yapan ve hatta daha sonra ayrılma hakkını savunan yazılar yazan aynı L. Martov’un ideolojik liderlerinden birisi olduğu tasfiyecilerin organında yayınlananlar böylesine katışıksız zırvalardır. Görünüşe göre, L. Martov, şimdi şu kurala uygun olarak tartışmaktadır:

Hiç akıllı adama gerek yok orada;
En iyisi Read’i gönderin,
Ve ben bekleyip göreyim.⁸¹

Ve L. Martov, Read-Semskovski’yi gönderiyor ve programımızı bilmeyen yeni okurlara sahip günlük bir gazetede, programımızın çarpıtılmasına ve karmakarışık edilmesine izin veriyor.

Evet, tasfiyecilik çok yol aldı – en ünlü eski sosyal-demokratlarda parti ruhunun izi bile kalmadı.

Rosa Luxemburg, elbette Liebmanlarla, Yurkeviçlerle ve Semkovskilerle birlikte aynı yerde sınıflandırılmaz, ama gerçek şu ki, onun hatalarından yararlanan bu çeşit kişilerin varlığı, onun nasıl bir oportünizm içine düştüğünü açıkça gösterir.

X. SONUÇ

Özetleyelim:

Genel olarak marksizmin teorisine göre, kendi kaderini belirleme hakkı sorunu hiçbir güçlük göstermez. 1896 Londra kararını ya da kendi kaderini belirlemenin sadece ayrılma hakkını ifade ettiği ya da bağımsız ulusal devletin kurulmasının tüm burjuva-demokratik devrimlerin eğilimi olduğu gerçeğini ciddi olarak kimse sorgulayamaz.

Güçlük, belli ölçüde, Rusya’da ezen ve ezilen ulusların proletaryasının yan yana savaşması ve savaşmak zorunda oluşundan türemektedir. Görev, proletaryanın sosyalizm için yürüttüğü sınıf mücadelesinin birliğini korumak ve tüm burjuva ve Kara-Yüzler milliyetçi etkisine karşı direnmektir. Ezilen uluslarda bağımsız bir parti olarak proletaryanın ayrı örgütlenmesi, bazen yerel milliyetçiliğe karşı öylesine sert bir mücadeleye yol açar ki, bakış açıları bozulur ve ezen ulusun milliyetçiliği unutulur.

Ama bu bakış açısı bozulması çok uzun süremez. Değişik ulusların proletaryasının yürüttüğü birleşik mücadele deneyimi, siyasal sorunları “Krakov” bakış açısından değil, tüm Rusya bakış açısından formüle etmemiz gerektiğini de çok açık biçimde göstermiştir. Ve tüm Rusya siyasetinde, Purişkeviçler ve Kokoşkinler at koşturmaktadır. Onların düşünceleri egemendir ve Rus olmayanlara “ayrılıkçı” oldukları için, ayrılmayı *düşündükleri* için yaptıkları zulüm, Duma’da, okullarda, kiliselerde, askeri kışlalarda ve yüzlerce, binlerce gazetede savunulmakta ve uygulanmaktadır. Tüm Rusya’da siyasal ortamı kirleten işte bu Büyük-Rus milliyetçiliği zehiridir. Bu, diğer ulusları boyunduruk altına alarak Rusya çapında gerici-

liği güçlendiren bir ulusun talihsizliğidir. Yaşayan bir siyasal gelenek oluşturan 1849 ve 1863 yıllarının anıları, büyük fırtınalar olmadıkça, her demokratik ve özellikle de her sosyal-demokrat hareketi gelecek on yıllar boyunca engelleme tehdidi oluşturmaktadır.

Şüphesiz, ezilen uluslara ilişkin belli marksist bakış açısı bazen doğal görünebilse de, *gerçeklikte*, Rusya’da sınıf güçlerinin nesnel konumlanması, kendi kaderini belirleme hakkını savunmayı reddetmeyi, en kötü oportünizmle, Kokoşkinlerin düşüncelerini proletaryaya aşılamayla eşdeğer hale getirmektedir. Ve bu düşünceler, özsel olarak Purişkeviçlerin düşünceleri ve siyasetidir.

Bu nedenle, Rosa Luxemburg’un bakış açısı, ilkin Polonya’ya özgü, “Krakov” dar görüşlülüğü* olarak mazur görülebilirse de, günümüzde, milliyetçiliğin ve herşeyden önce Büyük-Rus yönetim-sel milliyetçiliğinin her yerde zemin kazandığı, siyasetin bu *Büyük-Rus milliyetçiliğı* tarafından biçimlendirildiğı bir zamanda artık mazur görülemez. Fiili gerçeklikte, bu dargörüşlülük, “fırtınalar” ve “sıçramalar” düşüncesinden ürken, burjuva-demokratik devrimin sona erdiğine inanan ve Kokoşkinlerin liberalizminin dümen suyunda giden *tüm* ulusların oportünistleri tarafından sahiplenilmiştir.

Diğer milliyetçilikler gibi, Büyük-Rus milliyet-

* *Rusya’nın tümündeki* marksistlerin ve herşeyden önce Büyük-Rus marksistlerinin ulusların ayrılma hakkının tanımalarının, tıpkı boşanma hakkının tanınmasının belli bir durumda boşanmaya karşı ajitasyonu engellemediğı gibi, belli bir ezilen ulusun marksistlerinin ayrılmaya karşı *ajitasyon yapmalarını* hiçbir biçimde engellemediğini anlamak zor değildir. Bu nedenle, biz, şimdi Semkovski ve Troçki tarafından “teşvik edilen” varolmayan “çelişkiyle” alay eden Polonyalı marksistlerin sayısının kaçınılmaz olarak artacağını düşünüyoruz.

çiliği de, belli bir zamanda burjuva bir ülkede ege-
men olan sınıflara uygun olarak değişik aşamalar-
dan geçer. 1905 yılına kadar, hemen hemen sade-
ce ulusal gericileri biliyorduk. Devrimden sonra,
ülkemizde *ulusal-liberaller* ortaya çıktı.

Ülkemizde, hem Oktobristler tarafından,
hem de Kadetler (Kokoşkin) tarafından, yani gü-
nümüzün tüm burjuvazisi tarafından fiilen benim-
senen tutum budur.

Daha sonra, *kaçınılmaz* olarak Büyük-Rus
ulusal-demokratlar ortaya çıkacaktır. “Halkçı Sos-
yalist” Parti’nin⁸² kurucusu Bay Peşehonov (*Russ-
koye Bogatstvo*’nun⁸³ Ağustos 1906 tarihli sayısın-
da) köylü milliyetçiliğinin önyargılarına ilişkin uya-
rı yaptığında, bu bakış açısını ifade etmişti. Her ne
kadar başkaları, biz bolşeviklere iftira atıyor ve
köylüyü “idealleştirmek”le suçluyorlarsa da, köy-
lünün zekası ile köylünün önyargıları arasında,
köylünün demokrasi çabaları ve Purişkeviç’e kar-
şı muhalefeti ile köylünün papazla ve toprak be-
yiyle barış yapma arzusu arasında net bir ayırım
yaptık ve her zaman da yapacağız.

Şimdi bile ve belki de oldukça uzun bir süre,
proleter demokrasisi, (ona ödün vermek amacı-
yla değil, onunla savaşmak için) Büyük-Rus köy-
lülerinin milliyetçiliğini hesaba katmak zorunda-
dır.* 1905’ten sonra çok belirginleşen ezilen ulus-

* Örneğin, Polonya milliyetçiliğinin, soyluların milliyetçili-
ğinden burjuva milliyetçiliğine ve daha sonra köylü milliyetçi-
liğine dönüşüm sürecinde ortaya çıkan değişimleri izlemek il-
ginç olacaktır. Bir Alman Kokoşkin’inin görüşünü paylaşan Lud-
wig Bernhard’ın “*Das polnische Gemeinwesen im preussisc-
hen Staat*” (“Prusya Devletinde Leh Topluluğu”; Rusça çeviri-
si vardır) adlı kitabında, çok tipik olan bir görüngüyü anlatıyor:
Milliyetleri, dinleri ve “Leh” toprakları için mücadele eden *Leh*
köylülerinin değişik kooperatif ve derneklerinin sıkı bir birliği bi-
çiminde Almanya’daki Polonyalıların bir çeşit “köylü cumhuri-

lar arasındaki milliyetçi uyanış (I. Duma'da "federalist-özerkçiler" grubunun, Ukrayna hareketinin ve müslüman hareketinin büyümesini anımsayalım), kaçınılmaz olarak, kent ve kırlarda Büyük-Rus küçük-burjuvazisi arasında milliyetçiliğin daha da büyümesine yol açacaktır. Rusya'nın demokratlaşması daha yavaş oldukça, değişik ulusların burjuvazileri arasındaki ulusal zulümler ve sürtüşmeler daha kalıcı, daha vahşi ve daha acı olacaktır. Özellikle Rus Purişkeviçlerinin gerici niteliği, eşzamanlı olarak, komşu devletlerde bazen daha büyük özgürlüklerden yararlanan değişik ezilen milliyetlerin arasında "ayrılıkçı" eğilimleri ortaya çıkartacaktır (ve güçlendirecektir).

Bu durumda, Rusya proletaryası ikili, daha doğrusu iki yanlı bir görevle yüzyüzedir: her çeşit milliyetçilikle, herşeyden önce de Büyük-Rus milliyetçiliği ile savaşmak; sadece genel olarak tüm uluslar için tam hak eşitliğini değil, aynı zamanda siyasal hak eşitliğini, yani ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkını, ayrılma hakkını tanımak. Ve aynı zamanda onların görevi, tüm uluslar içindeki tüm ve her çeşit milliyetçiliğe karşı başarılı bir mücadele yürütürken, ulusal özel istisnaya yönelik burjuva çabalarına rağmen, bütünleşmiş bir enternasyonal birlik içinde proleter örgütlerin kaynaşmasını sağlayarak proleter mücadelenin ve proleter örgütlerin birliğini korumak.

Tüm uluslar için tam hak eşitliği; ulusların

yeti" kurmaları. Alman baskısı, önce soyluların milliyetçiliğini, daha sonra burjuvazinin milliyetçiliğini ve son olarak da (özellikle 1873'de Almanların okullarda Polonya dilinin kullanılmasına karşı başlattığı kampanyadan sonra) köylü kitlelerinin milliyetçiliğini uyandırarak Polonyalıları bir araya getirdi ve Almanlardan ayırdı. Rusya da aynı yönde hareket ediyor ve sadece Polonya'ya ilişkin de değildir.

kendi kaderlerini belirleme hakkı; tüm ulusların işçilerinin birliği – marksizmin, tüm dünyanın ve Rusya’nın deneyiminin işçilere öğrettiği ulusal program budur.

Bu makale tamamlanmıştı ki, *Naşa Raboçaya Gazeta*’nın 3. sayısı bana ulaştı. Burada Bay VI. Kossovski tüm ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkının tanınması konusunda şunları yazıyor:

“Sosyalist Enternasyonal Kongresi’nin kararlarından ödünç alınmış olan partinin I. Kongresi’nin (1898) çözümü mekanik olarak alınırken, tartışmalardan anlaşılacağı gibi, 1903 Kongresi’nde, Sosyalist Enternasyonal’in ona verdiği aynı anlam verildi, yani siyasal kaderin belirlenmesi, siyasal bağımsızlık alanında ulusların kendi kaderini belirlemesi olarak. Böylece toprak olarak ayrılma hakkı anlamına gelen ulusun kendi kaderini belirleme formülü, belli bir devlet yapısı içinde bu devletten ayrılma arzusu olmayan ya da olamayan milliyetler için ulusal ilişkilerinin nasıl düzenleneceği sorununu herhangi biçimde etkilemez.”

Görülüyor ki, Bay VI. Kossovski, 1903 II. Kongre tutanaklarını görmüştür ve kendi kaderini belirleme teriminin gerçek (ve tek) anlamını çok iyi anlamıştır. Bunu, Bund’un gazetesi *Zeit*’ın yazı kurulunun, Bay Liebman’ın programla alay etmesine ve bu terimin muğlak olduğuna ilişkin beyanda bulunmasına izin verişiyile kıyaslayın! Bundçulardaki tuhaf “parti” ahlakı... Kongrenin kendi kaderini belirlemeyi mekanik olarak aldığına ilişkin Kossovski’nin beyanının nedenini ise, yalnız tanrı

bilir. Bazı kişiler “itiraz” etmek isterler, ama nasıl, niçin ve neden “itiraz” ettiklerini bilmezler.

Şubat-Mayıs 1914

Prosveščenye,
N° 4, 5 ve 6,
Nisan-Haziran 1914

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt 20, s. 393-454,
Moskova, 1964

BÜYÜK-RUSLARIN ULUSAL ONURU ÜZERİNE

Bugünlerde, milliyet ve anayurt konusunda savlardan ve bağırıp çağırmalardan ne kadar çok söz ediliyor! İngiltere’de liberal ve radikal bakanlar, Fransa’da (gerici meslektaşlarıyla tam bir anlaşma içinde olduğu tanıtlanmış) “ileri görüşlü” gazeteciler güruhu ve Rusya’da resmi Kadetler ve ilerici kalemşörler (pek çok narodnik ve “mark-sist” dahil), tümü, kendi ülkelerinin özgürlüğü ve bağımsızlığını, ulusal bağımsızlık ilkesinin yüceliğini coşkulu biçimde övüyorlar. Burada, kasap Nikola Romanov’un ya da zencileri ve Hintlileri vahşice ezenlerin satılık dalkavukluğunun nereden bittiğini ve katıksız aptallığın ve korkakça akıntıya kapılan darkafalılığın nerede başladığını, insan ne anlatabilir ne de ayırım yapabilir. Kökleri

egemen ulusların toprak sahipleri ve kapitalistlerin çıkarlarıyla iç içe olan yaygın ve çok derin ideolojik bir akımla karşı karşıyayız. Bu sınıfların çıkarına olan düşüncelerin propagandası için her yıl yüz milyonlar harcanıyor: tüm kaynaklardan –inançlı bir şoven olan Menşikov’dan, Plehanov, Maslov, Rubanoviç, Smirnov, Kropotkin ve Burtsev gibi oportünistlerinden ve korkaklıklarından şoven olanlara kadar– gelen sularla beslenen büyük bir değirmen.

Biz Büyük-Rus sosyal-demokratları olarak, bu ideolojik akıma karşı kendi tutumumuzu belirlemeye çalışalım. Bizim için, Avrupa’nın uzak doğusunu ve Asya’nın büyük bir bölümünü kaplayan bir egemen ulusun temsilcileri olarak, –özellikle “halkların hapishanesi” olarak haklı biçimde adlandırılan bir ülkede ve özel olarak Avrupa’nın uzak doğusunda ve Asya’da bir çok küçüklü büyüklü “yeni” ulusları uyandıran ve kendilerinin bilincine sahip olmalarını sağlayan kapitalizm döneminde; çar monarşisinin milyonlarca Büyük-Rusları ve Rus olmayanları bazı ulusal sorunları, Birleşik Soylular Konseyi’nin, Guçkov’ların, Krestovnikov’ların, Dolgurukov’ların, Kutler’lerin ve Rodiçev’lerin çıkarlarına uygun olarak “çözmek” için çağrıda bulunduğu bir anda– ulusal sorunun büyük önemini unutmak yersizdir.

Ulusal onur duygusu, bizim için, biz sınıf bilincine sahip Büyük-Rus proleterleri için yabancı bir duygu mudur? Kesinlikle hayır! Biz, dilimizi ve ülkemizi severiz; *ülkenin* emekçi kitlelerinin (yani *ülke* nüfusunun onda dokuzunun) bilincini demokratik ve sosyalist bir bilinç düzeyine yükseltmek için elimizden gelen herşeyi yapıyoruz. Çarın kasaplarının, soyluların ve kapitalistlerin elinde güzel ülkemizin acısını çektiği zu-

l mleri, baskıları ve aşağılamaları görmek ve duyumsamak bizim için çok acı vericidir. İçimizden Radişçev'leri,⁸⁴ dekabristleri⁸⁵ ve 70'lerin devrimci halk ılarını⁸⁶ çıkarmış olan Büyük-Rusların bu zulme karşı gösterdikleri direnişten dolayı; Büyük-Rus işçi sınıfının 1905'de kitlelerin devrimci partisini yaratmış olmasından dolayı; Büyük-Rus köylülüğünün yüzünü demokrasiye çevirmeye başlamasından ve din adamlarını ve toprak sahiplerini devirmeye yönelmiş olmalarından dolayı onur duyuyoruz.

Yaşamını devrim davasına adanmış olan Büyük-Rus demokrati  ernişevski'nin yarım yüzyıl önce söylediği şu sözleri anımsıyoruz: "Zavallı bir ulus, tepeden tırnağa köle bir ulus – tümüyle köle."⁸⁷ Açık ya da gizli Büyük-Rus köleleri ( ar monarşisinin köleleri), bu sözleri anımsamaktan hoşlanmazlar. Oysa bu söz, kanımızca, gerçek bir ülke sevgisini, Büyük-Rus halk kitlelerindeki devrimci ruhun yokluğundan duyulan üzüntüyü içeren bir sevgiyi ifade eder. Onun zamanında bu ruh yoktu. Bugün çok az da olsa var. Büyük-Rus ulusunun *da*, devrimci bir sınıf yarattığı için, bu ulusun *da* insanlığa, sadece büyük katliamlar, idam sehpaları, zindanlar, büyük kıtlık ve din adamlarına,  arlara, toprak sahiplerine ve kapitalistlere büyük kölelik örneklerini değil, özgürlük ve sosyalizm mücadelesinin büyük bir örneğini verme yeteneğini gösterdiği için ulusal onurla doluyuz.

Ulusal onur duygusuyla doluyuz ve bu nedenden dolayı, * zellikle* (toprak sahibi soyluların, Macaristan'ın, Polonya'nın, İran'ın ve Çin'in özgürlüğünü boğmak için köylüleri savaşa sürdükleri) kölece geçmişimizden nefret ediyoruz. Ve bu aynı toprak sahiplerinin, kapitalistlerin yardımıyla, Polonya ve Ukrayna'yı boğazlamak için, İran ve

Çin'deki demokratik hareketi ezmek için ve Büyük-Rus ulusal onurumuzun bir yüzkarası olan Romanov'ların, Bobrinski'lerin ve Purişkeviç'lerin çetesini güçlendirmek için bizi bir savaşa sürdükleri bugünkü köleliğimizden de nefret ediyoruz. Hiç kimse, köle doğduğu için suçlanamaz; ama bir köle, sadece özgürlük için çabalamaktan kaçınmakla kalmayıp, aynı zamanda köleliğini haklı bulan ve öven (örneğin, Polonya'nın ve Ukrayna'nın boğazlanması çağrısı vb. yapan, Büyük-Rusların "anayurdunu savunma"dan söz eden) bir köle, haklı olarak, öfke, tiksinti ve nefret duyguları uyandıran bir yalaka ve bir korkaktır.

19. yüzyılın tutarlı demokrasisinin en büyük temsilcileri ve devrimci proletaryanın öğretmenleri olan Marks ve Engels, "Başka bir ulusu ezen bir ulus özgür olamaz" dediler.⁸⁸ Ve ulusal onur duygusuyla dolu biz Büyük-Rus işçileri, ne pahasına olursa olsun, özgür ve bağımsız, demokratik, cumhuriyetçi ve onurlu, büyük bir ulus için onur kırıcı olan feodal ayrıcalık ilkesine değil, insani eşitlik ilkesine dayanacak olan bir Büyük-Rusya istiyoruz. Bunu istediğimiz için diyoruz ki: 20. yüzyılda ve Avrupa'da (hatta Avrupa'nın uzak doğusunda bile), kendi anayurdunun monarşisine, toprak sahiplerine ve kapitalistlere karşı, yani ülkemizin *en kötü* düşmanlarına karşı savaşmak için her türlü devrimci aracı kullanmadan "anayurdu savunmak" olanaksızdır. Diyoruz ki, Büyük-Rusya'da yaşayanların onda dokuzu için kötünün iyisi (ehven-i şer) olan her hangi bir savaşta çarlığın yenilgisini istemeksizin Büyük-Ruslar "anayurdu savunamazlar". Çünkü çarlık, bu onda dokuzu, sadece ekonomik ve siyasal olarak ezmekle kalmıyor, aynı zamanda diğer ulusları ezmek ve bu utanç verici durumu ikiye bölme ve sözde-yurtse-

ver söylemlerle gizlemeyi öğreterek bu onda dokuzu ahlaksızlaştırıyor, küçültüyor, onursuzlaştırıyor ve soysuzlaştırıyor.

Şöyle bir itiraz ileri sürülebilir: Herşeye rağmen, çarlığın ve onun kanatları altında başka tarihsel güç, yani geniş bölgeleri ekonomik olarak merkezileştirerek ve birbirine kaynaştırarak ilerici bir iş gerçekleştiren Büyük-Rus kapitalizmi doğuyor ve güçleniyor. Ama bu itiraz, (Marks'ın Lassalle'cılarını "Prusya kraliyet sosyalistleri" olarak adlandırdığı gibi⁸⁹) çarcı Purişkeviç sosyalistleri dememiz gereken bizim sosyal-şovenlerimizi haklı çıkarmaz, tersine onları daha da suçlu durumuna düşürür. Tarihin yargısını, Büyük-Rus egemen ulus kapitalizminin lehine ve yüzlerce küçük ulusun aleyhine vereceğini varsayabiliriz. Bu olanaksız değildir, çünkü sermayenin tüm tarihi, şiddet, yağma, kan ve yozlaşmanın tarihidir. Biz, küçük ulusların korunmasını ne pahasına olursa olsun savunamayız; *diğer koşullar eşit olmak üzere*, biz, kesinlikle merkezileşmeden yanayız ve federal ilişkilerin küçük-burjuva yüceltilmesine karşıyız. Varsayımımız doğru olsa da, herşeyden önce Romanov, Bobrinski, Purişkeviç'e Ukrayna vb.'nin boğazlanması için yardım etmek bizim ya da (sosyalistleri bir yana bırakalım) demokratların işi değildir. Kendine özgü Junker tarzıyla Bismarck, ilerici tarihsel bir görevi yerine getirdi, ama bu nedenle, Bismarck'ı sosyalistlerin desteklemesini haklı göstermeye kalkacak olan kişi, gerçekten çok garip bir "marksist" olurdu! Dahası, Bismarck, başka uluslar tarafından ezilen dağınık Almanları bir araya getirerek ekonomik gelişmeye önayak olmuştur. Büyük-Rusya'nın ekonomik zenginliği ve hızlı gelişimi ise, bu ülkenin, Büyük-Rusların, diğer ulusları ezmekten kurtarılmasını

gerektirir – hakiki-Rus Bismarck’larının hayranlarının gözden kaçırdıkları fark budur.

İkinci olarak, eğer tarih, Büyük-Rus egemen ulus kapitalizminin lehine karar vermiş olursa, bunun sonucu olarak, kapitalizmin doğurduğu komünist devrimin temel itici gücü olan Büyük-Rus proletaryasının *sosyalist* rolü çok daha büyük olacaktır. Proleter devrim, işçilerin *tam* olarak ulusal eşitlik ve kardeşlik ruhuyla uzun süreli eğitimi gerektirir. Dolayısıyla, Büyük-Rus proletaryasının çıkarları, Büyük-Ruslar tarafından ezilen tüm ulusların tam eşitliği ve kendi kaderini belirleme hakkını savunmak için –en kararlı, tutarlı, yürekli biçimde ve devrimci tarzda– kitlelerin sistemli olarak eğitilmesini gerektirir. Büyük-Rusların ulusal onurunun (kölelik duygusu içinde olmayan anlamında) çıkarları, Büyük-Rus (ve diğer) proleterlerin *sosyalist* çıkarlarıyla bağdaşır. Bizim örneğimiz, her zaman, uzun yıllar İngiltere’de yaşadık-tan ve yarı-İngiliz olduktan sonra, İngiliz işçilerinin sosyalist hareketinin çıkarları açısından İrlanda için özgürlük ve ulusal bağımsızlık talep eden Marks olacaktır.

Göz önüne aldığımız bu ikinci varsayım, Plehanov vb. vb. gibi kendi evinde büyümüş sosyalşovenlerimiz, sadece kendi ülkelerine –özgür ve demokratik Büyük-Rusya’ya– değil, Rusya’daki bütün ulusların proleter kardeşliğine, yani sosyalizm davasına ihanet ettiklerini tanıtlar.

Sotsial-Demokrat, № 35,
12 Aralık 1914.

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt 21, s. 102-106,
Moskova, 1964.

ULUSAL SORUN VE SÖMÜRGELER SORUNU
ÜZERİNE TEZLERİN
ÖN TASLAĞI
(KOMÜNİST ENTERNASYONAL'IN II. KONGRESİ İÇİN)

Ulusal sorun ve sömürgeler sorunu konusundaki aşağıdaki taslak tezleri tartışmak üzere Komünist Enternasyonal'in II. Kongresi'ne sunarken, tüm yoldaşlardan, özellikle bu çok karmaşık sorunlar konusunda ve özel olarak da aşağıdaki noktalara ilişkin somut bilgisi olan yoldaşlardan, düşüncelerini, değişiklik önerilerini, eklemelerini, somut notlarını *en kısa biçimde (iki ya da üç sayfadan fazla olmamak üzere)* bildirmelerini diliyorum:

Avusturya deneyimi;
Polonya Yahudileri ve Ukrayna deneyimi;
Alsace-Lorraine ve Belçika;
İrlanda;
Danimarka-Alman, İtalyan-Fransız ve İtalyan-Slav ilişkileri;

Balkan deneyimi;
Doğu halkları;
Pan-İslamizme karşı mücadele;
Kafkaslardaki ilişkiler;
Başkır ve Tatar Cumhuriyetleri;
Kırgızistan;
Türkistan ve deneyimi;
Amerika'daki zenciler;
Sömürgeler;
Çin-Kore-Japonya.

N. Lenin

1) Genel olarak eşitlik sorununun ve özel olarak ulusal eşitlik sorununun soyut ve biçimsel konuluşu, burjuva demokrasisinin doğasında vardır. Burjuva demokrasisi, genel olarak bireylerin eşitliği görüntüsü altında, mülk sahipleri ile proleterlerin, sömürenler ile sömürülenlerin biçimsel ya da yasal eşitliğini ilan eder, dolayısıyla ezilen sınıfları büyük ölçüde aldatır. Burjuvazi, tüm insanların mutlak olarak eşit oldukları savıyla, meta üretimindeki ilişkileri yansıtan eşitlik düşüncesini, sınıfların ortadan kaldırılması talebine karşı mücadelesinde bir silah haline dönüştürür. Eşitlik talebinin gerçek anlamı, sınıfların ortadan kaldırılması talebinden başka bir şey değildir.

2) Burjuva boyunduruğunu kırmak için proleterlerin mücadelesini açıkça savunan Komünist Partisi, burjuva demokrasisiyle savaşma ve onun yanlışlığını ve ikiyüzlülüğünü teşhir etme temel görevine uygun olarak, siyasetini, ulusal sorunda da, soyut ve biçimsel ilkelere değil, ama birincisi, özgül tarihsel durumun ve asıl olarak ekonomik durumun tam bir değerlendirmesine; ikincisi, ezilen sınıfların, emekçi ve sömürülen halkın

çıkarları ile bir bütün olarak egemen sınıfın çıkarını ifade eden ulusal çıkarlar genel kavramı arasında net bir ayrıma; üçüncüsü, mali-sermaye ve emperyalizm çağının ayırıcı özelliği olan, en zengin ve ileri kapitalist ülkelerin küçük bir azınlığı tarafından dünya nüfusunun büyük çoğunluğunun sömürgeleştirilmesini ve mali olarak köleleştirilmesini önemsemeyen burjuva-demokratik yalanlara karşı çıkmak için ezilen, bağımlı ve uyruk uluslar ile ezen, sömüren ve egemen uluslar arasında eşdeğer net bir ayrıma dayandırılmalıdır.

3) 1914-1918 emperyalist savaşı, pratikte Alman Yunkerleri ile Kayzer'inin Brest-Litovsk Anlaşması'ndan daha vahşi ve iğrenç olan seçkin "Batı demokrasileri"nin Versaille Anlaşması'yla burjuva-demokratik sözlerin sahteliğini dünyanın tüm uluslarına ve ezilen sınıflarına açıkça göstermiştir. Milletler Cemiyeti⁹⁰ ve Antant'ın⁹¹ savaş sonrası tüm siyaseti, bu gerçeği ayrıca daha açık biçimde ortaya koymaktadır. Onlar, her yerde, hem ileri ülkelerde proletaryanın, hem de sömürge ve bağımlı ülkelerde emekçi kitlelerin devrimci mücadelesini yoğunlaştırıyor; ulusların kapitalizm koşullarında barış ve eşitlik içinde birlikte yaşayabilecekleri biçimindeki küçük-burjuva milliyetçi yanılsamasının iflasını hızlandırıyor.

4) Bu temel öncüllerden şu sonuçlar ortaya çıkar: Komünist Enternasyonal'in ulusal sorun ve sömürge sorununa ilişkin tüm siyaseti, birincil olarak, toprak sahipleri ile burjuvaziyi devirmeye yönelik birleşik bir devrimci mücadelesi için tüm ulusların ve ülkelerin proleterleri ve emekçi kitlelerinin çok sıkı bir birliğine dayanmalıdır. Kapitalizm üzerinde kazanılacak zaferin tek güvencesi olan bu birlik olmaksızın, ulusal baskının ve eşitsizliğin ortadan kaldırılması olanaksızdır.

5) Dünyanın siyasal durumu, bugün proletarya diktatörlüğünü gündeme getirmiştir. Dünyadaki siyasal gelişmeler, zorunlu olarak tek bir odakta yoğunlaşmıştır: bir taraftan tüm ülkelerin ileri işçilerinin sovyet hareketlerinin, diğer taraftan kendilerinin tek kurtuluş yolunun dünya emperyalizminin üzerinde Sovyet sisteminin zaferine bağlı olduğunu kendi acı deneyimleriyle öğrenen tüm sömürgeler ve ezilen milliyetlerdeki ulusal kurtuluş hareketlerinin kaçınılmaz olarak çevresinde toplandığı Rusya Sovyet Cumhuriyeti'ne karşı dünya burjuvazisinin mücadelesi.

6) Sonuç olarak, bugün, sadece değişik ulusların emekçi halkı arasında en yakın birlik gerekliliğini kabul etmek ya da ilan etmekle yetinilemez; Sovyet Rusya ile tüm ulusal ve sömürge kurtuluş hareketlerinin en yakın ittifakının kurulmasına yönelik bir siyaset izlenmelidir. Bu ittifakın biçimini, her ülkenin proletaryasının içindeki komünist hareketin ya da geri ülkelerdeki ya da geri milliyetlerdeki işçi ve köylülerin burjuva-demokratik kurtuluş hareketlerinin gelişme düzeyi tarafından belirleyecektir.

7) Federasyon, ayrı ulusların emekçi halkının tam birliğine bir geçiş biçimidir. Federasyonun uygulanabilirliği, bugün, Rusya Sovyet Sosyalist Federal Cumhuriyeti ile diğer Sovyet Cumhuriyetleri (geçmişte Macar, Fin ve Letonya, bugün Azerbaycan ve Ukrayna) arasındaki ilişkiler tarafından ve eskiden ne devlete ne de özerkliğe sahip olmamış olan milliyetler (yani 1919-1920 yıllarında RSSFC içinde kurulan Başkır ve Tatar özerk cumhuriyetleri) açısından RSSFC içindeki ilişkiler tarafından pratikte gösterilmiştir.

8) Bu açıdan, Komünist Enternasyonal'in görevi, Sovyet sisteminin ve Sovyet hareketinin te-

meli üzerinde yükselen bu yeni federasyonların deneyimlerini daha fazla geliştirmek, incelemek ve sınamaktır. Tam birliğe bir geçiş biçimini olarak bu federasyonun tanınması, birincisi, dünyanın emperyalist güçleri –ki askeri açıdan ölçülemeyecek kadar güçlüdürler– tarafından kuşatılmış olan Sovyet Cumhuriyetlerinin çok yakın ittifak içinde olmaksızın varlıklarını sürdürmelerinin olanaksız olduğu; ikincisi, Sovyet Cumhuriyetleri arasındaki sıkı ekonomik ittifakın zorunlu olduğu, aksi halde emperyalizm tarafından yıkılmış olan üretici güçlerin onarılamayacağı ve emekçi halkın refahının sağlanamayacağı; üçüncüsü, tüm ulusların proletaryası tarafından bütünsel ve genel bir plana uygun olarak düzenlenen tek bir dünya ekonomisinin yaratılmasına yönelik bir eğilimin varlığı dikkate alınarak, daha yakın federal birlik için çaba gösterilmesini gerektirir. Bu eğilim, kapitalizm koşullarında zaten kendisini açık biçimde ortaya koymuştur ve sosyalizm koşullarında daha da gelişmesi ve olgunlaşması kaçınılmazdır.

9) Komünist Enternasyonal’in devletin iç ilişkileri alanındaki ulusal siyaseti, burjuva demokratların –böyle olduğunu dürüstçe kabul edenler ve hem de kendilerine sosyalist adını verenler (II. Enternasyonal’in sosyalistleri gibi)– kendilerini sınırladıkları gibi, ulusal eşitliğin yalınkat, biçimsel, yalın bildirisel ve fiilen hiçbir yükümlölük altına girmeksizin tanınmasıyla sınırlandırılmaz.

Komünist partileri, –parlamento içinde ve dışında– tüm propaganda ve ajitasyonlarında, tüm kapitalist ölkelerde, “demokratik” anayasalarına rağmen, ulusların eşitliğinin ve ulusal azınlıkların güvenceye alınmış haklarının ihlal edilmesini sürekli olarak teşhir etmelidirler. Bunun yanı sıra, birincisi, önce proleterlerin ve daha sonra emek-

çi nüfusun tüm kitlesinin burjuvaziye karşı mücadelede birleştirerek, ulusların gerçekten eşitliğini güvenceye alabilen tek sistemin Sovyet sistemi olduğunu sürekli olarak açıklamalı; ve ikincisi, tüm komünist partilerin bağımlı ve temel haklardan yoksun ulusların (örneğin İrlanda, Amerikan zencileri vb.) ve sömürgelerin devrimci hareketlerine doğrudan yardım etmelidir.

Özel bir öneme sahip olan bu ikinci koşul olmaksızın, hem bağımlı ulusların ve sömürgelerin ezilmesine karşı mücadele, hem de onların ayrılma hakkının tanınması, II. Enternasyonal partilerinin tanıtladığı gibi, sahte bir işaret levhasından başka bir şey olamaz.

10) Sözde enternasyonalizmin kabul edilmesi, ama eylemde, propagandada, ajitasyonda ve pratik çalışmada küçük-burjuva milliyetçiliğine ve pasifizme sapılması, sadece II. Enternasyonal partileri arasında değil, ondan ayrılan partiler arasında da, hatta bugün kendilerine komünist diyen partiler arasında da çok yaygındır. Bu kötülüğe karşı mücadelenin, derinlere kök salmış olan küçük-burjuva ulusal önyargılara karşı mücadelenin aciliyeti, proletarya diktatörlüğünün, bir ulusal diktatörlükten (yani tek bir ülkede varolan ve dünya siyasetini belirleyebilme gücüne sahip olmayan) uluslararası bir diktatörlüğe (yani en azından birkaç ileri ülkeyi kapsayan ve bir bütün olarak dünya siyaseti üzerinde belirleyici etkide bulunabilme gücüne sahip bir proletarya diktatörlüğüne) dönüştürülmesi görevinin desteklenmesi zorunluluğuyla çok büyük önem kazanmaktadır. Küçük-burjuva milliyetçiliği, sadece ulusların eşitliğinin tanınmasını enternasyonalizm olarak ilan eder. Bu tanımanın sadece sözel olması gerçeği bir yana, küçük-burjuva milliyetçiliği, ulu-

sal özçıkarı tam olarak korur. Buna karşılık proleter enternasyonalizmi, önce, her bir ülkedeki proleter mücadelenin çıkarlarının dünya çapındaki mücadelenin çıkarlarına tabi kılınmasını ve ikinci olarak, burjuvazi üzerinde zafer kazanan bir ulusun, uluslararası sermayeyi devirmek için en büyük ulusal özveride bulunabilmesini ve bulunma arzusunu taşımasını gerektirir.

Bu nedenle, zaten tam olarak kapitalist olan ve gerçekten proletaryanın öncüsü olarak hareket eden işçi partilerinin olduğu ülkelerde, enternasyonalizm kavramının ve siyasetinin oportünist ve küçük-burjuva pasifist çarpıtılmasına karşı mücadele birincil ve temel bir görevdir.

11) Feodal ya da ataerkil ve ataerkil-köylü ilişkilerinin egemen olduğu çok geri devletlere ilişkin olarak şunların akılda tutulması özellikle önemlidir:

Birincisi, tüm komünist partiler, bu ülkelerde burjuva-demokratik kurtuluş hareketlerine yardım etmelidir ve en etkin yardım etme görevi, sömürge ya da mali olarak bağımlı geri ulusların ülkelerinin işçilerine düşer.

İkincisi, geri ülkelerde, din adamlarına ve diğer etkili gerici ve ortaçağ unsurlarına karşı mücadele gereklidir.

Üçüncüsü, hanların, toprak ağalarının, molaların vb. konumunu güçlendirme girişimleriyle Avrupa ve Amerikan emperyalizmine karşı kurtuluş hareketlerini birleştirmeye çalışan Pan-İslamcı ve benzeri eğilimlerle savaşmak gereklidir.*

Dördüncüsü, geri ülkelerde, toprak sahipleri-

* Lenin, yazının düzeltmesinde, 2. ve 3. noktaları birleştirme çizgisiyle işaretleyerek, "2 ve 3 birleştirilecek" diye yazmıştır. -Ed.

ne, büyük toprak mülkiyetine ve feodalizmin tüm belirtilerine ya da kalıntılarına karşı köylü hareketine özel destek verilmesi ve Doğu’da, sömürgelerde ve genel olarak geri ülkelerdeki devrimci köylü hareketi ile Batı-Avrupa’nın komünist proletaryası arasında olabildiğince çok yakın bir ittifakı kurarak köylü hareketinin daha devrimci nitelik kazanması için uğraşmak zorunludur. Kapitalizm öncesi ilişkilerin egemen olduğu ülkelerde, – “emekçi halkın sovyetleri” vb. oluşturarak– sovyet sisteminin temel ilkelerinin uygulanması için her çabayı göstermek özellikle gereklidir.

Beşincisi, geri ülkelerde burjuva-demokratik kurtuluş eğilimlerine komünist bir görünüş verme girişimlerine karşı kararlı bir mücadele gereklidir; Komünist Enternasyonal, sömürge ve geri ülkelerdeki burjuva-demokratik ulusal hareketleri tek koşulla, yani bu ülkelerde, komünistliği sadece isimde kalmayacak olan geleceğin proleter partilerinin unsurlarının, partiyle birlikte ortaya çıkması ve kendi ulusu içinde burjuva-demokratik hareketlere karşı mücadelede kendi özel görevlerini kavrayacak biçimde eğitilmiş olması koşuluyla destekleyebilir. Komünist Enternasyonal, sömürge ve geri ülkelerdeki burjuva demokrasisiyle geçici bir ittifaka girmelidir, ama onunla kaynaşmamalı ve proletarya hareketi, en alt gelişim düzeyinde olsa bile, her koşulda bağımsızlığını korumalıdır.

Altıncısı, emperyalist güçlerin, sistematik olarak yaptıkları, siyasal olarak bağımsız devletler görüntüsü altında, kendilerine ekonomik, mali ve askeri olarak tümüyle bağımlı devletler kurma aldatmacısı, tüm ülkelerin, özellikle geri ülkelerin en geniş emekçi kitlelerine sürekli olarak açıklanması ve teşhir edilmesi gereklidir. Bugünkü ulus-

lararası koşullarda, bağımlı ve zayıf uluslar için bir sovyet cumhuriyetleri birliğinden başka kurtuluş yoktur.

12) Emperyalist güçler tarafından sömürge ve zayıf milliyetlerin uzun yıllardır süren ezilmesi, sadece ezilen ülkelerin emekçi kitlelerini ezen uluslara karşı düşmanlıkla doldurmamış, aynı zamanda, genel olarak bu uluslarda, hatta bu ulusların proletaryası içinde güvensizliğe de yol açmıştır. 1914-1919 yılları arasında, sömürgeleri ezme ve mali olarak bağımlı ülkeleri soyup soğana çevirmek için “kendi” burjuvazisinin “hakkı”nı savunmalarını gizlemek için sosyal-şoven bir örtü olarak kullandıkları “ülke savunması” zamanında, emperyalist ülkelerin proletaryasının resmi önderlerinin çoğunluğunun sosyalizme alçakça ihaneti, tam olarak haklı olan bu güvensizliğin büyümesinde belirleyici olmuştur. Diğer taraftan, en geri ülkeler, küçük-burjuva önyargıların, yani ulusal bencilliğin ve ulusal dargörürlüğünün daha fazla kökleşmesine kaçınılmaz olarak özel bir güç veren ve direngenlik sağlayan küçük çaplı tarımsal üretimi, ataerkilliği ve dışa kapallığı güçlü biçimde barındırır. Bu önyargılar, sadece emperyalizm ve kapitalizm ileri ülkelerde yok olduktan ve geri ülkelerin ekonomik yaşamı temelden köklü biçimde değiştikten sonra yok olabileceğinden, çok yavaş olarak ortadan kalkar. Bu nedenle, uzun süredir ezilen ülkelerde ve milliyetlerde varlığını sürdüren ulusal duygulara özel bir özen ve dikkat göstermek tüm ülkelerin sınıf bilincine sahip komünist proletaryasının görevidir; bu güvensizliğin ve önyargıların daha hızlı altedilmesi açısından bazı ödünler verilmesi aynı biçimde gereklidir. Dünya çapında tüm ülkelerde ve uluslarda proletaryanın ve onu izleyen emekçi halk kit-

lelerinin ittifak ve birlik için gönüllü çabası olmaksızın kapitalizme karşı tam zafer kazanılamaz.

5 Haziran 1920'de yazıldı.
Kommunistitscheski Internazional,
N° 11'de, 14 Temmuz 1920'de
yayınlandı.

V. İ. Lenin, *Toplu Yapıtlar*,
Cilt 31, s. 144-151,
Moskova, 1965.

AÇIKLAYICI NOTLAR

¹ *Polonya Sosyalist Partisi* (PSP) – 1892’de kurulan reformist milliyetçi parti. Polonya’nın bağımsızlığı için mücadele sloganını benimseyen PSP, Pilsudski’nin yönetimi altında Polonyalı işçiler arasında ayrılıkçı milliyetçi propaganda yürütüyor ve otokrasiye ve kapitalizme karşı Rus işçileriyle birleşik mücadele yürütmelerinden uzaklaştırmaya çalışıyordu. 1906’da PSP, sağ, şoven kanat (“devrimci hizip”) ve sol kanat olarak iki gruba bölündü.

Sol kanat, bolşeviklerin ve Polonya ve Litvanya sosyal-demokrat partilerin etkisiyle giderek devrimci tutum benimsedi. I. Dünya Savaşı sırasında PSP’nin sol kanadı enternasyonalist bir tavır aldı. Aralık 1918’de Polonya ve Litvanya sosyal-demokratlarıyla birleşerek Polonya Komünist İşçi Partisi’ni (1925’den sonra Polonya Komünist Partisi) oluşturdu.

PSP’nin sağ kanadı, I. Dünya Savaşı sırasında ulusal şoven politikasını sürdürdü ve Avusturya-Alman emperya-

lizminin saflarında savaşmak için Galiçya bölgesinde askeri lejyonlar oluşturdu. Polonya burjuva devletinin kurulmasıyla birlikte PSP'nin sağ kanadı, 1919'da, Almanya ve Avusturya'nın işgal ettiği Polonya bölgelerindeki PSP örgütlerini birleştirerek yeniden PSP adını aldı. Hükümette yer alan PSP, iktidarın Polonya burjuvazisine devredilmesi konusunda anlaştı, sistematik olarak anti-komünizm propagandası yürüttü ve Sovyetler Birliği'ne karşı saldırgan politikaları ve Batı-Ukrayna ile Batı Beyaz Rusya'ya karşı fetihçi ve baskıcı politikaları destekledi. Bu politikaya karşı çıkan pek çok PSP grubu Polonya Komünist Partisi'ne katıldı.

PSP, Pilsudski'nin Mayıs 1926'daki faşist darbesinden sonra, sözde parlamenter muhalefet yürüttü, ama faşist rejime karşı etkin bir mücadele yürütmedi, anti-komünist ve anti-Sovyetik propagandasını sürdürdü.

II. Dünya Savaşı sırasında PSP, yeniden bölündü. Gericisi ve şoven kesim VRN, yani "Özgürlük, Eşitlik, Bağımsızlık" ("*Volnosç, Rosnosç, Niyepodleznosç*") grubu, Londra'daki Polonyalı göçmenlerin gericisi "hükümet"ine katıldı. Kendilerine Polonya Sosyalist İşçi Partisi adını veren sol kanat ise, 1942 yılında kurulan Polonya İşçi Partisi'nin etkisiyle, Nazi işgalcilerine karşı oluşturulan halk cephesine katıldı, Polonya'nın kurtuluşu için savaştı ve Sovyetler Birliği ile dostça ilişkiler kurulması politikasını savundu.

1944'de Polonya'nın doğu bölgelerinin kurtuluşundan ve Polonya Ulusal Kurtuluş Komitesi'nin kurulmasından sonra, Polonya Sosyalist İşçi Partisi yeniden PSP adını aldı ve Polonya'da demokratik halk iktidarının inşasına katıldı. Aralık 1948'de Polonya İşçi Partisi'yle birleşerek Birleşik Polonya İşçileri Partisi'ni oluşturdular. -10.

² *Cizvitler* – 1534 yılında Bask soylularından Ignacio de Loyola tarafından kurulmuş olan bir hristiyan tarikatı. Papalık ve İngiliz kilisesi tarafından uzun yıllar yasaklanan ve faaliyetleri engellenen Cizvitler, kendilerini "tanrının askerleri" olarak kabul ederler ve yasaklara rağmen tarih boyunca katolik misyonerleri olarak faaliyet yürütmüşlerdir. Faaliyetlerini doğrudan yoksulların arasında yürüten cizvit papazlarının yeni eleman kaynağı her zaman bu yoksulların çocukları olmuştur. Kendi papazlarının yönetiminde oluşturdukları özel okullarda yoksul çocuklarını dini eğitimden geçiren cizvitler, bunları, misyoner olarak katolik inancının yaygınlaştırılmasında kullanmışlardır. Özellikle Latin-Amerika'da cizvit papazları, Latin-Amerika'nın İspanyollar tarafından sömürgeleştirilmesinde "sivil güç" olarak etkin

rol oynamışlardır. Bir kaynağa göre, cizvitlerin çalışma tarzı şöyledir: “Cizvitler, fikirlerine karşı çıktıkları bir kurum ya da topluluk ile karşılaştıklarında asla açıkça kavgaya girmezler, sinsî ve gizlice her türlü etkinlikte bulunarak o kuruluşu yıpratırlardı. Özellikle sahip oldukları iyi eğitilmiş genç üyeleri sayesinde karşıt oldukları kurum ya da topluluğun içine sızarak kendi ilke ve fikirlerini içerden aşırılardı. Bu şekilde içerden yapılan baskı ile o kurum kısa sürede içerden yıpratılır ve tamamen yozlaştırılırdı”.

Lenin, Roma ve İngiliz kilisesi tarafından sürekli baskı altında tutulan Cizvitlerin, her yurttaş gibi kendi görüşlerini açıklama hakkı olduğunu söyler ve bu hakkı savunur. -11.

³ *Revolutsionnaya Rossiya* (“Devrimci Rusya”) – Sosyalist-Devrimcilerin illegal bir gazetesi. 1900 yılı sonundan itibaren Sosyalist-Devrimciler Birliği tarafından Rusya’da yayınlandı. Ocak 1902’den Aralık 1905’e kadar yurtdışında (Cenevre’de) Sosyalist-Devrimciler Partisi’nin resmi organı olarak yayınlandı. -11.

⁴ *Die Neue Zeit* (“Yeni Zamanlar”) – Alman Sosyal-Demokrat Parti’nin, Stuttgart’ta 1883-1923 arasında yayınlandığı dergi. Ekim 1917’ye kadar yayın yönetmenliğini K. Kautsky ve daha sonra H. Cunow yapmıştır. *Neue Zeit*, 1885-1895 arasında, Marks ve Engels’in yazılarını yayınlamıştır. Bu yazılar, dergi yazarlarına çoğunlukla yol gösteriyor ve marksizmden saptıkları zaman, onları acımasızca eleştiriyordu. Engels’in ölümünden sonra, 90 yıllarının ikinci yarısından itibaren, dergi sistemli olarak revizyonist yazılar yayınladı. Bunların arasında E. Bernstein’in marksizme karşı revizyonist kampanya başlattığı “Sosyalizmin Sorunları” başlıklı makaleler dizisi de bulunuyordu. Emperyalist I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında, merkezci, Kautsky’ci bir tutumu benimsedi ve sosyal-şovenleri destekledi. -13.

⁵ *Neue Rheinische Zeitung* (“Yeni Ren Gazetesi”)– 1 Haziran 1848’den 19 Mayıs 1849’a kadar Karl Marks’ın yönetimi altında Köln’de yayınlanan günlük bir gazete. Bu gazete, yığınları karşı-devrimle savaşmaya çağırmış, sağlam, uzlaşmaz bir enternasyonalist siyaset izlemiş ve Prusya hükümetinin ve Köln yetkililerinin maskesini düşürmüştür. Bu, gazetenin feodal-monarşist ve liberal-burjuva basının saldırısına ve Prusya hükümetinin baskısına yol açmıştır. Mayıs 1849’da, karşı-devrimci saldırı sırasında Avusturya hükümeti Marks’ı sınır dışı edilmesinin ardından gazetenin diğer yöneticilerinin de sınır dışı edilmesi nedeniyle gazete yayınına son vermiştir. Gazeteye ilişkin olarak Engels’in “*Marks ve Neue Rheinische*

Zeitung (1848-1949)" (Marks-Engels, *Seçme Yapıtlar*, Cilt II, s. 297-305, Moskova, 1951) adlı yazısına bakılabilir. - 13.

⁶ Lenin, *Neue Reinische Zeitung*'da Ağustos-Eylül 1848'de yayınlanan "Frankfurt'ta Polonya Görüşmeleri" başlıklı yazı dizisinden bazı bölümleri aktarıyor. (Marks-Engels, *Werke*, Band 5, s. 319-363, Dietz Verlag, Berlin 1959.) Bu yazıyı, gerçekte Engels yazmıştır. -14.

⁷ *Jaroslav Dąbrowski ve Walery Wróblewski* – 1863-1864 Polonya devrimci hareketinin önderleri. Polonya ayaklanmasının ezilmesinden sonra Fransa'ya göç etmişler ve 1871 Paris Komünü'nün generalleri olmuşlardır. -15.

⁸ Lenin, burada Franz Mehring'in 1902'de yayınlanan üç ciltlik "*Karl Marks ve Friedrich Engels'in Toplu Yapıtları, 1841-1850*"ye yazdığı girişten alıntı yapmaktadır. (*Gesammelte Schriften von Karl Marx und Friedrich Engels, 1841 bis 1850*. Üç Cilt, Stuttgart, Dietz yayınları, 1902.) -16.

⁹ 23 Eylül-1 Ekim 1913'de Poronin köyünde toplanan *RSDİP Merkez Komitesi ve Parti Görevlilerinin Birleşik Konferansı*'nın ulusal sorun üzerine kararı.

RSDİP Merkez Komitesi ve Parti Görevlilerinin Birleşik Konferansı'na (gizlilik nedeniyle "yaz" ya da "Ağustos" konferansı olarak ifade edilir), 17'si oy kullanma hakkına sahip 22 delege katılmıştır. Yerel parti örgütlerini temsil eden on altı delege şunlardı: Inessa Armand, A. Y. Badayev ve A. V. Shotman (Petersburg); F. A. Balaşov, Y. T. Novozhilov, R. V. Malinovski ve A. I. Lobov (Moskova – son ikisinin daha sonra ajan provokatör olduğu saptanmıştır); G. I. Petrovski (Ekaterinoslav); M. K. Muranov (Harkov); N. R. Şagov (Kostroma); Y. F. Rozmiroviç (kod adı, "Galina") (Kiev); S. I. Deryabina (kod adı, "Sima", "Elena") (Urallar). Lenin, Krupskaya, Troyanovski ve diğerleri Merkez Komite ile partinin merkez organı *Sotsial-Demokrat* ile *Prosvetşçenye* dergisini temsil ediyorlardı. Polonya Sosyal-Demokrat Parti'nin sol kanat temsilcileri J. S. Hanecki, G. Kamenski ("Donski") konferansa katılanlardandı, ancak bunların oy hakkı yoktu.

Konferansta şu sorunlar tartışıldı: 1) Yerel örgütlerin, Polonya sosyal-demokratların ve Merkez Komitesinin raporları; 2) Ulusal sorun; 3) Duma'daki sosyal-demokratların çalışmaları; 4) Duma'daki sosyal-demokrat grubun durumu; 5) Parti kongresinin örgütlenmesi; 6) Grev hareketleri; 7) Legal derneklerde çalışma; 8) Narodnikler; 9) Parti basını; 10) Viyana'da yapılacak olan Sosyalist Enternasyonal Kongresi. - 39.

¹⁰ *Brünn Kongresi*, Avusturya Sosyal-Demokrat Partisi'-

nin 24-29 Eylül 1899'da Brunn'de toplanan kongresidir. Ulusal sorun, kongre gündeminin baş maddesiydi. Değişik bakış açılarından iki karar tasarısı kongreye sunuldu: 1) Parti Merkez Komitesi'nin desteklediği ulusların bölgesel (toprak olarak) özerkliğini amaçlayan tasarı, ve 2) Güney Slav Sosyal-Demokrat Partisi'nin desteklediği toprak-dışı (toprağı bağlı olmayan) ulusal-kültürel özerklik tasarısı. Kongre, ulusal-kültürel özerklik programını oybirliğiyle reddetti ve Avusturya devletinin sınırları içinde ulusal özerkliği tanıyan uzlaşmacı bir kararı kabul etti. -47.

¹¹ Bkz. Bu kitapta, “*Ulusal Sorun Üzerine Karar*”, s. 27-30. -49.

¹² Stalin'in “*Marksizm ve Ulusal Sorun*” başlıklı yazısı. -49.

¹³ *Ekonomizm* – 20. yüzyılın başlarında Rusya sosyal-demokrat hareketi içinde ortaya çıkan oportünist akım. Lenin, bu akımı “*Ne Yapmalı?*”da ayrıntılı olarak eleştirmiştir. (Bkz. V. İ. Lenin, *Seçme Yazılar I*, s. 31-150, İlkeriş Yay.) -50.

¹⁴ Legal Marksizm – Burjuva aydınlarının, çarlık sansürünün izin verdiği legal gazete ve dergilerde kendi görüşlerini “marksist” söylemlerle savunmaları. -50.

¹⁵ *Menşevizm* – Ağustos 1903'de yapılan RSDİP II. Kongresi'nde parti tüzüğüne ilişkin tartışmalarda ortaya çıkan azınlık (*menşinstvo*) akımı. Kongre'de Lenin'in görüşlerini savunanlar çoğunluk (*bolşinstvo*) oluşturmuşlardır. Menşevik ve Bolşevik adları da buradan gelmektedir. Menşevizm, proletarya ile burjuvazi arasında bir uzlaşma yaratmaya çalışan oportünist bir çizgiydi.

Şubat 1917 Devrimi'nden sonra, menşevikler, sosyalist-devrimcilerle birlikte burjuva Geçici Hükümete katıldılar; Geçici Hükümet'in emperyalist savaşı sürdürme siyasetini desteklediler ve proletarya devrimine karşı mücadele ettiler. Ekim 1917 Devrimi'nden sonra karşı-devrimci bir parti haline gelen menşevikler, Sovyet iktidarına karşı yürütülen karşı-devrimci savaşın içinde yer aldılar. -50.

¹⁶ *Tasfiyecilik* (Likidatörcülük) – 1905 Devrimi'nin yenilgisinden sonra menşeviklerin izlediği bir oportünist çizgi. Bu çizgi, işçi sınıfının illegal partisinin tasfiye edilmesini ve onun yerine çarlık hükümetinin izin verdiği açık, legal bir parti kurulmasını savundular. Tasfiyeciler, Ocak 1912'de toplanan RSDİP Prag Konferansı'nda partiden ihraç edildiler. -50.

¹⁷ *Anayasacı-Demokratlar* (*Kadetler*) – 1905 Ekiminde oluşturulan, liberal-monaşist burjuvazinin partisi “Anayasacı Demokrat Parti” üyeleri. Parti, burjuvazinin, büyük toprak sa-

hiplerinin ve burjuva aydınlarının temsilcilerinden oluşuyordu. I. Dünya Savaşı'nda sosyal-şoven politika izleyen Kadetler, 1917 Şubat Devrimi'nden sonra monarşiyi korumak için pek çok girişimde bulundular ve oluşturulan geçici hükümetin en güçlü partisiydiler; ama savaşı desteklediklerini açıkladıklarından bakanları hükümetten çıkartıldı. Kadetler, 1917 Ekim Devrimi'nden sonra Sovyet iktidarını devirmek için emperyalist işgal ordularına ve beyaz orduya yardım ettiler. 1922'de beyaz ordunun yenilgiye uğratılmasından sonra yurtdışına kaçan Kadetler, Sovyet iktidarını devirmek için faaliyetlerini sürdürdüler. P. N. Milyukov, S. A. Muromtsev, V. A. Maklakov, A. I. Shingarov, P. B. Struve ve F. I. Rodičev partinin en önemli yöneticileriydi. -52.

¹⁸ *Bernsteincilik* – Uluslararası sosyal-demokrasi içinde marksizme karşıt akım. Bu akım XIX. yüzyıl sonunda Almanya'da ortaya çıktı ve Marks'ın devrimci teorisini burjuva liberalizmi yönünde değiştirmeye girişen Alman sosyal-demokrat Eduard Bernstein'in adıyla adlandırıldı. -52.

¹⁹ *Novaya Raboçaya Gazeta* (“Yeni İşçi Gazetesi”) – Menşevik tasfiyecilerin günlük legal gazetesi. St. Petersburg'da Ağustos 1913'den Ocak 1914'e kadar yayınlanmıştır. Bu tarihten sonra *Severnaya Raboçaya Gazeta* (“Kuzey İşçi Gazetesi”) adıyla ve daha sonra da *Naşa Raboçaya Gazeta* (“Bizim İşçi Gazetemiz”) adıyla yayınlandı. Lenin, sık sık bu gazeteden *Novaya Likvidatorskaya Gazeta* (“Yeni Tasfiyeciler Gazetesi”) diye söz eder. -53.

²⁰ *Zarya* (“Şafak”) – 1901 ve 1902'de Stuttgart'ta *İskra* yazarları tarafından yayınlanan marksist siyasal dergi. 1. sayı Nisan 1901'de, 2-3. sayı Aralık 1901'de ve 4. sayı Ağustos 1902'de yayınlandı.

Lenin'in *Zarya*'da şu makaleleri yayınlandı: “Günlük Notlar”, “Zemstvo İşkencecileri ve Liberalizmin Hanibalları”, “Tarım Sorunu Üzerine ‘Eleştirmen’ Baylar” (“Tarım Sorunu ve ‘Marks’ın Eleştirmenleri”nin ilk dört bölümü), “İç Olayların Eleştirisi”, “Rusya Sosyal-Demokrasisinin Tarım Programı”, “Kant'a Karşı Kant ya da Herr Bernstein'in Manevi Vasiyetnamesi”, “Marks'ın Toplumsal Gelişim Teorisinin Eleştirmeni Olarak B. Struve” vb.. -56.

²¹ *İlericiler* – Duma seçimlerinde “partisizlik” sloganıyla burjuva ve toprak sahipleri grupları birleştirmeye çalışan monarşist liberal burjuvazinin siyasal grubu. İlericiler, Kasım 1912'de, düşük ödentili paralı seçmenliği kabul eden bir anayasa, küçük reformlar, Duma'ya karşı sorumlu bir hükümet ve devrimci hareketin bastırılması programı etrafında kendi

partilerini kurdular. -56.

²² “*Ulusal Sorun Üzerine Eleştirel Notlar*”, Lenin tarafından Kasım-Aralık 1913’te yazıldı ve aynı yıl içinde bolşevik legal gazete *Prosveşçenye* (“Aydınlanma”) n° 10, 11 ve 12’de yayınlandı.

Lenin, bu yazıdan önce, 1913 yazında, İsviçre’de Zürih, Cenevre, Lozan ve Bern kentlerinde ulusal sorun üzerine konferanslar vermiştir.

1913 sonbaharında, Lenin, parti militanlarının da katıldığı Rusya Sosyal-demokrat İşçi Partisi (RSDİP) Merkez Komitesi’nin “Ağustos” (“Yaz”) toplantısında, ulusal sorun üzerine bir rapor sundu ve Lenin’in hazırladığı karar tasarısı kabul edildi.. Lenin, “*Ulusal Sorun Üzerine Eleştirel Notlar*” yazısını bu konferanstan sonra yazdı. -58.

²³ *Severnaya Pravda* (“Kuzeyin Gerçeği”) – *Pravda*’nın adlarından biri. Nisan 1912’de Petersburg işçilerinin girişiyle kurulan ve Petersburg’da yayınlanan legal bolşevik günlük gazete.

Pravda (“Gerçek”), işçiler tarafından toplanan parayla çıkan bir işçi kitle gazetesiydi. Gazete çevresinde geniş bir işçi muhabir ve yazarlar ağı oluştu. Bir yılda 11.000 işçi mektubu yayınlandı. *Pravda* ortalama olarak günde 40.000 basıyordu ve günlük tirajının 60.000’e yükseldiği aylar da olmuştur.

Yurt dışında bulunan Lenin, *Pravda*’yı yönetiyor, yayın kuruluna hemen hergün yazıyor, ona direktifler veriyor, Partinin en güçlü yazarlarını gazete yöresinde topluyordu. *Pravda*, sürekli olarak polis kovuşturmasına uğruyordu. Çıktığı ilk yıl içinde, 46 kez toplatıldı ve yazarlarına karşı 36 dava açıldı; yazarlara, toplam olarak, 47,5 ay hapiscezası verildi. İki yıl üç ay içinde *Pravda*, çar hükümeti tarafından sekiz kez yasaklandı, ama her seferinde yeni bir ad altında, yeniden yayınlandı: *Raboçaya Pravda* (“İşçi Gerçeği”), *Sovernaya Pravda* (“Kuzey Gerçeği”), *Pravda Truda* (“İş Gerçeği”), *Za Pravda* (“Gerçek İçin”), *Proletarskaya Pravda* (“Proleter Gerçeği”), *Put Pravdi* (“Gerçek Yolu”), *Raboçi* (“İşçi”), *Trudovaya Pravda* (“Çalışma Gerçeği”). 8 (21) Temmuz 1914’te, Birinci Dünya Savaşı öngününde gazete kapatıldı. *Pravda*’nın yeniden yayınlanması, ancak Şubat Devriminden sonra mümkün oldu. 5 (18) Mart 1917’den itibaren RSDİP’nin organı olarak çıkmaya başladı. Lenin 5 (18) Nisan’da, yurtdışından döndüğünde, yazı kuruluna girdi ve gazetenin yönetimini eline aldı. 5 (18) Temmuz 1917’de *Pravda* yönetim binası, harp okulu öğrencileri ve kazaklar

tarafından yıkıldı. 1917 Temmuz-Ekim dönemi içinde, geçici hükümetin kovuşturmasına hedef olan *Pravda* bir kaç kez adını değiştirdi ve *Listok Pravdi* ("Gerçek Yaprak"), *Proletary* ("Proleter"), *Raboçi* ("İşçi"), *Raboçi Put* ("İşçi Yolu") adları altında yayınlandı. 27 Ekim'den (9 Kasım'dan) itibaren, gazete eski adını aldı. -58.

²⁴ *Zeit* ("Zaman") – Haftalık dergi, Bund'un organı; Aralık 1912'den Haziran 1914'e kadar Petersburg'da yayınlandı. -59.

²⁵ *Dzvin* ("Çan") - Menşevik eğilimli şoven milliyetçi legal aylık dergi; Aralık 1913'ten 1914'ün ortalarına kadar, Kiev'de, Ukrayna dilinde yayınlandı. -59.

²⁶ *Kara-yüzler* – Çar polisi tarafından devrimci hareketle savaşmak amacıyla oluşturulmuş gerici, monarşist örgüt. Kara-yüzler, devrimcileri öldürmüşler, ilerici aydınlara saldırımlar ve Yahudi pogromları örgütlemişlerdir. -59.

²⁷ *Ruskoye Slovo* ("Rus Sözü") – 1895'ten Haziran 1917'ye kadar Moskova'da yayınlanan günlük gazete. Resmi olarak partisiz olan gazete ılımlı liberal bir platform olarak Rus burjuvazisinin çıkarlarını savunuyordu. Haberleri büyük manşetlerle veren ve Rusya'daki büyük kentlerde ve pek çok yabancı ülke başkentinde muhabirleri olan ilk Rus gazetesidir. -59.

²⁸ *V. Purişkeviç* (1870-1920) - Aşırı gerici büyük toprak sahibi, monarşist Kara-Yüzler'in üyesi. -61.

²⁹ *Bund* (Litvanya, Polonya ve Rusya Genel Yahudi İşçi Birliği) – 1987'de Vilna'da (Litvanya) toplanan Yahudi sosyal-demokrat grupların ilk kongresinde oluşturuldu. Asıl olarak Batı-Rusya'daki yarı-proleter Yahudi zanaatçılarından oluşuyordu. Bund, 1898'deki RSDİP'in ilk kongresine, "Yahudi proleterlerin özgün sorunlarında özerk, bağımsız bir örgüt" olarak katıldı. RSDİP'in II. Kongresi'nde, Bund'un Yahudi proletaryasının tek temsilcisi olarak tanınmasını talep etti ve kongre tarafından kabul edilmeyince RSDİP'ten ayrıldı. 1906'da RSDİP'in IV. (Birlik) Kongresi sonrasında partiye yeniden katıldı. Bund, RSDİP içinde sürekli olarak partinin oportünist kanadını (ekonomistleri, menşevikleri ve tasfiyecileri) destekledi ve bolşeviklere karşı mücadele etti. Bund, bolşeviklerin ulusların kaderlerini tayin hakkı istemine karşı ulusal kültürel özerklik isteminde bulundu. Stolpin gerici döneminde, tasfiyeci bir tutum takınarak, parti karşıtı Ağustos Bloku'nun oluşturulmasında etkin biçimde yer aldı. I. Dünya Savaşı yıllarında sosyal-şoven bir tutum takınan Bund, 1917'de burjuva Geçici Hükümeti destekledi ve

Ekim Devrimi'nde düşmanların safında yer aldı. Yabancı askeri müdahale ve iç savaş döneminde Bund yöneticileri karşı-devrimci güçlerin safına geçerken, tabanda Sovyet iktidarıyla işbirliği yapma eğilimi ortaya çıktı. Bund, Mart 1921'de kendisini fesh etti ve bir bölümü Rusya Komünist (Bolşevik) Partisi'ne katıldılar. -64.

³⁰ *YSİP* (Yahudi Sosyalist İşçi Partisi) – 1906'da kurulan küçük-burjuva milliyetçi örgüt. Programları, Yahudiler için ulusal özerklik –Rusya'daki Yahudilerin siyasal örgütlenmesiyle ilgili sorunlarda yetkili toprak-dışı Yahudi parlamentosunun yaratılması– talep ediyordu. YSİP, sosyalist-devrimcilerle yakındı ve RSDİP'ne karşı mücadele yürüttü. -79.

³¹ *Beylis Davası* – 1913'de, Kiev'de, Yuşinski adındaki bir hristiyan çocuğu dinsel tören amacıyla öldürmekle (gerçekte cinayet Kara-Yüzler tarafından örgütlenmişti) haksız yere suçlanan Yahudi Beylis'e karşı çar hükümeti tarafından açılan provokatif dava. Bu davanın amacı, anti-semitizmi kışkırtarak Yahudi pogromlarını (katliamları) tahrik etmek, kitleleri devrimci hareketten uzaklaştırmaktı. Mahkeme, kamuoyunda büyük öfkeye neden oldu, birçok kentte işçiler protesto gösterileri düzenlediler. Beylis beraat etti. -81.

³² *Sosyalist-Devrimciler* – 1902'de kurulan, sosyal-demokratlara karşı olan bir küçük-burjuva partisi. Partinin yayın organı olan *Revolutsionnaya Rossiya* (“Devrimci Rusya”, 1900-1905) gazetesi ve *Vestnik Ruskoy Revolutsi* (“Rus Devrimi Habercisi”, 1901-1905) dergisinin girişimleriyle narodnik grupların bir araya getirilmesiyle oluşturuldu.

Narodnik “Halkın Dostları”nın pek çok görüşünü ve pratiğini benimseyen Sosyalist-Devrimci Parti, Rusya'da kapitalist aşamadan geçmeksizin feodalizmden sosyalizme geçilebileceğini ve kentli işçiler değil, köylülerin devrimci sınıf olduklarını savunuyordu. Doğrudan mücadele adını verdikleri bireysel terörizmle devrimin olacağına inanıyorlardı.

Sosyalist-devrimcilerin “toprağın toplumsallaştırılması” adını verdikleri tarım programı, tarımda özel mülkiyetin kaldırılmasını, emek ilkesi ve eşit tasarruf hakkı temelinde köy topluluklarına dağıtılmasını ve kooperatiflerin geliştirilmesini öngörüyordu.

1917 Şubatında burjuva demokratik devrimin zaferinden sonra, partinin sağ kanadı (içlerinde Kerenski, Avksentiyev ve Çernov'un bulunduğu) geçici hükümete katılırken, sol kanadı geçici hükümetin devrilmesi yönünde ajitasyon yürüttü. Ekim Devrimi'yle birlikte sol sosyalist-devrimciler Sovyet hükümetini resmen tanıdılar. Ancak kısa bir sü-

re sonra yeniden Sovyet iktidarına karşı mücadeleye giriştiler. Pek çok Sovyet ve Komünist Parti yöneticisine ve Lenin'e karşı suikast eylemlerinde bulundular ve bu nedenle de yasaklandılar. -82.

³³ *Luç* ("Işık") – Tasfiyeciler menşeviklerin günlük gazetesi; 16 (29) Eylül 1912'den 5 (18) Temmuz 1913'e kadar Petersburg'da yayınlandı; asıl olarak liberaller tarafından destekleniyordu. Gazetenin ideolojik yönetimi P. D. Akselrod, F. I. Dan, L. Martov ve A. S. Martinov'dan oluşuyordu. Tasfiyecilerin yazılarını yayınlayan gazete, bolşeviklerin devrimci taktiklerine karşı çıkıyor, oportünist "açık parti" sloganını savunuyor, işçilerin devrimci kitlesel grevlerine saldırıyor ve parti programının en önemli noktalarını revize etmeye çalışıyordu. Lenin, *Luç*'un "liberal politikaya kölece bağlı" olduğunu yazar. -82.

³⁴ *Prosveşçenye* ("Aydınlanma") – Bolşeviklerin Aralık 1911 ile Haziran 1914 arasında Petersburg'da yayınladıkları legal aylık teorik dergi. Dergi, Lenin'in girişimiyle, Moskova'da yayınlanan ve çar hükümeti tarafından yasaklanan bolşevik dergi *Mysl*'in ("Düşünce") yerine kuruldu. Dergide V. V. Voroski, A. İ. Ulyanova-Yelizarova, N. K. Krupskaya çalışıyordu. Lenin, derginin edebiyat bölümü için Maksim Gorki'den yardım etmesini talep etti.

Lenin, *Prosveşçenye*'yi yurtdışında yönetiyordu ve "Marksizmin Üç Kaynağı", "Seçim Kampanyasının İlke Sorunları", "Seçim Sonuçları", "Ulusal Sorun Üzerine Eleştiri Notları", "Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı" vb. yazıları bu dergide yayınlanmıştır. -82.

³⁵ Lenin, burada Stalin'in, Avusturya SDP'sinin Brunn Kongresi'nde kabul edilen ulusal programın metnini aktardığı "*Marksizm ve Ulusal Sorun*" başlıklı yazısına gönderme yapmaktadır. Bu yazı, K. Stalin imzasıyla *Prosveşçenye*, N° 3, 5 ve 5'de "*Ulusal Sorun ve Sosyal-Demokrasi*" başlığıyla yayınlandı. -84.

³⁶ *Kadetler* – Anayasacı-Demokratlar. Bkz. 17 nolu dipnot. -74.

³⁷ Lenin'in burada aktardığı sayılar, "*18 Ocak 1911'de Yapılan ve İmparatorluğun İlkokullarında Bir Günü İnceleyen Sayım*" (St. Petersburg, I. Fasikül, II. Bölüm) başlıklı istatistikten alınmıştır. St. Petersburg 1912, s. 72. -89.

³⁸ *Zemstvo* – 1864'te çarlık Rusya'sının merkez eyaletlerinde kurulmuş kendi kendilerini yöneten yerel kırsal organlar. Zemstvolara egemen olanlar soylulardı ve bu organların yetkileri salt yerel iktisadi ve toplumsal konularla sınırlıydı

(hastane ve yol yapımı, istatistikler, sigorta vb.). Eyalet valilerinin ve içişleri bakanlığının denetimi altında bulunuyorlardı ve içişleri bakanlığının, hükümetin hoşnut olmayan her türlü karar veto etme hakkı vardı. -90.

³⁹ Lenin, burada yazmayı planladığı “*Ulusların Kendi Kaderlerini Belirleme Hakkı*” yazısına gönderme yapmaktadır. -92.

⁴⁰ Dragomanov, M. P. (1841-1895) – Ukraynalı tarihçi, etnograf ve yayıncı. Ukrayna burjuva ulusal-liberalizminin savunucusu. -92.

⁴¹ *Przegląd Socjaldemokratyczny* (“Sosyal-Demokrat Dergi”) – Polonyalı sosyal-demokratların, Rosa Luxemburg’un katkısıyla Krakov’da 1902’den 1904’e ve 1908’den 1910’a kadar yayınladıkları dergi. -92.

⁴² *Vestnik Yevropy* (“Avrupa Habercisi”) – Burjuva liberallerin aylık tarih, politika ve edebiyat dergisi. 1866’dan 1918’e kadar St. Petersburg’da yayınlandı. Dergide devrimci marksizme karşı makaleler yayınlandı. -96.

⁴³ Aktarılan metindeki köşeli parantez içindeki ekler Lenin’e aittir. -Ed. -98.

⁴⁴ 23 Eylül-1 Ekim 1913’de Poronin köyünde toplanan RSDİP Merkez Komitesi ve Parti Görevlilerinin Birleşik Konferansı’nın ulusal sorun üzerine kararı. (V. İ. Lenin, *Collected Works*, Cilt 19, s. 427-428. Bu ciltte, “*Ulusal Sorun Üzerine Karar*”, s. 9-14.) -98.

⁴⁵ Lenin, burada yazmayı planladığı “*Ulusların Kendi Kaderlerini Belirleme Hakkı*” yazısına gönderme yapmaktadır. Bu yazı, Şubat-Mayıs 1914 tarihlerinde yazılmış ve *Prosvetşeni*’de Nisan-Haziran 1914 arasında yayınlanmıştır. (Bkz. Bu kitapta s. 101-179.) -98.

⁴⁶ Bkz. Lenin’in *Marks ve Engels Arasındaki Yazışmalar*’dan aldığı notlar, *Lenin Miscellany XVII*, s. 291. (Marks’ın Engels’e yazdığı 5 Temmuz 1870 tarihli mektupla karşılaştırm.) -107.

⁴⁷ RSDİP’nin II. Kongresi’nin program komisyonunun üçüncü oturumunda, Polonya ve Litvanya sosyal-demokratlarının temsilcileri, “devleti oluşturan tüm ulusların kültürel gelişme özgürlüğü”nün güvenceye alınacağı hükmünün programa konulmasını önerdiler. (Bkz. *Lenin Miscellany VI*, s. 105.) -107.

⁴⁸ *Diaspora* (“Dağılma”)– Kudüs’ün dışında bulunan Yahudiler. M.Ö. 6. yüzyılda Mısır, Babil ve diğer Akdeniz ülkelerinde Yahudi toplulukları vardı. M. Ö. 3. yüzyıldan itibaren Diaspora hızla büyüdü ve M. Ö. 1. yüzyılda sayıları 4,5

milyona ulaştı. Yahudiler, Roma İmparatorluğunda, kimi zaman kamu hukuku tarafından kabul edilen tüzel kişiliğe sahip topluluklar olarak (İskenderiye gibi), ya da özel dini topluluklar olarak (Roma gibi) yaşadılar. Diaspora Yahudileri, bir yandan Yahudilik propagandasını sürdürdüler, öte yandan giderek kendi topluluksal özelliklerini ve dillerini yitirdiler. -110.

⁴⁹ *Aşer* – Yakup’un Zilpa’dan olan oğlu. Yahudilere göre, bugünkü İsrail devletinin kuzey batısına yerleşmiş olan ilk on iki Yahudi kabilesinden biri olan Aşer kabilesinin kurucusudur (M.Ö. 1000). Aşer kabilesi bölgenin Asurlular tarafından feth edilmesinden sonra tarih sahnesinden kaybolmuştur. Lenin, burada Aşer kabilesinden söz etmektedir. -110.

⁵⁰ “En kötü tipte federasyon” ifadesi, RSDİP’nin IV. (Birlik) Kongresinden sonra Rus olmayan ulusların sosyal-demokrat örgütleriyle ilişkileri belirlemek için 1912’de Prag’da toplanan parti konferansının kararında kullanılmıştır. Bu dönemde “Rus olmayanlar”, “Rus örgütlerinden tümüyle ayrılmak” için çalışıyorlardı. Polonya, Litvanya, Letonya sosyal-demokrat örgütleri RSDİP’in resmi bir parçası oldukları halde, kendilerini partiden uzak tutuyorlardı. Bunların temsilcileri, partinin yönetimi altında çalışmadılar ve doğrudan ya da dolaylı olarak tasfiyecileri desteklediler. -111.

⁵¹ *Ulusal Sorun Üzerine Eleştirel Notlar*. Bu kitapta 46-86. sayfalarına bakınız. -113.

⁵² *Nauçnaya Mysl* (“Bilimsel Düşünce”) – 1908’de Riga’da yayınlanan menşevik eğilimli dergi. -116.

⁵³ Bkz. Karl Marks, *Kapital*, Cilt I, s. 765, dipnot, Moskova, 1959. (Türkçesi, Karl Marks, *Kapital*, Birinci Cilt, s. 784, dipnot, Sol Yay., Ankara 1978.) -118.

⁵⁴ Bkz. *Ulusal Sorun Üzerine Eleştirel Notlar*, 6. Bölüm (Bu ciltte, s. 78-86). -124.

⁵⁵ *L. VI*. – Takma adı M. K. Sheinfinkel olan L. Vladimirov adlı bir sosyal-demokrat. -136.

⁵⁶ 3 (16) Haziran 1907 gerici hükümet darbesi. Çar hükümeti, II. Duma’nın dağıtılmasını emretmiş ve parlamento seçimleriyle ilgili yasayı değiştirmişti. Bu yeni yasa, parlamentoda toprak sahipleri ile sanayi ve ticaret burjuvazisinin temsilcilerinin sayısını büyük ölçüde artırırken, köylülerin ve işçilerin zaten az olan temsilcilerinin sayısını daha da azaltıyordu. Yasa, Rusya’nın Asyalı halklarının çoğunluğuna oy hakkı tanııyordu. Bu yasayla seçilen III. Duma, 1907 Kasımında toplandı ve Kara-Yüzler ile Kadetler bloku mutlak çoğunluğu sağladılar. “Üç Haziran” rejimi, Stolipin gericilik

dönemini başlattı. -139.

⁵⁷ *Oktobristler* – Büyük sanayi burjuvazisinin ve topraklarını kapitalist biçimde işleten büyük toprak sahiplerinin karşı-devrimci partisi, 1905 Kasımında kuruldu. 17 Ekim bildirisini sözlü olarak tanıyan oktobristler, çar hükümetinin iç ve dış siyasetini kayıtsız şartsız desteklediler. Oktobristlerin liderleri, büyük sanayici A. Guçkov ile çok geniş arazilerin sahibi M. Rodziyanko idi. -139.

⁵⁸ *Reç* (“Söz”) – Kadetlerin merkez yayın organı günlük gazete. Şubat 1906’da Petersburg’ta yayınlanmaya başladı. 26 Ekim (8 Kasım) 1917’de Petrograd Sovyeti Devrimci Askeri Komitesi tarafından yasaklandı. 1918 Ağustosuna kadar başka adlarla yayınlandı. -140.

⁵⁹ *II. Bütün Ukrayna Öğrenci Kongresi*, Büyük Ukraynalı yazar, eğitimci, siyaset adamı ve devrimci demokrat İvan Franko onuruna düzenlenen anmayla bağlantılı olarak 19-22 Haziran (2-5 Temmuz) 1913’de Lvov’da toplandı. Ukraynalı sosyal-demokrat ve “bağımsız” Ukrayna sloganının destekleyicisi Dontsov, “Ukrayna Gençliği ve Ulusun Bugünkü Durumu” başlıklı bir rapor sundu. -140.

⁶⁰ *Şliyakı* (“Yollar”) – Lvov’da Nisan 1913 ile Mart 1914 arasında yayınlanmış olan milliyetçi eğilimli Ukrayna Öğrenci Birliği’nin yayın organı. -140.

⁶¹ *Novoye Vremya* (“Yeni Zaman”) – Günlük gazete; 1868’den 1917 Ekimine kadar Petersburg’da çıktı. Başlangıçta ılımlı liberal olan gazete, 1876’dan itibaren gerici soyluların ve üst düzey yöneticilerin organı oldu. Gazete, yalnızca devrimci harekete karşı savaşım vermekle kalmadı, aynı zamanda liberal burjuvalara da karşı savaştı. 1905’ten itibaren Kara-Yüzlerin organı oldu. Lenin, *Novoye Vremya*’yı satılık basının örneği olarak nitelemiştir. -s. 143.

⁶² *Zemşina* – Kara-Yüzlerin günlük gazetesi; Duma’nın aşırı sağcı milletvekillerinin organı; 1909 Temmuzundan 1917 Şubatına kadar Petersburg’da çıktı. -s. 143.

⁶³ *Mimretsov* – G. Uspenski’nin *Nöbetçi Kulübesi* adlı öyküsündeki Çarlık Rusyasının ücra bir kasabasında, kaba ve cahil polis tipi. -s. 135.

⁶⁴ Lenin, burada, A. Griboyedov’un *Şakacılığın Belası* adlı güldürüsünden alınma bir deyim kullanıyor. -s. 149.

⁶⁵ *Naprzód* (“İleri”) – Galiciya ve Silezya Sosyal-Demokrat Parti’nin merkez yayın organı; 1982’de Krakov’da yayınlanmaya başlandı. Küçük-burjuva milliyetçi düşüncelerin bir aracı olmuştur. -152.

⁶⁶ Resmi kayıtlara göre, 13 Ağustos 1905’te yapılan refe-

randumda kayıtlı 435.376 seçmenin 368.208'i (%99,95) ayrılmadan yana oy kullanırken, 184 kişi (%0,05) ayrılmaya karşı oy kullandı. Kadınların oy hakkı olmadığından referandumda sadece erkekler oy kullandı, ama kadın örgütleri ayrılmayı desteklemek için yaklaşık 200.00 kadından imza topladılar.

1905 yılında Norveç'in nüfusu, 1.111.095 erkek, 1.192.500 kadın olmak üzere toplam 2.303.595'di. -154.

⁶⁷ Rusya'da 1861'de serfliğin kaldırılmasına gönderme yapılmaktadır. -162.

⁶⁸ Lenin, burada, çar otokrasisine karşı 1863-1864'de gerçekleşen Polonya ulusal kurtuluş ayaklanmasından söz ediyor. Ayaklanmanın somut nedeni, çar hükümetinin aldığı kararla, kentlerden devrimci düşünceye sahip gençleri kitle-sel olarak toplayıp sürmeye kalkışmasıdır. Başlangıçta ayaklanma, 1862 yılında kurulmuş olan "Kızıl-lar"ın küçük-soy-lu partisinin oluşturduğu Ulusal Merkez Komite tarafından yönetilmiştir. Polonya'nın ulusal bağımsızlığını, din ya da köken gözetilmeksizin ülkedeki herkes için eşit haklar, köylülerin kendi ektikleri toprakların mülkiyetinin karşılıksız olarak kendilerine verilmesi, angaryanın kaldırılması, toprağın devlet fonlarının dışında başkalarına devredilmesi durumunda toprakbeylerine tazminat ödemesi vb. talepleri içeren programlarıyla Polonya halkının değişik kesimlerini –zanaatçılar, işçiler, öğrenciler, soylu aydınlar, köylülüğün ve din adamlarının bir bölümü– ayaklanmaya çektiler. Ayaklanma sırasında "Beyazlar"ın (büyük toprak aristokrasisi ile büyük burjuvazinin partisi) çevresinde birleşen unsurlar, çar hükümetiyle kârlı ilişkisini güvenceye almak isteyen İngiltere ve Fransa'nın desteğinde, kendi çıkarlarını gerçekleştirmek için ayaklanmaya katıldılar. Rus devrimci demokratları ayaklanmaya büyük bir sempati gösterdiler. N. G. Çernişevski'nin içinde yer aldığı gizli *Zemlya i Volya*⁶⁹ (Toprak ve Özgürlük) örgütü her yolu deneyerek ayaklanmaya destek olmaya çalıştı. *Zemlya i Volya* Merkez Komitesi "Rus Subay ve Askerlere" başlıklı bir bildiri yayınlarak ayaklanmayı bastırmaya gönderilen birlikler arasında dağıttı.

Devrimci inisiyatifi elinde tutmayı başaramayan "Kızıl-lar" partisinin tutarsızlığı yüzünden ayaklanmanın önderliği, ayaklanmaya ihanet eden "Beyazlar"ın eline geçti. 1864 yılında ayaklanma çar birlikleri tarafından kanlı biçimde bastırıldı.

1863-1864 Polonya ayaklanmasını ilerici bir hareket olarak gören Marks ve Engels, Polonya halkının ulusal kurtu-

luş mücadelesine büyük sempati gösterdiler ve zafere ulaşmasını arzu ettiler. Marks, Londra'daki Alman göçmen toplumunun istemiyle Polonyalıları yardım için bir çağrı kaleme aldı. -162.

⁶⁹ *Zemlya i Volya* ("Toprak ve Özgürlük") – 1876 sonbaharında St. Petersburg'da devrimci narodnikler tarafından kurulan bir örgüt. Üyeleri arasında Mark ve Olga Natanson, G. V. Plehanov, O. V. Aptekman, S. M. Karavçinski, S. L. Perovskaya, A. D. ve A. F. Mihaylov da vardı. *Zemlya i Volya* grubu, Rusya'da köylüleri başlıca devrimci güç olarak görüyor ve köylüleri çarlığa karşı isyan ettirmeye çalışıyordu. Bu örgütün mensupları, birçok Rus guberniyasında (illerde), Tambov'da, Voronej'de ve başka yerlerde, devrimci faaliyet yürüttüler.

Köylüler arasında ajitasyon amacıyla örgüt üyeleri, başta Volga boyu ve Rusya'nın verimli merkezi bölgeleri olmak üzere tarımsal alanlarda kırsal "merkezler" kurdular. İşçiler ve öğrenciler arasında da çalıştılar. Bazı işçi çevreleriyle bağlar kurmalarına karşın *Zemlya i Volya* tıpkı öteki narodnik gruplar gibi, işçi sınıfının öncü rolünü yadsıdıkları için, işçi sınıfı hareketine önderlik edemedi. Ayrıca, siyasal mücadelenin devrimcilerin enerjisini gerçek yoldan saptıracağı ve halkla olan bağlarını zayıflatabileceği görüşünde oldukları için, siyasal mücadelenin önemini anlayamadılar.

Köylüler arasındaki devrimci çalışmaların başarısızlığa uğraması ve hükümetin gittikçe artan baskısı karşısında üyelerinin çoğunluğu, amaçlarına ulaşmak için başlıca yol olarak siyasal terörizme dönmeye başladı. Bu konuda kesin anlaşmazlıklar çıktı ve 1879 Haziranında *Zemlya i Volya* ikiye bölündü: Eski taktikleri destekleyenler (başı Plehanov çekiyordu) Çorni Peredel (Genel Yeniden Dağıtım) adı verilen bir örgüt oluşturlarken, terörizmi savunanlar da (A. İ. Jelyabov ve ötekiler) *Narodnaya Volya*'yı kurdular. -222.

⁷⁰ Bkz. Bu ciltte, "*Ulusal Sorun Üzerine Karar*", s. 9-14. -164.

⁷¹ Lenin, burada W. Liebknecht'in Marks anılarına gönderme yapıyor. (Bkz. W. Liebknecht, "*Marks ve Engels Anıları*", s. 98, Moskova, 1957.) -165.

⁷² Bkz. Marks'ın Engels'e 5 Temmuz 1870 tarihli mektubu. -165.

⁷³ Engels'in Marks'a yazdığı 23 Mayıs 1851 tarihli mektubunda Polonya'yla ilgili bölüm şöyledir:

"Sadece Rusya kendi tarım devrimini gerçekleştirene kadar bir amaca hizmet edebilecek olan *une na-*

tion foutue (lanetli bir ulus) Polonyalılar üzerine daha çok düşünüyorum, benim için daha açık hale geliyor. O an geldiğinde Polonya'nın hiçbir *raison d'être* (varoluş nedeni) olmayacaktır. Polonyalıların tarihe tek katkısı, cesur ve kışkırtıcı budalaca şakalara düşkünlüktür. Polonya'nın, Rusya'yla kıyaslandığında bile ilerici-liği başarılı biçimde temsil ettiği tek bir an ya da yaptığı tarihsel öneme sahip herhangi bir şey gösterilemez. Diğer taraftan, Rusya, Doğu'yla kıyaslandığında gerçekten ilericidir. Tüm rezillikleriyle, tüm Slav pisliliğiyle Rusların düzeni, Karadeniz, Hazar Denizi ve Orta Asya için, Başkırlar ve Tatarlar için uygarlaştırıcıdır; ve Rusya, kültürel unsurları ve özellikle de sanayi unsurlarını, cüretkar tembelliğin doğasına sahip Polonya'dan daha fazla soğurmuştur. Gerçek şu ki, çar ve Prens Demidov'dan 14. yüzyılın iğrenç Boyarına kadar doğuştan imalatçı, pazarlıkçı, dolandırıcı olan Rus aristokrasisi, yozlaşmaya çok açıktır, işlerini hristiyanlar ve Yahudilerle yürütür –bu kendisi için bir avantajdır–. Polonya, yabancı unsurları asla yerleştirmemiştir – kentlerdeki Almanlar, Almandır ve Alman kalacaklar. Rusya'da ikinci kuşak her Rus Almanı, bu ülkenin Almanları ve Yahudileri Ruslaştırması yeteneğinin canlı örnekleridirler. Hatta buradaki Yahudilerin Slav elmacık kemiği vardır.

1807 ve 1812'deki Napolyon savaşları, Polonya'nın 'ölümsüzlüğü'nün çarpıcı örneklerini sağlamıştır. Polonyalılara ait tek ölümsüz şey, onların amaçsız kavgalarıdır. Dahası, Batı-Rusya olarak bilinen Polonya'nın en büyük parçası, yani Byelostok, Grodno, Vilna, Smolensk, Minsk, Mogilev, Volhinia ve Podolia, küçük bir istisnaıyla, 1771'den günümüze kadar Rusya tarafından yönetilmelerine izin vermişlerdir; burjuvazinin ve soyluluğun birkaç dağınık üyesi dışında *ils n'ont pas bougé* (kimse heyecanlı değildir). Polonyalıların dörtte biri Litvanyaca, diğer dörtte biri Rutenyaca ve küçük bir bölümü yarı Rusça konuşurlar; Lehçenin üçte biri adama-kıllı Almanlaşmıştır.

İyi ki *Neue Rheinische Zeitung*'da, Polonyalılara karşı, uygun bir sınırla birlikte yeniden yapılanmanın zorunluluğu dışında –ve hatta sadece bir tarım devriminin yapılması koşuluyla– olumlu yükümlülükler üstlenmedik. Kanıma göre, böyle bir devrim, Rusya'nın ulusal niteliği nedeniyle, Rusya'da burjuva unsurların

daha fazla gelişmiş olması nedeniyle, yakın zamanda Polonya'dan daha çok Rusya'da tam olarak gerçekleşecek. Varşova ve Krakov, St. Petersburg, Moskova, Odessa vb. vb. ile kıyaslandığında nedir ki!

Sonuç: Batıda Polonyalılardan olabildiğince çoğunu almak, kalelerdeki, özellikle Posen'deki insanları kendi yağında kavrulur halde bırakmak için, Almanlarla savaşmak bahanesiyle onları savaşa göndermek, ülkelerini çınl çıplak bırakmak, Riga ve Odessa adına söz vererek onları kandırmak ve Rusların harekete geçmesini sağlayabilecek kadar Ruslarla ittifak kurmak ve Polonyalıları boyun eğmeye zorlamak. Memel ile Krakov arasındaki sınırın her santimini Polonyalıların arzusuna bırakırsak, askeri söylemle, halihazırda zayıf olan bu sınır tamamen yıkılır ve Stettin'e kadar tüm Baltık kıyısı korunmasız kalır.

Ayrıca, kanıma göre, gelecekteki kavgada, Polonya ayaklanması, kraliyetten gelen bazı kişilerle birlikte Posenler ve Galiçya soylularını da kapsayacaktır; bu kan kaybı o kadar nettir ki, bunun karşısında krallık hiçbir şey yapamaz ve bu şövalyelerin gösterişleri, Fransızlar, İtalyanlar ve İskandinavlılar vb. tarafından ve Çek kesimindeki kargaşalarla desteklenmedikçe kendi icraatının rezilliği içinde iflas edecektir. En fazla 20.000 ile 30.000 kişiyi askere alabilen bir ulus, söz söyleme hakkına sahip değildir. Ve Polonya, kesinlikle bundan daha fazlasını askere alamaz." (Marks-Engels, *Toplu Yapıtlar*, Cilt 38, s. 361.) -165.

⁷⁴ *Stirnerizm* – İdealist Alman felsefecisi Max Stirner'in (1801-1856) adından oluşturulan bir deyim. -167.

⁷⁵ *Ferianizm* – 19. yüzyılın ortalarında kurulan cumhuriyetçi İrlanda örgütünün, İrlanda'nın bağımsızlık hakkının olduğunu ve bu hakkın sadece silahlı mücadeleyle alınabileceğini savunan çizgisi. -156.

⁷⁶ *New-York Daily Tribune* – 1841'den 1924'e kadar yayınlanan bir Amerikan gazetesi. 1850'lerin ortalarına kadar Amerikan Whig'lerin sol kanadının organıydı, daha sonra Cumhuriyetçi Parti'nin organı oldu. Karl Marks, Ağustos 1851'den 1862'ye kadar gazeteye katkıda bulundu ve Marks'ın isteğiyle Friderich Engels de gazeteye bir çok makale yazdı. Amerikan İç Savaşı sırasında gazete ilerici konumunu terk ederek köle sahipleriyle uzlaşmaya gidilmesini savundu. Marks da bu sağa kayış üzerine yazılarına son verdi. -171.

⁷⁷ Lenin, G. V. Plehanov'un 1902'de *Zarya* N° 4'te yayın-

lanan “*Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi’nin Program Tasarısı*”nından alıntı yapmaktadır. -175.

⁷⁸ *Borba* (“Mücadele”) – Troçki’nin Şubat 1914’ten Temmuz 1914’e kadar Petersburg’da çıkardığı dergi. -180.

⁷⁹ Rus hiciv yazarı Saltykov Şchedrin’in “*Gurbette*” adlı oyunundan alınan bir deyim. -182.

⁸⁰ Sözü edilen, Rus yazarı N. Pomyalovski’nin “*Seminer Öğrencileri*” adlı kitabındaki ilahiyat seminerlerine katılan öğrenciler. Kitapta bu öğrencilerin kaba ve zalim tavırları anlatılır. -182.

⁸¹ Lenin, burada, sözlerini Leo Tolstoy’un yazdığı Sivas-topol askerlerinin türküsünden alıntı yapıyor. Türkü, 4 Ağustos 1855 günü Çornaya ırmağı üzerinde Rus askerlerinin başısrız harekâtını anlatır. Harekata katılan iki tümeni General Read yönetmiştir. -185.

⁸² “*Halkçı Sosyalist*” *Parti* – 1906 yılında Sosyalist-Devrimci Parti’nin sağ kanadından ayrılan Halkçı Sosyalist Emek Partisi. “Halkçı sosyalistler” Kadetlerle bir blok oluşturmadan yanaydılar. Lenin, onlara, “sosyal-kadetler”, Kadetler ile sosyalist-devrimciler arasında salınan “menşevik-sosyalist-devrimcilerin küçük-burjuva oportünistleri” diyordu. I. Dünya Savaşı sırasında sosyal-şoven saflara katıldılar. -188.

⁸³ *Russkoye Bogatstvo* (“Rus Zenginliği”) – 1876’dan 1918 ortalarına kadar Petersburg’da çıkan aylık dergi. 1890’ların başlarında liberal halkçıların organıydı. 1906’dan sonra halkçı sosyalistlerin yarı-kadet partisinin organı oldu. Lenin, derginin bu dönemdeki çizgisini, “popülist”, “popülist kadet” olarak niteliyordu. -188.

⁸⁴ *Radişçev*, A. N. (1749-1802) – Devrimci Rus yazarı. Onun “St. Petersburg’dan Moskova’ya Bir Gezi” adlı ünlü yapıtı Rusya’daki serfliğe karşı ilk açık saldırıyı başlatmıştır. II. Katerina döneminde kitabından dolayı önce ölüm cezasına çarptırılmış, ardından cezası Sibiry’a da 10 yıl sürgün cezasına çevrilmiştir. Bir af sonucu sürgünden geri dönmüş, ama yeni baskılarla yüzyüze kalınca intihar etmiştir. Lenin, Radişçev’i Rus halkının başkaldırısının bir temsilcisi olarak kabul eder. -194.

⁸⁵ *Dekabristler* – 14 Aralık (26 Aralık) 1825’de otokraşiye ve serfliğe karşı soylu kesimden bir grup liberal subayın başlattığı ayaklanmada (Dekabrist isyan) yer alanlara verilen ad. -194.

⁸⁶ *Halkçılar* (Rusça “*raznoehintsı*”) – Küçük kasabalardan, dinsel çevrelerden, ticaret kesiminden ve köylülerden çıkan Rus halkçı aydınları. -194.

⁸⁷ Lenin, Çernişevski'nin "*Başlangıç*" adlı romanından aktarmaktadır. -194.

⁸⁸ F. Engels, *Göçmen Yazını*, Polonya Bildirisi, I. makale (*Der Volksstaat*, N° 69, 17 Haziran 1874). (Marx-Engels, *Werke*, Band 18, s. 527.) Almanca özgün metinde bu cümle, "*Ein Volk, das andere unterdrückt, kann sich nicht selbst emanzipieren.*" ("Başka bir halkı baskı altında tutan bir halk kendini özgürleştiremez.") biçimindedir. K. Marks ise, Bakunin Üzerine Gizli Haberleşme'de (28 Mart 1870) şöyle yazar: "Başka halkı boyunduruk altına alan halk, kendi zincirini döver." ("*Das Volk, das ein anderes Volk unterjocht, schmiedet seine eigenen Ketten.*") [Marks, "Gizli Haberleşme", 28 Mart 1870, Marx-Engels, *Werke*, Band 16, s. 417.] -Ed. -195.

⁸⁹ Bkz. Marks'ın Engels'e 7 Aralık 1867 tarihli mektubu, Marks-Engels, *Toplu Yapıtlar*, Cilt 42, s. 493. -196.

⁹⁰ *Milletler Cemiyeti* (Cemiyet-i Akvam) – I. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslar arasındaki anlaşmazlıkları "görüşmeler" yoluyla çözmek amacıyla 10 Ocak 1920'de İsviçre'de kurulan ve bugünkü Birleşmiş Milletler'in ilk biçimi olarak kabul edilen uluslararası örgüt. Pratikte hiçbir etkinliği olmayan Milletler Cemiyeti, II. Dünya Savaşını da önleyememiştir. -200.

⁹¹ *Antant* (Fr. Anlaşma) – 1907 yılında İngiltere, Çarlık Rusyası ve III. Cumhuriyet Fransası arasında imzalanan anlaşma sonrasında bu üçlü ittifaka verilen ad. -200.

İlkeriş Yayımcılık

www.ilkeris.com
iletisim@ilkeris.com

“Ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkı (yani ayrılma sorununun kararlaştırılmasının tam olarak özgür ve demokratik bir yönteminin anayasal güvencesi), hiçbir koşul altında, belli bir ulusun ayrılmasının uygunluğuyla karıştırılamaz. Sosyal-demokrat parti, ayrılmanın uygunluğu sorununu, her özgül durumda, bir bütün olarak toplumsal gelişmenin ve proletaryanın sosyalizm için yürüttüğü sınıf mücadelesinin çıkarlarına yararlı olup olmadığına bakarak karar vermek zorundadır.”

V. İ. Lenin

- Ermeni Sosyal-Demokratlarının Bildirgesi Üzerine
- Programımızda Ulusal Sorun
- Ulusal Sorun Üzerine Tezler
- Ulusal Sorun Üzerine Karar
- “Ulusal-Kültürel” Özerklik
- RSDİP’nin Ulusal Programı
- Ulusal Sorun Üzerine Eleştirel Notlar
- Ulusal Sorun Üzerine Bir Konferans İçin Notlar
- Ulusların Kendi Kaderlerini Belirleme Hakkı
- Büyük-Rusların Ulusal Onuru Üzerine
- Ulusal Sorun ve Sömürgeler Sorunu Üzerine Tezlerin Ön Taslağı

